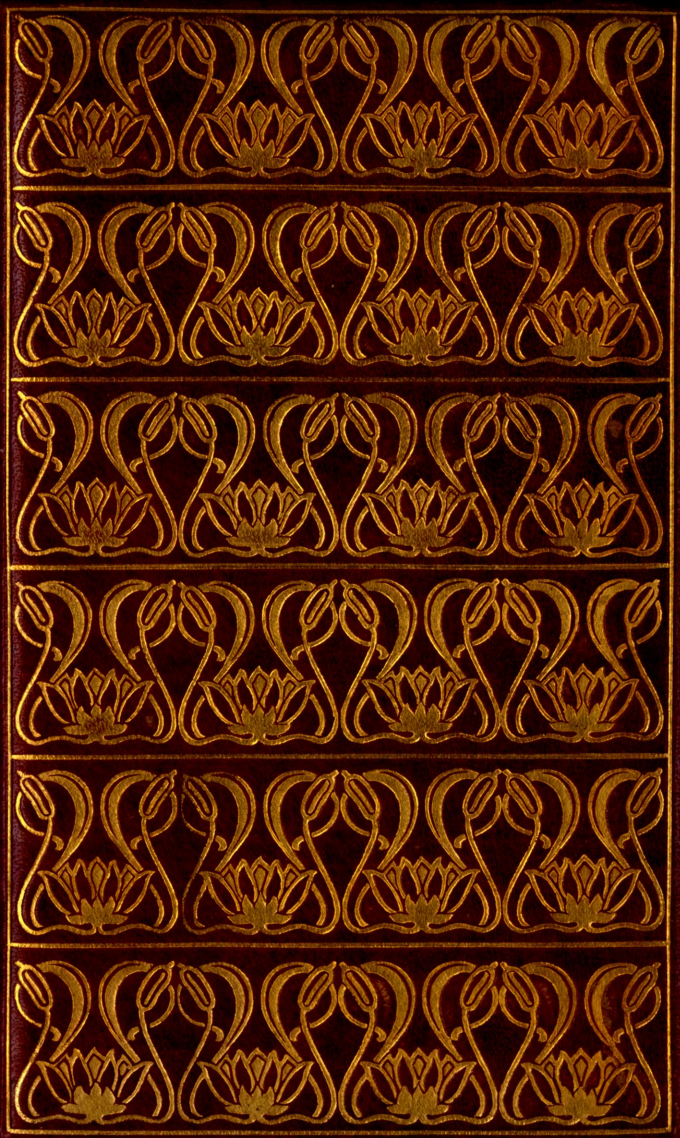

RM 1. 8° 921

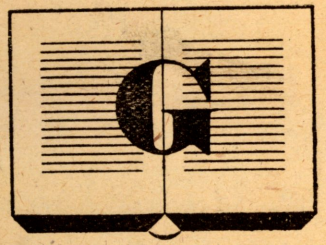

233

Inches
Centimetres
TIFFEN Color Control Patches © The Tiffen Company, 2007
Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

R. K I. 1300

R 2005-2006

IDVESSEGES BESZE'LGETE'SEK,

Némelly válogatott Szent Irásbéli hellyekrûl.

Mellyeknek alkalmatoſságával, hellyel hellyel, a' ſzent Iráſnak értelmében gyönyörködő elméknek, igen ſzükséges *Kérdések* meg-magyaráztatnak; és minden idvezûlni kivánkozó lelkeknek épületire, ſzép *Tanúságok*, és azokbúl ki-folyó *Haſznok* alkalmaztatnak.

OTROKOCSI FO'RIS FERENCZ,
a' Chriſtuſnak édgyûgyû méltatlan Szolgája,
(moſt a' Gyöngyöſi R. Eccl. T.)
által.

KOLOSVA'RATT,
Nyomtattatott, Veres-egyházi Szentyel Mihály által. 1683-dik Eſztendőben.

R. K I. 1300

R 2005-2006

IDVESSEGES BESZÉLGETÉSEK,

Némelly válogatott Szent Irásbéli hellyekrűl.

Mellyeknek alkalmatosságával, hellyel hellyel, a' szent Irásnak értelmében gyönyörködő elméknek, igen szükséges *Kérdések* meg-magyaráztatnak; és minden idvezűlni kivánkozó lelkeknek épületire, szép *Tanúságok*, és azokból ki-folyó *Hasznok* alkalmaztatnak.

OTROKOCSI FO'RIS FERENCZ,
a' Christusnak édgyügyű méltatlan Szolgája,
(most a' Gyöngyösi R. Eccl. T.)
által.

94.

KOLOSVA'RATT,
Nyomtattatott, Veres-egyházi Szentyel Mihály által. 1683-dik Esztendőben.

RM I. 8° 921

A' Textuſoknak Laiſtroma.

I. *Abrahámnak* Sodomáért *való eſedezéſe*; *és ezzel edgyütt a' Sodomának vétke*, Gen. 18. *v.* 22-32. pag. 1.

II. Sodomának s' Gomorrhának *veſzedelme*, Gen. 19. v. 24, 25. pag. 51.

III. *Lóth Feleségének el-változáſa*, Gen. 19. 26. pag. 86.

IV. *Ægyptomi nyomorúságból való ki-ſzabadúlás*, Exod. 3. v. 7-10. pag. 112.

V. *Oſtor alatt meg-iobbúlhatatlan nép*, Eſa. 1. v. 5-9. pag. 140

VI. *Számkivettetett Sionnak ſzabadúlása*, Siralm. 4. v. 22. pag. 176.

VII. *Jóſeph romlásán nem bánkodóknak romlása*, Amos. 6. v. 6. pag. 200.

VIII. *Jó lakás mellett való Táncz*, 1 Cor. 10. 7. 115.

IX. *Eördögök pohára és eördögök aſztala*, 1 Cor. 10. v. 21. pag. 292.

X. *Teſtben akadott Sátán öſztöne*, 2 Cor. 12. v. 7, 8, 9. pap. 331.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

A' MA-

A' MAGYAR ANYA-SZENTEGYHAZNAK, MINDEN IGAZ ÉS ELÖ TAGJAINAK.

Kegyelem és békeſség az Attya Iſtentúl, és azó ſzent Fiától, a' mi Urunk Jéſus Chriſtuſtúl.

A' *Szent Iráſnak értelme, és annak ſzorgalmatos viſgálása, felól, illy* commendáláſt *tészen, helyeſſen és méltán ama hires Conſtantzinápoli régi Tanitó:* Chryſoſtomus János: (*ugy mond*) a' lelket jó erkólcsókkel fel-ékeſiti; ez az elmét az egekben viſzi által, és hálá-adóvá téſzi az embert; ez azt cselekeſzi, hogy ne nézzünk valami jelen valóra; hanē ſzüntelen à más életbē társalkodgyunk elménkel, és az Urnak jutalmára nézvén mindeneket cselekedgyünk, és

a2 nagy

nagy ſerénységgel hozzá láſſunk, a' jóságos cselekedeteknek munkájához. Homil. 35. in Geneſ. *Eppen az Iſtennek ſzava ſzerint ſzóll, mint a' ſzent Dávidnak,* Pſal. 19. 8. *és az Apoſtolnak irásából tudhattyuk,* 2 Tim. 3. 16, 17. *Mellyhez képeſt, a' mint hogy minden kereſztyén embernek, főképpen penig az Eccleſiabéli* Ör-állóknak tiſztek *a' ſzent Irásnak viſgálása, én-is mind magam ſzegény lelkét, mind penig másokat akarván az ő örök életre tiſztem ſerint épiteni, ezt tettem-fel Világi rövid életemben, hogy mig élek, leg derekaſſabb munkám legyen az Iſten beſzédének, és abban le-tett igaſságnak világoſitására, s' óltalmára tartozó haſznos irásoknak viſgálása; ugy peniglen, hogy a' mikevés* Tálentumát *az Ur velem közlötte, magamnál el ne áſſam, hogy hűségtelen ſzolgának ne találtaſſam; hanem élő nyelvemen kivül, irásommal-is, (ha az Urnak ugy tetſzik) épitsem az ő Felsége Anyaſzentegyházát. Meg-vallom mindazonáltal, hogy e' jelen levő néhány* Tractátuſoknak *kibocsátását még továbra halaſztottam vólna, Iſtenemnek életem felől való tetſzését fel-tévén, (mivel ezeken kivül-is vadnak, igen terhes régi foglalatoſságim;) ha mind némelly becsülletes attvafiak régen nem kivánták vólna* conceptuſimat *látni, mind penig kiváltképpen, ha az Ur dicsősége mellett buzgó* B. Kecskeméti Soós János Uram, *ottan ottan, nem* ſollicitált *vólna erőſſen, (halván némellyiket közönséges tanitásban tőllem,) hogy mentül hamaráb, mivel hogy életünk rövid, tenném közönségeſekké őket. Imé az ő kegyelme* inſtántiáira, *nem kéſem ſokáig; hanem a' te lelkednek javára* Kegyes olvasó, *(ha mit haſználhatok véllek,) kibocsátottam.*

Ha peniglen akarod meg-tudni, micsoda Authorokkal *éltẽ, ez idveſséges* Tractátuſoknak *ki-munkálódásában; igazán meg-vallom, hogy én ezekre, ſem egy ſem két* Anglus Authorokat *nem mutathatok,* Galluſokat *ſem; a' mellyekből ki-tőlt vólna e' munkám; noha mind a' ket*

felébûl, bireſſek vadnak edgynéhányan nálam; hanem a' melly régi vagy újjabb S. *Irás magyarázók, (sôt néha idegen bölcsek-is) ſegitettenek, és világoſságot adtanak ezeknek végben vitelére, azokat* candidè *e' könyvecskének márgóin, hellyel hellyel, fel-jedzegettem.* Továbbá, *mennyi munkám lehetett ez* Tractuſokô *nem ſzükség magamnak arrúl ſzóllanom: mert ezeknek figyelmetes által olvasáſa, kit kit meg-fog arrúl tanitani; kiváltképpen ahol valami régi roſznak eredetit viſgáltatni, avagy igen régi dologrúl beſzéllettem. Hogy idegen* Authorokkal-*is élek néhol, a' ſzükség ugy kivánta; megtanúltam ezt az Apoſtoltúl,* Act. 17. v. 28. *a' ki* Arátuſnak, *1 Cor. 15. 33.* Menándernek, *és* Epimedineſnek *ſzavát* citállya, Tit. 1. 12.) *hogy az igaſság ellenſéginek ſzavai, igen eröſſek önnön magok ellen az igaſság mellett. Meg-tanúltam ezt-is a' ſzent* Attyáknak *munkáibúl, hogy a' régi roſz ſzokáſnak eredetinek viſgálásában, bóldogúl elô nem mehetünk kúlömben; hanemha*

hanemha azoknak bizonyságokkal is élünk, a' kik a' roſznak elô mozditói vóltanak.

Továbbá, *hogy némelly materia körûl, hoſſzaſabnak kellett lennem, mint a' mennyire, egy vagy két izben el mondhatom prédikáció terjedne, tulaidonitsa a'* Kegyes olvasó *annak, hogy a' dolog ugy kivánta; Sôt néhol, ha a' rövidségre nem igyekeztem vólna, bövebben-is lehetett vólna ſzóllanom. A' ki ezeket kedvelli e' végre, hogy máſoknak* proponállya, *köveſſen engemet, a' ki ezeknek némellyikét, négy ſzakaſſban-is* Proponáltam. *Errúl is akartam intéſt tenni, hogy ha afféle más munkájában,* ſineratione *gáncsot találó haſzontalan ember, ſeminek, avagy igen kevésnek itélné e' faradságot ezért, hogy* Prédikáció *formában vadnak a'* Tractatuſok, *illy* prætextuſſal, *hogy elég* prédikációk *vadnak e' világon; én azt mondom annak, hogy akár* prédikáció, *akármi formában, irjon ô máſok haſznára, csak valóban dolgokat irjon, örömeſt tanúlok; a' mint hogy a' régi tudós Attyáknak* Homiliájokbúl *eleget tanúlhatok. Próbállya-meg az ollyan ember, vegyen magának elô olly* textuſokat, *a' mellyek haſonló munkákat kivánnak azokhoz, a' mellyeket ô ócsárolna, meg tapaſztallya akkor, akármi formában irjon, ha dolgot akar irni, mennyi munkával viheti ſzándékát véghez.*

Légyjó egéſségben Kegyes Olvasó, *és ez edgyügyü munkámmal, (ha kedvelled) élly idveſségeſſen.* Irtam Gyöngyösön, die 29. Decembris. 1681.

OTROKOCSI F. FERENCZ,
a' Chriſtuſnak legg kiſſebb ſzolgája.

I. PRE-

I. PRE'DIKA'CIO.

ABRAHAMNAK SODOMAERT való eſedezéſe; és ezzel edgyütt a' Sodomának vétke.

Textus, Gen. 18. v. 22--33.

Es el-tekintvén onnat a' férfiak, menének Sodoma felé: az Abrahám penig még az Ur előtt állvala. Es hozzá járúlván Abrahám monda: avagy elveſzted-é az igazat az iſtentelennel edgyütt? Talám vadnak ötven igazak abban a' városban, &c.

MIvel hogy az Ur Iſten, a' Mójſes előtt élt ſzent Atyákat, nem Irás ſzerint; hanem csak élő beſzéddel tanitotta; ehez képeſt, ottan ottan emberi ábrázatban nékiek meg-jelent, és ekképpen mondotta-meg maga akarattyát. Ez 18-dik réſzben-is, a' Sz. Háromságnak máſodik ſzeméllye a' Fiú Ur Iſten, (az ő jövendő meg-teſtesülését-is példázván,) harmad magával, ugy mint két Angya-

A lok-

lokkal, férfiui ábrázatban meg-jele-
nik Abrahámnak, a' (1. cap. 18.) *Mam-
rénak* mezején. ℣. 6, 7, 8. Az Abra-
hám Urunknak, és à vélelévő szemé-
lyeknek, (mivel hogy emberi ábrá-
zatban vóltanak) ételt készitett nagy
szeretettel, és szorgalmatossággal.
Az után Urunk elébbeni igiretit a
fiú magzat felől (℣. 10.) meg-erősí-
ti, hogy elztendőre azontúl, a' Sá-
rának fia lenne. Végre fel-kelvén
onnat áz ő két Angyalival edgyütt,
℣. 16. *Sodoma felé néznek vala alá;*
mivel hogy az Ur Sodomának el-
veszt ésére sietet. *Abrahám penig még
gyen vala vélek, hogy ôket el-kisirné.* (℣.
17.) *Akkor monda az Ur: avagy el-tit-
kollyam-é Abrahámtúl, a' mit akarok cse-
lekedni?* (℣. 20, 21.) *Monda azért az
Ur: A' Sodomának és Gomorrhának ki-
áltása, mivel hogy meg-sokasodott, és az
ô bünök igen meg-nehezedett, alá mégyek
mostan és meg-látom, hogy ha az én hoz-
zám jutott kiáltás szerint cselekesznek
valóban, hogyha nem, azt-is meg-tud-
gyam.* Ezek után szál osztán-le a' Mo-
se

ses azokra a' versekre, mellyeket ta-
nitásra fel-vettem.

A' mellyekben summa szerint va-
gyon az Abrahámnak, a' két férfi ábr-
ázatban lévő Angyaloknak Sodo-
ma felé menélek után, az Urral való
maradása; alázatos könyörgése a'
Sodomáért, a' kevés igazakra nézve,
és az Urnak az ő könyörgésére való
kegyelmes feleleti.

*Négy punctumok vadnak az el-olva-
sott igékben.*

(1) Vagyon a' két Angyaloknak
Sodoma felé való tekintések s' me-
netelek. Ezekben: *Es el-tekintvén on-
nat*, az hol azideig vóltanak) *a' fér-
fiak, menének Sodoma felé.*

(2) Vagyon Abrahámnak az Ur-
ral (a' Jehovával) a' két Angyalok-
túl való el-maradása. Ezekben: *Az
Abrahám penig még az Ur előtt áll vala.*

(3) Vagyon az Abrahámnak a' ke-
vés igazakra nézve, sok izben való
alázatos esedezése az Ur előtt, a' So-
domának meg-maradásáért. Ezek-
ben: *Es hozzá járúlván az Abrahám*

monda: Avagy el-veszted-é az igazat az istentelennel edgyütt? Talám vadnak ötven igazak abban a' városban; avagy el-vesztedé, és nem kedveszszé annak a' helynek az ötven igazakért, a' kik vadnak abban? Távul légyen te tőlled, hogy illy dolgot cselekednél, hogy elveszténéd az igazat az istentelennel &c. Az után ismét igy könyörög: *Immost kivánok szólni az én Urammal, noha por, és hamu vagyok: Talám az ötvennek lészen ott hijja; avagy el-veszted-é az egész várost az ötért.* Az után-is viszontesedezik, mind addig, mig a' tizre mégyen; ugy hogy az *ötventül* fogván a' *tizig*, éppen hat rendbéli esedezési vóltanak.

(4) Vagyon az Urnak mind annyiszor való kegyelmes választ étele az Abrahámnak esedezésire, valamenyiszer esedezett. Ezekben: *Ha találándok Sodomában a' városon belől ötven igazat, mind az egész hellynek kedvezek azokért.* Ismét: *Nem veszтem-el* (a' várost) *ha találándok ott negyven ötöt.* --: *Nem veszтem-el a' negyvenért.* *Nem veszтem-el ha találándok ott harminczat.* Végezetre Urunk-is éppen a' tizig le-száll, s' azt mondgya: *nem veszтem-el a' tizért.*

Az igéknek világosſab értelméért illy kérdéseket lássunk.

1. KERDÉs. *Micsoda vétek vólt, a Sodomának s' Gomorrhának égben kiáltó vétke, a mellyért az Ur Isten annyira meg haragutt vólt ellenek, hogy végre kénkövestűzzel veszтette-el azokat?*

2. *Kiket, és minémű igazakat ért itt az Abrahám az igazakon?*

3. *Meg-állé mindenkor az, hogy az Ur Isten, olly an várost mint Sodoma,* (feltévén, hogy leg alább vóltanak ötszázan benne, noha sokkal többen is lehettenek) *meg-tart leg alább tiz igaz istenfélő emberekért? Es következés szerint, nagyobb várost, a' kiben ezeren, vagy két ezeren vólnának, húszakért s' negyvenekért; kisſebb helyűt penig a' kibé százan vagy ötvenen vóltanak, (azon edgyenlőség szerint) kettőért, vagy edgyért meg-tart é?*

FEL. *Az elsőre*: A' szent Irás-Ma-

gyarázók, igen kőzönségeſſen, négy rendbéli vétkeket ſzámlálnak elő a' mellyek égben kiáltó vétkeknek neveztetnek. Mind azok e' két verſek ben foglaltatnak-bé, mellyekhez az ötödök-is járul, a' mint ki-tetſzik. (1) Az ártatlan vérnek ki-ontáſa, *Gen. 4. ℣. 10.* (2) A' Sodomának és Gomorrhának vétke, *Gen. 18. 20.* (3) A' ſzegény özvegyeknek, árváknak, s' eg'éb igye-fogyattaknak meg-nyomoritáſa, *Exod. 22. v. 22, 23, 24-27. & cap. 3. v. 7.* (4) A' munkáſok jutalmának hamiſſan való el-vonáſa, *Jac. 5. 4.* (5) Ezekhez járul, az hamis préda és ragadomány, *Hab. 2. 11.* Mind ezek az ő terheſségekre és nagyságokra nézve mondatnak égben (Iſtenhez) kiáltó vétkeknek, a' mennyiben igen nagy boſzſzú állásra indittyák-fel az Urlſtent. Ezek kőzött vagyon a' mint láttyuk a' Sodomának-is vétke. De mint hogy itt csak kőzönségeſſen, meg-határozás nélkül emlittetik az ő nagy vétke, még-is fen marad ez, hogy, *mi lehetet a' Sodomának Iſtenhez kiálté,*

Clamitat in Cœlum vox ſanguinis, & Sodomarũ vox oppreſſarũ mercedes detenta laborum.

kiáltó vétke. Erre meg kell tudnunk, hogy a' Sodomának s' Gomorrhának vétke, nem csak egy féle, hanem egynéhány rendbéli volt; à mellyeknek némellyikét világoſſan találjuk fel a' ſzent Irásban, némellyikét penig ſzükséges kővetkezés ſzerint hozhattyuk-ki abbúl. (1) Első és igen nevezetes vétke volt ama' rút fertelmes kőzöskődés, mely annyira uralkodott kőzöttök, hogy az aſzſzonyiállatokkal meg nem elégedtenek, hanem (minden terméſzet ellen) a' férfiakkal-is kőzösültenek; sőt ugyã dühöskődő bűja kivánsággal indúltanak erre-fel. Ez világoſſan fel-találtatik a' ſzent Irásban, *Gen. 19. v. 4, 5. Conf. Jud. ℣. 7.* (2) Ezzel edgyűtt járt a' réſzegeskedés, és minden mértékletlen táplálása à teſtnek; melly őket a' bújaságra annál inkább fel-gerjeſztette. (Mind az elsőre, s' mind a' másodikra, a' jó ſiros földel való viſzſza élés vitte őket.) Meg-tetſzik ez a' vétek abbúl, hogy még à Lóth leányi-is ez útat gondolták-ki az ő attyoknak

fel-gerjesztésére, és vélek való közösködésre, *Gen. 19. v. 32. & seq.* Nem egyébütt tanúlták ezt a' gonoszt, hanem Sodomában; az holott ők nevekedtenek, és az holott már az előtt 22. vagy 23. esztendőkkel, választott vala magának lakó helyet az ő attyok. (3) A' gyilkosság-is szabadosan minden bűntetésnek félelme nélkül, meg-vólt kétség nélkül Sodomában. Igen edgyütt jár ez, a' zabolátlan búja élettel; hogy a' kik ily életet élnek, készek fertelmes kívánságoknak bé-tellyesítésemellet, másokat-is meg-ölni. De ezen kivül-is, ki-tetszik ez, a' Sodomabélieknek dühös indulattyokból a' Lóth ellen, *Gẽ. 19. v. 9.* (4) Az erőszak-tétel, és mindenféle rendeletlenség. Egy szóval, mindẽ törvényes igazgatásnak megfogyatkozása. Mint ez, avagy csak abból a' törvénytelenségből megtetszik, mellyet a' Lóth háza ellen cselekedtenek. Mert minden helyes ok-nélkül, senkivel sem gondolván, egész városostúl mentenek a' férfiak hatalmasúl az ő háza ellen, *Gen. 19. 4.* Ez illy törvénytelenségre nézve, vagyon ama' hasonlitás, a' Sidók között, és a' Sodoma s' Gomorrhabéliek között, *Esa. 1. v. 10. conf. col. ult. v. 15.* Innét ki-tetszik, hogy meg-vólt ő közöttök, a' szegény igye-fogyottaknak-is nyomorgatása, a' gazdagabbaktúl, és hatalmasabbaktúl. Vesd őszve ezzel a' Sodoma elől járóihoz hasonlitott Sidóknak példáját, *Esa. 1. 23. coll. ult.* (Mindazonáltal a' szegények-is nem lettenek ő közöttök mentségesekké a' közönséges veszedelemtúl; mivel hogy Sodomának egyéb gonoságiban megedgyeztenek.) Meg-vólt e' mellett, minden szeretetlenség és irgalmatlanság, a' szükölködőkhöz, *Ezech. 16. v. 49. coll. ult.* (5) Az Isten beszédének meg-útálása, régen meg-vólt nálok. Ugyan-is, a' külömb külömb félegonoságnak, valamelly nép között való el-áradásának első gyükere és fundámentuma, az Isten beszédének hát megé vetése és semmire becsül-

csülléſe. Igaz dolog ugyan, hogy Sodomának veſzedelmének közelitésének idején, még a' jóra intők-is, Lóthon kivül, (ki avagy csak példájával intette őket, *2 Pet. 2. v. 8.*) elfogytanak vólt e' gonoſz nép közzül; (mert ugy ſzokott végtére efféle kőzőttlenni; mint a' lelki Sodomának, *Apoc. 14. 7.* midőn veſzedelme közelit, példájából ki-tetſzik, *Apoc. 10. v. 2.*) mindazonáltal annak előtte voltanak ő közőttők ollyanok, a' kik hirdettek nékiek, (kiváltképpen az ő elejeknek,) az Iſtennek beſzédét, és őket a' jónak követésére intették. Ugyan-is, ők-is (Chám által) a' Noénak maradéki voltanak; mellyek közzül edgy nemzetség ſincsen, à kinek eleinek valaha nem hirdettetett vólna az Iſten beſzéde, az ő el-vettetéſek előtt, hogy igy annál inkább magok menthetetlenek legyenek az Iſtennek itileteben. Melchiſédek-is a' magoſságos Iſtennek Papja, és igaſságnak Királlya, a' Canaán földén tanitott, Sodoma s' Gomorra ſzomſzédságában, csak nem régen ezeknek veſzedelme előtt; ſőt talám azt az időt is el-érte, à mely ben Sodoma s' Gomorra el-veſzett. (6) Meg-vólt ő bennek a' gonoſságban való meg-keményedés, és a' meg térhetetlen ſziv, melly követte az Iſten beſzédének meg-útálását. Kőzőttők vólt a' Lóth, de ugyan ſenki az ő példájára, s' lelkének a' Sodoma gonoſságin való győtrelmére, meg nem jobbúlt. Ez meg-keményedéſre nézve, haſonlittya az Ur Iſten Jeremiáſnál a' Sidókat, Sodomához és Gomorrához, Jere. 23. 14. Annyira meg-keményedtenek vólt penig az ő gonoſságokban, hogy azzal ugyan kérkedtenek, *Eſa. 3. 9. at iuxta Trem. v. 10.* (7) Ezzel edgyütt járt, az Iſtennek hoſzſzú türésével való viſzſzaélés; hogy mentül továb haladott az ő gonoſságoknak büntetéſe, ők annál inkáb el-hitték magokat a' békeſségben, és a' teſti jóknak bőségében, és mind inkáb inkáb bé-merültenek a' gonoſságban; el-hitetvén

bolon-

bolondúl azt magokkal, hogy csak el-ſzenvedi az Ur Iſten az ő gonoſsá-gokat, *Ezech. 16. v. 49. & v. 50. col. 1. Imé ez vólt Sodomának a' te hugodnak gonoſsága; a' fel-fuvalkodság, (avagy maga hitség)* Gen. 13. 10. *a' kenyérnek elégsége, és állandó csendeſsége vala ő néki és az ő leányinak--- Es fel-fuvalkodván, cselekedének útálatoſságot én előttem.* Ezek vóltanak azok az égben kiáltó gonoſságok, mellyekért az Ur Iſten Sodomát és Gomorrhát, (Admával és Seboimmal edgyűtt) kénkőves tűzzel el-veſztette, és máſoknak példáúl ki-tette.

A' 2. FEL. Az igaznak nevezeti a ſzent Irásban, (a' ſzerint a' Sidó ſzó ſzerint, melly itt a' mi leczkénkben vagyon, és a' mint ez Gőrőgre fordittatik,) őt képpen vetettetik. 1. A' tőkélletes igazért, à ki minden bűn nélkűl való. Illyen az Ur Jéſus Chriſtus, és illyenek valának a' mi első Szűléink az épségben, *Eſa. 53. 11. Act. 3. 14.* Az épségbéli emberrűl, *Eccl. 7. v. 29.* más ſzóval mondatik ugyan-

ki a

ki a' Sidóban, s' a' LXX-nek Gőrőg fordításában-is, ez az igaſság, de nem máſt jelent, hanem ezt, a' mit ez első punctumban le-teſzűnk. 2. Az hypocrita és ſzines igazért: a' minéműek valának Idvezitőnk földén létébē a' Phariſæuſok és Iráſtúdók, *Matt. 5. v. 20. Matt. 9. 13. Marc. 2. v. 17. Luc. 15. v. 7.* Ez utolsó helyben, a' Sidóknak vélekedéſek ſzerint ſzóll Idvezitőnk az igazakrúl. 3. Az ártatlanért, (a' menyiben az ő hamiſſan nyomorgató ellenségének ellenében vettetik;) a' kinek igaz űgye vagyon, és a' ki ſem mit ſem vétet az ő háborgatóinak, *Pſal. 7. v. 9.* 4. Vétettetik azért, a' ki a' Jéſus Chriſtus igaſsága általigaz; az az: igaznak itiltetik Iſtennek előtte, *Rom. 5. v. 19.* 5. Vétettetik azért, a' ki az Iſtent és felebaráttyát ſziveſſen ſzereti, és az ő Felſége parancsolatinak meg-tartásábā igen győnyőrkődik. Egy ſzóval, a' kinek ſzive igaz, az Urnak előtte, és minden erejével, a' ſzentségnek és igaſságnak műkáiban elő meñi igyekezik.

kezik. Ekképpen igazzá lenni, a' Jésus Chriſtus által való meg-igazúlásból ſzármazik. Ugy hogy ez utolsó értelé, a' negyediket ſzükségesképpen bé-foglallya magában. Igy ſzámá nélkúl vétetik a' ſzent Irásban, *Gen. 6. v. 9. Pſal. 37. v. 16, 17-21, 23, 25, 29, 30, 37 39.* Item: *Pſal. 34. v. 16, 18, 20, & 92. 13 Prov. 24. v. 16. Luc. 1. v. 6. 2 Pet. 2. v. 8.* Ez utolsó értelembe vétettetik a fel-vett igékben-is az igaznak nevezeti, melly a' mint leg közeleb jelentének, ſzükségesképpen bé-foglallya a' közben járó által való meg-igazúláſt. Ez illyen igazakért eſedezett Abrahám, gondolván hog' ne találnának még legyenek ott valami keveſen, a' kik az Iſtent igazán féllyék. Jollehet penig, ki nem nevezte, mindazonáltal ez ő könyörgésében, kiváltképpen azó atyafiának a' Lothnak megtartására célozott.

Az 3. Fel. Nem azt adgya előnkben, a' kezünk alatt lévő Szent Irásbéli hely, mint ha az Iſtennek kegyelmſségét a' pœnitentia tartatlan hely

helynek meg-tartásában, mindenkor és egyáltalyában bizonyos ſzámú kevés igaz hivekhez kőthetnénk s' határozhatnánk; hanem csak ſjintén ezt. 1. Hogy az Ur Iſten olly igen kedvelli az ő ſzenteinek, alázatos ſzivből ſzármazott buzgó eſedezéſeket, más hivő' társokért s' iſtenfélő' felebaráttyokért, hogy ſoha azt jó és kedves válaſz-nélkúl nem hadgya. 2. Hogy az Ur Iſten olly igen ſzereti az őtet igazán félőket, hogy valaholott azok találtatnak, kéſz azokat meg-tartani, és az utolsó kivágatáſt érdemlő iſtentelenekkel edgyűtt el nem veſzteni. 3. Sőt kéſz néha azokért csak igen keveſekért-is, (oda járúlván érettek, az ő nagy hitű hiveinek, avagy hivének buzgó eſedezéſe) még egéſz vétkező várost, s' bűnben heverő' nagy ſokaságot-is, (mellyben ők nyomorganak) megtartani mind addig, valamig az ő felsége hoſzſzú türéſe, és a' gonoſzoknak meg-jobbúláſokért való várakozáſa eléggé ki-terſzik. Ebből 4. eſzünk-

szűnkben vehettyük ezt, hogy mi
dőn a' nagy könyörületességű Isten
el végre az Abrahámnak tőrekedé
sére, csak tizigaz istenfélőkert-is meg
tartotta vólna az egész Sodoma vá
rosát,(ha annyin találtattanak vóln
benne,) nem kell ezt ugy értenünk
mint ha soha ugyan az után-is, el n
veszteste vólna, a' bűnben továb-i
meg-általkodó várost; hanem ill
móddal, hogy ideig meg-tartott
vólna. Tudni illik, az Abrahám ese
dezése után mindgyárt el nem vesz
tette vólna, hanem alkalmas ideig
még-is halasztotta vólna a' veszedel
met, és az ő jövendőbéli nagyob
magok menthetetlenségeért, várt
vólna, ha meg-térnek az igaz hivek
nek intésekre s' példájokra avagy n
(Mely nem az Isten végezésében va
ló változásnak, hanem inkább ill
változhatatlan végezésnek jele let
vólna, a' dolognak ki-meneteli sze
rint.) De minek utánna, akkori to
vább való hoszszú türése s' elégsége
várása után-is meg nem történe

vólna, hanem csak ugyan elébbeni
gonoságokban mind elő mentenek
volna, akkor osztán gondot viselvén,
a tizigaz istenfélőkről, (vagy az eleve
való bóldog ki-szóllitás által ez élet-
ből, vagy penig más helyben való
ki-vezetés által,) a' meg-térhetetle-
neket csak ugyan el-veszteste vólna
e' földnek szinéről.

Ha valaki itten nyughatatlankod-
ván, még továb-is tudakozná, mi
az oka tehát, hogy az Ur Isten Sodo-
mát Lóthért, és az ő háza népéért
ideig meg nem tartotta? Hiszem ha
nem négyen, avagy csak hárman,
találkoztanak istenfélők abban az
ház népben? E'légyen a' felelet. (1)
Elsőben-is; hogy nem emberhez,
hanem Istenhez, tészen kérdést az
ollyan ember a' ki azt kérdi; mert
mi ennek egyéb derekas okát nem
adhattyuk, hanem az Istennek bölcs
tetczését. (2) Elég nagy kegyelmes-
ségét mutatta az Ur Isten ebben az
Abrahámnak esedezésére, hog' vég-
re éppen annyira le-szállott, hogy

csak tiz igaz hivekért-is olly bűnbe heverő várost, mint Sodoma vólt, meg-tartott vólna. Ha ki penigler az Istenek ezaránt való nagy kegyel meſségének commendálása ellen ama' helyet vetné elönkben, melly vagyon *Jerem. 5. v. 1.* a' holott am hires és igen népes Jérusálem váro sának meg-maradás igértetik, csak egy igaz istenfélő emberért-is, ha ta láltatik benne. Erre elsőben a' fele let ez légyen, hogy ſzabados a' min deneket bölcsen igazgató Ur vélle (ha mikor ő Felségének tetſzik,) h akar melly nagy és igen ſzámos nép bűnben heverő várost meg-tart-is deig, (várván meg-térését) egy igaz istenfélő emberre nézve. De ez ſem mire ſem alázza az Istennek az Abra hám könyörgésére való nag' kegyel meſségét. Mert tégyük fel, hogy *10* istenfélő emberek vóltanak vólna-i Sodomában, de ſzabados vólt az U elébbeni hoſzſzú türéſe és várása u tán, ha mind azokat a ſzázakat, min a' Lóthot ki-ragadván, a' nagyob

rész

rélzt, (máſoknak-is példájokra,) csak ugyan keménnyen meg-bűntette vólna-is. De továbbá nem ugy kell azt értenünk a' mi Jeremiáſnál vagyon, mint ha tellyeſséggel ſenki nem vólt vólna akkor igaz istenfélő ember Jéruſalembe; mert, hol vólt hát Baruch; magán a' Jeremiáſon kivül? hol voltanak azok a' hivek, a' kiknek képekben à Jeremiás imádkozik, *cap. 10. v. 24, 25.* Hol voltanak ugyan azok, a' kiket ugyan ott lelki értelemmel nevez Jákóbnak, a' Soltáriró Prophétának ſzavait, a' Babylonbéliek által való nyomorgattatáſra alkalmaztatván? Tudom hog' azok a' hivek, Jérusálem kivül máſutt-is vóltanak el-hintetve Sidó országban; de hogy csak Jérusálemben, mégpenig Istennek kiváltképpen való jelen létének helyén, nem vóltanak vólna, akkor ſemmi igaz hivek, minden fundámentum nélkül lenne, ha ki azt mondana. Ez hát értelme a' Jeremiáſnál lévő igéknek; hogy a' kik igazgattak a' népet;

a' kik ottan ottan szem előtt forgot-
tanak, és a' kik nagy kérkedéssel Ist
frigyes népének tartották magoka
lenni, [*Jere. 7. v. 4. & 6. v. 13.*] azo
közzül senki nem találtatott, a' k
hűséges volt vólna, és a' ki igaz iti
letet szolgáltatott vólna. Mert a
igaz hivek, a' gonosz emberektűl va
ló félelemnek miatta, kénszerittet
tenek lappangani, *Jer. 36. v. 19. & 26.*
(3) A' fellyebb mozditott kérdésre
ezt-is módhattyuk, hogy más bőlc
tetszése vólt Istennek a' Lóth felől
ebben, kiket tarcson-meg ideig
érette, és az ő két leányiért. Tudn
illik, ha Sodomát meg nem tartot-
ta-is ő érettek; *Gen. 19.* de meg-tar-
tott más kissebb várost Sodománál
ugy mint, Sohárt, melly annak előt
te Bélának neveztetett; (*Gen. 14. 2.*
és a' melly ugyan azon Sodoma
Gomorrha sik földén vólt. Sőt mé
a' Sodomabéliek közzül-is, valaki
veji, rokonsági, és egyéb jó akaró
vóltanak vólna a' Lóthnak, ha kike
a' Lóth kivánt vólna Istentűl, és azo
mago

magok-is kedvellették vólna a' So-
domából való ki-jövetelt, hitelt ad-
ván Lóthnak, kész vólt vólna Isten,
a' Lóthért meg-tartani, *Gen. 19. 12.*

ELSŐ TANUSA'G.

Az igaz felebaráti szent szeretet, erre viszi az Istennek hiveit, hogy egyéb hivekért, az ő szükségeknek idején, esedezzenek Istennek.

A' fel-vett igékből jön-ki e' tanúság.
Iméaz Abrahám mit cselekeszik Istē-
nek előtte, &c. Item *exemplo Danie-
lis, cap. 9. Exemplo Esdr. cap. 9. v. 5. &
sequ. Exemplo Nehemiæ. cap. 1. v. 4, 5.
& seq.* Lássd-meg továbbá erre, *Eph.
6. v. 18.* De mostan a' következendő
tanúságról, akarok bővebben szól-
lani.

II-dik TANUSA'G.

Soha az Ur Isten az igaz istenfélő embert az istentelennel eagyütt el nem veszti, és azzal, egyenlő itileti alá nem rekeszti.

Meg-tetszik ennek igasága a' fel-
vett igékből, V. 25. igy szóll az A-

brahám Istennek: *Távúl légyen* (Uram) *te tőlled, --- hogy el-veszessed az igazat az istentelennel, és ugy járjon az igaz mint az istentelen: távúl légyen ez te tőled. Avagy az egész földnek birája, nem cselekednéké itiletet?* Meg-tetszik az első Soltárbúl-is egészszen: Mert minekutánna a' Prophéta le-irta vólna az istenfélőknek lelki bóldogságokat, igy szóll osztán az istentelenekrűl: *Nemigy* (vadnak) *az istentelenek, hanem lésznek mint a' polyva, mellyet a' szél idestova hány. Annakokáért az istentelenek meg nem álhatnak az itiletben.* --- Végre illy edgybé vetést tészen a' Dávid, az istenfélők és az istentelenek közőtt. *Tudgya az Ur az igazaknak útokat,* (az az kedvelli,) *a' hitetleneknek penig útok el-vész.* Meg-tetszik a' példákbúl-is. Igy az Ur Isten Noét az ő háza népével edgyűt meg-tartá az őzőn vizben, s' nem veszté-el a' gonosz világgal edgyűtt, *Gen. 6. & 8. cap.* A' Lóthot sem veszté-el Sodomával edgyűtt, *Gen. 19.* Az Izraelitákat-is Ægyiptomban, nem érte

érte akkor a' csapás, midőn az Ægyptombéliek, hol a' jég és tűzes esőtűl verettettenek, *Exod. 9. v. 25, 26.* hol a' setétségben tapogattanak s' vakoskodtanak, hol peniglen első szűlöttektűl meg-fosztattanak. Az elődeden lévő Sidó keresztyének-is, Isten gondviselésébűl, (Idvezitőnk eleve való jövendőlése s' intése szerint, *Matt. 24. v. 16.*) mind ki-mentenek Jérusálembűl, nem csak Pellában, hanem egyéb helyekre-is, mellyek Syriában, és az Aggrippa Király birodalmában vóltanak. Minekelőtte Jérusálem Titus és Vespásiánus által el-romlott vólna.

Azt mondhatná itt valaki ellenünk. Ha a' tanúság igaz, hogy hogy vagyon tehát az, hogy imé ez mái napon az Istennek igaz hivei edgyűtt nyomorgattatnak az istentelenekkel; még a' Babyloniai fogságra-is régenten, nem csak a' gonoszok, hanem a' buzgó lelkű hivek-is, (a' minémű vala Ezechiel, Daniel, Sidrách, Mesách és többek,) egyebek-

kel edgyütt el-vitettenek; sőt néha még nagyobb romlás éri a' fel-háborodott időben, az istenfélő embereket, mint az istenteleneket. Következni láttatik innét, hogy nem áll-meg a' fel-tött tanúságnak igazsága. R. Nem azt mondgya a' tanúság, hogy soha Isten egy időben az igaz hiveket az istentelenekkel edgyütt nem csapdosna, és hogy soha azon egy ostorban nem részesitené őket, hanem hogy soha egyenlő itileti alá nem rekeszti az istenteleneket, és soha azokkal edgyütt el nem veszti; (a' léleknek káros veszedelemmel,) ám bátor nyomorgattassanak-is külsőképpen. Meg kell hát külömböztetnünk az Istennek itiletit, avagy a' veszedelmet, mellyet ő Felsége gyakorta szokott bocsátani ez életben az emberekre: hogy tudni-illik, az Istentől az emberekre bocsátott itilet, (akár mondgyuk veszedelemnek) avagy ollyan, a' mely nem csak ajtaja a' nagyobb kinnak, hanem egyszersmind példája s' árnyéka, nyéka, az utolsó rettenetes itiletnek, s' az után mindgyárt következő őrők veszedelemnek; [a' minémű vala a' Sodomának-is veszedelme, *Luc. 17.* Jérusálemnek és Sidó Országnak Titus és Vespásiánus által való elpusztittása, *Matth. 24.* illyen lészen (az én itiletem szerint) a' lelki Babylonnak-is az utolsó nap előtt való meg-romlása, *Apoc. 18. v. 8. & sequ.*] avagy penig ollyan, a' mellyben noha sokan az őrők veszedelemre szállanak-le, de legg főképpen az Isten válaszottinak meg-jobbúlása, és az Anyaszentegyháznak jövendő előmenetele tétetik-fel benne. Illyen vala az Ægyptomi szolgálat: illyen az Izraelitáknak a' pusztában való csapdostatások, és sűrű le-omlások az hirtelen halál által. Illyen vala (ugyan ezeken) a' Birák idejében, a' Philistæusoktúl, Ammonitáktúl s' egyéb idegenektűl való nyomorgattatás: illyen vólt a' Babylonbéli fogság, és hasonlóképpē az Antiochustúl való szorongattatás. Az első

rendbéli itiletekre nézve, egy-általlyán fogva mondhattyuk, (a' mennyire a' szent Irásbúl mi előttünk világos,) hogy soha az Ur Isten, az ő hiveit az ollyanokban nem részesiti, hanem jó eleve ki-ragadgya azokbúl, vagy az halál által, vagy másképpen. A' fel-vett szent leczkében-is (ha ugyan jól meg-viságllyuk) az 25-dik versnek, (mellyen fundáltatik, a' mi tőlünk fel-tett 2-dik tanúság) czélya ez kiváltképpen, hogy az olly veszedelmekrúl értessék, a' minémüekrúl a' meg-külömböztetésnek első ágában emlekeztünk: hogy tudni illik, az utolsó itiletet példázó, és az őrök kárhozatot, eleve mint egy árnyek szerint mutató rettenetes veszedelmekben, nem vágja-ki az UR ez életbúl az övéit az istentelenekkel edgyütt. Ez ellen a' mit itt módunk, az igaz hivek részérúl, egy példával álhatna valaki előnkben, s' vetekedhetnék illyenképpen. Lám az első világnak őzön vizzel való el-boritása-is, az utolsó itiletnek, néminémüképpen példázattya vólt; hogy tudni-illik, lenne még olly idő a' mellyben, mint szintén régenten az őzön vizzel, ugy az Isten Fiának dicsőséges el-jövetelivel, hirtelen és váratlanúl, meg-nyomattatnának à testi bátorságban élő emberek; és à mint akkor vizzel, ugy jövendőben tűzzel borittatnék-el e' világ. Hogy penig az őzön vizben illy példázatott keressünk; útat mutatott minékünk erre Idvezitőnk, *Luc. 17. v. 26, 27.* Ezt fel-tévén, vagy azt mondgyuk, hogy mind el-kárhoztanak azok az emberek, a' kiket régen az őzön viz életektúl meg-fosztott; ezt penig állatni, igen vakmerő itilet vólna; vagy penig ha meg-engedgyük, hogy némellyek idvezültenek azok közzúl, következik az-is, hogy mindenestúl fogván ne légyen az igaz, hogy soha az Ur Isten, az utolsó itiletet példázó iszonyu veszedelmekben nem részesitené az igaz hiveket? A' felelet erre ez légyen. Midőn mi ezt állattuk fellyeb, oda tettük

tűk ezt-is, hogy *a' mennyire minékünk a' szent Irás világos.* Az penig nem világos minékünk a' szent Irásbúl, hogy valakik idvezültenek vólna azok közzűl, (akár mondgyam, hogy valakik igaz hivek vóltanak vólna azok közzűl,) kiket az özön viz meg fojtott. Mert a' melly szent Irásbéli helyett, némellyekre elő hoznak, tudni-illik *1Pet. 4. v. 6.* azt a' sz. Irás magyarázók egynéhányképpen magyarázzák. Nem-is tetszik-ki belőle, sem a' körűl lévő versek, nem hoznak olly következést, hogy ott az özön vizzel meg-fojtattakrúl vólna emlekezett. Sőt másunnat a' szent irásbúl ez mutatódik minékünk, hogy az Ur Isten a' közönséges halál által, mind el-szedegette elsőben, az igaz istenfélőket ez életbűl, (Noét nyolczad magával, a' Bárkában akarván meg-tartani) s' az után vesztette osztán mindgyárt-el az istenteleneknek világát özön vizzel.) Ugyan-is mihelyen amaz igen hoszszú életű Pátriárcha a' Mathusálem, ki-

ki-múlt e' világbúl, (kinek ki-múlása előtt már még a' Noé attya-is a' Lámech őt esztendőkkel meg-hólt vólt,) ottan mindgyárt csak hamar az özön viz el-boritotta e' világot; a' mint ez meg-tetszik az ő halálának, és az özön viznek a' szent irásban, le-tőtt idejének viságálásábúl. A' sz. Péter Apostol-is azzal az egybe hasonlitással, mellyet tészen az özön viz, és az utolsó napi tűz között, eléggé láttatik ezt elönkben adni, hogy az özön vizbe az emberek közzűl, nem egyebek hanem az istenteleneknek fojtattanak-meg, s' veszteneknek, *2 Pet. 3. v. 6, 7.*

A' második rendbéli itileteket, avagy romlásokat, a' mi illeti; igaz dolog, hogy (a' külsőkre nézve) szintén ugy részesiti Isten az ollyanokban, az ő maga igaz hiveit, mint az istenteleneket; sőt gyakorta azokban, még többeket-is mér az övéire, mint a' gonoszokra, hogy azoknak hitek jövendőben annál inkáb tündöklöllyön, mint Daniélés' többeké; de

de ugyan nem mondhattyuk ebből-is, hogy Isten valóban el-veszténé a' hiveket a' hitetlenekkel edgyütt; a' vagy ezekkel egyenlő itileti alá rekesztené őket. [1] Mert az illy romlásokaz hivekre nézve, ugy származnak Istentől, mint édes atyától, ki az ő hiveinek lelki javokról igen nagy gondot visel, ugy hogy, ha szép szóval nem jobbúlnak, keménnyen-is fog hozzájok; a' gonoszokra nézve penig, ugy származik, mint megharagutt itiló birótúl, és boszszú-állótúl. Es igy ezekre nézve, ez életbéli romlás, nem csak testiképpen, hanem lelki-képpen-is valóban romlás és veszedelem; mert a' meg-térhetetlenekben, e' világi veszedelem, az örökké való veszedelemnek ajtaja és kezdete, az hivekre nézve penig igen fő orvosság: mert e' világi sujtolásokkal ők meg-jobbúlnak, és az Isten parancsolatihoz való engedelmeskedéshez szóknak, s' édesedneki ugy hogy mondhattyák osztán ők-is a' Dáviddal edgyütt, a' mi vagyon,

Psal. 119. v. 71. *Jó énnékem* (Uram) *hogy meg-sanyargattál engemet, hogy meg-tanúlnám, a' te rendeléseidet.* Hogy peniglen Isten gyakorta nem külön, hanem edgyütt sujtollya a' hitetlenekkel az ő hiveit, az életnek meg-jobbitásáért, oka ennek ez; mert mentül közönségesebb az Istennek ostora e' földön, annál rettentőbb; és igy annál hathatósabb, hogy az hiveket a' jobb életre fel-inditsa, és ahoz szoktassa, *Esa. 26. 9.* Ha mikor azon egy csapásban, világi életektől meg-fosztatnak-is a' hivek, edgyütt a' hitetlenekkel; (mint sokan valának igaz hivek-is azok közzül, kiknek testek, Istentől való csapással el-hullottanak a' pusztában,) akkor-is nem mondhattyuk, hogy az Ur Isten éppen egyenlő itileti alá rekesztene a' hiveket a' hitetlenekkel. Mert a' hivekben, az olly hirtelen megölő csapással, mint valami erős purgáló orvossággal, egészszen nyakát szakaszttya a' bűnöknek, és a' tökéletes szentségre s' állandó mennyei

bóldogságra viszi őket által; de az hitetleneket az olly alkalmatossággal, az őrőcké való veszedelemre taszittya-le, mint erős boszszú-álló Ur, s' igaz itiletet szolgáltató Biró. [2] Ha szintén egy időben, és azon egy kűlső ostorral sujtoltatnak-is az hivek a' hitetleneckel edgyűtt, mind azonáltal az hiveknek szivek s' lelkek őrűl az Urban; mert ők a' rajtok forgó szorongattatásokban, az Urtúl bőven meg-vigasztaltatnac: (*2 Cor. 1. v. 4. Rom. 8. 37.*) és igy a' bennec lévő nagy lelki őrőmre nézve, csak ugy tartatnac ő tőllők a' kűlső nyomorúságoc, mint hanem-is szenvednék azokat, *2 Cor. 6. v. 9, 10.* Annakfelette a' kűlső nyomorgattatás után mind nagyobb nagyobb jót, és lelki fel-épűlést várnac, *1 Cor. 10. 13. 2 Cor. 5. v. 1.* De az hitetleneknec semmi lelki vigaszlalásoc nincsen, az Istennec haragjának idején; s' ez tészi ő nékiec legg terhessebbecké az Istennec itileteit, *Psa. 1. v. 5.* [3] Az Isten hivei a' közőnséges szenvedésben, gyakorta kűlsőképpen-is könnyebűlést tapasztalnac a' nyomorgatóc közőtt, midőn a' gonoszoc igen nagy nehézséggel illettetnec. Igy a' Daniel, Ananiás, Misael és Azariás, (kiknek neveket el-változtatta a' Babylonbéli Király) jollehet a' fogságrael-vitettenec a' több Sidóckal edgyűtt Babylonban, mindazonáltal üressec vóltanac ők attúl a' terheltetéstűl és szolgálattúl, melly egyebeknek nyakokon fekűtt; mert ők másokon gondviselőcké tétettenec és nem kicsiny tisztben s' méltóságban helyheztettenec, *Dan. 2. v. 48, 49.* Es noha az után ideig másoknál keservessebb probákat szenvedtenek-is, mindazonáltal végre ismét Uri állapatra emeltettenek-fel, *Dan. 3. v. 30. & 6. v. 29.* Meg-áll hát a' mi tanúságunknac igasága, minden ellen-vetés ellen, csak szintén ugy értessék, a' mint ez ideig a' szent Irásbúl megvilágositottuk.

Fundámentomos oka ennek a' szenvedésnek a' Leczkében vagyon. Mert az Ur Isté

az egész világnac itélő Birája; *vers.* Olly Biró ő Felsége, a' kinek minden itiletei, igen helyesec és igazak, a' mellyekben semmi legg kisslebb hiba sem találtatic, *Psal. 119. v. 137.* Azért lehetetlen dolog, hogy az Isten itiletinek igasága és igen helyes vólta meg-engedgye azt, hogy ő Felsége a' hiveket a' hitetlenekkel éppen egyé-lő itileti alá rekeszsze, és azokkal edgyűt el-veszesse mert az Ur Isten, már egyszer meg-kegyelmezett, és örök életet rendelt szent fiában, a' Jésus Christusban, az övéinek; annak-felette még a' nyomoru tagoknak sebes vizei és tűzei között-is menekedést igér azoknak, Isa. 43. 2. Lehetetlen hát az, hogy az Ur Isten egyenlő terhes itiletit bocsássa azokra, mint szintén az Istentelenekre és oly rend-kivűl valo csapásokban meritse bé azokat a' gonoszszokkal edgyűt a' melyek a' következendő örök kárhozatnak, mutato példái és ábrázati.

I. *Haszna.* Oktat minket a' tanú-sá-lág erre, melly igen hasznos, melly igé drágalátos ajándéka Istennek a' hivekben a' kegyesség, és igaz Isteni félelem; ugy mint a' mellynek *igéreti vagyon, mind ez életre, mind penig a' következendőre,* 1 Tim. 4. 8. *Nem szégyenülnek-meg az igaz istenfélők, a' gonosz időben-is,* Psal. 37. v. 19. nem félnek s' nem irtóznak, kétségben esők módgyára, a' nagy haragnak és veszedelemnek idején-is; mert tudgyák az Istenek ő hozzájok való atyai szerelmét melly hűségesen ki szokta, ő felsége ragadni az őtet igazán félőket a' kisértetekből 2 Pét. 2. ℣. 9. avagy ha szintén rajok bocsátya is, ideig a' kisirtő szorongatásokat, de mind azokat meg-édesíti; erőt ád nékiek, hogy el-szenvedhessék, és végre mind azoknak örvendetes kimenetelit meg mutattya. *1 Cor. 10. v.* 13. és a' leg nagyob nyomoruságokat-is ő nékiek *javokra szolgáltattya, Rom. 8. v. 28.* Ehez képest akár melly nagy veszedelem láttassék ő hozzájok közeliteni, avagy ugyan érdekelve-is

lye-is őket kűlsőképpen, de nem tartyák veszedelemnek, tudván hogy a *belső ember épűl azokban naponként,* (2. *Cor. 4. v. 16.*) sőt tudván hogy *Istennek erejével, hit által őriztetnek az idvességre.* (*1 Pet. 1. 5.*) még az halálos veszedelmek ellen-is a' Dáviddal edgyűtt ekképpen erősítik magokat: *Ha szintén az halál árnyékának völgyében járándok-is, nem félek a' gonosztúl, mert te én velem vagy,* Psal. 23. 4.

II. Intetel annak-okáért ember; hogy, ha menekedést kivánsz az Istennek fel-lobbant haragjának idején nosza hát élly kegyes életet félyed tiszta szivből lélekből a' te Uradat Istenedet, ragaszkodgyál ő Felségéhez tellyes lélekből; el-hidd akkor osztán, hogy soha ő Felsége tégedet az istenteleneckel edgyűtt el nem veszt, és azockal egyenlő itiletalá nem rekeszt; hanem vagy ki-szólit tégedet a' nagy romlás előtt jó idején ez életből, *2 Reg. 22. 20.* mint régenten Jósiást, vagy ki-ragad elevenbátorságosabb helyre a' veszedelem

ből mint Lóthot, *Gen. 19.* avagy a' veszedelemnek közepette-is csudálatossan meg-tart tégedet, mint Noét a' Bárkában, Danielt az Oroszlánok vermében, az három iffiakat az égő kemenczében, Dávidot a' Saulnak mindé dűhősége ellen; és végre meg-próbáltatásid után kűlsőképpén-is fel-magasztal; avagy penigh ugy meg-édesíti tenéked, a' hoszszas nyomorúságokat, hogy mind azokat békeséges türéssel s' örömel el-szenvedhessed, és az Istennek segitő s' győzedelmet adó kegyelmére nézve ugyan dicsekedgyél azokban, a' szent Pállal edgyűtt, *2 Cor. 11. v. 23, 24-30. Rom. 8. v. 35, 36, 37.*

III-dik TANUSA'G.

Az Isten előtt kedves könyörgésre megkivántatik, hogy ember mind a' földig és porig szivesséen meg-alázza, (az az, *semmire kellőnek véllye*) *magát Istennek előtte.* Ki-jű ennek igasságа a' szent leczkéből. Nézd-meg, az Abrahám mennyire meg-alázta ma-

gát Isten előtt az ő esedezésiben. *Imé* (ugy mond V. 27) *most kivánnék szólni az én Uramnak, noha por és hamu vagyok*, Item, *Esdr. 9. v. 5, 6. Luc. 18. v. 13.*

Erre hijminket (1) az Istentűl való teremtetés; hogy mi az ő Felsége kezeinek alkotmányi vagyunk, *Psal. 95. 6.* (2) Az őrök haláltúl való megváltatás, *Ibid. v. 7. & 1 Cor. 6. 20. Item Psal. 103. v. 4.* (3) A' mi haszontalanságunk, és érdemetlenségünk a' jóra, *Luc. 17. v. 10. 2 Sam. 7. 18.* könnyű itt osztán oktatást és intést tenni, miképpen viselyék magokat a' hivek Isten előtt a' könyörgésben, ha ő Felségétűl jó választ akarnak nyerni.

IV-dik TANUSA'G.

Olly igen kedvelli à nagy könyörületességű Isten, az ő szenteinek egymásért való alázatos s' buzgó esedezéseket, hogy kész arra, mindenkor jó választ adni, (a' nyomorgó hivek részérűl;) sőt kész néha, csak kevés igaz hivekre nézve-is, igen nagy vétkező sokaságot (ideig) *meg-tartani.* A'

A' szent leczkébűl tetszik ez meg. Imé az Abrahám Pátriárchának sok izbéli törekedésére, mit cselekedék Isten? Mindenkor jó választ ada néki, (az igazaknak említésére, ha találtatnának,) valamig ő esedezett; ugy hogy nem csak a' kevés igazaknak kedvezett volna, hanem ha csak tizen találtattanak vólna-is akkor igaz istenfélők Sodomában, azokért kiváltképpen való grátiajábúl, az egész rút vétkező várost-is meg-tartotta vólna, várván még tovább-is, ha meg-jobbúlnak-é avagy nem. Nem-is hadta tellyességgel haszonnélkűl az Abrahámnak esedezését. Mert Lóthotki-ragadá a' veszedelemből az ő esedezésére, *Gen. 19. 29.* Sőt Lóthért s' az ő két leányiért Soárt-is meg-tartá akkor, *Ibid.* vers. *21.* Megtetszik még is, a' tanúságnak igasága *Exod. 32. v. 11, 12, 13, 14.* Item, *Num. 16. v. 47, 48, 49, 50. & 1 Sam. 7. v. 8, 9, 10.*

1. Oka vétetik ennek, az Istennec az esedező szentekhez való indulattyárúl. Maga parancsolta Isten, hogy

a' hivek egymásért esedezzenek, *Eph. 6. v. 18.* (A' szent Pál ugyan, a' ki ezt irta sok száz esztendőckel élt az Abrahám után, de akkor-is, ugyan azon igasága vólt az Isten beszédének.)

2. Oka vétetik az Istennek a' nyomorúságban lévő hivekről való nagy gondgyától, *Esa. 49. v. 16.*

3. Oka vétetik a' gonoszoknak nagyobb magok menthetetlenségétől. Tudni-illik, az istentelenek annál inkább magok menthetetlenek lésznek ezzel, (ha meg nem térnek) hogy az Ur Isten az igaz hivekre nézve, annyi ideig várja néha őket, és halasztya továb-is bűntetéseket. Azért cselekeszi ezt Isten, hogy azoknak példájára s' intésére térnének meg. Az első világra, nem hoza-el Isten addig a' veszedelmet, valamig az Istent igazán félő emberek, (a' minémüek valának, Enoch, Mathusalem, Lamecs) bővebkében vóltanak ez életben; hanem akkor ostán, a' midőn a' hires igazak közzül, a' Noé maga maradott háza népével ed-

edgyütt, még penig annak-is edgyike, az ő attyának meg-csúfolója vólt. A' Sidókat sem vetette addig à Babylonbélieknek terhes igájok alá, miglen az igaz istenfélőknek valami erejek és előmenetelek vólt ő közöttök; az az, miglen (*2 Reg. 20. 19.*) Ezechiás és Jósiás király éltenek, (*2 Reg. 22. 20.*) hanem csak hamar osztán a' Jósiásnak halála után, *Vid. 2 Chron. cap. 36.* midőn (le-csepültetvén à kevés igaz hivek,) minden elő-kelhetőség az istentelenek mellett vólt. Ezilly varakozás, és halasztása à nagy romlásnak, annál inkáb magok menthetetlenekké tette a' meg-térhetetleneket.

De a' tanúság ellen, ezt vethetné valaki előnkben. Mi az oka tehát; hogy Jeremiást ottan ottan tiltya az Ur Isten, *Jerem. 7. v. 16. & 11. 24. & 14. v. 11.* (midőn a' Babylonbéliek által való el-pusztittatás naponként közelitett) hogy ne imádkozzon a' Sidó népért; noha vóltanak még akkor-is abban valami kevés igaz hi-

vek: annak felette ezt-is mondgya, hogy ha *Moſes és Samuel előtte állanának-is* eſedezvén, *még ſem hajlana az ő ſzive ahoz a' néphez*, Jerem. *15. v. 1.* Nem olly kedves hát az Iſten ſzenteinek könyörgéſek ő Felsége előt, hog' azoknak eſedezéſekre, még valami nagy vétkező ſokaságot-is meg-tartana ideig, az ott nyomorgó kevés igaz hivekre nézve. FEL. (1) Nem azt állattyuk a' tanúságban, hogy az Ur Iſten mindenkor azt cselekedné, hanem ezt, hogy néha, a' mikor tudni-illik, mint bőlcsen igazgató Felséges Urnak, nékie ugy tetſzik. (2) Azt-is oda tettük a' tanúságban, hog' ideig tartya-meg az Ur Iſten az övéinek buzgó eſedezéſekre a' vétkező ſokaságot. Mellyben, (a' mint a' magyarázatban meg-jelentettük,) feltéſzük, hogy végre ő Felsége az elégséges várakozás után, csak ugyan meg-bűnteti a' meg-térhetetlen népet. Igy a' vétekben élő Jérusálemet-is, egéſz Sidó Országgal edgyűtt, alkalmas ideig meg-tartotta, s' várta hoſz-

hoſzſzú türéſſel az Ur Iſten az ő ſzenteinek elébbeni könyörgéſekre. Ugyan-is, kétség-nélkül annak előtte-is nem ſzűntenek-meg az Iſtennek ſzentei, (Amós, Ezechiás, Eſaiás, Joſiás, Hulda, és többek,) azon Sidó népnek békeſségéért, s' meg-maradáſáért eſedezni. De végre, midőn betőlt annak gonoſságának mértéke, akkor oſztán mint igaz birónak, és az Anyaſzentegyházát, bőlcsen megtiſztogató Urnak, ki kellett az ellen önteni az ő itiletit. Nem mondhattyuk Sodoma felől-is, hogy a' tiz igazakra nézve, mind őröcké oſztán meg-tartotta vólna őtet a' ſzenteknek könyörgéſe, ha ugyan csak elébbeni gonoſságiban maradott vólna-meg. (3) Ide tehettyük ezt-is; hogy a' melly népet az Ur Iſten, egyéb népek közzűl magának (külőn frigyes népnek) ki-válaſztott, csuda-tételeket vitt a' mellett bőven véghez; a' kinek az ő beſzédét adta, Prophétáit közötte ſzűntelen meg-tartotta, (egyéb népeket erre nem méltóztatván,)

ván,) ſockal nagyobb oſztán az olly
népnek Iſtentűl való el-ſzakadáſa,
mint máſé; *Ezech. 16. 47, 48. & Thr. 4. v. 6.* és igy nem csuda, ha annak
gonoſságinak tellyes mértékének
idején, az Ur Iſten nem akar azon kö-
nyörűlni ſenki eſedezésére nézve.
De ezelő hozott példa, ſenkit meg
nem tilt, (hanem ha Iſtennek kivált-
képpen való meg-jelentésébűl veſſe
tilalmat,) hogy valamely bűnös nép-
nek vagy nemzetségnek meg-mara-
dásáért, a' közötte nyomorgó kevés
igaz hivekre nézve, (fel-tévén min-
denkor, ha Iſtennek ugy tetſzik,) ne
könyörőghetne: a' mint az Abra-
hám-is az ő eſedezéſiben, főképpen
Lóthot czélozta háza népével ed-
gyűtt, és ha kik véle edgyűtt igaz igaz
iſtenfélők találtatnának Sodomába.

I. *Haſzon.* Oktat minket a' tanú-
ság (1) erre, melly igen haſználatos
és egyſzerſmind ſzűkséges légyen ez,
hogy a' hivek egymásért eſedezzenek, a' rajtok lévő nyomorúságnak
avagy félelemnek idején. Imé az

Ur Iſten annyira kedvelli az ő ſzen-
teinek egymásért való eſedezéſeket,
hog' kész erre nézve a' nyomorúság-
ban lévő hiveket kiváltképpen való
gondviſeléſe alá venni, és az iſten-
teleneckel edgyűtt azokat el nem
veſzteni; sőt még az iſtenteleneknek-is ő érettek ideig kedvezni. Ez
leitűl fogván ſzokáſok vólt ez a' hi-
veknek, hogy az ő nyomorúság ſzé-
vedő társokért eſedeztenek Iſtenek,
mint régenten a' fogságban lévő Pé-
ter Apoſtolért az Eccléſia, *Act. 12. v. 5.* A' ſz. Pál-is, Romában lévén fog-
ságban, ezt kivánta az Epheſusbéli-
ektűl, hogy ő érette, és minden Szé-
tekért eſedezzenek, *Eph. 6. v. 18, 19.* Haſznát-is penig az illy edgymásért
való eſedezéſnek, előnkben adgya
az Apoſtol, *2 Cor. 1. v. 10, 11.* Veſd ő ſz-
ve ezzel az Abrahám könyörgésének
haſznát-is, a' mint fellyebb már je-
lentettűc, *Gen. 19. v. 29.* A' mi időnk-
ben-is legg közelebb meg tapaſztal-
hattác a' Chriſtus ſzolgai, az illy tö-
rekedéſeknec nagy haſznát; holott

az Ur

az Ur Isten az ű sok szenteinec esedezéseckre, ők et végre a' terhes lánczoc közzűl ki-szabaditotta. Meg-tapasztalhattyuc e' mái napon-is, a' keresztyén Országokban lévő sok buzgó Ecclésiáknac érettünc való esedezéseknec hasznát. Ugyan-is, miért hog' az Ur Isten è sok és nagy gonoságokban bé-merült Magyar Nemzetet, még ennyire-is szenvedte, hogy régen ennél-is nagyobb romlásra nem jutatta? Mert az Ur Isten a' sok Abrahámoknac a' Lóthokért s' kevés igazakért való esedezéseket tekintette ezideig. Mind a' sok esedező Abrahámoknac a' külső Országokban, mind penig az ő lelkeket Sodomába gyötrő kevés néhány Lóthoknac kedvezett ő Felsége, s' ezért nem fogyatta még-el tellyességgel, avagy csak nem engedte egészszen prédául a' Sátánnac, e' bűnben uszkáló Nézetet. Egyébaránt ha ő Felsége a' nagy gonoszságoknac régi el-áradását nézné szoroszan, egészszen-is eltörűlhette vólna már e' mi Nemzetűnket e' földnec szinéről, avagy penig a' Sátánnac hatalmában engedhette vólna; ki-ragadván és ki-vezetvén ebből elsőben a' kevés Lóthokat. Mert ha az egy természet ellen való ocsmány közösködésnec szabados és közönséges voltát ki-választhyuc, azonkivűl, a' Sodománac mingen gonoszági igen uralkodnac közöttünc. (Szemléld-el bár oda fellyeb, a' Sodománac elő számlált gonoságit, és az után láss-meg, minémű alkalmaztatást tehetsz e' mi Nemzetünknac nagyob részére.) Sőt még terhesebb Isten előtt è mi Nemzetünknek vétke, e' Sodománac vétkeinél. Mert az Evangéliumnac ragyogó világa nálunc vagyon; és sokkal nagyobb lelki jókra méltóztatott az Ur Isten minket, mint valaha a' Sodomabélieket. A' Sibók példájából vehetsz erre világoságot, *Ezec. 16. v. 47, 48.* Gondolatban vehettyűc ezt-is, mely igen kevés Lóthocvadnac mi közöttünc, egy egész Országban. Mind ezeknec meg gondolá-

Quæst. 1.

dolása, annál inkáb commendállya minékünc, a' hiveknec egymásért való buzgó esedezéseknec erejét, és az Istennek-is az övéihez való nagy szerelmét. Az honnat (2) erre-is oktat a' tanúság, mely igen gyönyörködic az Ur az ő maga hiveiben, mely igen hiven gondot visel ő róllok a' félelemnec idején; hogy azokra, csak igen kevesekre nézve is, még a' gonoszokat-is kész ideig várni és szövedni. (3) Oktat még-is erre, melly igen helyesek, szentek, és igazak; és edgyszersmind irgalmasággal megmérsékeltettek az Urnak itiletei, a' bűnben élő nép ellen. Mert nem önti-ki mindgyárt hirtelen, a' mikor a' gonoszok meg-érdemlenék, hanem kész még ideig tovább is várni őket, a' közöttök lévő kevés igazakra nézve, ha jobbúlnak-é valamenyire a-vagy nem; hogy igy jövendőbé (az Isten hoszszú türésének meg nem becsülésée után) annál inkáb magok menthetetlenek legyenek.

II. *Haszon.* Mind ezeket halván és ért-

és értvén, intetel sok félelmek között nyomorgó ember. (1) Légy aző hogy te veled-is nevekedgyék száma azoknak, a' kikért az Istennec szentei a' külső Országokban esedezzenec; és a' kikre az Ur Isten tovább-is tekincsen, hogy e' nyomorúlt Nemzetet érdeme szerint, végképpen el ne vesse magától. Te annakokáért kereszтyén nevet viselő ember, mutasd fogánattyát a' sok izbéli tanitásnac, buzogj az Urnac szent tiszteletiben, légy serény az ő paranesolatinac meg-őrizésében, és a Lóthal edgyütt a' Sodománac gonoságin, mindennap gyötörjed a' te lelkedet, *2 Pet. 2. v. 8.* (2) Az Abrahámmal edgyütt, magadnac földig és porig való meg-alázásával, esedezzél az Urnac, hogy ő Felsége a kevés igaz istenfélőkre nézve, ha kik közöttünc találtatnac, kegyelmezzen-meg e' marokni Magyar Nemzetnec. Igy lészen a' külső Országokban lévő hiveknec törekedéseik is foganatossabb mi érettünc, ha mi

magunk-is, vélek edgyütt esedezünc az Ur előtt magunkért. Lásd-meg erre, *2 Cor.* I. 10. 11. Reménkedgyél hát te-is az Abrahámnac alázatossága és buzgósága szerint szüntelen az Urnac; hogy, talám találtatnac valami kevesen, ez árvaságra jutott Nemzetben, a' kik ő Felségét igazán félik; a' kik valóban szeretik a' megromladozott Sionnac köveit, és annak porán szánakoznak: ezekre nézzen irgalmas szemeckel ő Felsége, és ezekben maga dicsőségét tekintvén, fordicsa-el nyomorúlt hazánkrúl az érdemlett ostort; csendesitsse-le közöttünc a' sok zenebonát; ne jutassa Nemzetünket ennél-is nagyobb utolsó pusztúlásra: hanem inkább a' régen kivánt békeséget adgya-meg; örvendeztessen-meg bennünket, mint vólt a' régi időkbe, hogy ecképpen a' mi lelkeinknec nag' örömével és csédeséggével szolgálhassuk ő Felségét, Amen.

Mondatott-el (három szakaszban) Gyöngyösön
1681. *Junius-ban.*

S O-

II. PRE'DIKA'CIO.

Sodomának s' Gomorrhának veszedelme.

Textus, Gen. 19. v. 24, 25.

Es bocsáta a' Jehova Sodomára és Gomorrhára, kénkövet és tüzet a' Jehovától az égből. Es el-süllyeszté a' Városokat, és mind azt az egész lapáczot, és mind a' Városoknak lakosit, a' földnek füvét-is.

AZ melly Angyalok Abrahámmal oda fellyeb jelen voltanac, azoknak ketteje, a' reájok bizattatott szolgálat szerint, jó eleve el-mennec Sodomában; *vers.* 1. meg-tapasztallyák magok a' Sodománaci iszszonyu gonoságát; *vers.* 4, 5-9. meg-intik Lóthot, hogy valami ő hozzá tartoznék, *vers.* 12. vinné-ki magával edgyütt nagy sietséggel abból az helyből, *vers.* 13. Meg-jelentik okát-is, miért? Mert ők Sodománac elvesztésére küldettettenek a' Jehovától. Látván hogy késedelmeznéc a' Lóth, *vers.* 16. magok ki-ragadgyác

a' két Angyalok Lóthot az ő feleségével és két leányival edgyütt Sodomából. Oda érkezik azonban a' szövetségnec Angyala-is, az Istennec őrőcké való Fia, (ki az Abrahámmal el-maradott vala,) és sietteti Lóthot, *verſ.17.* hogy se hátra ne tekintene, se meg neállana, hanem mentül hamarabb az ő cselédivel, edgyüt futna-fel a' mező végén lévő hegyére ugymint az Engaddi hegyére. De a' Loth Pátriárchának esedezésére, *verſ.21,22.* meg-engedi az Ur, hogy csak Soárban mennyen közelebb, és azt ő érette meg-tartya, elmégyen a' Lóth nagy sietséggel, *v. 23.* két leányival edgyütt Soárban, (a' feleségét penig engedetlenségéért mi követte, a' 26-dik vers megmutattya;) és mihelyen oda jutott, (immár nap fel-kőltekor lévén,) ottan mindgyárt az Ur Isten kénkövés tüzet bocsátván le onnat fellyül a' levegő égből, el-süllyeszté *Sodomát* a' körül való lapáczon lévő több Városockal, ugymint, *Gomorrhával Adamával* és *Seboimmal* edgyütt: a' mint ez a' nagy veszedelem előnkbe adattatik minékünc a' fel-vett igékben.

Mellyekben két punctumok vadnak.

1. Vagyon az Istennek onnat fellyül, kénkövés tüzzel elegyittetett első módgyára sebessen le-bocsáttatott itileti, a' gonosz Városok ellé. Ezekben: *Es bocsáta a' Jehova Sodomára és Gomorrhára, kénkövet és tüzet a' Jehovától az égből.* Tulajdonképpen igy esik a' Sidóból. *Essöztete*, avag' *első módon bocsáta à Jehova, &c.* Ez 24-dik versben, csak *Sodomárúl* és *Gomorrhárúl* emlekezik; mert azok voltanac nevezetesseb városok azo a' lapáczon; de oda érti a' több városit-is azon lapácznac, (a' Soáron kivül,) a' mint meg-tetszik, *verſ. 29.* De még ennél-is világossabban, *Deut. 29. v. 23.*

2. Vagyon attúl az Isteni csapástúl származott, örök emlekezetre fenn maradó iszszonyu veszedelme Sodomának, és a körül lévő lapácz-

nak, mind azockal a' városockal, lakosockal, és földi terméseckel edgyűtt, mellyek à lapáczon vóltanak. Ezekben: *Es el-sűllyeszté,* (avagy *el-forditá*) *a' városokat, és mind azt az egész lapáczot, és mind a' Várasoknak lakosit, a' földnek termését-is.* A' levegő égbűl Istentűl nagy erővel le-szállott kénkővel elegyittetett sebes tűz azt cselekedte, hogy még a' földe-is meg-égne Sodomának s' a' több városoknac; és igy az a' föld tellyességgel alkalmatlanná tétetnék a' termésre. Az honnat kőnnyen észre vehettyűk, hogy az a' nagy erejű tűz (mellyet tűzes § menyűtő kővek sokságánac, helyessen mondhatűk,) añyira meg-járta azoknak à gonosz városoknak földét, hogy azt mint egy fenéktűl fogván ugyan fel-forgatta; s' ezért mondatik hogy az Ur Isten *el-forditotta, azokat a' városokat, és mind az egéßlapáczot, &c.* Itt mind azon által, ki-válaszszuk Soárt, a' mint fellyebb-is jelentettem, az *21. vers* szerint; de ennek meg-maradását-is

§ *Vid. Joseph. de Bell. Judaic. lib. 5. c. 5. Terra Sodomitica, habitatorum impietate, fulminibus conflagrasse memoratur.*

sát-is, csak ideig ércsűk; kiváltképpen mig a' Lóth benne lakott. Az után osztán, valamikor akkor, noha a' szent irás meg nem határozza, igẽ el-hihető dolog, hogy Soár is a' kőzel lévő tűznek ereje miatt, el-veszett. A' mint ez ki-tetszik, ama' hires Sidó Historicusnac Josefnek irásábúl, a' ki mint a' négy Városokrúl, Sodomárúl, Gomorrhárúl, Seboimrúl, és Adamárúl, szintén úgy az (*a*) ötödikrűl-is Soárrúl azt mondgya, hogy az ő idejében, mind ezeknek csak valami *képei* (avagy *nyomai*) látczottanak. A' Lóth Pátriárcha-is félvén Soárban lakni, az hegyre mentfel annakutánna, *Gen. 19. v. 30.*

1. KERD. *Mit tészen e' szóllás, a' Jehova bocsáta a' Jehovátúl az égbűl, kénkővet és tűzet?* 2. K. *Mit akart az Ur Isten ezzel jelenteni, az embereknek, hogy Sodomát és Gomorrát, Adamával és Seboimmal edgyűtt, olly rend kivűl valóiszszonyu csapással vesztette-el?*

AZ 1. FEL. 1. (*b*) Némellyek igy értik, mintha itt csak egy Isteni személy

(*a*) *Josephus loco proximè citato, de Bell. Jud. Adhuc in ea, [terrâ nempe Sodomiticâ] Oppid orũ quinq; videre licet imagines.*

(*b*) *Socinianí cum Judæis (vide R.*

Salö. Jarchi & Aben Ezra in hunc l.) & veteribus Christi inimicis, utpote Samosateni anis aliisque.

mély szóllana magárúl, a' szerint a mint a' király-is néha magát méltóságnak okáért csak királynak mondgya, *Esth. 8. v. 8.* De bizonyára soha ehez, a' mi vagyon a' mi leczkénkbe, hasonló szóllást nem találunk egy a' szent Irásban, hogy kűlömbőző személlyeket ne tenne. Az penig a' mi Asverusrúl elő hozattatik, igen kűlömbőz ettűl. 2. (c) Némellyek minden fundámentom nélkűl, első említését itt a' Jehovának, a' teremtetett Angyalra viszik; mint ha az Angyal neveztetnék itt egy helyen Jehovának ezért, mert a' Jehovának személlyét viselte; és az bocsátott vólna le onnat fellyűl kénkőves tűzes esőt, Sodomára és Gomorrhára. De sohul sem azt nem találhyuk fel a' szent Irásban, hogy a' teremtetett Angyal Jehovának neveztetnék, (melly név Istennek tulajdona, *Psal. 83. v. 10. Hos. 12. v. 5. Esa. 42. v. 8.*) sem penig, hogy a' levegő égbéli ártalmaknak le-bocsátása Istenen kivűl másnak tulajdonittatnék. Istené az illy

(c) Vid. Synops. Crit. cap. & Comm. M. Poli.

illy munka, mint leg főb oké, és mindeneket bőlcsen és szabadossan rendelő s' igazgató hatalmas Uré, *Exod. 9. v. 23. Psal. 78. v. 47. & 144. 6.* az Angyalok penig, csak szolgák és eszközők e' félében, ha mikor tetszik Istennek, (mint Sodoma veszedelmének idején,) az ő szolgálattyok által bocsátani illyen csapásokat, valamelly gonosz népre. Nem vétkezem benne, ha ennek meg-világositására a' gonosz Angyaltúl a' Sátántúl vészek hasonlatosságot. Példának okáért: a' Jób Pátriárchának meg-próbáltatásának idején, a' Sátán-is munkálódott ugyan (Istennek engedelmébűl) a' levegő égnek megháboritásában, hogy sebes tűz szállana-le onnat fellyűl, és meg-emésztené az ő juhait, s' szolgait; annak utánna csak hamar, igen nagy szélvész támadna, melly a' házat reájok szakasztaná az ő hét fiaira, s' három leányira; de a' Sátán ebben csak eszköz vólt, a' ki semmit sem cselekedhetett az Istennek akarattya s' igaz-

gatása nélkül; Isten vólt penig a' felsőb ok, a' ki bőlcs okokra nézve, ezeket cselekedte a' Jóbbal. Innét vagyon, hogy a' juhokat és szolgákat meg-emésztő tűz, Isten tűzének neveztetik, (Job. 1. v. 16.) nem csak nagyságára és sebess erejére nézve, hanem főképpen ezért, mert Istentűl, mint sujtoló és próbáló édes Atyátúl bocsáttatott vala a' Jóbra. Szinten igy à Sodomának s' Gomorrának romlásában-is, a' két Angyalok eszközök voltanac ugyan, (*Gen. 19. v. 13.*) hogy meg-háboritsác azok feletta' levegő eget, és hogy e' meghábóritás által, tűzes menyűtő kövek bőven teremjenec a' felyhőkbé; de Isten vólt a' ki felsőb hatalommal cselekedte ezeket, és a' ki mind ezeket igazgatta, meddig pusztitsanak, és holott határozódgyanac. Ezért a' fel-vett igékben-is, nem Angyalnak, hanem a' Jehovánac tulajdonittatnak. 3. Némellyek a' Jehovánac másodszori említésén, csak à csapásnak igen nagy és terhes vóltát értik;

értik; a' szerint, a' mint az igen magas hegyec a' szent Irásban Isten hegyeinek, *Psal. 36. 7.* a' magas Cédrus fák, Isten cédrus fáinak, *Psal. 80. v. 11.* a' sebessen égő láng, Istennek lángjának neveztetnék, *Cant. 8. v. 6.* De bizonyára ez a' vélekedés, csak az meg-emlitéssel-is eléggé meg-czáfoltatik: Mert ki ne látná által, hogy sockal külömbőz a' szent leczkében lévő szólláscnac formája, azoktúl, a' mellyekben valami nagy dolog, Istenének lenni mondattatik. Ez harmadik vélekedéshez járul azoknak-is elméjek, † a' kik a' mi leczkénkben való szóllást igy magyarázzák: Bocsáta a' Jehova a' Jehovátúl; azaz, egyenessen önnön magátúl, és a' természeti okoknak szokott munkája nélkül. Egy szóval; nem ugy mint az essőt rend szerint szokta ő Felsége el-bocsátani a' felhőkbúl, hanem a' természetnek rendin kivül. Nem tagadgyuk hogy a' természetnek szokott rendit, felyül nem haladta vólna az a' rettenetes csapás, de még-is

† Zanchius & alii.

tőbre czéloz ennél a' szólláſnak formája. 4. Helyes értelme ez a' kezünk alatt lévő szólláſnak, hogy a' Sz. Háromságnac máſodic ſzemélye a' Fiú Iſten, (a' ki valóban Jehova, és a' ki a' mi leczkénk előtt-is, ugy adatik előnkben, mint igaz Iſten, *verſ. 19. 21, 22.*) bocsátott kénkőves tűzet, onnat felyűl a' levegő égből, az ő mennyei Atyától; tudni illik, annak tanácsából és akarattyából; egyenlő hatalommal, és edgyező akarattal. Mindgyárt oda alább-is *verſ. 29.* Iſtennek tulajdonittatic ez a' munka. Igy magyaráztác a' régiek-is, nem csak Arriuſnac támadáſa után, (a' mint § egy Arethuſabéli Márkus nevű kereſztyén Püſpők, ki annak utánna Mártyromságot ſzenvedett Juliánus alatt. *Theodor. 7. Hiſt. Eccl. lib. 3. c. 7.* A. D. 356. átok alávéti mind azokat, valakik a' kezünk alatt lévő igéket, az Atyárúl és a' Fiúrúl nem értic,) hanem annak előtte-is régenten; a' mint Juſtinus Mártyrnak iráſa errűl tanúbizonyságot

§ *Can. 15 Synod. Sirmicn. in Expoſit. fid. à Marco Areth. Grac. dictat. apud Socratem Hiſt. lib. 2 cap. 30.*

téſzen, midőn egy Thrypho nevű Sidóval vetekednéc, (Idvezitőnk ſzületéſe után 150-dik eſztendő tájban.) Sőt még a' Sidó-is kénſzerittetik a' ſz. Iráſnak erejétűl nékie megvallani, hogy *Gen. 19. v. 24.* a' Meſſiás Jehovának neveztetic. Ez a' magyarázat ſzépen meg-edgyez a' Jéſus Chriſtuſnak engedtetett hatalommal. Az Atya Iſtennek akarattyából ő Felsége e' világnak itélő bírája, *Joh. 5. v. 22.* Nem csuda hát, ha itt-is a' Sodománák és Gomorrhának megitéltetéſe, kiváltképpen való módon a' Fiúnak tulajdonittatik; annál inkáb, hogy ebben az utolsó itélet ábrázoltatott. Meg-egyez ez, egyéb ſzent Irásbéli, majd csak nem haſonló ſzólláſockal-is, *Pſal. 45. 8. & Pſal. 110. v. 1.*

Juſt. Mar. Dialog. cum Tryphone. pag 279. edit. Pariſienſe Syll.

A' máſodikra. A' kérdéſt elég világoſſan tettűk-fel; hogy tudni illik itt nem arrúl tudakozódunk, miért bűntette-meg az Ur Iſten *Sodomát* és *Gomorrhát* olly nagy csapáſſal; mert hiſzem eléggé le-irja minékünk annak

nak okát a' Moſes, *Gen. 18. v. 20. & 19. v. 13.* hogy az ő égben kiáltó ſok és nagy gonoſságokért cselekedte ezt az Ur Iſten ő vélek; hanem ezt akarjuk meg-tudni; mit tett-fel, és mit jelentett továbra ő Felsége az embereknec ezzel, hogy azokat a' Városokat, olly rendkivűl való iſzſzonyu csapáſſal veſztette-el; holott e' mái napon haſonló gonoſzockal már azt nem cselekeſzi; sőt Jérusálemnek és Sidó Országnak gonoſságát, (helyes okokra nézve,) nagyobnak mondgya ő Felsége a' Sodománakgonoſzságánál, *Thren. 4. v. 6. Ezech. 16. v. 47, 48.* ugyan még-is nem veſzté-el ſzintén olly rettenetes csapáſſal, a' minémüvel Sodomát és Gomorrhát? R. Két kiváltképpen való okait találjuk mi ennek fel a' ſzent Irásbúl, hogy az Ur Iſten egyebek felett olly keménnyen bánt Sodomával és Gomorrával; a' mellyeknek meg-értéſe meg-mutattya, mit jelentett ő felsége, abban az ő kemény itiletiben. (1) Ezt, hogy az Ur Iſten Sodomát és

Gomorrhát máſoknak példáúl adgya-ki; hogy el-hiteſsék onnat magockal, hogy ſoha az Ur Iſten a' bűnben meg-térés nélkül heverőket, nem ſzenvedi őrőcké való büntetés nélkűl; ha ſzintén nem mindenekre őnti-is azt ki láthatóképpen ez életben, mint a' Sodoma s' Gomorrabéliekre; de el nem mulattya, hogy valaha az őrők tűzre ne vetne őket, az ő gonoſságokért. Ugyan-is ez irtóztató rendkivűl való, kénkőves tüzes büntetés, mutató példája vólt a' kővetkezendő őrők kárhozatnak tűzének; és valakik abban réſzesűltenek, egyſzerſmind az őrők kárhozatban merültenekbé. Világoſſan mondgya ezt a' Judás Apoſtol azokrúl a' Városokrúl, kikrűl a' mi leczkénk ſzól, az ő közönséges levelének 7-dik versében. Az holott egyſzer s' mind azt-is előnkben adgya, hogy Iſtentűl máſoknak példáúl adatrattanak-ki. Veſd őſzve ezzel, *2 Pet. 2. v. 6.* Ennek meg-világoſitására tartozik ez-is, hogy az Ur

Iſten

Iſten mind e' mái napiglan fenn tartya, s' fenn-is fogja tartani mind az utolsó napig bizonyos jelét annak a' veſzedelemnec, a' Sodoma s' Gomorra földén, hogy valamikor azt láttyák avagy hallyák a' bűnben élő emberek, irtózzanak az őrőcké való tűztűl. Még a' pogányok-is bizonságot téſznek ez irtóztató mennyei nagy csapáſrúl. *Solinus* (An. D. 80.) a' Sodomas' Gomorrha földérűl ekképpen ir: *Távul Jerusálem városától, igen ſzomorú tartomány láttatik; mellynek az égből való meg-romlását, bizonyittya a' fekete és hamuvá lett föld. Két városok voltanak ott, edgyik* † *Sodoma, máſik Gomorrha; a' mellyek mellett valami gyümölcs terem, jollehet külső ſzinnel meg-érni láttatik, de nem lehet meg-enni: mert belől teli kormos hamuval, mellyet csak a' gyümölcsnek külső heja tartóztat: melly ha csak alig nyomattatik-is meg, ottan mindgyárt füſtöt bocsát magából, és el-múló porrá léſzen.* § Más-is azt irja kőzzűlők, hogy régenten a' Sodoma mezei igē *bő termőek, és nagy városokkal s' lakosokkal rakva voltanak, de menyűtő-kő által meg-égtenek; és még-is valami nyomai fen maradtanak*; tudni illik, *a föld külső tekintettel égni láttatván, minden termő erejét el-hadta.* Annak haſzontalan gyümölcsérűl ugyan a' ſzerint ſzól, a' mint a' fellyebb való Hiſtoricus. A' régi][tűznek fen tartó maradványárúl; a' Sodoma s' Gomorra mezején támadott, ocsmány meg-veſzett tórúl; (holott az előtt ſzép mező, és enyves forráſok voltanak, *Gen. 14.* 3.) annak igen kedvetlē és veſzedelmes illattyárúl, haſonlóképpen bizonyságot téſznek a' pogányok iráſi. Joſeph őnnön maga-is a' Sidók kőzőtt, azt irja, hogy fenn voltanak az ő idejében, (An. D. 70.) *az Iſten tűzének maradványi*, azon a' meg-romlott földön. Azon megégett földnek, hamuval tellyes haſzon-

† Sodomumnak s' Gomorrhumnak mondgya *Solinus* E' kettőrűl emlekezik penig, mert ezek voltanak nevezetesſeb à meg-romlott Sodomai lapáczon.

§ *Tacitus (circ. an. D. 100.) lib. 5. Hiſtor.*

][*Diodor Sic (ante nat. Chr. An. 56.) Libr. 19. Strabo A. Chri. 20. Georg. lib. 16. Tacit loco citato*

Joſepus de Bella. Jud. lib. 5. cap. 4. Denique adhuc divini reliquias ignis & oppidorum quinque videre licet imagines, & renaſcentes in fructibus cineres.

Tertull. in Apol. cap. 40. Cypr. vel quisquis alter satis vetustus, carm. de Sodõ. inter oper. Cyprian.

Auguſt. Lib. de Civ. Dei 21. c. 5. Poma in terra Sodomorum gigni quidem & ad maturitatis faciem pervenire, ſed morsũ preſsũve tentata, in fumum ac favillã corio fatiſcente vaneſcere.

ſzontalan gyũmölcseirũl, mind ők mind penig a' régi kereſztyén Doctorok, bizonyságot téſznek. A' ſz. Irás önnön maga-is bizonyságot téſzen, ennek a' földnek, (melly az előtt valaha igen kövér és gazdag vólt, *Gen. 13. v. 10.*) őrőcké való ſoványságárúl *Deut. 29. v. 23.* Mind ezek annyi ideig fenn maradó iſzſzonyu jegyek, és maradványi a' gonoſz népnek megbũntetésének, világoſſan jélentik őrőkké való kinnyokat azoknac, a' kik azokon a' hellyeken meg-bũntettetnek, és irtóztatnác máſokat a' bũnben való élẽſtũl; ugy hogy méltán mondhattyuc azt a' bũntetẽſt, mint egy élő ábrázattyának lenni, az őrőcké való pokolbéli tũznec. (2) Ezt-is fel-találályuc a' ſzent Irásban, hogy a' Sodománac s' Gomorránac meg-itiltetéſe, ábrázattya vólt az utolsó napon, az Urnac látható megjelenéſe által léjendő, s' az embereket hirtelen el-boritó rettenetes ítéletnec. Ennek fel-találására önnön maga Idvezitőnc mutatott minékünk

künk útat, Luc. 17. v. 28, 29, 30. *A' mint Lóth idejében lett. eſznek és iſznak vala, vésznek és adnak vala; plántálnak és épitenek vala; a' melly nappedig ki-méne Lóth Sodomából, tũzes és kénköves eſső lett az égből, és mindeneket el-veſzte: ezenképpen léſzen az a' nap, mellyen az embernek fia meg-jelenik.* Könnyũ által látnunc, miben állyon, a' Sodoma meg-itéltetéſe, és az utolsó itilet között való haſonlatoſság. (1) A' mint Sodoma s' Gomorra ellen, akkor jött-el az Ur, a' mikor nagy teſti bátorságban élvén, ingyẽ ſem várták volna valami romláſokat; ſzintén igy az utolsó itiletre, ez gonoſz világ ellen, ſzintén ackor jũn-el ő Felsége nagy hirtelenséggel, a' mikor a' hoſzſzú békeſség alatt a' nagy teſti bátorságban felette igen bé merũlve léſznec e' Világnac gonoſz fiai leányi; és a' mikor ingyen meg ſe gondolnác az ő utolsó veſzedelmeket, *1 Teſſ. 5. v. 2, 3.* (2) A' miképpen hogy régenten, mihelyen az Ur Iſten Lóthot (Sodomából ki-

ragadván,) bátorságos helyre helyheztette, ottan mindgyárt kénkövés tűzet szállitott-le onnat fellyúl Sodomára és Gomorrhára; szintén igy lészen az utolsó napon-is; mihelyen az Ur Jésus Christus, az övéit ez alsó világból, olly bátorságos helyre ragadgya, az holott osztán semmi rőlás őket nem érheti, ackor mindgyárt azon órában (sőtszempillantásban) ama' rettenetes nagy tűz elborittya e' világot, s' e' világban az istenteleneket, mellyben az ő testestűl s' lelkestűl való kinlódásoc elkezdődic, és őrőckőn őrőcké fog tartani ő rajtok, amaz fogakat csikorgató *tűzben, melly készittetett az ördögnek, és az ő Angyalinak*, 2Pet 3.7. conf. *Matth. 25. v. 41.* Es a' mint a' Lóth feleségét, (ugyan a' Sodoma veszedelménec idején,) még keményebb csapásére, mint a' Sodomabélieket; szintén igy a' hypocritákat (kik è világnac útálatosságibúl, mint egy ki-ragadtatranac az Evangéliűbéli hivatal, és annak világa által,

2 Pet. 2. v. 20. magok-is kűlsőképpen a' Christusnak adták hogy már magokat, de szíveckel e' világnac veszendő javaihoz, és útálatosságihoz ragadtanac,) nagyób grádusban való kin, fogja érni az utolsó napon, mint egyebeket. A' kérdésnec második ágát a' mi illeti; miért hogy e' mái napon hasonló gonoszokat, oly irtoztató csapással, mint a' Sodomabélieket, nem tőrűl-el Isten e' földnek szinérűl; erre a' mennyire lehetett, meg-feleltűnc oda fellyeb, *Esa. 1. v. 5-9.*

TANUSA'G.

A' bűnben meg-térés nélkűl heverő emberek, semmiképpen meg nem menekednek, hogy valaha az örök kárhozatnak tűzére ne vettetnének.

Ki-tetszik e' tanúságnak igasága az fel-vőtt Igékbűl, és azoknak meg-világositásábúl. Imé előttűnk vagyő a' Sodománac s' Gomorránac, Adamának és Seboimnac példája. Az Ur Isten ezeket, meg-tapasztalhatóképpen veté a' kárhozatra. Fen tartya ő

Felsége e' mái napig-is jeleit annak, hog' az ő lelkek à kárhozatban győtrődik, testek-is peniglen arra tartattatik. Ugyan-is meg-értéd a' fellyeb valókbúl, hogy nem csak testi, hanē kiváltképpen lelki és örökkévaló veszedelem érte ackor a' meg-emlitett városokat, a' mikor Istentűl kénkőves tűz bocsáttatott reájok. Nagyob hitelnek okáért, nézd-meg erre, *Jud. vers. 7. Miképpen Sodoma és Gomorra, és ezekkel határos városok, mikor azokkal edgyütt hasonlatosképpen paráználkodtanak vólna, és idegen test után bújálkodnának, az örökké való tűznek bűntetését szenvedvén példáúl tétetnek-ki.* Ha példáúl, bizony tehát éppen azt adgya minékűnk előnkben azoknak példája, à mit tanúságúl tettűnk-fel. Ha penig még tőb bizonyságokat kivánsz a' tanúságnac megerősítésére, lásd-meg *2 Tess. 1. 7. Mat. 25. 41. 2 Pet. 2. 17. Judæ, v. 14, 15. &c.*

1. *Oka.* Mert csak e' világi Királyok és Fejedelmek-is, az ő törvényeknec által hágóit nem szenvedic bűn-

bűntetés nélkűl. Meñyivel inkáb a' mindē királyoknac királlya, s' ez egés; világnac haralmas Terētője és bőlcs igazgatója, avagy nem bűntetnéjémeg jövendőben érdemlett bűntetéssel azokat, a' kik nem csak által hágják az ő szent törvényét, hanem abban az által hágásban meg-térés nélkűl bevernec, és naponként mind nevelik gonoszságokat? Nem vólna ugy jó rend és jó igazgatás e' világbā a' leg felsőb oktúl, (a' mely távul légyen) ha érdemlett bűntetés nélkűl maradnánac a' bűnben heverő istentelenec. Minémű légyen penig ezeknek bűntetések, meg-tanúlhattyuc a' szent Irásbúl. Olly igen terhes az Isten törvényénec által hágása, hogy akármelly kicsinynec látszó bűn-is örők halált érdemlene, ha Isten szoros igazságábúl akarna az emberrel bánni, *Deut. 27. v. 26. Gal. 3. 10.* Példával-is meg-mutathattyuc. Az első engedetlenségért, tudni-illik egy gyűmőlcsnec Isten parancsolattya ellen való meg-eteléért, (melly ma-

gábã kicsinynec látſzik ember előtt, noha kövétkezés ſzerint, fontos bűnöckel vólt edgyben kőttetvén) mindnyájan az emberek az őrők halálnak rabságában eſtenek-bé, *Gen.2. v.17. Rom.5. v.12-15-17,18.* és ugyan ott maradtanac mind azok, valakiket a' Jéſus Chriſtus meg nem váltott. Hogy peniglen csak az elsö engedetlenségért, (mely immár a' maradékokban eredendő bűn) őröcké való bűntetéſre vetteſſenec az emberek, meg-tetſzik az Iſten ſzövetségén kivűl lévőknek, meg-haló csecsemőjöknec példájokból. Elegen vóltanak Sodomában s' Gomorrában-is csecsemők. Mennyivel inkáb el nem kerűlik ſemmi-képpen az őröcké való bűntetéſt, valakik az eredendő romlotságot, naponként őrőmmel és gyönyörködéſſel nevelik, és az ő bűnökben meg-térés nélkűl hevernek.

2. *Oka.* Mert a' terméſzetnek világa-is őröcké való jajt kiált azok ellen, a' kik a' bűnökben meg-térés nélkűl hevernek. Meg-iſmérték ezt a' pogányoc bölcsei-is, hog' a' gonoſz tévőknek derekas bűntetéſek ez élet utánra halaſztatic: az mint hogy a' jók-is az ő bóldog jutalmokat akkor el-véſzik. Ama hires *Plutarchus* vetekedvén azokról, a' kiket Iſten késöre bűntet-meg, igy ſzól egy helyen, az embereknec következendő állapatyokról. *Ha a' lélek fen marad az halálután-is, ſzükség hogy mind a' tiſzteſséggel való meg-jutalmaztatás, mind penig a' büntetés el-következzen.* Plátó-is errűl maga el méjét igy tette-le: *A' ki igazán és ſzentűl élt, minek-utánna meg-hólt, a' bóldogoknak ſzigeteiben ment által; az holott minden nehézség nélkűl, igen nagy bóldogságban él; a' ki peniglen hamiſſan és iſtentelenül, az iſzſzonyu büntetéſre mégyen, melly Pokolnak hivattatik.* Hogy *ſzigeteknek* mondgya, a' bóldogúltaknac helyét ebben a' pogány Poétáknac fabulás ſzolláſok ſzerint ſzól. Elég az, hog' a' terméſzetnec világa által, meg-iſmér-

Plutarch. de iis qui ſerò puniuntur à Numine.

Plato in Gorgia apud Euſeb. Præpar. Evã. lib. 11. c. edit. Baſi. Item Sophodes apud Juſtin. Mar. de Monar. Dei. pag. 105. edit. Paris. Sylburg. Diphil. Cornu apud Clemens Alexand. libr. 5. Strom. pag. 442.

mértę ő azt, hogy léſzen az iſtenteleneknec jővendőbē iſzſzonyu bűntetéſec a' Pokolban. Tudgyuk ugyā azt, hogy a' pogányoc, mint lelki bőlcseſség nélkűl való emberec, kedvezvén magoknac, az őrőcké való bűntetéſen kivűl, bizonyos ideig való kinlódáſt-is álmodoztanac, ez élet után, azok réſzérűl, a' kik kiſſeb vétkeckel ferteztették-meg magokat e' világon; (igy ſzoktác (*a*) mind azok magokat kecsegetni, a' kik magok erejében keteſnec meg-igazúláſt, és az emberi erőtelen és ſemmire kellő érdemért várnak jővendőbéli meg-bóldogúláſt;) a' mint ugyan Plátónac, és a' leg hireſſeb Poêtánac iráſibúl ki-tetſzik; a' kik ugyan azon tévelygésbűl, azt az ideig való kinlódáſt, meg-is határoztác (*b*) ezer eſztendőkre: de a' ſzent Irás kűlőmben határozta-meg minékűnc; a' melly nem iſmér ſemmi ideig való győtrelmet e' világi élet után, hanem őrőcké valót. Tekints-meg a' Tanúság-

Plato loco citato in Gorgia.

(*a*) De Mahumedanorum Purgatorio Vide eruditi. Pocorkii Not. Miſcell. pag. 249. De Judæis Buxton. Synag. c. 49. De proximis antagoniſtis quiſqué novit

(*b*) Plato apud Juſti. M. Apoll. 2. pag. 57. edit. Paris. Sylb. Item Virgilius Æneid. 6.

ságnak alkalmatoſságával elő hozott ſzent Irásbéli helyeket.

I. *Haſzon.* Rettenti a' Tanúság a' bűnbē meg-térés nélkűl heverő embereket. Noſza moſtan ti Iſtennel nem gondoló, bűnben nagy győnyőrkődéſſel élő emberec, dobbannyatok-meg lelketek iſméretiben! noſza, ha világi bűntetéſtűl nem féltek, irtozzatoc az őrőcké való tűztűl! Nem fabula ez, nem kőltőtt dolog, a' mit mi hirdetűnc és prédikállunc, az iſtenteleneknec jővendő bűntetéſec felől, (a' mint némelly kárhozatnac fiai, hijjában kecsegetik ezzel néha magokat, hogy nincsen pokol;) hanem ugyan valóságos, és eleve Iſtentűl ſokaknac példájokban, meg-mutattatott igaſság. Imé előtted vagyon a' *Sodomának, Gomorrhának, Adamának* és *Seboimnak* ſzomorú példája: e' mái napon-is fen tartya az Ur Iſten jelét annak, hogy a' kárhozatnac tűzében kinlódnac. Imé még az Iſtennek igaz iſméretin kivűl lévő pogányok-is, meg-

meg-ismérik azt, hogy lészen ez élet után iszszonyu bűntetése a' gonosz embernec, te még-is el nem hitethetted valóban magaddal, hogy az Ur Isten tégedet jövendőben, a' te megjobbúlhatatlanságodért, örök kárhozatra vetne. Imé az Ur Isten a' rút fertelmes életért, a' részegeskedésért, a' testi bátorságban való bé-merülésért, a' gyilkosságra szabadossan futó indulatért, az erőszak-tételért, a' szegényeknek nyomorgatásáért, az atyafi szeretetlenségért, az Isten beszédének meg-útálásáért, az ellen való meg-keményedésért, a' maga hitségért, és az ő Felsége hoszszú türésével való viszsza élésért, az örökké-való kárhozatra vetette a' Sodoma s' Gomorrhabélieket; te peniglen bűnben heverő ember, (valaki ollyan vagy) mind ezekben valamellyikében zabolátlanúl és minden félelem nélkül élsz, sőt nagyobb a' te gonoszságod, akár fertelmes élet, akár részegeskedés, akár mi egyéb vétek légyen, a' meg-emlitettec közzúl,

zúl, a' *Sodománák* gonoszságánál; mert tégedet az Ur Isten az ő Evangéliomának világosságára jutatott, teneked ő Felsége magadnac hirdettetinaponként az ő beszédét, és nem csak a' te eleidnec hirdettette; olly bőven penig és olly ragyogovan hogy soha sem a' Sodoma eleinec, sem másoknac az ő Testámentomban, olly bőséggel, és olly nagy tündöklésssel nem prédikáltatta, mint teneked; még sem félsz az örökké való tűztűl, még sem szállasz magadban, hogy cselekedett gonoságidat keserves könyhullatásockal meg-siratnád, és életedet meg-jobbitanád: hanem csak ugyan veszteg heversz elébbeni útálatosságidban, csak ugyan még-is kedved szerint mégy elő a' testi bátorságban; bé-merültél e' világnak szeretetiben, és annak hijában valóságiban; hitegetvén magadat, hogy el-szenvedi Isten a' te nagy gonoszságidat. Melly közel vagy te bűnben heverő ember a' pokolhoz, s' annak irtoztató kinnyaihoz,

hoz, (mert imé ez órában meg-halhatsz.) Ugyan még sem szerkensz. fel a' te bűneidnec mély álmából. Oh temérdek lelki álom! Oh ki-mondhatatlan nagy vakmerőség! hogy a' *meg-emésztő tűzhöz* hasonló, boszszú álló Istennek haragjától nem félsz! *Deut.* 4. 24. *& Heb.* 12. 29. Meg-áll az Istennek beszéde, és abban csak egy punctumocska se marad hijjában. Meg-bizonyittya még azt az Ur Isten eselekedettel-is, à mit mi naponként a' bűnbẽ heverő emberec ellen prédikállunc. Tudd-meg, valaki még az Istenhez idegen vagy; valaki még nem gyönyörködől az ő tiszteletiben, ugy mint, az ő drága beszédénec halgatásában, a' szent Sácramentumnal való élésben, és a' buzgó könyörgésekben; tudd-meg te hijjábã és hamisan eskűvő, te Istent káromló, az ő szent nevét, mindẽ félelem és becsület tétel nélkül ajakidon pengető, te a' szent Gyülekezeteket meg-útáló, te Isten dicsősége mellett, (tehetséged lévén) semmire sem

sem buzgó; te elől járóidat semmiben hajtó, felebarátodat nem becsülló, nem szerető, sőt inkább gyülölő, kergető, s' életét vadászó, te rút paráznaságban, s' erre tartozó minden útálatosságban buburikoló, részegeskedésben és minden mértékletesség nélkül való életben bátorságosan heverő; te istentelen lopó, tolvaj, ragadozó, más javára, mindẽ törvénytelen úton éhező s' szomjuhozó, hazug és álnok ember, tudd-meg mondom, valaki illyen vagy minden meg-térés nélkül, hogy bizonyára ha szintén most ideig láttatik-is az Ur szenvedni a' te gonoszságidat, ha szintén nem bocsát-is tűzet reád a' levegő égből mint *Sodomára*, de fog bocsátani másunnan, (mert régen ég már a' kinoknac materiája, régen készittetic à pokol számodra, ha meg-maradsz veszett állapatodban,) és el-jún az idő nem sokára, tudni illik a' te életednec vége, a' mellyben osztán valóban megtapasztalod azokat az iszszonyu kinokat,

nokat, mellyeket hallasz az Istē szolgaitúl a' szent Irásbúl. Bezzeg ackor őrőmest meg-forditanád a' pokróczot, meg-változtatnád állapatodat ha lehetne; ackor még másokat-is tanitanál a' *gazdaggal* edgyűtt, ha viszsza jővetel adatnék, *Luc. 16. v. 28.* de ha ez életben meg nem jobbúltál, ha ez életben nem keresztéd az Istennek irgalmasságát, nem találod azt tőbbé-meg az halál után. Bé-zároltatik ackor előtted a' kegyelemnek ajtaja, és nem lészen tőbbé a' pœnitentia tartásnac helye. Valaki egyszer az ő halala után, bé-esik a' kinzó tűzben, bizony soha tőbbé, semmi alamisnával, semmi szorgalmatoskodással az ő lelke onnat fel nem váltatik.

Epiphanius Hæres. 59. Contra Catharos *In futuro seculo post hominis mortem, non eleemosinæ ostentatio, neque potentiæ suppeditatio. Obsignata sunt promptuaria, & impletum est tempus, & certamen perfectum est. & evacuatum est stadium, & coronæ datæ sunt & qui decertarunt*

II. *Haszon.* Intetel annak okáért, (1) minden keresztyén ember, hogy a' Sodomának s' Gomorrának szomorú példáját halván, te annál inkább igyekezzél elő menni a' szentségben, hogy semmiben a' Sodomabéliekhez ne hasonlittathassál. (2) Intetel te bűnben meg-térés nélkűl ez ideig heverő ember; nosza immár valaha, a' pokolnak őrőcké való iszsonyu győtrelme dobbancson meg lelked ismeretiben; vessen gátot elődben, a' bűnnec szabadossan való cselekedetiben; nosza szálly magadban, s' visely gondot a' te szegény lelkedrűl; kérlek fogd jobb állapotra magadat, meg-térvén igazán a' te bűneidbűl. Gondold-meg (1) hogy a' melly állapotban mostan vagy, az felette igen veszedelmes állapat. Ugyan-is, nosza avagy csak a' te magad lelkét visgáld-meg; a' benned lévő kis Bírótúl tudakozd-meg, ha javallya-é, hogy a' bűnőkbē veszteg heverj, és szabadossan cselekedgyél minden gonoszságot? Vallyon, ha ugyan szorossan meg-visgálod a' mi abban vagyon, biztaté az tégedet, hogy igen szép s' jó dologban vagy foglalatos, és semmi bűntetéstűl ne félly? koránt sem ugy tanit a' szent Pál Apostol bennűnket, még az Evangéliumnak világa nélkűl lévő go-

quiescunt; & qui in stadio victi sunt, & omnia palam cōsumata sunt, post factum hinc discessum. Cum autem adhuc sunt omnes in certamine etiam post casum est resurrectio

Pariter Hierony. in cap. 6. Epist. ad Galat. apud Gentianum. Caus. 13. qu. 2.

vő gonosz embereknek lelkek ismé-
retirűl-is, *Rom. 2. v. 15.* Példánk-is
vagyon erre a' Pogányok irásiban.
Mert amaz istentelen Cajus Caligu-
la Császár, valamenyiszer leg kisseb
menydőrgést hallott, leg kisseb vil-
lámást látott, ottan mindgyárt csak
pislogott, s' fejét-is bé-takarta félté-
ben; ha penig nagyobbat hallott s'
látott, még az ágy alá-is bé-bújt. U-
gyan ez, † egykor Siciliában járván,
és az Æthna hegyének fűstitűl, s'a'
benne égő materiának ropogásátúl
el-ijedvén, hirtelen egy éjjel, Messi-
na várossábúl el-szaladott. A' go-
noszságrúl vádoló s' rettentő lelki-
ismeret cselekedte ezt ő benne. (2)
Gondold-meg, mi hasznát vészed te
a' kűlőmb kűlőmb féle gonosságok-
nak? Semmit; hanem mind inkáb
inkáb meg-keményedel, mind to-
vább tovább esel a' meg-téréstűl, és
neveled magad ellen az Istennek ha-
ragját, az haragnak napján. Mentűl
inkáb bé-merűlsz a' bőnőkben, men-
tűl inkáb viszsza élsz az Isteñek hosz-
szú

A.D. 40. Svetonius in Caligula. n. 51. *Ad minima tonitrua & fulgura conniverè caput obvolvere, ad verò majora proripere se è Strato, sub lectũq; condere solebat.*

† Ibid. Secton. *Peregrinatione quidem Siciliensi, repente à Messana noctû profugit Æthnei verticis fumo ac murmure pavefactus.*

szú tűrésével, annál nagyobb lészen
jövendőben a' te kárhozatod, *Rom.
2. v. 5.* (3) Gondold-meg azoknak
irtoztató példáját, kiket az Ur Isten
már a' kárhozatra vetett. Előtted a'
szent leczkébűl, és a' Judás Apostol
levelébűl a' *Sodomának s' Gomorrának*
példája; melly eléggé meg-mutat-
tya, hogy soha a' Pokolnak tűzét el
nem kerűlik azok, valakik az ő bű-
nőkben meg-térés nélkűl hevernek.
(4) Gondold-meg a' Pokolbéli kin-
nak szőrnyűségét, és őrőcké valósá-
gát, *Matt. 25. v. 41. Apoc. 14. 11.* Csak
igen lassu lenne-is magában a' kin, de
irtóztathat tőle méltán, az őrőcké
valóságnak még csak emlitése-is.
Hát mennyivel inkáb, holott a' kin-
is maga erejében, igen élessen mar-
dosó lészen? *Luc. 16. v. 24.* Melly isz-
szonu légyen az a' kin, már ez élet-
ben-is, meg-mutatta az Ur Isten en-
nek igen keserű sengéjét, ama' hittűl
szakatt *Spira Ferencz* nevű tudos em-
bernek szomorú példájában, ez előtt
133. esztendőckel Velencze Tarto-

mányában. Az halál után mint lett állapottya, Istené arrúl az itilet, de ez életben, az ő nyólcz hetekig tartó; nem csak testi, hanem főképpē lelki kinnyaiban, eléggé meg-mutatta Isten mely nagy vólna a' Pokolnac kinnya, ha csak ollyan lenne-is, a' minémůekben a' meg-emlitett Spira jaj veszeklett. Ez vólt penig az ő leg nagyobb kinnya, (maga vallástétele szerint) hogy az Isten kegyelmének, hozzá való szerelmének és vigasztalásának, csak leg kisseb izetskéjét sem érzette lelkében. *En érzē* (ugy mond) *hogy semmi vigasztalás nem mehet-bé az én szivemben; nincsē ahban egyébnek helye, hanem csak a' lelki kinoknak és gyötrelmeknek. Azt mondom én tinéktek,* (a' kőrnyůl álló látogatóknak szóllott) *hogy az én esetem, egyedůl magamé, és soha senki nem vólt igy; s' ezért az én állapatom irtóztató.* Es kevessé odáb igy szóll: *Az ördögöknek egész Legiója vagyon én bennem, a' kik magoknak én bennem lakó helyett szerzettenek, és mint sajáttyokat birnak enge-*

Nath. Bacon in Anglica sua Hist. de statu miserabili Franc. Spira pagina 32.

Pag. 33.

engemet. Másutt penig igy: *O! vajha én az Isten szerelmének bár csak leg kissebb izit, és bár csak egy kis szempillantásig érezhetném, a' mint én most érzem az ő iszszonyu haragiát! a' melly mint a' Pokolnak kinnya, ugy ég én bennem, és gyötri az én lelkem ismeretit, kimondhatatlan sérelmekkel. Bizonyára* (ugy mond) *a' kétségben esés, önnön maga a' Pokol.* (5) Gondold-meg azokat a' győnyőrűséges jókat, mellyeket Isten igér, s' meg-ád minden bizonnyal az igazán meg-térőknek. Elsőben mihelyen meg-térnek, szegény lelkekben nagy kőnnyebséget tapasztalnak, *Matt. 11. v. 28, 29.* Végre peniglen őrőcké való mennyei élet adatik nékiek, *Joh. 10. v. 28.* A' mellyben *elégséges örömök* lészen az Urnak *orczája elött*, és ki-beszélhetetlen *győnyőrűségek az ő jobja felöl mindenkor*, Psal. 16. v. 11.

Pag. 40.

Pag. 41.

AMEN.

III. PRE'DIKA'CIO.

Lóth Feleségének el-változása.

Textus. Gen. 19. v. 26.

Es el-tekinte az ő Felesége az ő háta megűl, és so bálvánnyá változék.

MEg-értettűk a' fellyeb valókbúl, hogy mihelyen a' Lóth bé-érkezett Soárban, ottan mindgyárt az Ur Isten kénkőves tűzet szórván-le az égbűl, el vesztette őrőcké, *Sodomát*, *Gomorrhát*, *Adamát* és *Seboimot*; és mind ezeket másoknak példáúl kitette: ugyan akkori alkalmatossággal, mi kővette légyen a' Lóth feleségét-is az Isten beszédéhez való engedetlenségért, az adattatik immár minékűnc előnkben a' fel-vett igékben.

Mellyekben két punctumok vadnak.

1. Vagyon a' Lóth Feleségénec viszsza tekintése *Sodoma* felé. Ezekben: *Es el-tekinte az ő Felesége háta megűl.* Igy esik szórúl szóra forditani a' Sidó nyelvbűl: mellynek jól meg-tekintése, meg-mutattya ezt-is minékűnk, hogy a' mikor a' Lóth felesége viszsza tekintett *Sodomára*, ackor utánna vólt az ő Urának, azért mondatik, hogy el-tekintett az ő Urának háta megűl, avagy hátúllyátúl. Es igy a' mikor az Ura hátullyátúl el-forditotta egészszen szemeit, annak által ellenében, akkor éppen Sodomára forditotta. Ugyan-is, a' mint Lóthnak egyenessen Soár felé kellett arczal lenni, igy az ő Ura után menő Aszszonyi-állatnak-is szemeinek, (hogy ő-is arczal Soár felé leñe) leg közelebb, az ő Urának háta megire (avagy hátúllyára) kellet lenni; de ő nem gondolván az Istennek tilalmával, el-forditván onnat egészszen szemeit, Sodoma felé tekintett.

2. Vagyon a' Lóth feleségénec őrők emlekezetre méltó, iszszonyu meg-bűntetése, a' *Sodoma* felé való tekintésért. Ezekben: *Es só bálvánnyá változék.*

1. KE'RD. *Miképpen kell ezt értenűnk, hogy a' Moses, a' kénkőves tűznek le-szállása után tészi-le, a' Lóth feleségé-*

nek

nek el-változásáe; ebbûl láttatik következni, hogy nem a' mezôn, (a' mint közönségesſen tartyák) *hanem éppen a' Soár városában változott a' Lóth feleſége só bálvánnyá;* (a) *mert a' Lóthnak Soárban kellett elébb bé-érni, hogy ſem mint Sodomára tûz ſzállott vólna-le?*

(a) Gen. 19. v. 22.

2. K. *Miképpen kell ezt-is értenünk, hogy a' Lóth feleſége ſó bálvánnyá változott?*

Az 1. Fel. Nincsen ſemmi ellenkezés a' ſz. Iráſnak ſzavaiban. Az-is igaz, hogy elsôben ſzállott-le kénkôves tûz *Sodomára* s' *Gomorrára*, az után változott-el a' Lóth feleſége; az-is meg-áll, hogy nem Soár Városában, hanem kivûl annak mezején változott a' meg-emlitett aſzſzonyi-állat ſó bálváñyá; csak hogy a' Lóthnak Soárban való elsô bé-lépését, az 22-dik és 23-dik vers ſzerint, ne értcsük ſzintén a' Városbã való bé-éréſrûl; hanem annak határin belôl való lételrûl, már csak igen közel a' Városhoz magahoz. Haſonló ſzólláſt találunk ehez, *Joh. 4. v. 5, 6.* a' holott Idvezitônk felôl mondatik, hogy Sichar (az az Sichem) városábã ment vólna; jollehet nem ment-bé ô Felsége a' városban, hanem kivûl ûlt-le a' Jákób kúttyánál. E' ſzerint könnyen el-hárittatik à mi akadályúl láttatnék itt lenni. Ugyan-is illendô vólt, hogy ott kezdôdgyéc elsôben a' csapás, a' hová leg fôbképpen czélozott ô Felsége; az után ſzállyon arra-is, a' ki-tekintésével meg-mutatta a' *Sodomához* való ſzeretetit, és annak gonoſzságiban való réſzesülését. Ez-is igen hihetô, hogy ſzintén akkor tekintett viſzſza az aſzſzony *Sodomára*, a' mikor hirtelenséggel, a' nagy erejû tûznek és langnak † hátta megett való ropogását hallotta vólna; a' mint ez a' ſzent leczkében le-tett rendbûl-is ki-tetſzik. Hogy penig a' mezôn eſett légyen rajta a' csapás; ebbûl meg-tetſzik; mert § mégútban vólt akkor, a' mikor el-változott.

† Ebben velünk edgyetz. Joſeph-is Antiqu. Jud. lib. 1. c. 12.

§ Nézd-meg erre-is joſephet a' meg emlitett helyen.

A' 2. Fel. Tudom hogy itt ſenki egyébnem hozza kétségbẽ, miképpen

pen változhatott só bálvánnyá a' Lóth feleségének teste, hanem az, a' ki még nem érti az Istennec nagy erejét és mindenhatóságát. Ugyanis, ha csak az emberek-is, a' tűznek ereje által, a' kövekből, s' fákból, hajladozó és nyúló téstát csinálhatnac, s' ezt viszont a' kőnél-is keménnyeb üveggé tehetic; ha nagy mesterséggel, ugyan a' tűzáltal, (a' Chimicusok) abbúl-is sót vehetnec, a' mibe só nem látszik; ha a' természetben óltatott erő, a' (b) tengeri siros tajtékokbúl erős és üveghez hasonló gyátát; ha a' tengerben termő (c) Coral nevű csemetébűl, végre menykőhöz hasonló Clárisokat hoz; ménnyivel inkáb, e' világnak hatalmas Teremtője, könnyen a' Lóth feleségének testét, akár minden eszköz nélkül, akár penig ez égből le-szállott kénkőves tűznek erejeáltal, egy szempillantásban sóvá változtathatta? Azért a' fel-tett kérdésben, illy két rendbéli kétséges dolgoknak akarunc végére menni. (1) *Miért hogy az Ur*

(b) Vid. Histor. Gemm. & Lapid. Boëtii de Boet. Lib 2. Cap. 159. de Succino.

(c) Idem Boetii. Histor. Gemm. & Lap. Lib. 2. c. 153.

az Ur Isten sóvá változtatta inkább a' Lóth feleségét, hogy sem mint valami közönséges kővé? (2) *Holott sórúl emlekezik itt a' szent Irás, hogy hogy lehetett az a' so bálvány, olly állandó, mint a' miképpen némellyek felőle irnak?*

Az *első* kételkedésre ezt mődgyuk. Hogy nem közönséges kővé, vagy egyébbé, hanem sóvá változtatta Isten, oka ez, mert az akkori csapásnak alkalmatosságával, semmiben inkáb másokat oktató példává nem tétettethetett-ki a' Lóthnac engedetlen felesége, mint a' sonak formájában. Ugyan-is. (1) Ezzel mutattatott-meg, hogy ő-is mint *Sodomának* szeretője, a' *Sodomának* veszedelmében részesült; a' mellynec földe immár a' csapás után, a' kénkőves tűznek és *sonak* ereje miatt, csak haszontalanná tétetett. Mert só is vólt egyelitve, az égből le-szállott kénkőben. Lásd-meg erre, *Deut. 29. 23.* Másutt-is valaholott sós a' föld, jele a' terméketlenségnec, *Psal. 107. v. 34. Jerem. 17. v. 6. Sophon. 2. v. 9.*

(d) Az-

Istennek azon Christus áldozattyában való szövetségnek romolhatatlansága s' változhatatlansága példáztatott, *Conf. Num. 18. v. 19.* Es igy ez értelem szerint, nem változott tulajdonképpen való sóvá a' Lóth felesége, hanem csak hasonlatosság szerint emlittetik a' só, mivel hogy igen állandó bálvánnyá avagy oszloppá változott vólt. De semmiképpē meg nem álhat ez a' vélekedés-is. Mert sohul a' szent Irásban, nem kell a' tulajdonképpen való értelmét elhadnunc, valaholott azt igen helyessen alkalmaztathattyuk. Itt peniglen tulajdonképpen-is érthettyük, hogy sóvá változott a' Lóth felesége, a' mint oda aláb ki fog tetszeni. (3) Mivel hogy a' régi természet visgálók emlekeznek olly sórúl-is, (nevezett szerint Arabiában) a' (g) melybül kőfalakat s' házakat-is épithettenek; ugy hogy ha vizzel megöntöztetett, a' mint valami enyvet, egybē folytatta à só darabokat, hogy annál erőssebben meg-állana edgyik a' má-

g, Strabo Geog. l. 16. pag. (mihi) 543. & Plinus l. 31. c. 7. *Carrhis Arabicæ oppido,*

a' másikon; ehez képest némellyek itt illyen sóvá változottnak lenni mondgyák a' Lóth feleségét. Ez a' vélekedés, e' fellyebb valóknál, elsö tekintettel sockal helyessebbnek látszik. De ez sem álhatt-meg; mert a' meg-emlitett sóban a' viz szem látomás szerint való változást tészen, t. i. egyben folytattya annak részeit; (a' mint *Plinius* és *Strabo* irásábúl észre vehettyük) nem hihető penig, (ha a' régieknek sűrű bizonyságit meg nē akarjuk vetni,) hogy a' Lóth felesége olly sóvá változott vólna, mellyben a' viz, (példának okáért az essö) mindgyárt szemlátomás szerint való változást, (egyben folyást) tett vólna. (4) A' régiek irása emlekezik még olly (h) sórúl-is, (Africában Utica kőrül) a' melly a' földön terem halmok módgyára; mellyet ha eléggé meg-sút a' nap, és érdekli a' hóld, annyira meg-keményedik, hogy tellyességgel, semmi nedvesség által meg nem olvad, sőt még vassal-is alig rontathatik-el. Azért holott

muros domosq; massis salis faciūt, aquâ ferruminantes.

h, Plini. loc. proximè cit. [lib. 31. cap. 7.] *Africa circa Uticā construit acervos salis ad colliū speciem, quī verò sole*

holot a' terméſzetben-is illy állandó ſót találunk, mondhattyuk hogy Iſtennek hatalmas itiletibůl, a' Lóthnak felesége-is ehez haſonló ſóvá változott, máſoknak irtoztató példájára. A' mi illeti penig e' ſó bálványnak állandóságát, ha ki errůl tudakozódnék, annak ezt felellyůk. A' régiek iráſinak ha hiſzůnk, (kiknek meg-edgyező iráſit ennek állandóságárúl, ok nélkůl nem-is vethettyůk-meg,) még Idvezitőnk ſzůletéſe után alkalmas idővel-is meg-vólt, a' Lóth feleségének ſó bálvánnya. Ama' hires, (i) Joſeph nevů Sidó Hiſtoricus, (a' ki ſzintén Jérusálem veſzedelmének idején. (A. D. 70.) vólt derék erejében, de még Idvezitőnk ſzůletéſe után 95. eſztendőben-is, a' mikor már 2018. eſztendeje vólt a' Lóth felesége el-változtatásának, ez életben vólt) azt irja, hogy még az ő idejében meg-vólt a' Lóth feleségének ſó bálvánnya. Az ő lakó helye penig Jérusálem városa vólt, (mig el nem puſztúlt,) melly nem meſzſzebb,

lunaq; induruere, nullo humore liqueſcunt, virque etiam ferrò cæduntur.

i, Antiq. lib. 1. c. 12.

ſzeb, hanem mintegy hetedfél Magyar mérföldnire vólt Soártúl, az mellynek határán belől változott a' Lóth felesége ſó bálvánnyá. Római Celemen-is, a' ſzent Pál *ſegitő társa*, egy levelében, mellyet a' Corinthuſbéli Eccléſiához irt, ezt mondgya à Lóth felesége felől: hogy tudniillik *ſó *bálvánnyá lett mind e' mái napiglan.* Mely ſzóllásban, fel-téſzi, hogy még az ő idejében, meg-vólt az a' ſó bálvány. Ez meg-emlitett tudós Tanitó penig, a' régieknec iráſa ſzerint, éppen 102-dik eſztendejét érte Idvezitőnk ſzůletésének. Jollehet à meg emlitett levelét, ſok idővel elébb irta annál; a' mint a' levélnek által olvasáſa meg-mutattya. ¶ Irenæus-is azt irja, hog' az ő idejében-is meg-vólt, tudni illik 185. eſztendővel Idvezitőnk ſzůletéſe után. † Cyprianus munkái kőzőtt-is, a' ki Idvezitőnk ſzůletéſe után 254. eſztendőckel múlt-ki mártyromság által e' világbúl, ugyan ezent talállyuk. A' munka elég régi, ha ſzintén kůlőmbőzni

Clemens Rom. Epiſt. ad Corinth. p. 15. *In ſignũ propterea poſita eſt, & ſalis ſtatua in hodiernum diem facta.*

¶ Lib. 4. cap. 51.

† Inter opera Cyprianus Carm. de Sodom. pag. 511. edit. Pamel.

§ Hiero. ad Eustochiũ Virg in Epitaphio Paulæ matris ubi describit quæcũq; loca *sacra* Paula peragraverit.

† Jo. Burchard. & Adrichomius.

§ Targ. Hierosolymit.

bőzni láttatik-is valamenyire Cypriánusnak szava járásitúl. § Hyeronymus Doctor, mitúl viseltetett hogy a' hol legg inkáb kivántatott vólna, hogy emlekezzen róla, (mivel hogy kőzel lakott ahoz à földhőz) ott egy szóval sem emlekezik a' Lóth feleségérúl; alig tudom egyéb okát adni, hanem ezt hogy ott járván, már akkor, akatt szem eleiben. De ha † a' hátráb valóknak hitelt akarunk adni, azok ott járván, ezt bizonyittyák, hogy még-is fen vagyon. Sőt a' § Sidók értelme ez, hogy az itilet napig-is fen lészen. Ha magunk ott vóltunk vólna, bizonyossabban tudnánk felőle szóllani. Ha szintén e' mái napig fen nincsen-is, (noha Isté fen tarthattya) elég hoszszú időkig állott fen, a' régiek iráša szerint.

ELSŐ TANUSA'G.

Valaki el nem hitetheti magával, hogy Isten az ő beszédéhez engedetleneket, a' szerint a' mint fenyegeti, meg-büntetné, az ollyan ember végre, maga veszedelmén tapasztallya-meg az Isten beszédének igaságát. Kő-

Kővetkezik ennek igasága à Lóth feleségének példájából. Imé ez aszszonyi-állat hallotta az Isteni tilalmat, *verj. 17.* oda érthette a' fenyegetést-is, hogy ha ki kőzzúlők meg-állana, vagy viszsza tekintene, el nẽ kerúlné a' bűntetést, de ő nem adván hitelt az Isten beszédének, viszsza tekinte Sodomára, és akkor maga veszedelmén tapasztalhatta-meg az Isten beszédének igaságát. A' mi első szűléinknek példája-is ezen tanúságnak igaságát erősíti. Minekutánna à pokolbéli kigyó kisérgeté őket, kétségben hivák az Isten beszédének igaságát, sőt nem hitették-el magokkal, hogy ők halálnak halálával halnának-meg, ha ennének a' megtiltott fának gyümőlcsében. De annak utánna, magok nyomorúságán tapasztalák-meg, melly igaz légyen az Isten nek beszéde. A' Jeremiás idejebéli Sidóknak-is példája ezt mutattya; a' kik soha el nem hitethették magokkal, hogy az Ur Isten őket az ő gonoságokért a' Babylonbéliek

kezében adná egész nemzetségestűl, és azok között őket hoszszú ideig való szolgálat alá vetné, *Jerē. 7. v. 4. & 28. v. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11.* De végre meg-tapasztalák a' terhes nyomorúság alatt, a' szerint az Isten beszédének igasságát, a' mint Jeremiás és a' több Prophéták ellenek jövendőltenek vala.

II-dik TANUSA'G.

Lésznek olly lelki esztelenek az Isten Fiának utolsó el jövetelinek napján, a' kik mind olly nagy félelmek között-is (látván már jeleit e' világ végezetinek,) még-is e' világiakon fognak kapdosni, és e' világnak romlásán szánakozni.

Ki-tetszik ennek igasságа a' Lóth feleségének példájából, ha meg-gondollyuk micsoda alkalmatossággal tekintett ő viszsza Sodomára. Olly rettenetes itélet tételre jött vólt akkor le az Istennek Fia, látható formában, (a' két Angyalokal edgyütt) Sodoma és a' körül lévő több Városok ellen, a' mellyben az utolsó napon

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

pon következendő félelmes itélet ábrázoltatott-ki; a' mint ezt *a*, másszor immár meg-mutattuk: a' melyben jóllehet minden viselt dolgokat izenként nem vihetünk példázatra, de a' Lóth feleségének ackori viszsza tekintését, Idvezitőnk tanitása szerint, arra kell vinnünk. Visgáld meg jól, *Luc. 17. v. 31, 32.* Fel-tészi ott Idvezitőnk, hogy lésznek olly esztelenek az utolsó napon, a' kik midőn immár az Isten Fiának dicsőséges jelen-létének jeleit láttyák-is, akkoron-is e' világi javokat szánnyák, azokon kapdosnak, és ha lehetne gondot viselnének azokról; ehez képest közönséges intést tészen jó eleve ez illy lelki esztelenség ellen, *V. 31.* és mindgyárt a' Lóth feleségének példáját hozza elő, *V. 32.* mellyben jelenti alattomban, hogy mind viszsza tekintésével, és szivének *Sodomához* való ragadásával, az utolsó napi lelki esztelenéket, és e' világiakon haszontalanúl kapdosókat példázta, mind peniglen hirtelenűl való ve-

a, Serm. præcedēti, ad Gē. 19. v. 24. 25.

szedelmével, azoknak a' lelki esztelenéknek, az utolsó napon, hirtelenűl lejendő veszedelmeket ábrázolta-ki. Az honnét immár viszont illy tanúság következik.

III-dik TANUSA'G.

Valakiket az utolsó itiletnek napia, ez világnak szeretetiben bé-merúlve talál, el nem kerúlik az Istennek rettenetes büntetését.

Ki-tetszik ennek-is igasága a' felvett igékbűl, a' Lóth feleségének példájábúl. *Conf. Luc. 17. v. 32.* Szemléld-el a' meg-előző s' következő verseket-is. *Item, 1 Thess. 5. v. 3.* Ha kérded penig, mit mondgyunk azokrúl a' világ fiairúl és leányirúl, a' kiket nem fog életben tapasztalni az utolsó nap; a' felelet ez légyen, hogy valakiket életben nem talál az utolsó itiletnek napja, mind azoknak készűletek a' szerint lészen azon a' nagy napon-is, a' mint vólt az ő halálóknak óráján; ha akkor Christuséi vóltanak, az utolsó napon-is az-é lésznek; ha akkor világ fiai leányi voltanak,

tanak, az utolsó napon-is, a' szerint itiltetnek-meg. Mert kinek kinek utolsó napja magára nézve, az ő halálának napja; nincsen-is semmi oly idejek az halálnak és az utolsó itiletnek napja között, a' mellyben megjobbúlhatnának s' grátiát nyerhetnének, ha az előtt világi életekben meg nem jobbúltanak, és az Isten irgalmasságát nem keresték.

IV-dik TANUSA'G.

Valakiket az Ur Isten egyszer ki-hivott, és mint egy ki-vezetett, e' gonosz világbúl, még-is szivekben az Ur beszéde ellen arra viszsza vágyakoznak, és azon kapdosnak, nagyobb büntetések léßen azoknak jövendőben, mint egyebeknek, kiket Isten annyira nem méltóztatott.

Ennek igasságát-is a' Lóth feleségének példája erősíti a' fel-vett igékben. Elég iszszonyu vala a' Sodomabéliecknek veszedelme; de még-is irtóztatób lén, a' Sodomábúl kihozattatott Lóth feleségének romlása ezért, hogy ő Isten beszéde ellen

Sodomára viſzſza tekinte, és ezzel az ő ſzivének ahoz való nagy indulattyát ki-mutatta. Hogy irtóztatóbb lett légyen ennek ſzemlátomáſt való romlása, mint amazok-é, ebből tetſzik-meg. Mert a' Sodomabéliek, teſtekre nézve, porrá s' hamuvá lettenek a' kénköves tűz által; de a' Lóth feleségének teſte, ſok ſzáz eſztendőkig állandó ſó bálvánnyá változott. Példázattya ez azoknak következendő nagy büntetéſeknek, a' kiket az Ur Iſten egyebek közzűl az ő beſzéde által külön ki-ſzakaſztott, annak bőséges prédikálása által e' gonoſz világból ki-hivott, ki-vezetett, ſok magok vallástételeſzerint máſoktúl meg-külömböztetett, ugyan még-is az Iſten beſzédének világa ellen, ſziveckel e' világnac útálatoſságihoz ragadtanac, és ſzintén olly rút életet élnek, mint akármely ſetétségben járók. Ki jűn máſunnat-is a'mi tanúságunknac igaſsága, t. i. *Luc. 12. v. 47. Matt. 11. v. 22, 23, 24. & 2 Pet. 2. v. 21, 22.*

1. *Oka.*

1. *Oka.* Mert mentűl nagyob kegyelmeſségére méltóztatott az Ur Iſten valakit, annál nagyob az ő bűne, ha háláadatlan Iſtenhez, és az ő beſzédét ſemmiben hajtya. Példának okáért, nagyobb ſockal-is az Iſtentűl el-ſzakadt Sidóknak vétke, az ő érdemeſségére nézve, a' Sodomának gonoſságánál, *Thren. 4. 6. Ezec. 16. v. 47, 48.* annál inkáb azoké a' gonoſz Sidóké, kik közőtt Idvezitőnk önnön maga tanitott, és ſok csudákat cselekedett; mert ſoha a' Sodomas' Gomorrhabélieket Iſten annyi lelki jókra nem méltóztatta; ſoha oly bőven az ő beſzédét nékiek nem hirdettette, csudákat közőttőc nem cselekedett: azért helyes és illendő, hogy büntetéſek-is nagyobb légyen az utolsó napon, mint Sodomáé és Gomorrháé léſzen, *iuxta Matt. 11. 24.* Az honnat a' haſonlókra, könnyen közönséges tanúságot formálhatűk.

2. *Oka.* Mert az ollyan emberek, (a' minéműekrúl a' tanúság emlekezik,) éppen meg-vetic az Iſtennec

nagy kegyelmeſségét, mellyet ő nékiek igen nyomorúltaknac ajánl az ő beſzédében. Tudgyák jól hogy az Ur Iſten az ő ſzen Fiának közben járásáért, őrök életet igér a' bűnből meg-térőknec, és e' világnac útálatoſságit ſziveſſen oda hagyóknac: kapnak-is külső ſzóval és dicsekedéſſel e' nagy grátiát ajánló mennyei tudományon; de ugyan még-is Iſtennek nagy boſzſzúságára az ő elébbeni gonoſságokhoz ragaſzkodic az ő ſzivek. Ez ő cselekedeteckel, az Iſten ellen való boſzſzúság-tételt, meg tetézik; mint ſzintén amaz engedetlen rabok, a' kik kapnánac ugyan az ő Uroknak grátiáján, de cselekedeteckel éppen ſemmiben hajtyák akkor, a' mikor a' *gratia* mellé tétetett jó kivánságnac nem engednec, hanem még a' Tőmlőczben-is, mindé beſzédekben és cselekedetekben, vakmerő engedetléſéget mutatnak.

3. *Oka.* Mert az ollyan emberek az Iſtent mint egy meg-csallyák, és jádzottattyác, a' mennyire ő rajtok áll.

áll. Mert az Iſten beſzédének világára, és az Evangéliumban lévő gyönyörűſéges igiretekre, kötelezik magokat (hogy már) külső vallás tétellel az engedelmeſségre; de tellyeſséggel csak hazudnak és csalárdkodnak az Urnak frigyében; mert az ő ſzivek távul vagyon az Urtúl, *Matth. 15. 8. & Eſa. 29. 13.* Illendő hát, hogy az illy csalárdságért és álnokságért, az Ur Iſten nagyobb bűntetés alá rekeſzſze, az olly lelki csalárdokat, mint egyebeket jövendőben. Még az emberek előtt-is igen útálatoſſak a' csalárdsággal járó emberek.

I. *Haſzon.* Rettennyenek-meg hát ſzivekben, féllyenek a' következendő nagy veſzedelemtúl, minden hypocriták, (ha meg nē jobbittyák életeket) értvén a' mi Tanúságunknak igaſságát. (1) Mind azok valakik kereſztyéneknec tartyák önnön magokat, valakik a' Chriſtus felől való tudománynak vallásával a' Pogányoktúl és Sidóktúl meg-külömbőztettenek, ugyan még-is, ſemmivel

ſem

sem jobb életűek azoknál, sőt sokan még gonoszszabbak. (2) Annál inkább azok, a' kiket az Ur Isten az elébbeni tévelygéseknek sötétségéből kihozván, az ő Evangéliumának rag'ogó világosságára jutatott, s' a' tiszta tudománynak isméretivel s' vallásával, egyebektől meg-különböztetett, ugyan még-is semmivel sem jobbak életekre nézve a' sötétségnek fiainál, hanem minden istentelenségre, és útálatosságra, hanyat homlok rohannak, *2Pet. 2. v. 20, 21.* Eppé Sodomának fiainak leányinak mutattyák magokat cselekedeteckel lenni. (3) Azok-is, a'kik noha amá' tettetes, és a' külső tisztesség ellen való gonoságokra el nem vetemednek; mindazonáltal nem az Evangéliumi tiszta tudománynak szeretetti, (a' mellyet szájjal vallanak,) hanem csak a' külső becstelenségtől, és büntetéstől való félelem tartóztattya-meg őket a' rettenetes gonoságokra való el-vetemedéstől-is. Egyéb aránt, eléggé meg-mutattyák a' titkos

a' titkos bűnöknec örömmel és félelem nélkül való cselekedésével, hogy az ő szivek e' világnac gonoszságihoz ragadott. Meg-mutattyák ezzel-is, hogy szem-látomást-is bátorsággal véghez viszik azokat a'vétkeket, mellyeckel az ő külső bőcsületek és méltóságoc az emberec előt el nem vész. Illyenek a' nagy borihatók; a' rút fősvények; e' világi veszendő jóknak rendeletlen szeretetiben, s' kereséetiben (az Evangéliumi tudománynak, mind annyiszor való hallása s' tanúlása ellen-is,) bémerültek. Ezek azok, a' kik Sodomát a' külső jókkal való bővölködésért szeretik. Tudgyák-meg mind ezek az előszámlált hypocritáik, hog' az ő jövendőbéli kárhozattyok, sokkal nagyob lészen, azoknak büntetéseknéi, a' kiket az Ur Isten, annyi lelki jókra mint őket, nem méltóztatott, ki-nyilatkoztattya az utolsó nap az ő hypocritaságokat.

2. *Haszon.* Intetel annak okáért keresztyéni nevet viselő ember, hog' ha már

ha már egyszer a' lelki Sodomáaak
setétségébül az Evangéliomnak világosságára jutottál; hogy ha Istentül
e' világnak útálatosságibúl ki-hivattattál, és mint edgy ugyan ki-ragadtattál, meg-lásd, hogy többé azokra viszsza ne tekincs, mint a' Lóth
felesége Sodomára. Békét hadgy
már te e' világiaknac; békét hadgy
ennek veszendő javainak, hog' azokhoz szegeznéd a' te elmédet, és azoknak szeretetiben bé-merülnél. Ne
kapdoss e' világnak hijjában valóságin, ne csüggedezz ennek gyönyörüségein, ne élly testi bátorságban;
hanem ha lelkedet meg-akarod tartani, oda siess egyenes arczulattal, és
meg-szünés nélkül, a' hová Istentül
hivattatol, (*Philip.3.14.*) Emlekezzél-meg Idvezitönk intése szerint, a
Lóthnak feleségérül. (*Luc.17.v.32.*)
Olly büntetés alá rekesztette az Ur
Isten ötet, hogy öröcké való példa
légyen mindenec előtt. Viszsza tekinte Sodomára, és azontúl só bálvánnyá változék. Gondolodé hogy
csak csak csupán a' szemnek egy tekintése, s' a' fönek egy tekeredése szerzette ezt ő nékie? Az-is valóban nagy
vétek vólt Isten parancsolattya ellé: de főképpen a' szivnek Sodomához ragadott szeretelme, ejtette ötet ebbé. Tudni illik szerette Sodomát, szerette annak javait, annak testi gyönyörüségit, és abban való lakását; ezért az Isten parancsolattya ellen-is ki-mutatta viszsza tekintésével ahoz való indulattyát. Mert midön Soárnak határán belől, halla ná hátúl hirtelen a' nagy csattogást, és a' sebessen langozó tüznek ropogását, nem álhattya hogy a' tilalom ellen-is, az ő kedves lakó helyét meg ne tekintené, és azon való szánakozását ki ne jelentené. Irtózzál hát ennek szomorú példájától. Imé az Ur Isten tégedet az ő szent beszéde által ki-hivott e' Sodomához hasonló világbúl, ki-hozott a' nagy lelki setétségbül; azért, nagyra becsüllyed az Istennek jó vóltát; siess mindenkor arra a' czélra a' mellyre hivattattál,
és légy

és légy mindenkoron kész e' világtúl meg-válni, ennek semmire kellő javait el-hadni, és a' Christus markában, (a' mikor kivántatik) a' te lelkedet őrőmmel le-tenni.

AMEN.

Gyöngyösön 1681. Juliusban.

IV. PRE'DIKA'CIO.

Ægyiptomi nyomorúságbúl való ki-szabadúlás.

Textus, Exod. 3. v. 7, 8, 9, 10.

Es monda a' Jehova: bizonnyal láttam az én népemnek nyomorúságát, melly vagyon Ægyptusban, és a' sátzoltatók miatt való kiáltásokat meg-hallottá, és meg-tudtam az ő sanyarúságokat. Le-szállottam azért, hogy meg szabaditsam őket az Ægyptombélieknek kezekbúl, és ki-hozzam arrúl a' földrúl, jó és széles földre, téjjel mézzel folyó földre, Cananeusoknak, Hittheusoknak, Emorrhæusoknak, Perisæusoknak, Hiveusoknak és Jebusæusoknak helyekben. Mostan penig, imé az Izrael fiai-

el fiainak kiáltások én hozzám jutott, és láttam a' nagy nyomorúságot, mellyel nyomorgattyák őket az Ægyptombéliek. Annak okáért mostan jüj-el ide, és el-küldelek tégedet Pharaóhoz, és hozd-ki az én népemet az Izrael fiait Ægyptombúl.

TUdhattyák ezt, a' kik még csak csekély fundámentomot vetettenek-is magoknak a' szent Irásban, hogy minek utánna, ama' nagy emlekezetű Mosés, a' Pharaó Király leányinak gondviselése alatt, annak fia helyett, igen szépen fel-nevekedett vólna, és *az Ægyptombélieknek minden bölcseségére tanittatott vólna*; Act. 7. v. 22. egykor osztán, (derék emberi állapotban,) negyven esztendős korában, a' mikor szokása szerint, a' nagy munka alatt nyomorgó *atyafiait látogatná*, Exod. 2. 11. & Act. 7. 23, 24. láttya hogy egdy Ægyptombéli ember, (a' pallérok közzúl való kécség nélkúl,) verne egy Sidót, megindúl ezen, (érezvén immár belsőképpen az Istennek hivatallyát, hogy

ő általa adna a' Sidóknak Ægyptomból ſzabadúláſt, *Act.* 7. 25.) és megőli az Ægyptombéli embert, *Exod.* 2. *v.* 13. *& Act.* 7. 26. *Máſod napon* penig, az után, iſmét kéményen, és látván, hogy két Sidó férfiak verſengenének egymáſſal, meg-feddi a' vétkeſſebb félt, és inti őket ſzépen az atyafiságos békeſségre; (gondolván hogy értenék immár azok-is az Iſtének felőle való végezését) de amaz, *Act.* 7. 27. a' ki méltatlan *boſzúsággal illeti vala az ő felebaráttyát, ſemmit ſem gondola* Moſeſſel, sőt embertelenűl kemény beſzéddel felel vala nékie, *mondván: ki-tett tégedet Fejedelemmé és biróvá mi raitunk?* Ibidem & ℣. 28. Item, Exod. 2. 14. *Avagy meg-akarſſé engemet-is ölni, mint tegnap az Ægyptombéli embert?* A' Moſes meg-félemedvén ezen, hogy máſok-is tudnák az ő cſelekedetit annálinkáb, hog' Pharahó-is, ebbűl az ő ellenkező elmé jét meg-értené, s' őket a' Sidókhoz való † hunyoritásért *halálra kereſné*, Exod. 2. 15. el-futa Ægyptombú a' Ma

† Philo de vita Moſ. l. 1. Még ezt-is irja Philo (ugyã azon helyẽ) hogy az Ægyptombéli bálváyozó Papoc nagy alkalmatoſságot vettenek magoknak, a'

a' Mádiánitác földére Arabiában, és ott *feleségül el-vévén magának*, Exod. 2. v. 21. a' Jithrónak a' Madianiták Papjának leányát, Exod. 3. v. 1. *őrizé* annak juhait; a' mint hogy ackori időben nagy emberek-is fel-ſzoktanak e' félét vállalni, (kiváltképpen Arabiában, mint olly igen barmos helyen, nem csak a' kőz népbűl, hané a' nemeſſi és fő rendbűl valók-is, (egyaránt az aſzſzonyi rend a' férfiakkal, gyakorlották a' páſztorsagot.) Ez Moſes, kirúl eddig ſzóltunk, vólt az a' ſzemélly, a' kinek az Ur Iſten mondotta a' kezűnk alatt való igéket és parancsolatot-is adott edſzer-s' mind azokban, az Izraelitáknak Ægyptomból való kővetkezendő ſzabadúláſok felől. Alkalmatoſsága penig az ő hozzá lett igéknek e' vólt. Midőn az ő Ipának a' Jithrónak juhait egykor jó meſzſze el-hajtotta vólna az Hóreb hegyéhez a' Sinai puſztájára; akkor meg-jelenik néki ama' teremtetetlen *Angyal*, (*a' ſzövetségnek Angyala*) az Ur Jéſus Chri-

Moſesnec Pharahó előtt való vádolására, s' mots kolására, (mintha jó idején alája áſkálna a' királynac,) és hogy azok vóltanak nagy izgatói à királynac hogy a' Móſes ellen annyira felgerjedne.

ſtus, *tűznek langjában*, egy *csipke bokorban*; *melly ég vala ugyan, de meg nem emésztetik vala.* A' Moſes oda *járúlván, meg-ſzóllittya* az Ur Iſtennek Fia, *(a' Jehova)* hogy *ne mennyen oda közel, mert a' helly az holott áll, ſent hely*; és hogy *Ő vólna az Abrahámnak, Iſáknak és Jákóbnak Iſtene.* Ezt halván *a' Móſes el-rejté az ő orczáját, mert fél vala Iſtenre nézni.* Akkor *monda a' Jéhóva nékie*; (a'mint a' fel-vett igékből vagyon,) *bizonnyal láttam az én népemnek nyomorúságát, melly vagyon Ægyiptomban, &c.*

Mellyekben ſumma ſzerint illy három punctumok vadnak.

1. Vagyon az Iſtennek bizonyság tétele, az Izraelitáknac Ægyptombéli nyomorúságárúl, és az ő kiáltáſoknak meg-halgattatásárúl. Ezekben: *Monda a' Jehova: Bizonnyal láttam az én népemnek nyomorúságát, melly vagyon Ægyptomban, és a' faczoltatók miatt való kiáltáſokat meg-hallottam, és meg-tudtam az ő ſanyarúságokat.* (Az az; nyilván vagyon én előttem, hogy ők nélkül

nélkül ſanyargattyák őket az Ægyptombéliek.) Oda aláb-is, V. 9. ugyã ezen dologrúl, máſodſzor-is ſzóll ő Felsége. *Moſtan imé az Izraël fiainak kiáltáſok én hozzám jutott, és láttam a' nagy nyomorúságot, mellyel nyomorgattyák őket az Ægyptombéliek.*

2. Vagyon az Iſtennek kéſzsége, az Izraelitáknak meg-ſzabaditáſokra, és a' meg igért Canaán földére való bé-vitelekre. Ezekben: *Le ſállottam azért, hogy meg-ſzabadicsam őket, az Ægyptombélieknek kezekből, és ki-hozzam arrúl a' földrúl, jó és tágas földre, téjjel mézzel folyó földre, a' Cananæuſoknak, Hitteuſoknak, Emorrhæuſoknak, Perizæuſoknak, Hivveuſoknak és Jebuſæuſoknak helyekben.*

3. Vagyon a' Móſeſnek Iſtentűl való el-küldettetéſe Pharaóhoz, az Izraelitáknak ſzabadúláſokért. Ezekbẽ: *Annak okáért moſtan jövel ide, és el-küldelek tégedet Pharaóhoz, és hozd-ki az én népemet, az Izraël fiait Ægyptombúl.*

Az igéknek világoſſabb értelmé-ért, illyen kérdéſeket láſſunk.

1. KÉRD. *Mit téſzen itt az Iſtennek látáſa, mellyel látta az ő népének nyomorúságát? 2. Micsoda nyomorúság vólt az, mellyel az Izraël népe nyomorgattatott Ægyptomban? 3. Micsoda kiáltáſok vóltanak azok, mellyekrül itt az Ur Iſten emlekezik? 4. Miképpen mondatik az Ur Iſten le-ſzállani onnat felyül, holott ő Felsége mindenütt jelen vagyon? 5. Miért mondatik téjjel mézzel folyó földnek a' Canaánnak földe? 6. Micsoda, és kitül való nemzetségek vóltanak azok, a' kiknek helyekben, helyheztette Iſten a' Canaán földén a' Sidókat?*

Az 1. F. Az Iſteni látás, (mellyel mondatik ő Felsége látni valamit) vétetik a' ſzent Irásban. *(1)* Néha az ő minden tudóságáért, mellyel mindeneket világoſſan által ért, akár elmúltak, akár jelen valók, akár penig következendőc legyenek, Pſal. 139. v. 16. *Az én teſtemet, mikor még forma nélkül vólna, látták a' te ſzemeid.* Conf. *Pſal. 94. v. 7. 9.* (2) Vétetik az ő közönséges gondviſeléséért és igazgatáſáért, Pſal. 33. v. 13, 14. *Az égbül letekint az Ur, és láttya az embereknek minden fiait, &c.* (3) Vétetik azért a' kiváltképpen való gondviſelésért, mellyel mint édes attya ſzűntelen vigyáz az ő hiveire, hogy alkalmatos időben az ő ſziveknek jó kivánságát meg-halgaſſa, és ha mi ſzükségek vagyon, abban őket meg-ſegitse, *Pſal. 33. v. 18, 19. 34. v. 16. & 138. v. 6.* (4) Vétetik még-is ſzoroſſabban, a' jelen lévő ſegedelemmel edgyütt járó megkönyörülésért; melly értelemre nézve, az iſteni látáſt meg-tekintéſnek fordithattyuc, inkáb, hogy ſem mint látáſnak: mert igy a' nyomorúságnac irgalmas meg-tekintését jelenti, a' ſzerint a' mód ſzerint, az mint gyakorta az emberek ſzoktanac ſzóllani, az ő ſegedelmeknec a' nyomorúltakhoz való meg-mutatásának idején. Illy értelemmel ſzólla Dávid, Pſal. 25. v. 18. *Láſd-meg,* (az az *tekints* könyörülő ſzemmel) *az én nyomorúságomat, és az én gyötrelmemet,* Item, 2 Sam. 16. 12. *Talám meg-láttya,*

(avagy *meg-tekinti,*) *az Ur az én nyomorúságomat.* Még-is, *Pſal. 31. v. 8.* Ezt téſzi a' fel-vett igékben-is az Iſteni látás, a' mit ez negyedic értelemben jelentek, *Conf. Exod. 2. 25.* Hogy penig a' Sidó nyelven meg-kettőztetik a' ſzó a' ſzent leczkében; *Látván láttam*: (avagy *meg-tekintvén meg-tekintettem,*) ezzel az Iſteni ſegedelemnek bizonyos vólta fejeztetik-ki. A' nyomorúságnak tudását-is, az irgalmaſsággal edgyben kőttetve kell itt értenünc; a' ſzerint a' mint *Pſal. 31. 8. coll. ult.* vagyon. *Confer Exod. 2. v. ult.*

A' 2. Fel. Az Izraelitáknac Ægyptombéli nyomorúságát eléggé leiratta az Iſtennek lelke, *Exod. 1. v. 8, 9. & ſequ. uſq; ad v. 10.* Nem ſzükség hogy a' kérdéſre egyebet felellyünk, azon kivül, a' mi meg-vagyon a' Móſesnél irván.

Az 3. Fel. Azok a' kiáltáſok, nẽ csak puſzta orditáſok, s' nyögéſek vóltanak, a' minémű az oktalan állatoké, vagy penig az hit nélkül való emberecké; hanem ſokakra nézve igaz

igaz hitbül ſzármazott buzgó kőnyörgéſek vóltanak, illyen formán; hogy az Ur Iſten emlekezzen-meg immár az Abrahámnak tett igiretitül, *Gen. 15. v. 13, 14, 16.* és ſzabaditsa-meg őket a gonoſz népnek igája alól, mellytül minden ok nélkül ſanyargattatnac. Igaz dologugyan, hogy gonoſzok-is elegen találtattanak az Ægyiptomban nyomorgó Izraeliták közőtt, el-annyira, hogy még az igaz Iſtennek tiſzteletit-is el-hagyván ſokan, az Ægyptomi bálványozáſra vetemedtenek vólt-el, *Joſ. 24. v. 14. Ezech. 23. v. 3. 8.* a' melly edgyik derekas oka vólt Iſtennek az ő nyomorgattatáſokra; de bizonnyára vóltanac igaz Iſtenfélők-is feleſſen közőttők; a' kik nem csak puſzta ſzóckal és üres ſohajtáſockal kiáltottanak Iſtenhez, hanem hitek által az ő kiáltáſokban az Abrahámnak tőtt igéretekre tekintettenek; és az Ur Iſtent bizodalmaſſan mint ő Iſteneket, ugy kereſték-meg. Illyen vala Áaron, Mirjám, Eleázár, Joſue, Caleb,

leb, és többek, kiknek kegyeſségekről vagyon emlekezet, *Exod. 4. v. 31.* Egyébaránt ha a' jóknak hitből ſzármazott könyörgéſeket Iſten nem tekintette vólna, a' gonoſzoknak hit nélkül való kiáltáſokat ſemmiképpé meg nem halgatta vólna. Igy vétetik az Izraelitáknak az iga alatt való kiáltáſa, a' töredelmes ſzivű hiveknek buzgó könyörgéſekért, *Pſal. 81. v. 8. Jud. 3. v. 15. & 4. v. 5. & paſsim in eodem libro.*

A' 4. F. A' gyengéb értelmüek-is tudhattyák immár, hogy az egekből való le-ſzálláſt itt nem tulajdonképpen kell Iſtenről értenünk, mert ő Felsége mindenütt jelen lévén, egy helyből más helyben nem mehet; hanem avagy olly munkáért kell vénünk, a' mellyért gyakorta e' világi méltóságban helyheztetett Királyok-is, magas és fényes palotájokból, az ő alattok lévőkhöz tiſztek ſzerint le-ſzokták ſzállani: avagy e' mellett gyakorta az Iſtennek látható jegyben való meg-jelenésért; a' mint imé

imé ki-tetſzik e' következendőkből. Az Iſtennek az égből az emberekhez, avagy akármi helyből más helyben való le-ſzálláſa, vétetik az ő Teſtámentomi ſzent Irásban. (1) az úgynek jól meg-viſgálásáért, (bőlcs által értéséért,) és az ő itiletinec a' ſzerint való végben viteléért, *Gen. 11. v. 5. 7. Pſal. 144. v. 5.* (2) Ezilly munkával edgyütt, az ő Felsége külső látható jegyben való meg-jelenéséért. Mint *Gen. 18. v. 21.* a' holott mind az úgynek meg-tekintéſe, és a' ſzerint az itélet tételre való kéſzület; mind penig a' látható formában való meg-jelenés, azon egy ſzóban, tudni illik a' le-ſzálláſnac emlitésében ki-fejeztetic. (Azért helyheztettyűc külön ettűl amaz első helyet, melly vagyő, *Gen. 11. v. 5.* mert itt a' *Sodomának* s' *Gomorrának* meg-itélésére, tudgyuk bizonyoſſan, hogy látható formábã jelent vólt-meg az Iſteńek Fia, amott penig, (ha ſzintén vólt-is valami látható jelenség,) halgat a' ſzent Irás az Iſtennek külső látható jegyben való meg-

meg-jelenésérűl.) (3) Vétettetik egyeneſſen csak az ő Felsége látható jegyben való meg-jelenéséért, noha mindénkor az olly meg-jelenéſſel derék iſteni munka vólt egyben kőtettvén. Mint p. ok. *Exod. 19. 11. & Num. 11. v. 17. 25.* a' le-ſzállásnac ſzava, egyeneſſen az Iſtennec látható meg-jelenését fejezi-ki, noha azon meg jelenés mind a'két helyen, kiváltképpé való munkának végbé viteléért lett. (Ide hozhattyuc az Uj Teſtámentűbul, a' Sz. Léleknek is ama' le-ſzállását, mellyről vagyon emlekezet, *Mat. 3. v. 16.*) (4) Vétettetik csupán csak az Iſteni ſegedelemnek és vezérléſnek, az igaz hiveknec útazáſokban való jelen-léteért, *Gen. 40. 4.* [Ezekő kivűl, vagyon még az Uj Teſtámentumi ſz. Irásban, két rendbéli le-ſzállása Iſtennek; mellynek edgyike nő egyéb, hanem az Iſten Fiának emberi alázatos teſtben való meg-jelenése, *Joh. 3. 13.* a' máſik penig; nem egyéb, hanem ugyan azon Iſten Fiának, emberi természeti ſzerint, tulajdonképpen való dicsőſséges le-ſzálláſa az utolsó itiletnek napján, *1 Theſſ. 4. 16.* De itt nem viſgállyuc azokat az Uj Teſtámentombéli helyeket, mellyek a' meg-teſtesült Ur J. Chriſtuſnac e' földre való le-ſzállásáról ſzóllanac; hanem a' fellyebb valókból lehet itt minékűnc a' fel-vett igékre alkalmaztatáſt tennűnc.] Azt mondgyuc azért, hog'a kezűnc alatt való ſzent leczkében az Iſtennec le-ſzálláſa, a' második jedzés ſzerint, olly ſzéles értelemben vétettetic, hogy mind az Iſrael népe ügyének, jól meg-ſzemlélését, (emberi módó ſzólván,) és a' ſzerint az itiletnec kiſzolgáltatására való kéſzséget, mind peniglen a' látható jegyben való meg jelenéſt bé-foglallya magában. Tekincs-meg a' ſzent leczke előtt lévő 2. és 4-dik verſeket, és veſd őſzve a' fel-vett igékkel. Ezt kőzönségeſſen az Iſtennek le-ſzállásáról méltó itt meg-jegyzenűnc, hogy a' miképpen e' földi királyoc és hatalmas fejedelmek, nem kicsiny dolgokért ſzoktanak,

nak, fényes palotájokból, az ő alattok valóknak gyűléſekben le-menni, igy az Ur Iſten-is, ſoha nem mondatik egyéb végre az ő dicsőſségének lakó hajlékából az emberekhez le-ſzállani, hanem avagy itéletet ſzolgáltatni; (réſz ſzerint a' gonoſzoknac meg-bűntetéſekre, réſz ſzerint az ő ártatlan hiveinek meg-ſzabaditáſokra,) avagy tőrvényt ki-adni, és a' mihez való, jó rendet ſzabni az emberek közőtt: avagy penig a' meg-romlott lelki állapatot helyre állatni, és őrökké való békeſséget ſzerzeni az emberi nemzetnek. Ezért ſzállott vólt-le az Ur Jéſus Chriſtus a' mikor emberi terméſzetet vett-fel magára. *Gen. 11. v. 5, 7. & Pſal. 144. v. 5. Gen. 18. v. 21.* Mind a' kettőt fel-találllyuk a' fel-vett igékben. Igy az utolsó napon-is, mind a' gonoſzoknac megbűntetéſekre, mind penig a' jóknac ſzabaditáſokra fog meg-jelenni, *1 Theſſ. 4. v. 6. Num. 11. v. 17. 25. Joh. 3. 16.* Könnyű által látni, mellyiket alkalmaztathattyuc itt a' fel-vett igékre,

re, holott az Iſten le-ſzállásának vége itt, itiletnek ki-ſzolgáltatáſa vólt, mind az Izraelitáknac meg-ſzabaditáſokra, mind penig az Ægyptombéliecknek meg-bűntetéſekre.

Az 5. F. Nem ugy kell értenünk, mint ha tulajdon-képpen téjnek és méznec pataka folyt vólna a' Canaán földén; hanem meſterséges ſzólláſſal, annak bő termékenysége adatik itt előnkben. Tekincs-meg, *Deut. 8. v. 7, 8.* Hogy penig némellyec ſoványabnac irják már moſt azt a' földet, mint régenten az Ur Iſten dicsérte; nem csuda ha a' népnek bűneiért elébbeni bő termékenységét el-hadta vólna-is; mindazonáltal máſok a' ſzem látomás ſzerint való meg-tapaſztalásbúl, kűlőmben irnak felőle, hogy még ez hátráb való időkben-is ſok ſzáz eſztendőckel Jérusálemnec el-puſztuláſa után, ez előtt háromſzáz s' edgy néhány eſztendőckel elég termékeny vólt.

Peter. in Exod. ex Brocardi, qui circa An. D. 1300. Terram ſanctam, oculatus teſtis deſcripſit.

Az 6. F. Chámtúl a' Noénak gonoſz

noſz fiától valók vóltanak azok a' nemzetségec, (kikrűl itt vagyon emlekezett,) Canaán által. Mellyet igy érczűnk, hogy Chámnac, ki az ő attyának ſzemérmét fel-fedezte, vóltanac négy fiai, a' ſzent Irásnak feljedzéſe ſzerint; (*Gen. 10. 6.*) kikből ezűl a' negyediknec, neve Canaán vólt, és ugyan ettűl nevezteteti oſztán a' Canaán földe; (*Gen 12. 5. Trem. V. 2.*) mert az özön viz után ő foglalta vólt-el azt a' jó földet, mellyet Iſten idő múlván az Izraelitáknac igért, s' végre meg-is adott, *Gen. 12. 19.* De néha a' Canaán nemzetségének nevezeti ſzoroſſabb értelemben vétettetik, csak edgyik nevezetes ágáért a' Canaánnac, a' meñyiben a' több ágaktúl meg-kűlőmböztetic; à mint ki-tetſzik à fel-vett igékből; mellyekkel veſsük őſzve *Gen. 15. 21. Num. 13. 29. & 21. v. 1. & Deut. 7. v. 1.* Meg-lehet, hogy az a' kitúl egy kűlőn való Canaán nevű nézetség ſzármazott, amaz első Canaánnac igen hires unokája vólt; avagy penig valami derék kereskedéſtűl az a' réſze azon nemzetnek, neveztetett illyenképpé, mert a' Canaán kalmárt téſzen. Ama' Canaánnac a' Chám fiának, kirűl fellyeb kezdettűnc ſzóllani, tizenegy fiai vadnac fel-jegyezve a' ſzent irásban; *Gen. 10. v. 15, 16, 17, 18*; de ha ezzel egyben vettyűk, *Gen. 15. v. 19, 20, 21.* és *Deut. 7. v. 1.* fel-talállyuc, hogy éppen tizenhat emlekezetes Nemzetség ſzármazott attúl a' Canaántúl, ugy mint, a' *Sidoniuſok, Hittæuſok, Jebuſæuſok, Emorrhæuſok, Girgaſæuſok,* (avagy Gergeſenuſok) *Hivveuſok, Harkeuſok, Sineuſok, Arvadæuſok, Zemareuſok, Hamatheuſok, Cananæuſok* ſzoros értelébe, *Perizeuſok,* † *Kenizeuſok,* és *Raphæuſok.* Tizenhetet ſzámlálna talám inkább valaki, ezért, mert *Cadmoneuſok* is vadnak emlekezetben, *Gen. 15. 19.* de mint hogy az a' ſzó az ő eredeti ſzerint, napkeletieket téſzen a' Sidó nyelven, azért † némelly ſz. irás Magyarázók ezeket nem máſokért, hanem a' *Hivvæuſokért* véſzik, a' kik-is à Canaán földének napkeleti réſzére

† Kenizeuſok.

† Vid Bochart. Phaleg.

mondattanak lakozni. Vétetik ez értelem *Joſ.11.3.* Mert Chermon nap keletre vólt, *Pſal.89.* Az elŏ ſzámlált Nemzetségek közzül, tizenedgyen (kiket elŏl tettem) a' Canaánnak tulajdon fiaitúl véſznek nevezetet. A' ſzoros értelemben való Cananeuſokrúl már ſzóllottam. A' (a) Perizeuſokrúl, Keneuſokrúl, Kenizeuſokrúl-is nem mondhatok egyebet, hanem ezt, hogy Canaánnac valami hires unokái vóltanak azoknak attyai, mint a' minémŭekrúl vagyon emlekezet, *Joſ.13.v.11.13.* A' Perizeuſokrúl mindazonáltal, ha a' ſzónak eredetit nézzŭk, mondhattyuc, hog' a' tŏbbi közŏtt azok csak faluſiak és igen paraſztok voltanac. A' Kineuſok féle vólt hihetŏ Jithro Pap-is, a' Moſes Ipa, noha lakáſa a' Madianiták közŏtt ſzomſzéd tartományban vólt: mert világoſſan Keneuſnac neveztetik, *Jud.1.16.* Az ŏ maradékirul vagyon emlekezet, *Jud.4.v.11.* Item, *Jerem.35. v.2. coll. cum 1Chron. 2.v.55.* Az ŏ maradéki, avagy csak nem-

a A' Perizeuſoknak régi lakó helyekrŭl *nézd.meg Joſ.11.v. 3.*

nemzetsége közzül valók lehettenek azok-is, a' kikrúl olvaſunc, *1Sam. 15.v.6.* A' Raphaæuſok közŏttŏc teſteknec nagyságára nézve vóltanak hireſſec; mert a' ſzó magában Oriáſokat téſzen. Lakáſok penig vólt, Básán tartományában, nevezet ſzerint Aſtarothban, *Joſ.13.v.12. Conf. Gen.14.5.* Mind ezek közzül, tiz nemzetségnek az ŏ földét igérte vólt az Ur Iſten az Abrahám maradékinac, *Gen.15.v.18.19,20,21.* Hogy peniglen nem csak *Act.13.* hanem *Deut.7.v.1.* hét nemzetségekrúl emlekezic az Urnac lelke, parancsolatot adván az Izraelitáknac, hogy mikoron ŏ Felsége arra a' földre bé-viſzi ŏket, és ŏ elŏttŏc azokat az hét nemzeteket meg-alázza, ne kŏſſenek azzal ſemmi frigyet, és ſemmi ſógorságot; a' mi leczkénkben penig csak hatrúl; nincs abban ſemmi ellenkezés, mert ott csak a' nevezeteſſebb és hatalmaſſab nemzetségeket akarta ŏ Felsége feljegyeztetni; a' mellyek alatt kŏvetkezés ſzerint à kiſſebbek és közŏttŏc

lakóc bé-foglaltattac, itt penig nem az czéllya az Urnak, hogy mind elő számlállya azokat a' nemzetségeket; hanem egynéhányakat meg-jelenteni elég vólt akkor, a' midőn maga nag' indulattyát à nyomorúság alatt fetrengő néphez ki-fejezte. Fő czéllya e' vólt, hogy a' népnek ki-szabaditására küldgye-el a' Mosest. Ezeket érte kiváltképpen a' Noé átka, Istennek bölcs itiletibül; amaz határt penig, a' *Sidoniusokat*, *Arkausokat*, *&c.* avag' csak eg' időben, és oly tapasztalhatóképpen nem érte. Eleinten meg vólt az Istennek igaz ismérети a' Canaán maradéki között, à mint a' Melchisedech papságából ki-tetszic; de hamar igen meg-veszтegetődtenec, à rút bálványozásra, és egyéb gonoszságokra el-vetemedtenec; az Ur Isten-is, akkor pusztittatta-el őket, (adván másnac az ő földeket,) a' mikor bé-tölt az ő gonoszságoknac mértéke; a' mint eleve ő Felsége meg-mondotta vólt, *Gen. 15. v. 16.*

TANUSA'G.

Valamelly frigyes nép, nemzetség, avagy gyülekezet, az ótet oknélkül sanyargató népnek igája alatt az ő Istenéhez meg-szünhetetlenül kiált buzgó könyörgésekkel a' szabadúlásért, minden kétség nélkül az a' nép, nemzetség, avagy gyülekezet, az ő ideiében meg-halgattatik, és meg-szabadittatik Istentül az iga alól.

Ki-tetszik ennek igasága fel-vett igékbül. Imé az Izraelitác példája, eléggé erősíti a' fel-tett tanúságot. Frigyes népe vala az Istennek; oknélkül sanyargattatott ez az Ægyptombéliektül; mert semmi jussok nem vólt az Ægyptombélieknec erre, hogy azokat ollyan iga és szolgálat alá vessék. Kiáltottanak ezek buzgó könyörgéseckel ottan ottan Istenhez az iga alól, s' meg-is halgattattanak végre, a' mint a' fel-vett igékben vagyon. *Bizonnyal láttam* (ugy mond) *az én népemnek nyomorúságát, melly vagyon Ægyptusban, és a' sanczoltatók miatt való kiáltásokat meg-hal-*

hallottam, &c. Veſd őſzve, *Exod. 2. v. 23, 24.* Meg-tetſzik még-is a' Tanúságnac igaſsága, ezen Izraelitáknak példájokbúl, midőn oſztán a' Canaán földén a' Birák idejében, kűlőmb kűlőmb féle idegen népektűl nyomorgattattanak. Valamikoron Iſtenhez meg-tért ſzivel fel-kiáltottanac, mindenkor meg halgattattanak; mint a' Birákrúl irott könyv, egynéhány helyeken tészen errűl bizonyságot. Meg-halgatá Iſten Dávidot hozzá tartozóival edgyűtt Saul és Abſolon ellen; meg-halgatá Joſaphátot a' Moabiták, Ammoniták és Idumæuſok ellen: és az Ezechiáſt a' Sénacherib ellen. Meg-halgatá Danielt-is a' Sidó Anyaſzentegyház képében Babyloniában, *Dan. 9.* Meghalgatta az után-is a' Sidókat Antiochus ellen. Meg-halgatta az Apoſtolokat-is (*Act. 4. 29.*) a' kegyetlen Papi Fejedelmek, Vének, Phariſæuſok és Iráſtúdók ellen. Meg-halgatta régé a' kereſztyéneket az őldőző pogányok ellen. Meg-halgatta ugyan-azo-

azokat az Arriánuſok s' egyéb eretnekek ellen. Meg-halgatta a' mi értűnkre az ő ſok nyomorúság látott ſzolgait-is a' kegyetlen nyomorgatók ellen, és kellete korán őket a' terhes iga alól csudálatoſſan meg-ſzabaditotta.

1. *Oka.* Mert ha Iſten kellete korán meg nem halgatná az ellenségnec ok nélkűl való nyomorgatáſa alatt az ő maga frigyes népének és annak igaz tagjainak ſűrű könyörgéſit, ugy ő Felsége maga irgalmaſsága ellen cselekednék, a' melly távul légyen. Ugyan-is az ő Felsége irgalmaſságát illeti, hogy az alázatos és töredelmes ſzivűekre tekincsen, *Eſa. 66. v. 2.* és azoknak könyörgéſeknec az ő idejében jó válaſzt adgyon.

2. Mert ha meg nem halgatna az övéit az ő ſzorongattatáſoknac idején, ugy ő Felsége maga igéreti és ſzövetsége ellen cselekednék. Maga igéreti tartya, hogy meg-halgattya ſzükségeknek idején az övéinec kiáltáſokat, *Pſal. 50. v. 15. & 91. v. 15.* Az

ő népével tett szövetsége-is erre viszi ő Felségét, *Deut. 4. v. 29,30,31.*

I. *Haszon.* Oktat minket a' Tanúság erre; mi az oka annak, hogy noha e' Magyar nemzet, Istennek frigyesse lévén, minden felől eléggé nagy nyomorúságban és szorongattatásban vagyon; sokszor hasonló sár gyúrással, és terhes épitéseckel csigáztatic, mint régenten az Izrael népe Ægyptusban; ezeken kivül, minden féle nehézségeckel terheltetik a' külömb külömb féle satczoltatóktúl; sőt néha olly inségeckel-is szorongattatic, mellyekhez hasonlót az Ægyptombélieknec kegyetlenségiben alig találunk; csak szintén hogy hoszszab vólt Ægyptombã a' nyomorúságnak súllya, és ott a' mi itt még nincsen, meg vólt parancsolva, hogy a' férfi szülőttek megőletteſſenek; noha (mondom) illy nagy nyomorúságban vagyon e' Magyar nemzet, nincsen-is igaz oka az ő ellenkezőinek, hogy annyira nyomorgaſſa őtet, ugyan még-is távúl látta;

láttatik lenni a' szabadúlás. Okát ennek a' tanúságbúl igen könnyen fel-találluk, ha meg-gondollyuk, mint viselye magát e' mi Nemzetünk. Mert az iga alatt, nem kiált e' mi Nemzetünc buzgó könyörgéſek által szünhetetlenúl Istenhez, a' miként az Izrael népe cselekedett az Ægyptomi nyomorúság alatt, és nem tőrődőtt ugy meg a' tereh alatt, mint a' Sidó nép mutatta oſztán tőredelmeſséget, végre a' ſatczoltatásnak súlyoſsága alatt. Igaz, hog' eléggé nyög a' szegénység, sőt néha kivánnya-is szóval a' szabadúlást, hogy adna már valaha az Ur Isten hazánkban békeſséget; de bizonyára nem elég még ez a' buzgó könyörgéſre, hogy csak nyögjön valaki mint egy barõ módra az iga alatt; avagy hogy külső képpen pengeſſe ajakin a' békeſségnek kivánását: hanem több kivántatik még ide; ugy mint lelki értelem, meg-tőrődés az iga alatt és meg-alázódás; meg-tért szív, és Istenhez támaszkodó hit. Ezek nélkül semmit

sem haſznál Iſten előtt a' mi könyörgésünk, és semminémű tiſztelettünk kedvesül nem vétettetik, *Eſa. 1. v. 10, 11, 12, 15.* Hallyátok az Urnak beſzédét Sodománac fejedelmi, és te Gomorránac népe vegyed fűleidben a' mi Iſtenünknec tanitását. Mit téſzek én a' ti ſok áldozatotokkal &c. (Mint hogy hit nélkúl áldoztanac, a' Meſſiáſra nem tekintvén,) Annak okáért mikor a' ti kezeiteket ki-terjeſztenditek, az én ſzemeimet el-rejtě ti előttetek; mikor ugyan ſok ſzóval imádkoztok-is, meg nem halgatlak; mert a' ti kezeitek rakvák vérrel: [az az, rút atyafi ſzeretetlenséggel, gyűlölséggel, kegyetlenséggel, és magános boſzſzú űzéſſel tellyeſſek.]

II. *Haſzon.* Intettek annakokáért, hivek, (a' kik nem kiſſebb inſég és nyomorúság alatt vadtok, mint régé az Izraeliták Ægyptőban;) ha azt akarjátok hogy az Ur Iſten a' ti nyomorúságtokat meg-tekincse, és kegyelmeſſen meg-halgaſſon immár benneteket, mint régenten Ægyptomban az Izraelitákat; no hát ti-is ne csak néha néha, hanem ſzűntelenűl; nem csak múlovan és kűlső ſzóval, hanem ugyan buzgovan és meg-tőrődött ſzivel kiálcsatok Iſtenhez a' mindennapi rereh és iga alatt. De hogy annál világoſſabban megértheſsétek, miképpen kelleſsék tinéktek helyeſſen könyörögnetek, hogy Iſten meg-halgaſſon benneteket, imé rővideden egynéhány módokat emlitek. (1) Az Iſtennek ſúlyos kezei alatt meg-tőrődött ſzivbúl ſzármazzon a' te könyörgéſed; mert az alázatoſſoknak ſzokta Iſten adni az ő kegyelmét, *Jac. 4. v. 6.* (2) Lelki értelemmel és tudománnyal légyen a' te könyörgéſed edgybe kőttetvén. Tudni illik, iſmérd-meg a' J. Chriſtuſnak űgyét, melly méltóságos úgy légyen az, a' mellyért a' híveket űldözik, azigaſságnak ellenségi; melly idveſséges tudomány az, az mellynek el-óltására ſokſzor az űldözők minden ő meſterségeket megvetik. (3) Hitbúl könyörögj Iſteňek.

Ugy

Ugy nézzed ő Felségét kőnyörgéſedben hited által, mint erős kőſzáladat, (*Pſal.* 31. v. 3.) és minden lelki s' teſti ſzükséges jóknak meg-adóját, *Pſal.* 36. v. 10. *Jac.* 1. v. 17. (4) Szüntelenül kőnyörögj ő Felségének. (*1 Theſſ.* 5. v. 17.) Ne fáradgy-el, és ne únd-meg a' kőnyörgéſt, ha látod hogy ideig veſztegelni láttatik ő Felsége a' te kőnyörgéſedre; ſőt naponként ſerényebb és buzgób igyekezzél lenni a' kőnyörgéſekben. *Luc.* 18. v. 1--7. Amen.

Rima-ſzécsben, 1679. *Januariusban.*

V. PRE'DIKA'CIO.

Oſtor alatt meg-jobbúlhatatlan Nép.

Textus, Eſa. 1. v. 5, 6, 7, 8, 9.

Mi az oka, hogy mentúl inkább oſtorozlak, annál inkább nevelitek az [Iſtentűl *való*] *el-ſzakadáſt? Imé mindé feiet el-fogott a' betegség, és minden ſzivet az erőtlenség. Talpától fogva tetejéig, nincsen Izraëlben épség, hanem mindeneſtűl ſeb,*

ſeb, dagadás. eves kelevény, mellyeket ſem gyógyitottak, ſem kőtöztek, olajjal-is nem lágyitottak. A' ti földetek puſztaságra iutott; várositok tűzzel meg-égettettek; a' ti földeteket ſzemetek láttára idegenek emészteték-meg, és ugy puſztittatott-el, a' mint ſzoktak az idegenek puſztaságot tenni. És maradott a' Sionnak leánya, mint a' ſzőlőben való kunyhó, mint a' dinnyés kertben való hajlék, és mint a' meg-ſzállott város. Ha a' Seregeknek Ura, valami kevés maradványt meg nem hagyott vólna bennünk, ugy jártunk vólna mint Sodoma, és haſonlatoſſak lettünk vólna Gomorrához.

OLly hellyeſſen, rendeſſen, és bőlcsen igazgattya Iſten e' világot, és e' világban legg közelebb az embereket, hogy ſemmi helyes mentségek ne leheſſen a' vak merő engedetleneknek az Iſten itiletinec idején, mellyel magokat igazithatnák, és az Iſtennek útait valami réſzben vádolhatnák. Hadgyuk-el moſt az első világbélieknec meg-itéltetéſeket; had-

hadgyuk-el Sodománac s' Gomorrhának veſzedelmét; halgaſſuk-el a' pogányoknak-is ſok ideig Iſtentűl való el-hagyattatáſokat; csak ſzintén ſóllyúcleg közeleb à Sidó nézetnek ſokſzori megitéltetésérűl, és mint egy Iſtentűl való el-hagattatásárúl; nem-is minden időbelirűl, hanem csak arrúl, a' melly egynéhány izbẽ eſett ő rajtok az ô Teſtámentomban. Hogy ezt a' népet az Ur Iſten a' Canaánban bé-vivén, ottan ottan az idegen Nemzeteknec, Moabitáknac, Ammonitáknac, Philiſtæuſoknac és egyebeknek igája alá adta; hogy a' Syruſok és Aſſyriuſoc által, néha néha háborgattatta, hogy magokat-is magokra támaſztotta; hogy a' tiz Nemzetet Aſſyriában, Judát penig és Benjamint a' Lévitákal edgyütt, végre Babylonban el-vitette; ne csudálkozzunc ezen; mert mind azokat el-követte eleve ő Felsége ebben a' népben, valamellyeckel juſſa lehetett erre, hogy az ő kemény itéletit és boſzſzúállaſit ęlleneki önese.

Mert

Mert ugyan-is, az Ur Iſten ezt a' népet egyéb nemzetek közzűl, ingyen jó voltábúl magának külön ki-válaſztotta vólt; erős karral ki-hozta Ægyptombúl; a' jó ſiros Canaánnak földén, (mint menyorſzágnac zálogán és ábrázolóján,) le-telepitette; ott minden jóckal őket meg-áldotta, prophétákat adott nékiek, az ő beſzédét közöttőc bőven hirdettette, ugy hogy nem cselekedett igy akkor más nemzettel, *Pſal. 147. v. 20.* mindenkor jó eleve a' romláſt nékiek meg-jövendőltette, intette őket, hog' pœnitentia tartáſſal a' veſzedelmet előzzék-meg: annak felette néha néha kemény ſujtoló kézzel-is nyúlt hozzájok, (ha mikor vétkeztenec,) hogy ekképpen-is, a' meg-jobbúláſra hivná és emlekeztetné őket. De nagyobb réſz közzűlők, mind ezeckel ſemmit ſem gondolván, inkáb ſzerették követni a' veſzett teſtnek indulatit, hogy ſem mint az Iſtennek útaiban járni; ſőt mentűl inkáb oſtoroztattanac Iſtentűl, hogy meg-

job-

jobbúllyanak, ők annálinkáb el-vetemedrenek a' gonoſságra; a' mint az Eſaiás Prophéta panaſzolkodik ellenek a' fel-vett igékben. Mellyekben ſumma ſzerint vagyon az Iſtennek a' Prophéta által való panaſzſza, a' meg-jobbúlhatatlan népnek lelki s' teſti nyomorúságárúl; a' kevesekre nézve meg-mutatott iſteni irgalmaſságnac commendálásával egyűtt.

Punctumok ſzerint ezek vadnak a' fel-vett Igékben. (1) Vagyon a' panaſz, a' népnek a' csapáſok által való meg nem jobbúlásárúl, sőt ugyan megkeményedésérűl. Ezekben: *Mi az oka, hogy mentűl inkáb oſtorozlak, annál inkáb nevelitek a' bűnt? Imé mindé feiet el-fogott a' betegség, és minden ſzivet az erőtlenség. Talpától fogván teteiéig, nincsen benne,* (tudni illik Izraelben) *épség; hanem csak ſeb, dagadás, eves kelevény; mellyeket, ſem gyógyitottak, ſem kőtőttek, olaijal is nem lágyitották.* Mint ha mondana: Ezt a' népet az alſóbb rendektűl fogván, mind

mind a' felsőbb rendekig, annyira elfogta a' lelki nyavalya, (a' bűnőkben való bé-merűlés,) mint ha egéſzſzen útálatos ſebeckel és kelevényeckel vólna meg-rakodva; a' melly ſzintén olly veſzedelmes, és tovább tovább nagyokra terjedő, mint a' mely ſebet és eves kelevényt, minden gyógyitás nélkűl csak veſzni hadtanac; mert ſem a' csapáſokat, ſem az idveſséges beſzédet nem fordittyác az ő lelkeknec gyógyitására. A' fordiráſt a' mi illeti ezekben: *Mi az oka &c.* ha ſzónként kezdenénk forditani a' Sidóbúl, igaz ugyan, hogy egy kis kűlőmbség lenne benne; mindazonáltal a' dologra nézve, a' ſzóknak értelme csak ugyan arra mégyen, a' mint a' Magyar forditó forditotta. Igy eſik tulajdonképpen: *Mire,* (a- vagy *mi haſzna* hogy) *oſtoroztattok tovább? nevelitek a' bűnt,* (avagy *ſzakadáſt,*) Igy-is, mint ſzintén a' közönséges forditásban, csak a' panaſz fejeztetik-ki, hogy ſemmi haſznát a' csapáſoknac nem mutattyák, hanē

csak ugyã nevelik azok alat-is à bűnt.

(2) Vagyon a' csapáſoknac le-irá-ſa. Ezekben: *A' ti tartománytok puſztaságra jutott; várositok tűzzel megégettettek; a' ti földeteket ſſemetek láttára idegenek eméſztették meg; és ugy puſztittatott-el, a' mint ſzoktak az idegenek puſztaságot tenni. Es maradott à Sionnak leánya, mint a' ſzőllőben való kunnyó, mint a' dinnyés kertben való hajlék, és mint a' meg-ſzállott város.* Ezeket a' Prophéta azért ſzámlállya igy elő, hogy annál inkáb ki-fejezze az ő gonoſzságoknak nagyságát. Mint ha mondana: Illy terhes és ſűrű oſtorok mentenek által rajtatok, s' e' mái napon-is, csak alig vadtok, utolſó romláſtokhoz közelitvén, ugyan még-is nem jobbúltok, hanem inkáb gonoſságitokat nevelitek. Micsoda csapáſokról ſzóllyon penig itt a' Prophéta, majd meg-hallyuk az első kérdéſnek alkalmatoſságával.

§ Exaggeratio demeritæ pœnæ.

(3) Vagyon az érdemlett csapáſnak § őregbitéſe, és ezzel edgyűtt az Iſtennek némellyekre nézve való irgal-

galmaſságának cõmendáláſa. Ezekben: *Ha a' Seregeknek Ura, valami kevés maradványt meg mem hagyott vólna mi bennünk, ollyakká lettünk vólna mint Sodoma, és haſonlatoſſak lőttünk vólna Gomorráhaz.* Mint ha mondaná: Ha Iſten ingyen való irgalmaſságábúl ez népbűl valami kevés maradványt magának nem hagyott vólna, (a' kikre nézve tartott-meg eddig) már a' gonoſságnak el-áradására nézve, ſzintén azt érdemlettűk vólna, a' mit Sodoma és Gomorrha; hogy tudni illik tellyeſséggel el-tőrűltettűnk vólna ez földnek ſzinérűl.

1. KÉRD. *Micsoda időrűl ſzóll itt a' Prophéta?* 2. *Micsoda értetik a' Sion leányán?* 3. *Miért haſonlittatik a' Sionnak leánya a' ſſőlőben lévő kunnyóhoz, és a' dinyés kertben való hajlékhoz, és a' meg-ſzállott városhoz?*

Az 1. FEL. Mind a' Prophétának ez igékben valóczéllya, mind penig az igéknek folyáſa ugy mutattya, hogy itt még nem jővendőt mond

az Eſaiás, (mint oſztán V. 11. 20. és fő képpen V. 24. & ſequ.) hanem olly csapáſokrúl emlekezik, a' mellyek már ki-ôntettenek vólt a' Sidó Nemzetre az ô idejébẽ, és a' mellyik mind tovább tovább való nagyob romláſnak elől járói vóltanak. Hogy azért ki-tanúlhaſſuk, micsoda időbéli, csapáſok vóltanak, azok, a' mellyekrúl itt emlekezik a' Prophéta elsôben-is azt kell meg-tudnunk. *micsoda időbẽ prophétált az Eſaiás*; máſodſzor ezt, *ha az elsô réſz vóltè kezdete az ô prophétálásának, avagy nem.* Az elsôt meg-tudhattyuk mindg'árt az Iſaiás prophéta irásának leg elsô versébûl. Az holott elônkben adatik, hogy az Eſaiás prophétált légyen a' Juda nemzetében, *Uzziás, Jotham, Achaz*, és *Ezechiás, Juda Királlyinak idejében*; mellyekbûl ki-terſzik hog' Eſaiás valóban hoſzſzú ideig prophétált a' Sidó Nemzetnek. Mert Uzziás 52 eſztendôkig, Jotham 16-tig, Acház-is annyi ideig, Ezechiás penig 29 eſztendôkig Judában. (*a*) Euſebius ſzerint Uzziás királyságának, mint egy 17-dik eſztendejében kezdene a' prophétáláſt; által élte penig Ezechiás király életet-is egéſzſzen (*b*) a' régi Atyák ſzerint, a' kik a' Sidóktúl vett traditio ſzerint igy irnak felôle, hogy Manaſſeſnek iſtentelenségè miatt kelletett meg-halni. Ezek ſzerint 96 eſztendôkig prophétált vólna, Uzziáſnak 17-dik eſztendejétûl fogván, Manaſſeſnek elsô eſztendejéig; avagy inkáb, mint egy tiz eſztendôckel keveſebbé, azokért az eſztendôkért, mellyekben, Acház Jothámmal hét vagy nyólcz eſztendeig, Ezechiás Acházzal az ô attyával, két vagy három eſztendeig uralkodtanak edgyûtt (*c*) némellyek ſzerint. De noha minékünk a' ſzent Irás az ô prophétálásának kezdetét és végét illy meg-határozáſſal nem jelentette-ki, a' mint a' régiek irják; mindazônáltal fel-találhattyuk ezt a' ſzent iráſbúl, hogy leg aláb avagy csak az Uzziás utolsó eſztendejétûl fogván, az Ezechiás királyságának tizen ôtôdik eſz-

Vide Chronic. Euſebii ſub Uzzia.

(*b*) Vid. ejuſdem Chronic. ſub Manaſſe. Itẽ Ambros. Serm. 3. in Pſal. 118. tom. 4. & lib. 9. in Luc. cap. 20. Tom. 5. Item lib. de vita & obitu prophet. ſub nomine Epiphan.

(*c*) Vid. Ludovic. Capell. Chronol. Sacram.

eſztendejéig még életbẽ vólt és prophétált (*2 Reg. 20. 14. Eſa. 39. 13.*) a' mikor a' Babyloniai követeknek megmutatta Ezechiás az ő kincseit. Az után meddig élt és meddig prophétált, a' ſzent irás halgat arrúl. Elég hogy igy-is által élte azt az időt, a' mellyben a' tiz Nemzetség az Aſſyriuſok által utolſó puſztuláſra jutott, (Ezechiás királyságának 6-dik eſztendejében, *2 Reg. 18. 10.*) és a' melyben ugyan azok miatt a' Juda-is nag' ſzorongattatásban vólt. Igy értyük ezekbűl, micsoda időkben prophétált az Eſaiás. A' máſodikat a' mi illeti: ugy látſzik ugyan első tekintettel, könyvnek rendire nézve, mint ha az Eſaiás leg elsőbẽ-is egyéb prophétáláſi előtt, azokat irta s' mondotta vólna-el a' nép előtt, a' mellyek vadnak az első réſzben; de ſemmi erre nem kénſzerit bennünket, hogy eztállaſſuk; ſőt (hogy el-halgaſſam némellyek vélekedését, a' kik az hatodik réſzen kezdik az Eſaiás prophétálását,) helyeſſebbnek látſzik ez, hogy

hogy az Eſaiás könyvének első réſze, mint előljáró beſzéde és veleje egyſzer s' mind az ő prophétáláſinac, utánna irattatott s' mondatott-el az ő többi prophétáláſinak; jollehet oſztán az ő tanitáſinak rendben való ſzedegetéſiben, mint illy ſummás és többekre kéſzitő prædikatio, a' többinek eleiben tétettetett. Nem csuda ez, holott e' mái napon-is a' derék munkákbã, az után kéſzitűnk előljáró ſummás beſzédet, minek-utánna, a' fel-tett munkát véghez vittűk. Igy már igen könnyen, minden tekerés facsarás nélkűl meg-érthettyűk, micsoda időbéli csapáſokrúl emlekezik a' Prophéta a' fel-vett igékben. Mert holott ezt a' réſzt nem az ő prophétálásának eleire, hanem utóllyára viſſűk, bizony tehát, mint ha ugyan újjal mutatná, azokat a' nagy romláſokat és puſztuláſokat értí, a' mellyek eſtenek a' tiz nemzetségen ugyan bokroſsával az Aſſyriuſoc által, *2 Reg. 15. & 17. & 18.* Az után csak hamar a' Judán-is, igen bőven ugyan

ugyan azok által. Nézd-meg *2 Reg. 18. 13. & ſequ.* Item, *cap. 19.* Jóllehet ugyã Juda és Jérusálem felől mondgyaô hogy prophétál, mert leg közelebb Judabéli Prophéta vólt; de nem azt akarja ezzel, mint ha az Iſraelnek tiz Nemzetségét nem illetné. (Nézd-meg *cap. 7. v. 8.*) Azért a' mikor a' tiz nemzetség fogságra vitetett, a' mikor annak földe az idegenektül el-puſztittatott, a' mikor annak királyságának nyaka ſzakadott; a' mikor ugyan azon idegenek a' Judának *(d)* erôs városit puſztitották, à mikor a' Juda királlyára-is *(e)* nagy adót vetettenek; a' mikor *(f)* Jerusálem városa, ugyan azon Aſſyriuſok miatt igen nagy ſzorongattatásban vólt; a' mikor elébbeni külsô erejétül és virágzó állapottyától megfoſztatván, magánoſſan hagyattatván, naponként mind nagyobb nagyobb romlását várhatta; akkor méltán mondhatta a' Prophéta, hogy az Izraeliták földe *puſztaságra iutott, &c. és a' Sionnak leánya ugy maradott, mint a' ſzô-*

(d) 2 Reg 18. v. 13.
(e) Ibid. v. 14.
(f) Ibid v. 17. & c. 19.

a' ſzôlôben való kunnyó, mint a' dinnyés kertben való hailék, és mint a' meg-ſállott város; az azigen erôtelen, és nag' ſzorongattatáſok s' félelmek közzé rekeſztetett.

A' 2. FEL. A' Sion leányán néha lelki értelemmel a' ſzent Irásban, értettetik az új Teſtámentomi Anya-ſzentegyház, *Eſa. 62. 11.* (*juxta Tren. v. 13.*) *Zach. 9. v. 9.* Néha Jérusálem városa, *Thren. 2. v. 18.* Néha azô Teſtámentomi Sidó Gyülekezet, melly Jérusálem városától, mint Annyától függött, *Thren. 1. 6. & cap. 4. v. 22.* A' fel-vett igékben, a' máſodik és harmadik értelemben, fôképpen penig a' máſodikban, tudni illik Jérusálem városáért vétettetik a' Sionnak leánya; Jérusálemért első tekintettel; az hozzá tartozó Gyülekezetért penig következésképpen. Mert a' mikor a' városnak nyomorúságos állapottyáról ſzóll a' Prophéta, akkor bé foglallya alattomban az hozzá tartozó Gyülekezetnek-is nyomorúságát. Hogy peniglen Jérusálem vá-

roſa, és a' hozzá tartozó Gyülekezet, *Sion leányának* neveztetik, e' ſzóllás a' Sidó nyelvnek ſzokáſa ſzerint vagyő, a' melly ſokſzor, ez avagy ama' városnak, vagy Tartománynak lakoſit, és attúl függőket, annak a' városnak, vagy tartománynak leányának nevezi, mivel hogy abban laknak, abban neveltetnek, és attúl halgatnak. Igy a' Babylonbéliek, Babylon leányának, *Pſal. 137. V. 8.* a' Tyrusbéliek és ahoz halgatók, Tyrus leányának, *Pſ. 45. 13.* az Edom tartományabéliek-is Edom leányának neveztetnek, *Thrē. 4. 21.* E' ſzerint Jérusálem városa, és az ő hozzá tartozó Gyülekezet-is, igen ſzép haſonlatoſsággal neveztetnek *Sion leányának*; mert Sion várától függőttenek, s' attúl óltalmaztattanak, mint egy leány az ő Annyától; ſőt onnat tápláltattanak s' neveltettenek lelki képpen; mert ott vólt az Iſtennek Temploma; oda Gyülekezett fel a' nép az iſteni tiſzteletre, és onnat vette az Iſtennek beſzédét.

Az 3.

Az 3. F. A' ſzőlőben való kunnyóval, és a' dinnyés kertben való hajlékkal haſonlittatik egyben Jérusálem városa, az ő erőtelenségére, és a' benne lévő népnek kevéſségére nézve. A' mint a' féle hajlékok, csak kőnyen a' ſzéltúl is ide s' tova hányattathatnak; igy Jérusálem városa-is immár annyira el-erőtlenedett, (mint ha mondana a' Prophéta) hogy csak hamar az ő ellenségitúl meg-retten; és mihelyen puſztúlásának ideje el-jön, nem kűlőmben léſzen az ellenség előtt, mint egy erőtelen kunnyó, a' ſzélvéſz előtt. Továbbá a' mint hog' a' ſzőlőbéli avagy kertbéli kunnyókban csak kevéſen laknak, ugy mint, valami őrizó páſztorok, azok-is penig félfelé, és távol máſoktúl; igy Jérusálem városában, a' ſok puſztitó ellenség miatt, igen kevéſen laktanak elébbeni lakóihoz képeſt; azok-is penig csak mint egy félfelé, és távol máſoktúl; holott nagyobb réſzre kőrűlőttea' nép el-puſztittatott és el-fogyott. A' meg-ſzállott városhoz-is

hoz-is pedig méltán haſonlittatott; mert a' mint az elsŏ kérdéſnek alkalmatoſságával meg-jelentettük, az Aſſyriuſoktúl ottan ottan ſzorongattatott, és mindĕ felŏl nem egyebet várhatott, hanem az ŏ utolsó romlását.

ELSŏ TANUSA'G.

Igen nagy panaſzſza vagyon az Urnak az ŏ ſzolgai által azok ellen, a' kik a' nyomorúságok alatt ſemmire ſem jobbúlnak, hanem inkább nevelik a' bűnt.

Ki-tetſzik a' fel-vett igékbŭl, mellyekben igy panaſzolkodik az Ur az ollyanok ellen: *Mi haſzna, hogy oſtoroztattok tovább?* holott csak *nevelitek az* (Iſtentúl való) *el-ſzakadáſt. Imé minden fejet el-fogott à betegség* &c. Meg-tetſzik még is, *Jerem. 2. 30.*

De majd azt a' helyet elŏ kelletik hoznunk a' kŏvetkezendŏ tanúságnak alkalmatoſságával-is.

Haſzon. Oktat minket a' tanúság erre, hogy ezzel-is fog jŏvendŏben az utolsó itiletbĕ nevekedni, a' megátalkodott gonoſzoknak az ŏ magok

gok menthetetlensége, hogy az Ur Iſten ottan ottan ſujtolta ŏket ez életben, de ŏk csak, mint ha nem-is érzették vólna, haſontalanocká tették magokon az Iſtennek ſujtoláſit; és nem hog' meg-alázódtanak s' meg tŏrŏdtenek vólna azok alatt, de még inkább nevelték magok gonoſságit. A' nyomorúságok magok terméſzetiben, minthogy nehezek és keſerŭek, erre valók, hogy az embert megalázzák és félelemben tarcsák; de azok a' kik a' nyomorúságok alatt nevelik a' bŭnt, egyeneſſen ellene vadnak a' nyomorúságok terméſzetinek, és a' mint nékiek tetſzik, viſzſza élnek azokkal.

II-dik TANUSA'G.

A' bűnben meg-kemenyedett és utólſó romlásához kŏzelitŏ nép, nemzetség avagy ſzemély, az Iſtennek csapáſi alatt, nem hogy meg-jobbúlna, de még inkább neveli a' bűnt.

Ki-tetſzik ennek igaſsága a' fel-vett igékbŭl. Imé a' bŭnben meg-átalkodott, és utolsó romláſokhoz (a'

Baby-

Babylonbéliek miatt) közelitő gonoſz Sidók, mentül inkáb oſtoroztattattanak Iſtentül, annál inkáb neveltéka'bűnt. Iſmét *Jere. 2. v. 29, 30.* Igy ſzól Iſten a' Juda nemzetségének a' Prophéta által: *Mindnyájan el-ſzakadtatok én tőlem azt mondgya az Ur: Hijában oſtoroztam a' te fiaidat, az oktatáſt nem vették.* Iſmét ugyan Jeremiásnál, cap. 6. v. 28, 29. *Mindnyájan felette igen vakmerők. -- A' tüztül megégettetett a' fuvó, meg-emészteteti az ón; az olvaſztó meſter hijában munkálkodik, mert az ő gonoſságok meg nem tiſztittathatik.* Ide hozhattyuk a' csapáſok alatt meg-keményedet Pharahónak, és az ő népének példáját.

A' tanúságnak penig illyen okát adgyuk. Mert a' bűnben meg-átalkodott ember, minden lelki értelem nélkül való, *Luc. 19. v. 42.* Nem véſzi azt a' mi orvoſság vólna az ő lelkének; tudni illik nem véſzi az Iſtennek beſzédét; nem alázódik-meg valóban a' nyomorúságok alat; hanem mind csak azokon kapdos, azo-

azokat viſzi végbez, a' mellyek veſzedelmeſſek ő nékie. Ugy cselekeſzik mint ſzintén az olly beteg, melly a' jó orvoſságot meg-veti és meg-útállya; az ártalmas eledeleken penig kapdos, és vakmerőképpen csak elſzánnya magát a' veſzedelemre.

I. *Haſzon.* Oktat minket a' tanúság egy bizonyos jelre, mellyből valakiben, a' bűnben való meg-keményedéſt meg-iſmérhettyük. Ha a' bűnös ember a' külömb féle nyomorúságok és nehézségek alatt ſemmire ſem jobbúl, sőt inkáb elő mégyen bűneiben, jele bizonyoſſan hogy meg-keményedett a' bűnben, és ſzoroſſan ahoz ragadott az ő ſzive. Oktat minket leg közelebb erre-is a' tanúság, mit itélhetünk mi, e' mi Magyar Nemzetünknek nagyobb réſze felől? Lelkeinknek nagy keſerűségével nem egyebet mondhatunk, hanem ezt, hogy ez a' Nemzet, legg nagyobb réſzre el-fajúlt Iſtentül; meg-keményedett az ő gonoſságában, és lelki halálos veſzedelmekben forog;

forog; holott a'kemény oſtor alatt is ſemmire ſem jobbúl, hanem inkáb neveli bűneit. Sirhat valóban ezen a' mi lelkűnk, kik a' mi Urunkat Iſtenűnket féllyük, hogy imé az Iſtennec illy régtűl fogván való oſtori és csapáſi alatt, (mellyek beűnket nyomnak,) nem hogy ſzűntenek vólna a' gonoſztévők, de még inkáb megſzaporodtanak. Mennyi ſok tolvajok, úton állók, és ártatlant meg-ölők támadának azólta, vitézlőknek ſzine alatt e' mi tulajdon nemzetűnkbűl, miólta már ſok eſztendőknek forgáſi alatt, *ki ki* e'Nemzetben § *maga karjának húsát éſzi, és Manaſſe Ephraimot, Ephraim penig Manaſſet emészti!* Mennyire nevekedett à rendeletlenség, mennyire árradott a' gonoſság, miólta az Ur Iſten a' gonoſságért, valóbã ſujtollya és roſtállya e' mi nemzetűnket? Mennyire el-hidegedtenek ſokan az iſteni tiſztelettűl, s' idegenebbecké lettenek a' mennyei tudománynak ſzeretetitűl, miólta az Ur Iſten e' végre ſujtol ſűrűven bennűnket, hogy meg-jobbúllyunk, és a' mennyeiekhez nagyobb buzgóságot mutaſſunk? A' ſzomoruan meg-tapaſztalható dolog, ezt eléggé bizonyittya. Ti magatok, kik ezeket hallyátok, (olvaſsátok) tegyetek bátor bizonyságot arrúl, ha jobbúltanaké valamenyire ez ideig à mi Magyarink, s' leg közelebb a' mi Gyűlekezetűnknek tagjai, miólta az Ur Iſten az ő oſtorit és csapáſit valóban meg-tetézte és meg-ſúllyoſitotta mi rajtunk, avagy nem? Buzgóbbacká letteneké az emberek az iſteni ſzolgálatban, s' a' ſzent ſzeretetnek munkáiban, a' mindennapi régtűl fogván való terhes iga és inség alatt, avagy ſemmire ſem? Bár ez lehetne a' felelet, hogy jobbúltanak, s' buzgóbbakkálettenek; de bizonnyára, ſzivűnknek keſerűségével leg nagyobb részre az emberekbẽ, ellenkezőt tapaſztalunk. Az el-fajúltak és meg-jobbúlni nem akarók, nem vehetnek magoknak ſemmi mentséget az igának nehézségétűl. Mert noha ugyan

§ Eſa. 9. v. 20, 21.

a' kűlső igának nehézsége, gyakorta a' mennyeiek kőrűl való kűlső cselekedeteket, (mellyek a' teſt által mennek véghez,) meg-gátollya, de az elmének munkáit, s' Iſten kőrűl való foglalatoſságit, ha néha meg-háborittya s' meg laſſittya-is de ugyan nem foghattya-el tellyeſséggel: sőt az elme a' legg nagyobb kűlső nyomorúság alatt-is, ottan ottan újjabb és nagyobb erőt véſzen magának Iſtentűl.

II. *Haſzon.* Ezeket halván s' értvén, intetel ember, hog' noſza mindgyárt ſzemléld és viſgáld-meg jól te magadat, ha fogotté már valamit te rajtad az Iſtennek régi oſtora? megjobbúltálé immár valamennyire az Iſtennek ſúllyos keze alatt, avagy inkább meg-keményedtél bűneidben? könnyen meg-is mérheted a' te jobbúláſodat, imé ezekből. Ha megtőrt s' meg-alázott tégedet ſzivedbé valóban a' nyomorúság; és Iſten ſzerint való bánatot ſzerzett te benned a' te bűneiden: ha a' terhes iga alatt az imád-

az imádkozáshoz édeſedtél, inkább mint annak előtte: ha buzgób vagy immár az Ur dicsőſsége mellett, mint annak előtte: ha kedveſſebb már moſt előtted az Iſteñek beſzéde, mint annak előtte: ha jobban becsűllőd, s' inkább ſzeréted már moſtan a' te lelkednek orvoſſit, (a' jó lelki Tanitókat) mint annak-előtte: ha megúntad e' ſemmire kellő világot, ha elfogtad elmédet ennek hijjában valóságitúl, és ſzoroſſabban kivánkozol már moſt a' mennyeiekre, mint annak-előtte: ha minden erődet s' tehetségedet a' mennyeiekre ſzentelted, és oda ſietſz nagy ſzorgalmatoſsággal, az holott a' te fejed az Ur Jéſus Chriſtus vagyon az ő ſzent Attyának jobján űlvén; bizonyos lehetcz arrúl, hogy vagyon immár te beñed haſzna és foganattya a' ſok nyomorúságoknak. Ha peniglen nem érzed még ezek ſzerint jobbúláſodat a' ſujtoláſok alatt, neveſztegelly egy ſzépillantáſig-is e' lelki veſzedelmes állapatban; hanem vedd jó gondolat-

ban a' dolgot, és kőnyőrőgj Iſteñek, hogy ő Felsége lágyitsa-meg a' tekemény ſzivedet, ſzentellye-meg te rajtad a' nyomorúságokat, hogy alázzanak-meg azok tégedet, haſznállyanak a' te lelkednek; hogy te-is a' ſok nyomorúságoknak idveſséges gyűmőlcsét tapaſztalván, hálá-adó ſzivel dicsekedheſſél a' ſzent Dáviddal edgyűtt illyenképpen (*Pſal. 119. v. 71.*) *Jó énnékem, hogy meg-aláztál engemet, hogy meg-tanúlnám a' te parantsolatidat.*

III. dik TANUSA'G.

Jóllehet jussa vagyon Iſtennek arra, hogy a' bűnben meg-átalkodott népet egéſſzen el-törlené ez földnek ſzinéről; mindazonáltal, a' benne lévő kevés válaſztottakra nézve, ingyen való kegyelmeſségéből azt cselekeſzi, hogy a' ſok romláſok és puſztúláſok között-is az egéſz nép el ne fodgyon. Ki-tetczik e' tanúságnak igaſsága, a' ſzent leczkének utóllyából, tudni illik a' 9. dik versből; a' holott az ő bűneibé meg-keményedett, és a' ſok csapá-

ſok alatt-is jobbúlni nem akaró Sidó nemzetről igy ſzól a' Prophéta, és ekképpen commendállya az Iſtennek ahoz való nagy kegyelmeſségét: *Ha a' Seregeknek Ura, valami kevés maradványt meg nem hagyott vólna bennünk, ugy jártunk vólna mint Sodoma, és haſonlatoſſak lettünk vólna Gomorrához.* Meg-iſméri ezekbé a' Prophéta, hog' az Ur Iſten a' ſok gonoſságért ugy cselekedhetett vólna a' Sidó nemzettel, mint ſzintén Sodomával és Gomorrával, ha magának valami keveſet abban a' népben meg nem hagyott vólna, és ha azokra nézve ingyen kegyelmébűl, magának-is a' gonoſz Nemzetségnek nem kedvezett vólna. Ugyan azon Sidó nemzetnek példája a' Babyloniai fogságnak idején, a' mi tanúságunkat erősſiti. Módgya vólt vólna Iſtennek benne, hogy (a' válaſztottakat az halál által magához ſzedegetvén,) azt a' gonoſz nemzetséget a' fogságban ugy el-fogyatta vólna, hogy többé az a' Nemzetség e' világon ne találtatott vol-

na; de az Ur Iſten engedelmeſſebbẽ bánt vélek, mint érdemlették vólna; ugy hogy, annak válaſztotti által, továb-is akarván e' világon tiſztelletni, nem hogy el-fogyatta vólna egéſzſzen azon Nemzetet, de még fel-épitette ujjonnan, a' mikor a' ſzabadúláſra rendeltetett idő el-jőtt. Láſd-meg erre *Jerem. 46. v. 27, 28.* Ugyan azon Sidóknak ez mái napi példájokbúl-is a' fel tett tudomány erősſittetik. Iméaz Ur Iſtẽ elég hoſzſzú és terhes nyomorúság alá vetette őket, a' Meſſiáſnak meg-vetéséért; mindazonáltal, mivel hogy vadnak még ő Felségének válaſztotti annak a' nemzetnek maradványiban, kik jövendőbẽ meg-térnek; azért nem akarta egéſzſzen el-fogyatni azt a' nemzetet, mind annyi nyomorúságok között-is. Innét vagyon hogy az Apoſtol, a' kezünk alatt lévő igéket, az Uj Teſtámentomi Sidókra-is alkalmaztattya, *Rom. 9. v. 29. Confer ibid. ℣. 27. & Eſa. 10. v. 22.*

1. *Oka.* Mert noha az Ur Iſten az ő ſzo-

ő ſzoros igazságát-is véghez viſzi az ő idejében; mindazonáltal az embereknek világi életekben, mindenkor kéſzebb az irgalmaſságnak, hogy ſem mint a' ſzoroſſan bűntető igazságnak el-kővetésére; nem-is őntiki az ő terhes csapáſit eléb valamely bűnben élő népre, hanem az ő *hoſſſú türésének és gazdag irgalmaſságának meg-mutatáſa után*; hogy igy mind az ő ſzenteiben, annál dicsőſségeſſebb légyen, mind penig a' meg-térhetetleneket annál inkább magok menthetetlenekké tégye. Innét vagyon, hogy kiváltképpen való módon, amaz utolsó napneveztetik *haragnak napjának*, Rom. 2. v. 5.

2. *Oka.* Mert igen nagyban állanak Iſtennek a' válaſztottak, mint a' kiket ſzent Fiának tulajdon vérével váltott-meg az őrők haláltúl. Hogy annak okáért azok az ő rendelt idejekben, az igaſságnak iſméretire, és az igaz meg-téréſre juthaſſanak, minden útat, módot erre ő nékiek az Ur Iſten ki-ſzolgáltat. E' végre még a'

bűnben meg-keményedett gonoſz
népet-is néha ſok ideig ſzenvedi
érettek, avagy csak nem bánik olly
keménnyen véle a' mint érdemlené;
hogy igy a' mennyei tudomány, az
Iſtennek hoſzſzú tűréſe, és a' gonoſz
népnek tellyeſséggel való el nem fo-
gyatása alatt, (mind tetczŏ s' mind
viſzſza tetczŏ állapatban,) annál
inkább elŏ mennyen és erejét annál
jobban ki-mutaſſa, a' válaſztottak-
nak idveſségekért, és egyſzer s'mind
a' gonoſzoknak lelkekben való meg-
győzettetéſekért.

Illy kételkedés jŏhetne itt valaki-
nek elméjében. Miért hogy az Ur
Iſten a' *Sodomának s' Gomorrának* ve-
ſzedelmétűl fogván, mind e' mái na-
piglan, nagyobb gonoſságú népet,
nemzetséget, vagy városſt-is, nem
veſzt-el ugy tellyeſséggel e' földnek
ſzinérűl, mint *Sodomát s' Gomorrhát*,
mennyei tűz, és el-ſűllyeſztés által?
Mint példának okáért régenten a'
Babyloniai fogságra való el-vitette-
tésnek idején, nagyobnak monda-

tott

tott a' Sidók vétke, a' Sodomának
vétkénél, *Ezech. 16. v. 47, 48.* Az hát-
ráb való időkben penig, a' mikor a'
Meſſiáſt meg-vetették, és végre meg
is ŏlték, nem gondolván ſemmit az
ŏſok csuda tételivel, és prédikállásá-
nak erejével, annál-is nagyobb vólt
az ŏ gonoſságok, *Matth. 11. v. 23, 24.*
E' mái napon-is találtatnak, olly útá-
latos bűnben élŏ városok, a' mellyek
többet érdemlenének Sodománál;
Miért hát hogy az Ur Iſten, avagy
csak haſonloképpē nem cselekeſzik
vélek, mint Sodomával s' Gomorrá-
val? Fel. Ezért (1) Mert e' mái napŏ,
mind azokban a' népekben, nemzet-
ségekben és városokbā, mellyek go-
noſzſzabbak *Sodománál*, többb vála-
ſztotti vadnak Iſtennek, mint *Sodomá-
ban s' Gomorrában.* (2) Ez-is ide já-
rulhat; mert elég vólt egyſzeri ret-
tenetes irtoztató kŏzŏnséges példá-
ban, az ŏrökké való tűznek iſzſzo-
nyúságát eleve meg-mutatni. (3)
Vadnak Iſtennek más féle bűntetéſi-
is, a' mellyekkel a' meg-térhetetlene-

ket meg-bűntetheti ez életben. Hog' peniglen más haſonló, vagy még fellyebb való gonoſzſzoknak bűntetéſek, nem olly irtóztató e' világon, mint Sodomáé vólt, ezzel ſemmiképpen el nem múlik, hogy jövendőben haſonló kárhozattyok ne lenne; † Matth. 11. v. 23, 24. sőt ſokkal † nagyobb léſzen jövendőben azoknak kárhozattyok, mint Sodomáé s' Gomorrháé, a' kiket az Ur Iſten több lelki jókra méltóztatott e' világon, tovább várta mint a' Sodoma s' Gomorrabélieket, ugyan még-is ſemmire ſem mutattanak inkább valami meg-jobbúláſt, mint a' Sodoma s' Gomorrabéliek.

I. *Haſzon.* Oktat minket a' tanúság (1) erre, hogy valamig láttyuk, hogy az Ur Iſten valamelly rút vétkekben eſett frigyes népet s' nemzetséget, a' kűlőmb kűlőmb féle terhes csapáſok közőtt-is nem fogyattya-el tellyeſséggel, hanem inkáb minden emberi vélekedés felett meg-tartya, és az ő ſzerelmének-is valami jelecskéjét meg-tapaſztalható-képpe mutattya

tattya hozzája, kiváltképpen az ő beſzédének közőtte való hirdettetéſében; bizonyos jegye ez, hogy még abban a' népben s' nemzetségben vadnak Iſtennek válaſztotti, kikre nézve cselekeſzi, hogy a' rút bűnben élő néppel nem cselekeſzik olly keménnyen, a' mint érdemlené. Innét kőnyen alkalmaztatáſt tehetűnc e' mi Magyar Nemzetűnkre. (2) Erre-is oktat a' tanúság, hogy noha az Ur Iſten az ő kevés válaſztottira nézve, kedvez ugyan néha a' rút gonoſzságban élő népnek-is, hogy olly keménnyen nem bánik azzal, a' mint érdemlené; mindazonáltal, nem valami emberi érdének, hanem egyedúl az Iſten irgalmaſságának kell ezt tulajdonitanunk. Mert ugyan-is a' mi kevés válaſztottak valamely népben vadnak, mind azokat ő Felsége, magok meg-előző érdemek nélkűl, ingyen való irgalmaſságábúl válaſztotta magának; és valamit azokban jó ſzemmel néz és kedvell, (a' minémű a' ſzövetségben való réſzesűlés,

az igaz

az igaz hit, a' buzgóságos kŏnyŏrgés, és egyébe' féle,) mind azok ¶ egyedŭl ŏ Felségének ingyen való kegyelmének munkái, s' ajándéki ŏ bennek. Továbbá, hogy a' válaſztottakat hirtelen ki nem ſzedegeti a' gonoſz nép kŏzzŭl, hanem bŏlcs okra nézve, meg-hadgya kŏzŏttŏk, ez-is ugyan azon irgalmaſságának gyŭmŏlcse; mert igy kŏvetkezés ſzerint meg-mutattya idŏ jártában, hogy az ŏ válaſztottihoz való nagy ſzeretetibŭl, még a' gonoſzoknak-is néminémŭképpen kedvez. Hogy ez oktatás helyes légyen, meg-tetſzik a' Prophétának ſzavaibúl, és azokon fundáltatott tanúságbúl. Imé egyedŭl Iſtennek tulajdonittya a' Prophéta, hogy valami kevés maradvány válaſztottak, meg-hagyattattanak Izraelben; és ugyan azon Jehova Iſtennek, (nem valami emberi érdének) tulajdonittya azt-is, hogy a' válaſztottakra nézve még ennyiben kedvezés lett hozzájok, hogy ſzintén *ollyanokká nem lettenek, mint Sodoma és*

¶ Augu. lib. 50. Homili. Homil. 14. *Deus nihil coronat, niſi dona ſua.*

ma és Gomorrha. (Innét világoſságot vehetŭnk ama helyre-is, *1 Reg. 11. v. 12, 13.* az holott Dávidért igéri az Ur Iſten Salamoñak, hogy az ŏ éltében, nem oſzlattya-meg az ŏ Országát, és ugyan ott, (*V.* 13.) a' Dávidért és a' Jérusálemért, egéſzſzen az országot nem ſzakaſztya-el az ŏ maradékitúl; tudni illik, § Dávidhoz tett kegyelmes igéretiért, és a' † Jérusálemhez való maga kŏteleſségéért.)

§ 2 Sám. 7. v. 14. & ſequ.

† 2 Chrŏ 6. v. 5, 6.

II. *Haſzon.* Int minket kŏzŏnségeſſen a' tanúság (1) az Iſten irgalmaſságának nagy alázatoſsággal való meg-keresésére. Imé, a' mikor juſſa vólna-is ŏ Felségének arra, hogy a' bŭnben élŏ népet egéſzſzen el-tŏrlené e' fŏldnek ſzinérŭl; még-is azt cselekeſzi ingyen való kegyelmeſségébŭl, hogy valami kevés válaſztottakat tart magának abban, hogy azokra nézve, az egéſz vétkezŏ népnek-is valami réſzben kedvezzen; hogy tudni illik érdemeſzerint tellyeſséggel el ne fogyaſſa azt e' fŏldi népek kŏzzŭl. Eſedezzŭnk hát ŏ Felſégé-

ségének, hogy mi velünk-is ſzegény ügye fogyott Magyarokkal, továbbá-is ezen irgalmaſságát közöllye. Vadnak még ő Felségének ebben a' Nemzetben, valami kevés válaſztotti, a' mint a' jelek mutattyák; hogy imé ő Felsége még az ő drága beſzédét közöttünk hirdetteti, és ennek világát, mindennémű üldözéſek ellen, még eddig mi nálunk tündöklötte. Azért ő Felsége maga válaſztottit, és azokban maga dicsőſségét tekintvén, ne cselekedgyen Nemzetünkel érdeme ſzerint, és ne törüllyön-el bennünket tellyeſséggel e' földnek ſzinéről. Hog' penig ez aránt való irgalmaſsága rajtunk állandó légyen, erre kérjük ottan ottan ő Felségét, hogy a' válaſztottakat ne ſzedegeſſe-ki közzülünk, hanē azok közzül valami maradványt, ez után-is hadgyon-meg Nemzetünkben, kikre nézve valami kedvezéſt teheſſen, hogy ne legyünk ſzintén ollyakká mint Sodoma s' Gomorrha. (2) Int még-is a' tanúság erre, hogy legyünk

gyünk hálá-adók a' mi Urunkhoz Iſtenünkhöz ezért, hogy még ez ideig ő Felsége közöttünk valami kevés válaſztottakat meg-hagyott, kikre nézve, e' ſok gonoſzsággal tellyes Nemzetnek is kedvezett ennyiben, hogy még a' ſok nyomorúságok, között-is érdeme ſzerint, nem fogyatta-el tellyeſséggel e' földnek ſzinéről; noha bizonyára régen mi-is a' Sodomának bűntetését meg-érdemlettük vólna. Mondhattyuk valóban az Eſaiáſſal edgyütt: *Ha a' Seregeknek Ura, valami kevés maradványt, meg nem hagyott vólna mi bennünk, ollyakká lettünk vólna mint Sodoma, és haſonlatoſſak lettünk vólna Gomorrhához.* Az Uré légyen hát a' dicsőſség, a' ki még eddig valami kevés válaſztott maradványt meg-hagyott mi bennünk, hogy ne lennénk ollyak, mint Sodoma és Gomorrha,

Amen.

VI. PRE'-

VI. PRE'DIKA'CIO.

Számkivettetett Sionnak szabadúlása.

Textus. Thren. 4. v. 22.

Minek-utánna meg-eméſztetik a' te hamiſságod ô Sionnak leánya, nem hágy többé tégedet [az Ur] *a' ſzámkivetéſben: de meg-látogattya a' te hamiſságodat E'domnak leánya, s' ki-nyilatkoztattya a' te bûnödet.*

VAlóban helyeſſen énekli az Iſtennek nyomorúság látott Anyaſzentegyháza, *Pſal. 66. v. 10. Meg-próbáltál* (ugy mond) *minket Iſten, és a' tûzes kohban meg-tiſztitottál, mint az ezûſt meg-tiſztittatik.* Mert ugyan-is ez Iſtennek edgyik vége az ô frigyes népének az Anyaſzentegyháznak nyomorgatásában és ſujtolásában, hogy abban a' bûnt naponként fogyaſſa és eméſzſze; és az ô válaſztottit a' gonoſságtúl tiſztogaſſa, miként az ezûſt vagy arany a' kohban a' tûz által kûlön válaſztatik és meg-tiſztittatik a' ſalaktúl, *Heb. 12. v. 10, 11.*

Az

Az Iſten *a' mi haſznunkra ſujtol minket, hogy részesi legyünk az ô ſzentségének. Minden ſujtolás penig moſtan, jollehet nem látſzatik örvendeteſnek, hanem ſzomorúságoſnak lenni, mindazonáltal végezetre az igaſságnak csendes gyümölcsét adgya azoknak, a' kik az által,* (tudni illik a' ſujtolás által) *gyakorlották magokat. Az igaſságnak gyümölcsén* a' ſzentségben való elô menetel értetik. Mikor oſztán az Ur Iſten, ez ô fel-tett végét el-éri, tudni illik, midôn eléggé koholta és tiſztitotta az ôvéit, hogy a' bûnnek annyi gyümölcse, az ô népében ne találtaſsék mint annak-elôtte, akkor oſztán iſmét vidám orczával fordúl ô Felsége az ô meg-ſujtolt és meg-ſanyargattatott Anyaſzentegyházához, és ellenben akkor fizet-meg az ô ellenséginek, a' rajta el-követett méltatlan boſzſzúságért; a' mint ez a' fel-vett igékben elônkben adattatik. *Minek-utánna* (ugy mond a' Prophétá) *meg-eméſztetik a' te hamiſságod, Sionnak leánya.*

Mellyekben ſumma ſzerint vagyô

igéret és jövendölés a' Babylonbéli fogságot és inséget szenvedő Sidó Anyaszentegyháznak az ő elégséges koholtatása következő szabadúlásárúl, és az ő ellenséginek meg-bűntetésekrűl.

Részenként három punctumok vadnak a' fel-vett igékben.

1. Vagyon az Istentűl a' népnek nyomorgatásában fel-tett végnek el-következése; melly nem egyéb, hanem a' népnek bűnének a' nyomorúságoknak tűze által való meg-emésztetése. Ezekben: *Minek-utánna meg-emésztetik a' te hamisságod Sionnak leánya.* Mondhattyuk ezt a' bűnért való nyomorgatásnak határának-is.

2. Vagyon ezután következő szabadúlása az Isten népének. Ezekben: *Nem hágy tégedet többé a' ßámkivetésbē.*

3. Vagyon az Istennek népe ellenséginek, nevezet szerint az E'dom maradékinak jövendő bűntetése. Ezekben: *Meg-látogattya a' te hamisságodat E'domnak leánya, s' ki-nyilatkoztattya a' te bűnödet.*

1. KERD.

1. KE'RD. *Micsoda értetik az hamisságnak meg-emésztetésén?* 2. *Kicsoda értetik a' Sion leányán?* 3. *Micsoda kegyetlensége vólt az E'dom leányának a' Sion leánya ellen, a' fogság elött, vagy a' fogságnak idején, hogy annyira fenyegeti itt ötet az Urnak lelke?* 4. *Mit tészen annak gonoßságinak meg-látogatása, és bűnének fel-fedezése?*

Az 1. Fel. Jól tudgyuk azt a' szent irásbúl, hogy egynéhány rendbéli nagy bűnei vóltanak a' Sidó nemzetnek, a' mellyeknek el-hatalmazásáért adta Isten őket a' Babylonbélieknek kezekben; de mind azok között leg nevezetessebb vólt, a' pogányok bálványinak imádása, és az Istennek idvességet hozó beszédének meg-útálása, 2 Chron. 36. ℣. 14, 15. 16, 17. *A' Papi feiedelmek-is fejenként a' kösséggel edgyütt öregbiték a' bűnt, a' pogányoknak útálatos módgyok szerint, és meg-fertezteték az Urnak házát, mellyet meg-szentelt vala Jérusálemben. Es mikor az ő Attyoknak Ura Istene, küldene hozzáiok Prophétákat jó ideién, (mert*

 ked-

kedvez vala az ô népének és az ô lakó helyének) azok az Isten prophétáit csak meg-csúfollyák vala, és az ô beſédit meg-útálván azt mondgyák vala, hogy megcsalattatnának a' prophétáktúl; miglen az Urnak haragja fel-geriedne az ô népe ellen, mellynek ſenki ellene nem álhatna. Es reájok hozá a' Chaldæuſok királlyát, ki le-vágá a' népnek iffiait a' ſzent hajléknál, nem kedveze az iffiaknak, a' gyenge ſzűzeknek, a' véneknek; mind edgyik kezében adá ôket, &c. Conf. *Jerem. 25. v. 3, 4. uſq. ad 11.* Annak okáért annak a' nagy gonoſságnak, ugy mint, az Istentúl való el-ſzakadáſnak, mellyért a' Sidó nép a' Babylonbéli királynak kezében eſett, és annak ſerege által, réſz ſzerint le-vágattatott, réſz ſzerint fogságra vitettetett, meg-kellett emészteni, el-kellett fogyni, és ki-gyomláltatni a' nép kőzzűl, minek-előtte Isten ôket viſzont helyekre állatná. S' ez az, a' mit mond a' Prophéta, hogy minek-utánna a' *Sion leányának hamiſsága meg-emészteték*, az után Isten

nem hadgya tovább ôtet a' ſzámkivetésbe. Két-képpen emészteték peniglen meg a' Sion leányának hamiſsága (1) A' vakmerőkre és meg-térhetetlenekre nézve, a' vétkező ſzemélyeknek el-veſztése és el-fogyatáſa által. Mellyet né úg' kell értenünk, mint ha egy ſem maradott vólna meg a' gonoſzok kőzzűl a' nyomorúságok alatt, hanem, hogy annyira meg-roſtáltattanak, és annyira ki-húllottanak a' kevés jók kőzzűl, hogy nem lett oſztán végre ő nékiek erejek, és elől kelhetőségek a' népben, mint az előtt; hanem a' jóban való *vox*ſal és *ſuffragium*al, meg-győzettettenek à jóktúl. Ez a' lelki gyűmőlcs kővette a' Sidó népnek akkori hoſzſzas nyomorgattatását, hogy hathatóſſabb lett végre ő kőzőttők az Istenfélőknek ſzent ſzándékok és buzgóságok, hogy ſem mint a' gonoſzoknak kárt tehető akadályoskodáſok. Ennek igaſságát ki-tanúlhattya, ha ki meggondollya, melly igen ſzépen előmentenek oſztán a' fogságnak vé-

gin, és a' fogság után, Zorobábel, Josue, Aggæus, Zachariás, Esdrás és Nehemiás az Istennek dolgaiban. Ha kérded penig, miképpen fogytanakki az elébbeni gonoszok à Sidók közzül, könnyű erre a' szent irásbúl megfelelnünk. Mert némellyek közzülök ugyan Sidó Országban hullottanak-el, dög halál, éhség, és fegyver által, Jerem. 15. v. 2. *A' ki halálra való, halálra; a' ki fegyverre való, fegyverre; a' ki éhségre való, éhségre.* Et cap. 16. v. 4, 5, 6. *Fegyver és dög halál miatt emésztetnek-meg, &c.* (Igaz, hogy a' jó lelkű hivek közzül-is fogyhattanak igy el némellyek, mint afféle közönséges csapásokban; még ugyis penig, hogy az ő bűnök-is alkalmatosságot adott Istennek a' csapásra; ezt mutattya a' pusztában el-esteknek példája, és azoké, a' kikről à szent Pál emlekezik, *1 Cor. 11. v. 30.* de itt azoknak el-eséseckel, nem fogyot a' népbűl az a' nagy gonoszság, mellyet Isten főképpen akart fogyatni; a' minémű vólt a' bálványozás, és az Isten

Isten beszédének meg-útálása. Mert noha az igaz hivekben-is, a' minémű vólt, *Jeremiás*, *Baruch*, és többek, vólt valami fogyatkozás, de ez megemlitett termedék vérkek, ő bennek fel nem találtattanak.) Némellyek à rabságban apródonként fogytanakel; mint Sedechiás is az ő fiaival edgyütt, *2 Reg. 25. 10.* Némellyek a' fogságnak idején, Ægyptusban keresvén magoknak könnyebséget, ugyã ott fogytanak-el naponként, *Jerem. 44. v. 12. Fel-vészem Judának maradékit, kik fordították orczájokat, hogy bé-mennének Ægyptus földében, hogy ott lakoznának; és meg-emésztetnek mindnyájan Ægyptusnak földében, fegyver miatt; meg-emésztetnek éhség miatt, kicsinytől fogván nagyig: fegyver és éhség miatt halnak-meg, és lésznek átok, csuda, szidalom és gyalázat.* (2) A' választottakra nézve igaz meg-térés által: hogy tudni illik, a' kik a' nagy gonoszságban bé-merült Sidók közzül, Isten végezése szerint meg-térendők vóltanak, azok az Istennek ke-

kemény sujtoló kezei alatt meg-tö-
rödvén, és a' bálványozást s' egyéb
gonoszságokat el-hagyván, ő felsé-
géhez tértenek, és hitetlenekből
igaz hivekké lettenek. Ezt ki-hoz-
hattyuk a' Daniel 9-dik részéből. Az
hetven esztendők után-is osztán,
midőn immár sokan hazájokban
laknának, minémű meg-jobbúlást,
és az Isten törvényéhez való enge-
delmességet mutattanak, meg-tet-
szik, Nehemiásnak és Esdrásnak
könyveiből, *Neh. cap. 9. & 10. Esd. c. 10.*

A' 2. Fel. Hányképpen vétetteség
sék a' szent Irásban à Sionnak leánya,
meg-mutattam az Esaiás 1. részének,
5, 6, 7, 8. és 9-dik verseinek magyará-
zásában; nem szükség hogy már itt
azon újonnan tölcsem az időt, mert
könnyű azt ott meg-tekinteni, ha-
nem csak ezt mondom mostã, hogy
itt a' fel-vett igékben a' Sion leánya à
régi Sidó Anyaszentegyházért vé-
tettetik.

Az 3. F. Tudhattyák a' gyengébbek-is, hog' itt az Edomnak leányán, az E-

az Edom, (ki másképpen Esau) ma-
radéka és nemzetsége értettetik.
Lásd-meg ez illy szólásnak formá-
járúl, az Esaiás 1. részének, 5, 6, 7, 8,
9-dik verseire fel-tett második kérdé-
sünket. Az mi illeti penig a' kezünk
alatt való kételkedést; *micsoda ke-
gyetlensége vólt légyen az Edom Nem-
zetségének, a' Juda nemzetének fogság-
ra való vitettetésének idején*; meg-ta-
niterre minket másutt a' szent Irás.
Mert a' Babylonbéli fogságban szen-
vedett Papok és Lévíták, az ő siral-
mas énekekben ezt adgyák elönkbe,
(Psal. 137. 7.) hogy a' Jérusálem pusz-
tulásának idején, az Edom nemzet-
ségeigen nagy ingerlője vólt a' Chal-
dæusoknak, avagy Babylonbélieknek. Hihető hogy az Edomiták köz-
zúl-is vóltanak segitségre à Babylon-
béli Királlyal a' Sidók ellen, a' mint
ki-hozhattyuk az Abdiás prophétá-
lásának-is 11. és 12-dik verseiből. A-
vagy csak ez, elég világos, hogy ot-
tan ottan inditói s' nógatói vóltanak
a' Babylonbélieknek a' Sidók puszti-

tására. Igy vagyon a' meg-emlitett Soltárnak 7-dik verſe: *Emlekezzél meg Uram, az Edom fiai ellen a' Jérusálem* (látogatásának) *napjárúl; kik ezt mondották, roncsátok, roncsátok, mind fundámentomig, valami abban vagyon.* A' Jeremiás Prophéta-is le-irja az Edomitáknak nagy dölyfőſségét és kegyetlenségét Sidó Orſzág ellen, Jérusálem ellen, és az Urnak abban lévő Temploma ellen, *Jerem. 49. 19.* Imé mint az oroſzlán fel-emelte magát a' Jordánnak magaſsága felett, az erős Iſteñek lakó helye ellen. *Conf. Ezech. 25. v. 12.* A' kezünk alatt való leczkében, kétség nélkül azért a' kegyetlenségért-is fenyegettetik az Edom nemzetsége, mellyet még a' fogság előtt-is a' mikor módgya vólt benne, véghez vitt a' Sidók ellen. Hogy penig az Edomitáknak vólt kegyetlẽ ſzandékok a' Sidók ellen, még a' fogság előtt-is, mind a' Jeremiás, mind penig az Ezechiel, láttatnak, azt elönkben adni, a' meg-emlitett helyekbẽ. De világoſſabban-is megtetſzik

tetſzik az ő cselekedetekbűl, *2 Chron. 20. v. 22.* Ott vóltanak a' *Seir hegyének lakoſi-is* a' Moabitákkal és Ammonitákkal Joſaphát ellen, azokon penig az *Edomiták* értetnek. *Conf. Pſal. 83. 8.* Miért fenyegeti penig nevezet ſzerint az Edomitákat inkáb, hogy ſem mint a Babylonbélieket az Urnak lelke a' fel-vett igékben, nem az ennek oka, mint ha a' Babylonbélieknek kegyetlen puſztitáſokat bűntetetlen akarta vólna Iſten hadni, (a' mint kitetſzik *Jerem. 25. v. 12, 13, 14. & Pſal. 137. 8.*) hanem csak ſzintén ezt akarja ki-fejezni, hogy abban a' puſztitásban, leg nagyobb vólt az Edomitáknak gonoſságok, mert azok teſt vér attyafiai vóltanak a' Sidóknak, még-is olly nagy kegyetlenséggel, máſokat-is, (a' Babylonbéliek által való el-puſztuláſoknak idején,) az ő rontáſokra nógattanak és ſerkengettenek. Hogy az atyafiság nevelte légyen az ő vétkeket, ki-tetſzik Abdiás 10-dik verſébűl. Bátor lelki értelemnel az új Teſtámentomi idő-

re

re vigye-is valaki az Abdiás prophétálását, de ugyan fel-tétetik itt fundámentumúl a' betű szerint való értelemnek igasága; tudni illik, mely nagy gonoság légyen, ha ki az ő vér szerint való attyafiát kegyetlenűl űldözi.

A' 4. F. Csak rővid felelettel élek. Meg-látogatni mondatik akkor Istẽ a' szent Irásban valamelly gonoságot, midőn azt meg-bűnteti, *Exod. 20. 5.* Itt-is az Edomiták gonoságának meg-látogatása nem egyebet tészen, hanem annak meg-bűntetését. Az utolsó czickelyt mellyet mi igy forditunk; *fel fedezi a' te bunödet*, igy forditttyák (*a*) némellyek; *el-hord* tégedet, (tudni illik rabságra avagy szolgálatra) *a' te bűnödért*. De jólehet a' Sidó szó, melly itt vagyon, mászszor el-hordást-is tészen, mind azon által a' kezünk alatt való igékben, a' több szóknak véle való edgyben serkeztetése azt kivánnya, hogy ugy fordicsuk a' miképpen forditottuk. Ugyan-is, igy esik szórúl szóra a' fordítás: *Fel-fedez a' te bűneiden*; avagy világosabban: *Fel-fedezést tészen a' te bűneiden.* Ez penig csak ugyã arra mégyen, a' mint magyarábban mondhattyuk-ki. *Fel-fedezi a' te bűneidet.* Igy forditttatik mind az *Angluſok, Belgák, Francuſok* és *Olaßok* forditásában. A' mi Magyar forditónknak forditása-is csak ugyan arra mégyen. Sőt a' régi 70. *forditók-is* a' Gőrög Bibliában éppẽ ugy forditották, a' mint fellyebb szórúl szóra forditánk a' Sidóbúl; csak szintén a' *bűnök* helyett *istentelenségeket* tettenek. De az semmi valóságos kűlőmbséget nem tészen. A' *bűnöknek fel-fedezésén-is* nem egyéb értetik, hanem azoknak meg-bűntetése; a' mint hogy ellenben a' bűnöknek el-fedezésén azoknak meg-bocsáttatása fejeztetik-ki, *Pſal. 32. 1.* Bé-tőlt penig ez a' bűntetés az Edomitákon-is végre, ugyan a' Babylonbéliek által, *Jerem. 27. v. 2, 3, 4, 5, 6.*

(*a*) Tremell. & Junius.

ELSŐ TANUSA'G.

A' bűnért terhes inséget és nyomorgatást szen-

szenvedő Istennek népe, akkor szabadúl-meg az ő ellenséginek kemény igája alól, a' mikor osztán a' sok sanyargattatás és koholtatás által, azok a' bűnök, mellyek Istent a' csapásra fel-inditották, megemésztetnek és el-fogynak. Ki-tetszik ennek igasága világosson a' fel-vett igékből. Imé a' gonoságnak el-fogyása után, igértetik a' Sion leányának, hogy nem terheltetik tovább a' számkivettetéssel. Vesd őszve ezt, Jerem. 46. v. 28. *Ezt mondom, hogy ne félly oh én szolgám Jákób! mert el-fogyatom mind a nemzetségeket, kik közzé ki-vetettelek tégedet, téged penig el nem fogyatlak, hanem meg-ostorozlak tégedet módgyával, (az az kevéssé) de mindenestül ki nem váglak tégedet.* Feltészi itt-is az Ur Isten, hogy minek-utánna *meg ostorozza* az ő népét, annyira tudni illik, hogy meg-jobbúl-lyon, az után ismét hozzá tér, és az ostort róla el-fordittya. A' Daniel Prophétának meszszére nézö jövendölésébül-is ki-hozhattyuk ennek igasságát, *cap. 11. 35. & 12. v. 9, 10-12.*

Fun-

Fundámentomos oka a' Tanúságnak ez; mert ezért szokta Isten az ő népét, (miglen még ő népének mondattathatik) a' külső ostor és nyomorgatás alá rekeszteni, hogy a' bűnt irtogassa s' fogyassa belőle; *Psa. 66. 10.* a' mikoron osztán Isten ezt a' véget el-éri benne, (tudni illik, hogy az elébbeni uralkodó bűn ki-fogy az ő népébül,) akkor ez vagyon hátra, hogy ismét jó kedvel fordúllyon az ő népéhez, *Deut. 30. v. 1, 2, 3, 4.*

I. *Haszn.* Oktattya a' tanúság mind azokat, a' kik szorgalmatossan tudakozódnak arrúl, mikor lészen vége Magyar országban e' sok nyomorgattatásnak? és mikor szabadúl-meg az Istennek nyája ez nemzetben, a' régtül fogván való kemény iga alól? Erre oktattya (mondom) azokat, hogy akkor lészen ebben a' nemzetben a' terhes régi inségnek vége, a' mikor osztán meg-tapasztalható lészen a' jobbúlás ebben a nemzetben; a' mikor a' választottak sirván megtérnek az Urhoz, és buzgóbbak lészznek

nek az ő Felsége dicsőſségéhez, mint ennek előtte vóltanak. Edgy ſzóval a' mikor azok az uralkodó vétkek, mellyek Iſtent ellenünk ennyire felinditották, közzülünk ki-fogynak és meg-emésztetnek. Illyen (1) *az Iſtã beſzédéhez való nagy hidegség*, melly egynéhányképpen ki-mutattya magát; a' Tanitókhoz, Templomhoz, Scholához: annak felette a' Chriſtus ügye mellet való lágy melegségben, s' egyéb dolgokban. (2) *Illyen az attyafi ſzeretetlenség, és a' könyörületeſség nélkül való ſziv.* Sokkal bővölkedőb mi közöttünk a' vétkes és tékozló barátság, hogy ſem mint az igaz attyafiui ſzeretet. Meg-tetſzik ez akkor, a' mikor a' ſzükölködők előnkben jünek; még penig gyakorta olly atyánkfiai hazánkból, kik e' mostoha időben, kénſzerittettenek elébbeni lakó helyekből ki-bújdoſni. Hát ha még idegen Országból, (mint mi vóltunk a' kivül valóknál,) jünének hozzánk, a' Jéſus Chriſtus nevéért ſzenvedők? Csak nem tagadhattyuk, hogy

hogy mi leg nagyob réſzre, igen ſzeretett nélkül valók vagyunk a' ſzükölködőkhöz. (3) *Illyen a' nagy rendetlenség és függetlenség*; a' mellyből vagyon a' külömb-külömbféle temérdek gonoſságoknak, (*lopáſnak, tolvajláſnak, prédaláſnak, útálatos részegeskedéſnek, káromkodó ſzitkoknak, gyilkoſságnak, a' ſzegények nyomorgatásának, s' egyebeknek*) el-áradása. Azt mondgya talám itt valaki. Soha nem léſzen az, hogy a' meg-emlitett vétkek e' mi Nemzetünkből ki-fogynának, és hogy ebben, meg-tapaſztalható jobbúlás lenne: és igy nem-is várhat e' mi Nemzetünk ſzabadúláſt a' terhes inség alól. *Fel.* Igaz, hogy azt nem várhattyuk, hogy minden hitetlen és iſtentelen ebben a' nemzetben, igazán meg-térne valaha Iſtenhez, és hogy a' fellyebb emlitett vétkek, ugy ki-fogynának Nemzetünkből, hogy ſohúl és ſenkiben ne találtatnának; de ellenben azt állatni, és el-hitetni embernek magával, hogy ſoha tellyeſséggel meg-tapaſz-

talható jobbúlás nem lenne már e' mi Nemzetünkben, és hogy soha a' meg-emlitett vétkeknek szarvok alább nem szegettetnék, fundámentom nélkül való vakmerőség, és erőtelenkedés volna. Mert ki merné azt mondani, hogy nincsenek immár e' Nemzetnek maradékiban Istennek választotti? és hogy tellyességgel magvátakarja már ő Felsége szakasztani ebben az ő Anyaszentegyházának? Még eddig az Ur ingyen való nagy irgalmasságából ezt mutatta hozzánk, hogy meg-hagyott még valami *kevés maradványt* közzülünk, hogy ne lennénk *ollyak, mint Sodoma* s' *Gomorrha*. Valamikor akkor, de meg kell a' választottaknak jobbúlniok, meg kell igazán Istenhez térniek, az ő Felsége kegyelme által. Ha tudni akarod penig, imé a' régi példákból, meg-mutatom, micsoda úton s' módon lehet-meg a' meg-jobbúlás a' választottak részéről, és következés szerint a' szabadúlás ebben a' Nemzetben. (1) Némelly kevés jó lelkű

lelkű embereket, ollyakat támaszthat az Ur Isten még ebben a' Nemzetben, mind a' kűlső renden lévők, s' mind penig az edgyházi szolgák közzül, a' kik egyebek felett fognak buzogni az Ur dicsősége mellett, és másokat-is hathatósképpen serkengetni s' nógatni a' jóra: edgy szóval, a' kik mindenképpen igen hasznos edényeckék szenteltetnek Istentűl; a' minémüek valának, (a) *Daniel*, (b) *Jósua* és *Zorobábel*, a' fogságban, és annak utóllyán. Ismét, (c) *Nehemiás* és (d) *Esdrás*, meg-szabadúlt népnek ujonnan való nyomorgattatásának idején. (2) Néha az ellenkezők közzül-is, szokott az Ur Isten gyámolókat támasztani az ő Anyaszentegyházának; kiknec avagy csak ennyiben lágyittya-meg sziveket, hogy ne legyenek ellenzői, hanem inkább segitői az Anyaszentegyház elő-menetelinek; hogy igy a' hivek annál inkább szivet vegyenek magoknak a' jóban, és annál inkább az Urnak tiszteletihez édesedgyenek, midőn lát-

a, Dan. 9. v. 1. & & sequ.
b, Esdr. 2. 2. &c. 3. v. 2.
c, Neh. 1. & seq. capitibus Præcipuè cap. 8, 9, 10. & 13
d, Esdr. 7. 8. 9. & 10. cap.

tyák még az idegeneknek-is meglágyúlt szíveket az Anyaszentegyházhoz. Illyenek valának régenten *(e)* *Cyrus*, (*f*) *Darius*, *Asvérus* és (*g*) *Artaxerxes*, a' Persáknak királyi, a' sok nyomorúság látott Sidó Anyaszentegyházhoz. Avagy ugyan meg-tériti bizonyoslan azokat magához, s' maga dicsősége mellett igen buzgóckà tészi; kiknek buzgóságockal, annál inkáb fel-indúlnak mások, hogy a' mennyei tudományon kapdossanak, és az Urnak tiszteletiben buzogjanak. Igy cselekedett az Ur Isten régenten, a' pogány Császároktúl való hoszszú üldöztetéseknek útóllyán, (312. eszt.) midón Constantinus Császárt, meg-térité az ő Anyaszentegyházának javára. Igy cselekedett Spanyol Országban-is (585. eszt:) midón (*h*) Riccarédus királyt az Arriánusok eretnekségébül, meg-téritvén az ő Anyaszentegyházának oszlopúl adta. Igy cselekedett leg közelebb a' felsőbb századik esztendőben, midón Luthéruſt,

e, Esai. 44. v. ult. 2 Chro. 36 v. 22. 23. Esdr. 1. v. 1, 2.

f, Esdr. c. 6.

g, Esth. 6, 7. & 8. cap. Item cap, 10.

h, Esd. 7. v. 12. 13. & seq. Neh. 2.

h, Gregor. Turon. Hist. de gestis Franc. l. 8.

ruſt, Zvingliuſt, a' több Réformátorokal, és sok méltóságos rendeckel s' Fejedelmeckel edgyütt, a' nagy setétségbül, az Evangéliomnak világosságára ki-hozta, és azok által, az ő Anyaszentegyházar, a' lelkiekben, bóldogúl elő vitte. Ez után-is cselekedhetik igy ő Felsége, e' nyomorúlt hazában lévő kicsiny seregével, ha ez a' mód fog tetczeni ő Felségének, az Anyaszentegyház békeségének fel-állatására. (3) Ezt. is cselekedheti az Ur Isten, hogy ki-fogyattya az élők közzül, vagy dög halál, vagy fegyver által naponként, a' mostani hálaadatlan, és az ő Felsége beszéde ellen meg-keményedett engedetleneket; kiknek maradékjokbúl, (t. i. vagy a' mostani iffiakbúl, vagy még azoknak fiaibúl,) szentel osztán magának ollyakat, a' kik jobban megtörödgyenek a' nyomorúság alatt, és ő Felségét szivbúl szeressék, féllyék és becsüllyék; és az ő Felsége dicsősége mellett (inkáb, mint az ő elejek,) buzogjanak. Igy cselekedett az

Ur Isten a' Sidóckal, a' (*i*) Babyloniai fogságnak idején. Igy cselekedett ugyan azokkal, az (*k*) Ægyptomi nyomorúságnak útóllyán.

i, Jerē. 50. v. 4, 5 *k*, Exod 2. v. 25. & c. 4. v, 30, 31.

II. *Haszon.* Intettek annakokáért istenfélő hivek, ha azt akarjátok, hogy az Ur Isten a' ti nyakaitokat, a' régi nehéz iga alól ki-szabadicsa, elébbeni lelki virágzástokat meg-adgya, és az ő szent tiszteletit, mindenütt e' nyomorúlt hazában helyére állassa; nosza legyetek azon, hogy fogyattassanak és emészteſſenek kőzzülletek azok a' vétkek, a' mellyekért az Ur Isten benneteket illy nagy iga és inségalá vetett, és mind e' máig napig neveli rajtatok, az ellenségnek kegyetlenségét. Nosza már valaha, a' régtűl fogván való terhes nyomorúságok alatt tőrődgyünk-meg, indúllyunk szivbéli bánatra; és keserves siráſſal, s'igaz pœnitentia tartáſſal, (mint Daniel, Esdrás és Nehemiás cselekedtenek,) engeſztellyük a' mi Istenünket; nosza ragaſkodgyűk ő Felségéhez, és buzogjunk az ő dicsősé-

csősége mellett. Mindenek nek felette penig ezen esedezzünk ő Felségének, hogy a' nyomorúságokat szentellye-meg minékünc; *új szivet* és *új lelket teremcsen* mi bennünk, hogy a' nyomorúságoc alatt szokhaſſunc valóban az ő Felsége kezeihez az engedelmeſségre. Szűntelen ama' siralmas reménkedés forogjon a' mi szivünkben és szánkban; (*l*) *Térics-meg oh Jehovah minket te hozzád, és meg-térünk; épics-fel a' mi napjainkat, mint vólt a' régi időben.*

l, Thré. 5. v. 21.

II-dik TANUSA'G.

Valamikor az Isten népe sullyoſſan nyomattatik, akkor annak rontója, s' üldőzője ellen-is, kőzelit a' nagy veszedelem. Ki-jűn ennek igaſsága a' fel-vett igékbűl. Imé a' mikor immár el-kezdetett vólt a' Sidókon a' Babylonbéli fogság, akkor az Edom nemzetsége-is, (ki amazoknak gyűlőlője, s' többeckel edgyűtt rontója vólt,) fenyegettetik, hogy *meg-látogattya az Ur az ő gonoſságát-is.* Meg-látogatta az Ur csak hamar a' Sidók el-puſztúlása

lása után annak gonoſságát a' Babylonbéliek által; mert az Edom-is azoknak igája alá eſett vólt, *Vid. Jerem. 27.* Annak utánna idő jártában, még a' Sidók által-is, (*m*) *Hyrcánus* idejében, (*an. ante natum Chr. 124.*) boſzſzút állott az Ur Iſten rajta. Önnön magoc a' Babylonbéliek-is, minek utánna Jérusálem városát elpuſztitották, és a' Sidó Anyaſzentegyházát fogságra vitték, nem egyebet várhattanac fejekre, hanem a' nagy veſzedelmet és az idegeneknec igáját; a' mint meg-jövendőltetre vólt az Ur, *Jerem. 25. v. 12, 13, 14. Es léſzen, mikoron bé-tellyeſednek a' hetven eſztendők, meg-látogatom a' Babyloniai királyon, és az ő népén, (azt mondgya az Ur) az ő gonoſságokat &c.* Láſd a' többit a' Prophétánál. *Item, cap. 50. v. 1, 2, 3. Eſa. 13.* Bé-tőlt ez a' Cháldæuſokon, *Cyrus* által, és *Dárius Medus* által. Amarrúl vagyon, *Eſa. 44. v. ult. & 2 Chron. 36. v. 23.* Errúl *Dan. 6. v. 1.* Veſzedelem jövendőltetic a' több nemzetségekre-is, kik Izraelnek ellenségi vóltanak, *Jerem. 25. 15, 16. &c.*

m, Joſephus Antiqu. lib. 13. c. 17.

Meg-tetſzik még-is igaſsága a' tanúságnak, az Izraelitákat nyomorgató Ægyptombéliekének példájokbúl. Tekincs-meg a' Móſes 2-dik könyvének egynéhány réſzeit az elein, mind a' 14-dik réſzig. Veſd őſzve *Gen. 15. v. 13, 14.* Továbbá, meg-ſanyargatá elsőben az Ur Iſten Judát és Jérusálemet az Aſſyriuſok királlya által, *2 Reg 18. & 19.* az után oſztán csak hamar ő reá-is veſzedelmet bocsátott, *2. Reg. 19, v. 35. ibid. v. 37.* Annak utánna, az ő egéſz Orſzága-is végre, a' (*n*) Babylonbéliekre ſzállott. Eſa. 10. 12. *Léſzen ez jövendőben, hogy minekutánna el-végezéndi az Ur minden dolgát, a' Sionnak és Jérusálemnek hegyén, meglátogatom, az Aſſyriabéli királynak, nagy akaró ſzivének gyümölcsét, és az ő fel-emelt ſzemeinek dicsőſségét.* A' tanúság erősſitetik még-is, *Jerem. 25. v. 29. Item, Mich. 7. v. 8, 9, 10.*

n, Vid. Slejd. de 4. Summ. Imper. l. 1. ubi de Merodacho agit.

I. *Oka.* Mert mentűl inkáb nyomorgattatik az Anyaſzentegyház, annál inkáb tetcződik annak nyo-

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

morgatóinak gonoszsága; (kik mindnyájan, az ő nyomorúságának idején, avagy csak igen örülnek, avagy a' mi nagyobb, magok terhelik azt, külömb külömb-féle nyomorúságockal.) Ugyan-is az Anyaszentegyház ellenségi nem azt tekintik annak nyomorgatásában, mi tetczik Istennek, hanem egyedül csak a' magok indulati után mennek-el, *Esa. 10. v. 5, 6, 7.* Egy szóval, a' mikor leg nagyobb kegyetlenséggel dühösködnek az Anyaszentegyház ellen, akkor annál inkáb nevelik az ő gonoszságokat: az hol pedig a' gonoszság nevekedik, ott a' büntetés-is mind inkáb inkáb közelit; és mentül inkáb nevekedik a' gonoszság, annál közelebb vagyon a' büntetés-is. Igaz hát, hog' valamikor az Isten népe súllyosan nyomorgattatik, akkor annak rontója, s' üldözője ellen-is, közelit a' nagy veszedelem.

2, *Oka.* Mert eleitül fogván illyé rendet és módot tartott az Ur Isten az ő Anyaszentegyházának a' nyomorú-

morúságok által való elő mozditásában, és annak ellenségeinek igen emlekezetes meg-alázásában, hogy elsőben-is bölcs okokra nézve, az ő maga nyáját rekesztette igen nagy nyomorúság és szorongatás alá, az után öntötte-ki osztán, annak nyomorgatóira, maga kemény itiletit, és rettenetes busuláſit. A' tanúságban elő hozott példák és szent Irásbéli helyek ezt erősitik. *Vid. Gen. 15. v. 13, 14. Esa. 10. v. 12. Jerem. 25. v. 29.* A' szent Péter Apostol-is, emlekezvén az ő idejebéli hiveknek szorongattatásokrúl, és jövendölvén az őket gyülölő s' üldöző kegyetlen Sidóknak, a' Romaiak által lett, s' è mái napig-is fenn tartó veszedelmekrúl, *1 Epist. 4. v. 16, 17, 18.* ekképpen szól: *Ha kiugy szenved mint kereszтyén ne szégyenlye, sőt inkáb dicsőicse az Istent azért. Mert ideje, hogy az itilet el-kezdessék az Istennek házán; hogy ha penig miraitunk kezdetik elöször, mint léßen azoknak végek, a' kik nem engednek az Istennek Evangéliumának? Es ha az igaz,*

igaz, csak alig maradhat-meg, az istentelen és bűnös ember, hollott maradhatna-meg?

I. *Haszon.* Oktat minket a' tanúságerre, (rettentvén az üldözőket, és vigasztalván a' hiveket) hogy valamikor az Istennek Anyaszentegyháza vagy közönségessen szerte szél-lyel, vagy pedig valamelly nemzetbé kegyetlenül nyomorgattatik és szorongattatik, minden bizoñyal azok à kik aztüldözik és nyomorgattyák, ezért a' méltatlanúl való kegyetlenkedésért, nagy veszedelmet és romlást várhatnak magok fejére; melly csak hamar el-is következik akkor osztán reájok, a' mikor leginkább kegyetlenkednek az Anyaszentegyház ellen, és a' mikor az Anyaszentegyháznak-is nyomorúsága leg súllyosabb lészen, elébbeni nyomorúságihoz képest. Igy az Ur Isten akkor veté az Edomitákat (a' Sidók ellenségit) a' Babylonbéliek igája alá, a' mikor már rajtok vólt a' Sidókon az utolsó nyomorúság, tudni illik a' Babylonbéli fogság. Ugyan azon fogságnak utóllyán veszteste-el ő Felsége a' Babylonbéliek királlyát Balthasárt, és magokat-is egészszen a' Persák alá vetette. Ide hozhatnám az Ægyptombéliek veszedelmét-is. Továbbá, amaz istentelen Antiochus király-is, az után hogy a' Sidókat a' Maccabæusok idejében, leg kegyetlenebbül üldözte, s' Templomokat meg-ferteztette, *(o)* csak hamar, nem csak szégyent valla Persiában, hanem maga-is onnat szégyennel meg-térvén, nagy győtrődési után, el-veszte. Még penig a' mikor ismét ujjonnan, nagy dicsősséggel igyekezett vólna, a' Sidó Anyaszentegyház ellen menni. *Vid. 2 Mach. cap. 9.* A' Sidók, a' mikor leginkább dühösködnének a' Christus Jésus tanitványi ellen, *(p)* szent Pál, szent *(q)* Jakab és mind a' Christust követők ellen, akkor csak hamar Istennek igaz itiletibül, meg-szorittattanak a' Romaiaktúl 66.

o, Josep. Antiqu. lib. 12. c. 13.

p, Act. 21. 30. & seq. Item c. 22 23, 24. &c. Pauli in captivat. Incidit Juxta Doct. Usserii in an. Ch. 60. & juxta J. Lichfoot in a. 59. & 40.

17. ea quæ Cæsareæ sub Felice. At Romana in an.

q, Vid. Josep. de Jacobo Justo. Incidit Martyrium Jacobi hujus in an. D. 63.

túl 66 esztendő tájban, és el-is pusztittatanak egészszen, 70-dik esztendőben. Még penig ez igen meg-jedzésre méltó, hogy az ő Templomoknak, Városoknac és Országoknak utolsó romlások előt, (melly a' mint fel-jedzém esett 70-dik eszt:) csak igē kevéssel, tudni illik, 65, 66. és főképpen 69-dik eszt: a' kereszтyének-is Rómában, igen kegyetlenűl üldöztettenek Nérótúl; ugy hogy a' mikor a' hivek igen nagy szorongattatásbā vóltanak, akkor más felől, egy rendbéli kegyetlen ellenségek, hamar meg-bűntettettenec. Néró-is akkor csak hamar, (ugyan 69-dic eszt: mikor még csak 31. esztendős vólna,) maga kezeáltal el-veszett. Az üldöző pogányok birodalma-is, Idvezitőnk szűletése után hárőszáz s' egynéhány esztendőckel, csak hamar el-vesze az után, hogy (r) Diocletiánus idejében, a' több üldőzések felett, leg nagyobb dühősséggel üldöztetett a' pogányoktúl az Isten Anyaszentegyháza, kezdetett az üldőzés,

303. esz-

r, Vide infra Eusebium & Sulpitium.

303. esztendővel Idvezitőnc szűletése után, végződött penig 313 esztendőben; noha ez után-is vólt kevés ideig háborgattatásoc a' kereszтyéneknec Liciniustúl. De 324 esztēd. éppen nyaka szakadott osztán a' pogányok birodalmának, a' mikor Cōstantinus Császár Liciniust meggyőzte. Vette már ezt észre az előtt a' Sátán, (mint a' féle éles elméjű lélek) a' dolgoknac folyásábúl, hogy az Uj Testámentomban, nem sokáig uralkodhatnéc a' pogány Császároc és a' régi bálvány istenek által, azért kegyetlenkedett annyira általok, leg kiváltképpen penig a' tizedik és utolsó üldőzésbē. † Tekincs-meg *Apoc. 12. v. 12.* Félhetnek hát bizonnyára azok-is az Istennek rettenetes itiletitűl, valakik ez hátráb való időkbē, az Istennek gyülekezeteit, némelly kereszтyén országokban, minden-úton,

† Ez tizedik üldőzésbē való nag' kegyetlenséget, nézd meg Euſ. Hiſt. Eccl. l. 8. c. 2. 3. & ſeqv. Az holott c. 3. a' többi kőzőtt igē hasonló mesterége vólt a' Sátánnak ahoz à mellyet nem régē is élt, az Anyasz. eg' báz el len. *Jubetur edicto,* (inquit) *ut omnes, qui per loca ſingula Eccleſiis præſunt, primò quidem conjiciantur in vincula, tum deinde omnibus ſuppliciis, ſimulachris ſacrificare cogantur. Hic verò ingens ſpectaculum ſacerdotes Dei effecti ſunt huic mundo, & angelis, & hominibus, cum perſecutorum crudelitate ad ſupplicia raperentur &c.* Sulpitius penig ezt irja: Hiſt. Eccl. l. 2. p. mihi 99. & 100.) *Diocletiano & Maximiano imperantibus acerbiſſima perſecutio exorta, qua per continu-*

os 10. annos, plebẽ Dei depopulata eſt. Nullis unquam magis bellis mundus exhauſtus eſt, neque majore unquam triumpho victimus, quàm cum decem annorũ ſtrage vincimus.

úton, módon, úldözték, rontották és puſztitották. Mert az Iſten gyülekezeteinec ennyi puſztúlása, és úldöztetése, nem egyéb az úldözökre nézve, (ha kik meg nem jobbúlnac) hanẽ az ő kövétkezendő nagy romlásoknac és veſzedelmeknek elől járója. Es mentúl több meſterséggel s' nagyob kegyetlenséggel úldözik az Iſtennec Anyaſzentegyházát, annál közeleb vagyon az ő meg-ſzégyenülések, és veſzedelmek.

II. *Haſzon.* Intettek annakokáért Iſtenfélő hivek, hog' (ezeket értvén) békeſséges tűrésben birjátok a' ti lelkeiteket; ha továb kell-is még ſzenvednetek, ha irtóztató tűzön vizen kell-is által mennetek, örömmel vállállyátok-fel a' Chriſtus ügye mellett való ſzenvedéſeket, és legyetek erőſek az hitben, tudván hogy mentúl inkáb kegyetlenkednek ellenetek az igaſságnak ellenségi, annál közeleb vagyon az ő romlások, és ellenben a' ti ſzabadúláſtok. El-jün még az idő, a' mellyben az Anyaſzentegyház,

győzedelmes éneket fog örömmel énekelni, ama' nagy *ellenkezőnek* meg itéltetéséről; a' ſzerint a' mint megvagyon jövendölve, *Apoc. 19. v. 1, 2. Conf. hîc c. 18. Alléluja, idveſség, tiſztteſség, dicsőſség és hatalom, a' mi Urunknak Iſtenünknek. Mert helyeſſek és igazak az ő itileti, és ama' nagy paráznát, melly a' földet meg-rontotta az ő paráznaságával, meg-itélte, és boſzſzút állott ő rajta, az ő ſzolgainak véreket kikereſvén az ő kezéből.* Amen.

2Theſſ. 2. v. 4.

Rima-Szécsben, 1679. Juliusban.

VII. PRE'DIKA'CIO.

Jóſeph romlásán nem bánkodóknak romlása.

Textus, Amós 6. v. 6.

(†Jaj azoknak,) *Kik a' bort nagy poharokkal iſzſzák, és drága olaiial kenik meg magokat; és nem bánkodnak a' Jóſephnek romlásán.*

† Az első verſet tekintsd meg.

MElly igen nagy méltóságban helyheztette vólt régenten az

Ur Isten a' Sidó nemzetet; mennyi sok jóckal áldotta vólt azt meg eg'éb nemzetek felett, a' szent Irás tészen errúl bőven bizonyságot. Az Ur Isten ezt a' Nemzetet egyebek közzül magának ki-választván, a' jó síros földön a' Canaán földén le-telepitette; az ő beszédét küldötte ehez prophétái által; maga dajkálkodott az Ur vélek, mint igen közelrúl való, és hűséges gondviselő Gazda. Ha néha az ő ellenségek által bűnökért megsanyargatta-is őket, de viszont kiszabaditotta azoknak igájok alól; és ottan ottan pihenést adván nékiek, igen hoszszú ideig békeséges türéssel várta az ő meg-jobbúlásokat, mineke előtte a' terhesebb büntetést, az Assyriusok és Cháldæusok által ellenek ki-öntötte. Azon hoszszú türés alatt mindazonáltal, ottan ottan sujtolván őket eleve mutogatta az ő következendő nagyob romlásokat, mind Sionhoz, mind a' Samariához tartozóknac. Prophétákat bőven küldött ő hozzájok, a' kik az el-következendő nagyobb nyomorúságokat, (ha meg nem térnec) jó idején meg-jelentették: de az Istennek mind annyi jó vóltával-is viszsza éltenek; el-hitték magokat a' jó síros földön, az erős helyekben: és a' nagy testi bátorságban sokan igen bé-merültenek, nem fájlalván semmire-is az Anyaszentegyháznac naponként való romlását. Ező külső bizakodásokért, s' testi bátorságban való élésekért feddi s' fenyegeti őket az Amós Prophéta egésszen à 6-dic részben. A' fel-vett igékben penig legg közelebb, fenyegetődzic, a' bor mellett vigan mulató, magokat czifrázó, és a' Jósephnec romlásán nem bánkodó lelki esztelenec ellen.

Vide'librum Judicum.

Három punctumok vadnak ez igékben.

(1) Vagyon a' nagy tobzódás szemekre vetve. Ezekben: *Kik a' bort nagy pohárokkal iszszák.* A' részegitő italban rút telhetetleneket, nagy ihatókat, és dósólóket jedzi itt meg a' Prophéta.

(2) A' nagy nyalkaság, és kényeskedés,

kedés. Ezekben: *Es drága olajjal kenik-meg magokat.* Nem csuda hogy a' bor ital mellé ezt mindgyárt oda veti a' Prophéta; mert az Innepekben, vagy valami vigaſságos állapottyokban (a' minémű a' vendégség) ſzokáſok vólt a' Sidóknac, mint olly meleg tartományban lakóknac, hog' magokat jó illatú kenettel, néha Spikinárdal-is, a' kik eléb kelhetőc vóltanac, meg-kennyéc, mind a' veritéc mocskainac le-tőrlésére, mind penig jó illatozáſnac okáért, *Ruth.3. v.3. 2Sam.12.20. Eſth.2.12. Matth.6.17. Luc.7.v.38.46.* Ezek a' Sidók, kiket a' Prophéta fedd, azzal a' mi máſzſzor, a' mértékletes vigaſságokban ſzabados vólt vólna, viſzſza éltenek; mert a' mikor az Ur Iſten őket ſiralomra és gyáſzra hitta a' Prophéták által, ackoron ők ellenben, a' kűlső vigaſságban, és magok gyönyörködtetésében igen bé-merűltenec. Tudgyuk penig, hogy a' gyáſznac és ſzomorúságnac idején, nem illédő vólt magokat meg-kenniec olajjal, *2 Sam. 14.2, (Trem, v.3.)* (3) Va-

(3) Vagyon kőzönségeſſen ki-fejezve, a' mi a' teſti bátorságban való éléſſel, ſzűkségesképpē edgyűtt járt, tudni illik: a' Jóſeph romlásán való nem bánkodás. A' fenyegetés penig az első versbē, mindenik punctumhoz oda értetik, mint ha igy vólna irva: Jaj azoknak, a' kik à bort nagy pohárockal iſzſzák. *Jaj azoknak a' kik drága olajjal kenik meg magokat:* jaj egy ſzóval mind azoknak, *valakik nem bánkodnak a' Jóſephnek romlásán.*

1. KE'RD. *Kicsoda értettetik itt a' Jóſepben, és micsoda annak romlásán?* 2. *Mit téſzen itt nem bánkodni a' Jóſephnek romlásán?*

AZ 1. FEL. A' Jóſephnek nevezeti a' ſzent Irásban vétetnetik. (1) Önnön magáért a' Jákóbnak edgyik fiáért, *Gen.37. v.2. & paſsim in Geneſi.* (2) A' Jóſephtűl ſzármazott két nemzetségekért, *Gen. 49. v. 22.* (3) Néha a' Jóſephtűl ſzármazott edgyik nemzetségért, tudni illik Ephraimért, *Pſal.78.67.* (4) Néha a' tiz nemzet-

ségekért, mellyek el-szakadtanac vala a' Dávid házátúl; (a' mennyiben a' Jósephnek edgyik ága, tudni illik, az Ephraim vólt azokban elől járó és nevezetesseb,) *Ezech. 37. v. 16, 19. Amós 5. v. 6. 15. Zach. 10. 6. Obad. v. 18. & Psal. 77. v. 16.* (5) Néha az egész Izraelért a' Sidó nemzetségért, (a' Jósephre szállott első szűlőtségnec jussára nézve, *1 Chron. 5. v. 1, 2.*) és kővetkezés szerint, az Istennek mind az Izraelnek 12. nemzetségiben lévő Anyaszentegyházáért, *Psal. 80. 2. & 81. v. 6.* A' fel-vett igékben-is illy széles értelemben vétettetik, az Istennek az egész Sidó nemzetben lévő akkori Anyaszentegyházáért, és mely mind a' Judában, s' mind a' tiz nemzetségekbẽ vólt el-hintetvén. Fel-tétetik itt, hogy noha a' szakadás után bálványok által akarta a' tiz nemzetség az igaz Istent tisztelni, mindazonáltal voltanac széllyel el-hintve igaz hivei Isteñek azokban à nẽzetekben-is a' kik soha térdet nem hajtottanac, à aálváñac, hanẽ az igaz Istent az ő beszéde

széde szerint tisztelték, *1 Reg. 19.*

Ugyan-is vóltanac Istennek azokban a' nemzetekben-is, mind az utolsó pusztúlásig, igaz és buzgó lelkű prophétai. (Mint Illyés, Micheás à Jimla fia, *1 Reg. 22.* Elisæus, a' Prophétáknac fiai Elisæussal edgyűt, kőzőnséges vólt, az Amós és a' Moresethbéli Micheás-is a' tiz nemzetséggel.) Hogy peniglen itt illy széles értelemben vétettessék a' Jósephnek nevezeti, meg-tetszic egés;s;en a' 6-dic résznec jól meg-tekintésébűl. Mert egyaránt jajt kiált a' Prophéta mind a' két rendbéliec ellen; egyaránt romlást jővendől, mind a' Júdánac, s' mind a' tiz nemzetségnec testi bátorságban bé-merűlt háza ellen. *Vid. ℣. 11.* Fel-tészi a' Prophéta ez 6-dik részben, hogy mind a' két rendbéli Sidó birodalomban az Istennec Anyaszentegyháza már ackor igen elhanyatlott vólt az ő elébbeni állapottyátúl, és naponként, mind nagyobb nagyobb pusztúlásához kőzelitett. Ugyan-is mióltátúl fogván

elszakatt a' tiz nemzetség Judától, az időtől fogván, magok-is csak mind emésztettéc edgymást azok a' nemzetségec a' sok veszekedéssel; másoktól-is penig annál könnyebben pusztíttathattanac, hogy két felé oszlott erővel vóltanac, Hát még a' lelki romlás, tudni illik a' bálványozás, melly nagy vólt ezekben; melly nem kicsiny fogyatására vólt naponként az igaz hiveknec. A' bűnért penig, mind a' tiz nemzetség ellen, mind a' Júda ellen, következendő vala a' Próphéták beszéde szerint, az Assyriában és Cháldæában való el-vitettetés. Ebből meg-érthettyük, mit érezen a' Prophéta a' Jósephnec romlásán.

A' 2. F. Nem bánkodni a' Jósephnec romlásán annyit tészen, hogy nem gondolni az Anyaszentegyháznac romlásával s' fogyásával; meg nem indúlni az Istennek haragjának idején, és igaz pœnitentia tartással, buzgó könyörgéseckel és keg'es élettel meg nem előzni az Urnak tovább való haragját.

I. TA-

ELSŐ TANÚSA'G.

Valakik az Isten Anyaszentegyházának siralmas állapottyának idején, a' mértékletlen jó lakásban, és a' testnek egyéb gyönyörűségiben bé-merűlnek; nem bánkodnak azok soha-is szivessen (valamig ollyanok) *az Anyaszentegyháznak romlásán.* Ki-tetszik ennek igasága a' fel-vett igékből. Imé a' nagy borihatókat, és a' testi vigasságért, magokat drága kenettel meg-kenőket, azoknak mondgya, a' kik nem bánkodnak a' Jósephnek romlásán, *Item Esa. 5. v. 11. Jaj azoknak a' kik jó reggel fel-kelnek, hogy részegeskedgyenek, és mulassanak mind estvéig; --- az Urnak dolgát nem tekintik-meg, és az ő kezének cselekedetit-is nem gondollyák-meg.* Tudni illik nem foglalatossak, az Istennek az ő Anyaszentegyháza körűl való igazgatásának ki-tanúlásában, és az ő beszédéről való elmélkedésben. Bizony hát nem hajtanak az ollyanok semmit az Anyaszentegyházra, és abban az Urnak dicsőségére.

Fundámentomos oka a' tanúságnak ez; mert az ő életek és cselekedetek, egyenessen ellenkezik, az Isten Anyaszentegyházának romlásán való szives bánkodással; sőt napőként mind inkább inkább gerjeszti az Urnak haragját; a' mint mind Amósnak 6-dik részéből, mind penig az Esaiásnak ötödikéből ki-tetszik.

Haszon. Noszа hát pirúllyanak meg mostan mind az olly kereszтyénnek, mi kőzöttünk, a' kik az Istennec, e' nagy árvaságra jutott szegény Magyar hazában lévő kicsiny Gyülekezetinec, mind illy régtűl fogván való gyászos és siralmas állapottyának idején-is, szintén ugy bé-merűltenec a' testi bátorságban, szintén olly vigan lakoznak (sőt tobzódnak) a' bor mellett, (ha mikor valahová bé-űlhetnek,) szintén olly piperéssek, szintén olly testnek kedve keresői, mint ha semmi gondgyok nem vólna, mintha semmi szomorúságra, hanē tellyességgel a' kűlső őrőmre, vigan való lakásra, és a' testnek kedve keresésére

sésére hivattattanak vólna. Bóldog Isten, melly nagy bosszontása ez a' te nevednec és tovább tovább való gerjesztése a' te haragodnak! Másszor-is nem kicsiny vétkek ezek, mennyivel inkább, a' Felséges Urnak, régtűl fogván ellenűnc illy sebessen langozó haragjának idején! Valakik ollyanok vadtok, tudgyátok-meg, hogy mind addig, a' mig a' testi bátorságban hevertek, nem vadtok igaz baráti a' Christusnak, és nē vadtok igaz és élő tagjai az ő Anyaszentegyházának. Mert ha azok vólnátoc, a' Christus jegyesének illy nagy szorongattatásának és bánattyának idején, félre tévén a' testi vigasságos jólakást és győnyőrűséget, inkább azok helyett bőjtőléssel és siralomal elegyitett buzgó kőnyőrgésekkel, a' meg-haragutt Istent engesztelnétec.

Az intés a' következő tanúságnac alkalmatosságával, hozattatik elő.

II-dik TANUSA'G.

El nem kerűlik az Istennek nagy büntetését, valakik (biveknek tartván magokat,)

gokat,) az Anyaszentegyháznak romlásán nem bánkodnak. Ennek-is igazsága ki-jún a' fel-vett igékbűl. Mert azokban jaj kiáltatic azok ellen, valakik nem bánkodnac a' Jósephnec romlásán. Erre-is elő hozhattyuc, meg-erősítő bizonyságúl, *Esa.* 5. *v.* 11.

1. *Oka.* Mert valakic igaz és élő tagjai az Anyaszentegyháznac, azoknac edgyűtt kell bánkodni az Anyaszentegyházzal, ha mikor az, vagy közönségessen, vagy peniglen valamelly részében nyomorgattatic, 1 *Cor.* 12. *v.* 26, 27. Ha edgyic tag szenved, mind a' tagoc egyetemben bánkodnac; ha edgyic tag tiszteséggel illettetic, egyetemben örűlnec mind a' tagok. Ti penig a' Christus része vadtok, és az ő tagjai rész szerint. *Conf. Rom.* 12. *v.* 15. Igy hát ellenben valakik nem bánkodnac az Anyaszentegyháznac romlásán, holott annac tagjainac tartyác magokat, illendő hogy mint szineskedő hamis tagok, Istentűl nagy büntetés alá rekesztessenec, *Esa.* 9. *v.* 17.

2. *Oka.*

2. *Oka.* Mert az Anyaszentegyháznac romlásán nem bánkodó szines hivec, egyenessen az Ur dicsősségeellen járnac, egyenessen az Urat boszszontyác tovább való haragra, holott az ő szent tiszteletinec megkissebbedését semmiben hajtyác. Tudgyuc hogy Isten tiszteltetic az Anyaszentegyházban; és igy a' mikor annac szorongattatása vagyon, akkor az isteni tisztelet-is az ő virágzásában fogyatkozást szenved. Tudgyuc azt-is, hogy valaki bántya az Anyaszentegyházat, *az Istennek szeme fényét bántya*, Zach 2. 8. (*Tremel. ibid.* 12.) Es igy hasonlóképpen valaki az Anyaszentegyháznac romlásán nem bánkodic, egyenessen az Urnak szent tiszteletit hajtya semmiben. Nézd meg immár az Urnac fenyegetését az illyenec ellen, *Prov.* 1. *v.* 22. 24, 25, 26, 29, 30, 31.

I. *Hasz.* Félhetnec hát bizonyára azok az Istennek nagyob csapásitúl, valakik e' mái napon, az Istennec e' marokni Magyar Nemzetben lévő ki-

kicsiny Seregének, sok nyomorúságival, és naponként való pusztúlásával, semmit se, avagy igen keveset gondolnac. Illyenec (1) Minden nag' testi bátorságbã élõ emberec; akár azok, a' kikrûl fellyeb emlekeztem, akár penig más rendbéliec legyenec. Ugyan-is, ki egy, s' ki más vétekben gyakorolhattya a' testi bátorságot, ki penig egynéhányakban. Tekincsmeg *Esa.3.v.17. & sequ.* Es a' mi leczkénk elõtt való verseket Amósnál. (2) Illyenek mind azok-is, a' kik látván az Isten haragjának lobogását, s' tudván jól, melly nagy szorongattatásoc közõtt légyen sok helyeken ez õ magok nemzetében a' Christusnac nyájja, semmire sem hunnyaszkodnak-meg, nem szállanac magokban, hogy Isten elõtt tõredelmes szivel bûnõket meg-vallanac, (mellyeckel õk-is érdemlettéc nemzetünknec romlását,) és azokrúl, szûntelenûl való szivbéli keservéssel tartanának igaz pœnitentiát; mint Néhémiás cselekedett, *Nehem.1.v.4,5,6,* (3) Illyenek a' kik buzgó könyörgéseckel, az õ nyomorúságban helyhezteretett attyokfiáiért az Ur Istent nem keresik meg, hogy múlnék-el az õ haragja és búsúlása e' mi nemzetünkrûl; ebben lévõ meg-romlott lelki Sionát, az Anyaszentegyházat épitené-fel, és sok siralmas esztendeinc után, a' kivánatos békeségnec meg-adásával, s' az Evangéliumi tudománynac mindenütt szabados folyásával õrvendeztetne-meg bennünket. (4) A' kik tehetségeckel az Istennec ez nyomorúlt hazábã meg-rongyollott Anyaszentegyházát nem igyekezik elõmozditani. Példának okáért, elõ jünek néha az el-pusztúlt és meg-nyomorodott helyekrûl a' Templomra kéregetõk; fel-hirdettetnec az Ur dicsõségére idegen Országokban tanúlni igyekezõc, de sokaktúl csak üres válaszszoc lészen. Bezzeg ha bánkodnának a' lelki Jósephnec rõlásán, nem illy hidegec vólnának az Ur dicsõségének elõmozditásában.

II. *Hasz.* Intetel annakokáért kereszt-

reſztyén ember, ha az Iſteñec továb való haragját és bűntetését el-akarod kerűlni, noſza hát mondgy ellene a' teſti bátorságnac, és indúlly-meg ſzivedben, a' lelki Jóſephnec az Anyaſzentegyháznac, e' nyomorúlt hazában naponként való romlásán s' puſztúlásán. (1) Elsőben-is, magad meg-alázásával, iſmérd-meg ezt Iſtennek előtte, hogy te vagy edgyik, a' ki bűneiddel Iſtentűl ezeket a' csapáſokat érdemletted. (Nézd-meg, miképpen bizonyitotta-meg Néhemiás, a' Sidó Anyaſzentegyház nyomorúságán való ſzives tőrődését; *Neh. 1. 6.*) Sőt vald-meg, hogy még többet-is vétkeztél te mint némellyek azok közzűl, a' kik a' kegyetlen nemzetségnec leg terheſſebb igáját viſelik. (2) Eſedezzél az Anyaſzentegyház békeſségéért, és nevezet ſzerint a' te meg-nyomorodott atyádfiainac, (kik ſúllyoſſabbakat ſzenvednec te náladnál,) könnyebbedéſekért. Igy cselekedett Néhemiás; à ki még mikor az Artaxerxes királynak

nak pohárt tőltene-is, ſzivében Jérusálemért, és a' Sidó Anyaſzentegyházért eſedezett, *Neh. 2. v. 2, 3.* (3) Adakozzál mind az Ur dicsőſségére tehetséged ſzerint, a' hová kivántatik, e' meg-rongyollott Magyar hazában, mind penig ſzegény bujdosó és ſzűkölködő felebarátidnac táplálására, kiknek javokat a' puſztitók meg-emészttettéc, és magokat kúldulásra jutattác- (4) Még a' mértékletes nyájaſságot is félre tegyed moſtan; a' te ételed italod, könyhullatáſockal elegyittetett légyen; a' te néhai jó lakáſod bőjtre, és vigaſságod ſzomorúságra változzéc; hogy igy minden magad viſelésével megmutaſſad azt, hogy ſirſz a' ſiránkozóckal, és ſziveſſen bánkodol a' Jóſephnec romlásán, Amen.

Gyöngyösön 1681. *Auguſt:*

VIII. PREDIKA'CIO.

Jó lakás mellett való Táncz.

Text. 1 Cor. 10. *v.* 7. *Bálvány imádók ſe legyetek, mint azok közzűl némellyek;*

lyek; a' mint meg vagyon irva: Leúle a' nép enni és innya, és fel-kele játszani.

MIdőn a' Sz. Pál Apoſtol vennéazt eſzében, hogy még a' Corinthusbéli kereſztyének, a' pogányoknak ſok bálványozó ceremoniáiban, vendégségiben és játékiban réſzesúlnének, (ollyanokban tudni illik, a' mellyeket azok az ő bálvány iſtenek-nek tiſzteletire rendeltenec és ſzenteltenek vólt,) ackor a' puſztában Iſtent ſokképpen boſzſzontó Sidóknak példáját véſzi elő, (*1 Cor. 10.*) és azzal ſerkengeti őket a' bálványozóckal való vétkes közöskődéſnek, s' egyéb bűnöknek-is el-távoztatására; hogy valamiként ugy ne járjanak, mint azok az engedetlen Sidók: a' miképpen hogy azok, el-búlván a' puſztában, a' teſti Canaánbúl ki-rekedtenek, (sőt ſokan az őrők életbúl-is) ugy ők-is a' mennyei Canaánbúl ki ne rekeſzteſſenek, *℣. 5, 6, coll. cum ℣.* 12. A' példát meg-emlitvén, leg elsőben inti őket erre, hogy *ne legyenek gonoſznak kivánói*; az az: a' pogányi élet ſzerint való társalkodásra és teſti gyönyörűségekre viſzſza ne kivánkozzanac, mint régenté az Ægyptombúl ki-ſzabadúlt Sidóc, az Ægyptomi halakra, dinnyékre, ugorkákra, párhagymákra, vereshagymákra, és fokhagymákra. *Vide ℣. 6. & conſ. cum Num. 11. v. 4, 5.* Ez első intés után ſzál oſztán-le a' kezűnc alatt való intéſre, midőn igy ſzóll: *(℣. 7.) Bálvány imádók ſe legyetek, mint azok közzúl némellyek &c.*

A' melly igékben három punctumok vadnak.

[1] Vagyon a' bálvány imádáſnac el-távoztatására való intés. Ezekben: *Bálvány imádók ſe legyetek.* (Meg tanúlánc mindgyárt ide fellyeb, hogy ez kezűnc alatt lévő intés, ollyan, a' melly előtt leg közelebb vólt más intés-is; azért tétetic ide, az egyben kötő ſzócska.)

[2] Vagyon a' bálvány imádócnac példája, a' melly inditó okúl hozattatic elő a' bálványozáſnac el-tá-

voztatására. Ezekben: *Mint azok közzül némellyek.* A' puſztában járt Sidókat érti az Apoſtol. Fel-téſzi, hogy nem mindnyájan vóltanac azok közzül réſzeſec a' bálványozáſban, (a' mint majd oda alább megmondgyuc;) ezért ſzól igy, hogy *némellyek.*

[3] Vagyon a' meg-emlitett példárúl való bizonyságtétel. A' mit elő hozott vala a' ſzent Pál a' bálványozóc réſzérűl, azt meg-is bizonyittya az ô Teſtámentomi Sz. Iráſbúl, midőn igy ſzóll: *A' mint meg-vagyon irva: Le-úle a' nép enni és innya, és fel-kele jádzani.* Meg-vagyon ez irva, *Exod. 32. 6.*

1. KERD. *Micsoda bálvány imádás értetik a' fel-vett igékben?* 2. *Micsoda hiſtoriára,* (meg-lett dologra) *tekint itt az Apoſtol, midőn a' Sidóknak példájokat hozza elő?* [E' kérdéſnec alkalmatoſságával, a' Sidóktúl a' puſztában fel-emeltetett arany borjúnac eredeti meg-magyaráztatik.] 3. *Mit téſzen ez, avagy micsoda ſzokás vólt, hogy*

hogy a' nép à bálványozásban le-últ enni és innya? 4. *Mit téſzen ez, hogy fel-kőlt a' bálványozó nép a' játékra? és micsoda értetik itt a' játékon?* (Ez utolsó kérdéſnec alkalmatoſságával, a' táncznac igaz eredeti, és a' kereſztyénec kőzzé való bé-csúſzáſa, fenéktűl fogva fel-fedeztetic.)

Az 1. F. A' bálvány imádáſt meg-kűlőmbőztethettyűc à ſzent irás ſzerint, hogy az, vagy az első, vagy a' máſodic parancsolat ellen vagyon; avagy pedig, mind a' kettő ellen. Az első parancsolat ellen való az, mellyel valaki, az egy igaz Iſtenen kivűl, máſt vagy máſokat, Iſten gyanánt tiſztel. Illyen vólt a' régi ſűlt pogányoknac bálványozáſa ebben, hogy ők Napot, Hóldat, Tűzet, Vizet, Jupitert, Saturnuſt, és ezekhez haſonlókat iſmértec Iſteneknec lenni, s' azokat tiſztelték. Illyen az Indiai és Americabélieké; ugy mindazonáltal, hog' nem tagadgyuc ezzel azoknac à máſodic parancsolat ellen való bálványozáſokat-is, a' mint majd meg-

értyűc azokrúl, a' kik képek által tiſzteltéc az ő Iſteneket. A' Sociniánuſok eretneksége-is az Iſten kőrúl, az elsŏ parancsolat ellen vagyon, kétképpen-is. Mert olly Chriſtuſt álmodoznac magoknac, à ki csak puſztа teremtett állatbúl lett vólna Iſtenné. Az Atyát-is olly Iſtennec iſmérik, a' kinek Iſtensége ne légyen kŏz a' Fiúval és a' Sz. Léleckel. Ide tartozik az a' tévelygés-is, mellyel a' mi egyedúl Iſtené, (tudni illik, érteni a' mi belsŏ szűkségeinket, és meg-halgatni a' ſzivnec fohászkodáſit) terétett állatnac tulajdonittatic. Ide hozattatic az-is kővetkezés ſzerint, ha ki maga erejét, vagy gazdagságit, Iſtene gyanánt tartya. A' másodic parancsolat ellen való az, mellyel valaki a' képek által tiſzteli hog' már, akár az igaz Iſtent, akár penig, a' mit ŏ magának Iſten gyanánt emelt-fel. E' végre a' képek előtt meg-hajtya magát, s' azoknac nagy tiſzteſséget tulajdonit; hogy igy az a' tiſzteſség arra vitetteſséc, a' kinec kedvéért a' képec

képec csináltattanac, és a' kit azok jelentenec. Ennec elsŏ ágára tartozik egyeneſſen a' Sidóknac régi bálványozáſa a' borjú kép előtt a' puſztában, a' mennyiben a' Jéhovát akarták ők az által à kép által tiſztelni. Haſonlóképpen a' Jeroboámé, és az ŏtet kővetŏké, a' Bethel és Dánbéli borjú képec előtt. A' másodic ágára tartozic a' régi pogányoknac bálványozáſa a' képec előtt, mellyeket ők, kűlŏmb kűlŏmbféle kőltŏtt Iſteneknec, (Jupiternec, Baccuſnac, Vénuſnac, és tŏbbeknec) tiſzteletire emeltenec vólt-fel. Ide való, az India és Americabéli pogányoc bálványozáſa, mert ezeknél-is vadnac képec a' kőltŏtt Iſteneknec tiſzteletire. Ezekbűl által láthattyuc, hogy valamelly pogányoc képec által tiſztelték azŏ kőltŏtt Iſteneket, azoknac bálványozáſoc, mind az elsŏ s' mind a' második parancsolat ellen vólt. A' kik penig, az idegen Iſteneket (a)

(a) Herodot. l. 1. (p. mihi 63.) *Ritus quibus utuntur Perſæ, tales eſſe comperi. Neq; ſtatuas, neq; Templa, neq; aras exſtruere conſuetudo eſt; quin imò hoc facientibus inſaniæ tribuere. Moris habent, editiſſimis quibusque conſcenſis montibus, Jovi hoſtias immolare, omnem gyrum cœli, Jovem appellantes; Soli, Lunæque* Conf. Strab. Geogr. lib. 15. *Perſæ nec ſtatuas, nec aras, &c. ſacrificãt, & Telluri & igni, aquæ atque ventis.*

képek nélkül tiszteltéc, mint a' Persác, és a' régi (b) Rómaiak-is Idvezitönk fzületése előtt 582. eſztendőkkel, azoknac bálványozáſoc kűlőn az első parancsolat ellen vólt. Mit ércsűnc itt azokrúl, a' kik mind az igaz Iſtent, mind penig az ő ſzenteit, a' néma képeknec tiſzteleti által akarják tiſztelni, könnyű az okos elménck által látni. Továbbá mind az első, s' mind a' máſodic parancsolat ellen való bálványozás két képpen léſzen. (1) Ugyan a' temérdec bálványozáſnac vallásával és gyakorlásával, hogy valaki a' bálvány előtt meg-hajtsa magát és añak egéſz tiſzteletit gyakorollya. (2) Máſoc bálványozásában való réſzesűléſſel; midőn valaki vagy elő mozdittya valami ſegitségével a' bálványozáſt; mint régenten (c) Tertulliánus idejében, (200. eſzt. Idv. ſzűl. után) némelly kereſztyéni nevet viſelő képirók, aző kép iráſockal, és metſzéſekkel; avagy penig olly ceremoniákban és nyájaskodáſokban gyönyörködteti magát, a' mellyek a' bálványoknac tiſzteletire rendeltettenec. Ugyan azon meg-emlitett (d) Doctor, feddi valóban mint bálványozásban réſzesűlőket, az olly kereſztyéneket, a' kik a' bálvány iſteneknec ſzenteltetett iñepléſekben, vendégségekben, bolondoskodáſokban, és hivalkodáſokban réſzesültenec. A' Sz. Pál Apoſtol-is a' fel-vett igékben, tilalmazván a' Corinthusbéli kereſztyéneknec a' bálvány imádáſt, azt érti leg közelebb, [noha következés ſzerint minden bálványozáſt el-távoztatni kiván,] a' melly léſzen a' bálványozó ceremoniákban és vendégségekben való réſzesűléſſel. Ez penig innét tetſzik-meg. Mert a' Corinthusbéli kereſztyének, [kikhez igazgattya a' tilalmazó intéſt] nem vóltanac ſzintén olly el-vetemedettek, hogy éppen a' bálványoc előtt magokat meg-lajtottác vólna, vagy azoknac Templomiban ugyan azoknak tiſzteletire áldoztanac vólna, hanem ebben vétkeztenec ezaránt, [a' mint

(b) De Romanis Plutarch. in Numa. Item Auguſt. de Civ. Dei lib. 4. c. 31. *Dicit Varro, antiquos Romanos, plus quam annos centum & 70 Deos ſine ſimulachro coluiſſe.*

(c) Tert. l. de Idolat. c. 4. *Quicquid idololatria committit in artificē quēcunq; & cuiuſcunq; idoli deputetur, neceſſe eſt.*

(d) Ibid. Tertull. cap. 13. *Quid participas idolothita ſolennia, quaſi tibi quoq; præſcriptum ſit de die? &c.* Item cap. 14. *Nobis quibus Sabbatha extranea ſunt, & neomenia, & feriæ à Deo aliquando dilectæ, Saturnalia, & Januaria & Bruma, & Matronales frequentantur? Munera commeant? ſtrenæ conſonant? luſus, convivia conſtrepũt? c. 15 Luceant,*

[a' mint Tertuliánus és Cypriánus-is az ő idejekbéli kereſztyénekről panaſzolkodnak,] hogy réſzesültenek azokban a' pompás ceremoniákban, bolondoskodó játékokban, innepléſekben, és vendégségekben, mellyeket a' Corinthusbéli pogányok egyéb pogányockal edgyütt, a' bálványoknak tiſzteletire ſzenteltenec vólt. Tekincs-meg 1Cor.10.21. [Akár maga házánál, akár a' pogányoknál vélek egy társaságban réſzesült effélékben valaki, mind a' bálványozáſra vitethető vétek vólt.] Ide való ezis, [a' Sz. Pál czéllyának világoſitására,] hogy a' fel-vett verſnec utólsó részén, nem olly bizonyságot hoz elő az Apoſtol a' Moſesből, a' melly a' bálványozáſnak leg felsőb réſzéről és grádusáról ſzóllana, hanem a' melly ſzól a' bálványozáſra tartozó s' vitethető vétekről; mellyet réſz ſzerint és réſzesülésképpen való bálványozáſnac mondhatunc. Tudni illik, ſzóll az ételről, italról, és játékról; mellyeknek értelmét oda alább majd megmondgyuc. Eddig az első kérdéſről.

A' 2. Fel. Tekint itt az Apoſtol ama' hiſtoriára, melly ezt adgya elönkben, hogy midőn a' Móſes 40. napokig és éjjelekig mulatna a' Sinai hegyén, a' nép nem tudván mire vélni a' mulatságnac okát, az A'ront erre kénſzeritették ſokan, hogy †Iſteneket csinálna ő nékiek, az az képet épitene, a' melly által oſztán tiſztelnék az Iſtent, mint azt jelentő külső formában. Az A'ron a' néptől való féltében el-ijedvén, aranybúl borjú képet formál nékiek, [fiatal (e) ökör képnek-is modhattyuc, mind a' Sidó s' mind a' Görög ige ſzerint,] a' mint a' bálvány Iſtennec képét Ægyptomban látta vala. Hihető hogy a' nép-is, meg-jelentette eleve elméjét, micsoda formára kiváñya. Hog' penig annál világoſſabb légyen előttünk, honnat lehetett eredeti ez borjú avagy fiatal ökör képnek, a' Sidóknál,

† In lingva Hebraica ut notũ eſt, etiam unus & verus Deus dicitur. אלהים *Elohim* in plurali ſæpiſſimè, propter pluralitatem perſonarum; at Judæi idololatræ apud Moſen eâ voce abutuntur.

(e) Hinc expreſsè bovis fit mentio, Pſal. 106. v. 20.

inquit opera veſtra, at nunc lucent taberna & januæ noſtræ; plures jam invenies Ethnicorũ fores, ſine lucernis & laureis, quã Chriſtianorũ. Accendãt igitur quotidie lucernas, quibus nulla lux eſt: affigant poſtibus lauros poſt modũ arſuras quibus ignes imminent Tu lumen es mundi, & arbor virens ſempper. Itẽ, Cyprian. de Spectaculis. tom. 3. p. 415. edit. Panien. *Græca illa certamina, vel in cantibus vel in fidibus, vel in vocibus, vel in viribus, præſides ſuos habent varia dæmonia. Ita Diabolus artifex, quia idololatriã per ſe nudam ſciebat horreri ſpectaculis miſcuit, ut per voluptatem poſſet amari.*

nál, meg-kell tudnunk, bogy az (f) Ægptombélieknél a' kűlőmb kűlőmb-féle, földi, levegő égi, és vizi állatok közzűl, mellyeket ők isteni tiszteletttel tiszteltenek, ezek vóltanak közöttők az Országban közönségesek, mellyeket mindnyájan tiszteltenec; ugy mint: az ökör, [a' tehénnel, borjúval s' bikával edgyűtt] azeb, s' a' macska a' földiekbűl; a' szárnyasoc közzűl a' saskeselyű és a' gólya; a' viziek közzűl két féle halac, Lepidotus edgyiknec, másiknac Oxyrynchus a' neve a' régieknél,] de mind ezek közzűl-is, leg szentebb, és leg tiszteletesebb vólt ő előttők (g) az ökör. Annyira bé-merültenec vólt peniglen végre a' nagy ökörségben, hogy (h) egynéhány helyeken, eleven ökröt tartottanac a' Templom

(f) Strabo Geog l.17. *Quædam animalia sunt quæ Ægyptii universi colũt quemadmodum exterres tribus tria bovem, canem, felem ex volatilibus accipitrẽ atq; Ibim, ex aquatilib9 duo lepidotum piscem, & oxyrynthũ. Sunt alia, quæ quisq; seorsim colit, ut Saitæ & Thebani ovem; Latum verò, qui pisces quidam est in Nilo, Latopolitani; Lupum, Lycopolitani, &c.* (g) Hinc celeberrimi illi sacri tauri apud Ægyptios, *Mnevis & Apis*; de quibus vide Diod. Sicul. Bibl. 1. & Strab. l. 17. jam citato. Vide etiem quæ tradit Herodot. de cultû Isidis & Osiridis; *hoc* (inquit) *universi Ægyptii peraq; colunt*, l.2. in euterpe. p. (mihi) 119. (h) Strabo l.17. *Momemphita Venerem colunt, & sacrã vaccã alunt.* Itẽ l. *Est Aphroditopolitana præfectura, & civitas ejusdẽ nominis in qua bos alba sacra alitur.* Itẽ aliquãto post hæc scribit. *Post Thebas est Hermonthis Civitas; hîc etiam bos alitur.*

plomnac arra való rejtekében, és aztimádtác. (i) Egy meg-halván ez illyőkrők közzűl, mind addig gyászoltác, valamig hozzá hasonlót találtanac. Azok közzűl a' bálvány ökrök közzől-is, (k) kettő vólt a' többi felett leg hiresebb és nevezetesseb. Edgyik vólt Heliopolisban, az honnat házasodott vólt a' Joseph Pátriárcha. (*Onnak* nevezi a' szent Irás, *Gen. 41.45.*) A' másik, Memphisben, mellyet à Sz. irás *Nophnak* nevez, *Eze. 30, 18. 21. vel 13. 16. jux. Hebr.* A' Heliopolisbéli, hivattatott Mneviſnek; a' Memphisbéli penig Apisnak avagy Serapisnak. Mindenűtt az ökör által, kettőt tiszteltenec; ugy mint igen hires, Osiris nevű embert az ő hólta után, és az égen tündöklő napot. Az az Osiris, a' Górögöknél Dionysus

(i) Vid. Euse. Præparat. Ev. l. 2. c. 1. sub finẽ.

(k) Strab. l. 17. *Supra Babastică præfecturam est Regio Heliopolitana, ubi Heliopolis est* (seu *Solis civitas*) *in agẽ gere ingenti posita; quæ Solis Templum habet, & Mnevim bovem qui in septo quodã nutritur, & ab Heliopolitanis pro Deo habetur, quemadmodum & Apis Memphitis.* Item paulò infra. *Memphis Ægyptiorum regia, Apidis Templum habet, qui idem est, qui Osiris. Ibi bos Apis in septo quodam alitur, & apud eos pro Deo colitur; albus fro tem & quasdam parvas corporis partes; cætera vero niger.* Ante hæc autem, (ubi de Momemphi tractat,) dixerat ad distinctionẽ horum; *Multi & in Delta & extra Delta Ægyptii, alii mortem, alii fœminam bovem alunt, qui tamen non putantur Dei, sed sacri.* Satis clarè innuit, omnium boum in Ægypto *Mnevim & Apina* fuisse celeberrimos. Item Diodor. l. 1. Bibl. & Euseb. Præp. Ev.

onyſusnak (az az Bacchusnak) neveztetett; jóllehet ha ugyan elsö eredetire akarunk annak fel-menni, érthettyük azon réſz ſzerint az ö elsö attyokat Mizraimot, réſz ſzerint penig a' Jósephet; ugy hogy, edgyic idösb, másik penig idéb való Oſiris légyen. Az ökör mind a' kettöben czimeres' mutató jegye lehetett annak a' jó tételnec, mellyet ezek közlöttenec az Ægyptombélieckel. Amannak à ſzántáſra való meg-tanitáſt tulajdonittyác. Mint hogy az vólt Ægyptomnac elsö attya s' elfoglalója, ö néki kellett ott elsöben az ö fiait tanitani. Jósephrül a' ſzent Irás bizonyittya, hogy ö a' kövétkezendö drágaság ellen, jó idején igen okoſſan gondot viſelt Ægyptomban a' gabonárúl. Ennek-is az ökör ábrázat,

l. 2. c. 1. *Sacros autem tauros Apin ſcil. atq; Mnevin, divinis, coli honoribus, tum propter agriculturam, tum quia frugum inventio ad Deos refertur.* Plutarch de Iſide & Oſirid. *Bos qui Heliopoli nutritur, dict9 Mnevis, (Oſiridis autem eſt ſacer, ac pleriq; Apis patrē arbitrantur,) niger eſt, ac proximos obtinet honores poſt Apim.* De Memphitico autem bove expreſsè dicit Strabo, loco paulo ante citato, quod is ſit Oſiris h. e. Oſiridi conſecratus. De utroq; vide Diod. Bibl. l. 1. & apud Euſeb. loco jam citato. Vide Prophyſium apud Euſeb. Præpar. Evang. l. 3. c. 3. *Heliopoli maximus bos & nigerrimus, quem Mnevin apellant, ad imaginem Solis colitur.* Vide Macrob. l. 1. Saturn. c. 21. & *præcipuè* eruditiſſimum virum J. Gerh. Voſſium, de idolol. Gētil. l. 2. c. 10. Conſule Herod. l. 2. p. (mihi) 165. *Oſiris Græca lingua eſt Dionyſus*, i. e. *Liber*: & p. 119. eodem l. *Oſirius quem*

zat, illendö czimere avagy emlekeztetö jegye lehetett. (*l*) Ezek ſzerint, meg-felelnec itt közönségeſen a' Szent irás magyarázóc, hogy azért emeltec borjú avagy inkáb fiatal ökör képet a' Sidók a' puſztában, mert látták az Apis nevü hires ökröt Ægyptombá, és ott tanúltác, hogy ökör ábrázatban kellene Iſtent tiſztelni. De bizonyára, méltán kételkedhetünc itt azon; ha már abban az idöbē, melyben az Izraelitác Ægyptombúl kiſzabadúltanac, meg-vólté ez az utálatos bolondság, hogy eleven ökröket tartottanac vólna a' Templomokban e' végre, hogy azokat ott imádnác, és azok által, még valami fellyebb való hatalomnac tennénec iſteni tiſzteletet. Mert noha ugyan à ſzent Irásbúl bizonyos az, (*Exod. 8. v. 26.*)

& Bacchū dicunt. Auſon. apud Voſſiū loc. cit. *Oggia me Bacchū vocat, Oſirin Ægyptus putat, Arabica gens Adonem.* Vid. Gerh. Voſſ. l. 1. de idolol. Gent. c. 29. ubi ſatis prolixè & eruditè diſſerit, de Miſraimo & Joſefo apud Ægyptios cultis. Nolim tamē ego hoc ita intelligi,

quaſi Miſraim & Joſephus, propriè Oſiridis nomine fuiſſent appelleti apud Ægyptios, ſive per corruptionem vocabuli, (quod vult eruditus Voſſius in *Miſraimo*) ſive quocunq; modo; ſed in Oſiride, (qui longè recentior illis fuit, ille nempe, qui etiā Dyonyſus Thebanus dicitur, Vid. Diod. l. 1. & Euſ. in Chr. circa tēp. Joſuæ) geſta & ſacra illorum duorum confuderunt; hujuſq; nomen celeberrimum effecerunt. (l) Vide authores, in Synopſi Critic. & Comm. Poli. ad exod. 32. v. 4.

v.26.) hogy már ackor az Ægyptombéliek, az ő tévelygéſek ſzerint, igen ſzent állatoknak tartották, az ökröket, teheneket és juhokat, mellyekből áldoztanak a' Sidók, ugy hogy el ſem ſzenvedték vólna magoc közöt ha valaki azokat, [az Ægyptomi áldozó papokon kivül,] meg-ölte vólna; mindazonáltal, erre ſemmi fundámentumunk nincsen ſem a' ſzent Irásban, ſem a' külső hiteles irásokban, hogy már ackor, a' Templomokban vagy egyéb ſz. helyekben, Istenek helyett, eleven ökröket tartottanak vólna. Irja ugyan egy Ægyptomi bálványozó (m) Pap, még Idvezitönc ſzületéſe előtt 267 eſztendöckel, hogy már a' Sidóknac ki-jöveteleknek idején-is, meg-vólt a' *Memphisbéli ökör*. De ez-is a' több hazugsági közzé való nékie, mellyeket meg-láthatni ama' hires Sidó Jóſeph munkái között. Az ő maga idejéhez ſzabta ő itt az ő gondolatit, és attúl vett magának alkalmatoſságot a' hazugságra: mert látta a' hátráb való idők-

(m) Manetho apud Flav. Joſeph. l. 1. contra Appion. Gramm.

idökben, hogy Istenek gyanánt a' Templomokban, tartanák s' tiſztelnék, bizonyos jegyeckel meg jegyeztetett ökröket. Ebből-is ki-tetſzik hazugsága, mert még a' ki-jövetelnek idején, nem-is vólt épitve Memphis (n) városa, hanc az után mint egy 18. eſztendövel épittetett Epaphuſtúl, ki másképpē Apiſnak-is neveztetett. Annak felette, egy igen régi pogány Hiſtoricus a' Cananeuſok között a' (o) ki régen Troja veſzedelme előtt, mint edgy Gedeon ideje táján világ teremtéſe után 2672. eſztendökkel, élt, elő ſzmálálván böven a' Cananæuſok és Ægyptumbéliek Isteneit, azokrúl a' Templombéli eleven ökör hires bálványokrúl, Apiſrul, és a' többirúl, egy betüvel ſem emlekezik, Jele hogy még ſzintén az ő idejében eleven ökröket, Istenek helyett, nem hizlaltanak a' Templomokban. Mert oly hires Isteneket, hogy halgatot volna-el tellyeséggel. Innét vagyon hogy minek utánna, el-hireſſedtenek azok a' hátráb való hiſto-

(n) Vide Euſeb. in Chronic. ſecundū Hieronymi tranſl. fol. 24. lit. B. *Epaphus filius Jo, & Jovis, Mēphin condidit.* Vi. Herod. lib. 2.

(o) Sanchoniathon Berythius, apud Philonē Byblium, & ex hoc apud Euſ. Præpar. Evang. l. 1. c. ult.

historicusok (a' Babyl. fogság után) el nem halgatták azokat az ökröket, avagy csak valamelyikét azoknak, valaholott az Ægyptombéli bálvány Istenekrül szóllottanac. Még ama' hires Görög Poeták-is, Homerus és Hesiodus, kik még Esaiás Prophéta ideje elött éltenek, nem emlekeznek sohul az ö irásokban, azokrul a' Templomokban lakó hires ökrökrül; noha Hesiodus ugyan laistromot irt a' bálvány Isteneknec nézetekrül és szaporodásokrúl. Homerus-is emlekezik, a' napnak csordás ökreirül Siciliában, emlekezik Bacchusrúl-is, ki másképpen Osiris, de ennek Templombéli ökreirül né emlekezik. Hihető hogy avagy csak nem hiressedtenec vólt még el az ö idejében azok az ökrök, ha szintén már ackor el-kezdették vólt-is azoknak tartását a' Templomban. Ezt-is méltán tudakozhattyuk itt ezeknek felettébb való régisége ellen; miért hát,

Vid. Herodot. in Thalia l. 3. p. (mihi) 195. & 196. ubi de Api, Memphitico bove tractat. Vixit autem Herodotus ante natum Christũ circiter, an. 443. Nehem. tempore. Manatho loco citato apud Josephũ. qui vixit tempore Ptolomei Philadelphi, h. e. circa an. 267. ante natũ Chr. Diodor. Sicut loc. jam cita. qui ante Christum natum, an. 60. floruit. Strab. an. Christi 20. Plut. an. Ch. 100. Porphyrium an. Ch. 270. Vide Theogoniam Hesiodi. Homer. Odiss. 12.

hát, hogy a' Sidók a' pusztában nem eleven ökrőt állattanak inkább elő bálványúl, hanem csak képet, ha azt látták már az elött Ægyptomban, hogy azok az ő Templomokban eleven ökrőt tisztelnec. Végezetre ide járul ez-is, hogy az Ægyptombéli leg hiressebb ökrőt, melly vólt Méphisben, olly jegyeckel irja-le Herodotus, † a' mellyek nem találtattanak-fel a' *borjú képben*. (Abbúl hasonlóképpen itilhetűnc a' másikrúl-is, melly vólt Heliopolisban.) A' több jelek között, egy nevezetes ez, hogy saskeselyűnek a' képe vólt az hátán. Mit mondgyunc hát mind ezek után a' pusztában épittetett *borju* kép felől? Fel. Mi ezt mondgyuc, hogy aza' forma, a' mellytül vettéc az Israeliták az ö borjú, vagy inkább ökőr kép bálványokat, nem eleven állat vólt, az Ægyptombéliec Templomiban, hanem irott, öntött, és faragot ökőr képek vóltanak: ugy hogy már abban az időben mellyben az Israelitác Ægyptomban nyomor-

Odyss. 11 Vid. etiã Hymnos sub nomine Homeri, saris antiquos.

† Herod. lib. 3. in Thalia. p. (mihi) 196. *Habet hic vitulus, qui apellatur Apis hæc signa: Toto corpore est niger, in frõte habens candorem figuræ quadratæ; in tergo effigiem aquilæ cantharum in palato, duplices in cauda pilos.*

gottanak, az Ægyptombéliec ókór és egyéb állatoknac képeiben tiſztelték azokat a' meg-hólt hires embereket, (Mizraimot és többeket, kik között hihető, Jósephet-is,) a'kiket ők idő múlván, az ő jeles viſelt dolgokért magoknac Iſtenül emeltenek-fel. (Deákúl igy mondhatnánk-ki; *in numerum Divorum retulerunt.*) ugy mindazonáltal, hogy még abban az időben, az igaz Iſtennek iſméretit, a' mint az ő régi elejektül reájok ſzállott, tellyeſséggel el nem felejtettéc vólt, noha már igen meg-veſztegettetett vólt nálok; hanem még a' meg-hóltaknac, és azoknak czimereinec s' képeinec imádásában-is (*ultimatè*) az igaz Iſtent akarták (hogy már) tiſztelni; ugy hogy az ő tiſzteletec végképpen a' Teremtőben (kihez amazokat közben járók helyett rendeltéc) határozódgyéc. De ugyan csak bálványozás vólt Iſten előtt, azilly emberi ágybúl koholtatott tiſztelet. Hogy penigien meg-vólt még ackor az Ægyptombéliecnél, az igaz Iſtennec réſz ſzerint való iſméreti, és valami megveſztegettetett tiſzteleti, meg-tetſzik az Ægyptomi bábáknac az ő példájokból; a' kik mind annyi ſetétségben-is, félték még az Iſtent, *Exo. 1.17.* a' holott nem idegen, hanem a' Jéhova Iſten értettetic; mint máſutt-is, a' Pharao királynac Jósephrúl való ſzavaiban, már az előtt 139 eſztendőckel, *Gen. 41. v. 38, 39.* Az Ægyptomi bólcsek-is valláſt tettenek ennek hatalmárúl, *Exod. 8. 19.* Sőt maga a' kegyetlen Pharahó-is, valláſt tett a' Jehovárúl, *Exod. 9. v. 27, 28.* Ki hinné-el az Izrael népe felől-is, hogy Áronnal edgyütt olly minden balgatagságot fellyül haladó balgatagságra fakadtanak vólna-ki, hogy à Jehova Iſtennec jelül, éppen ókór képet emeltenec vólna-fel, ha el-hitették vólna azt magockal, hogy az Ægyptombéliec a' Jehova Iſtennec mindé emlekezeti nélkül, csak csupán hólt embereket tiſztelnec az olly képekben? De az Ægyptomiaknac tévelygéſe

Phllo Byblius ex Sanchoniathone; apud Euſ. Præpar. Evang. l. 1. c. 6. *Priſci, præcipuè Phœnices atq; Ægyptii, quos cæteri ſunt imitati, ſi qui vitam aliquare inventâ exoluerunt, eos benefactores, communes què Patronos putantes, quaſi Deos adorabant, quibus, ſtatuas ac ſimulachra, Templa quoq; ſtatuebant*

Loco proximè citato, Philo Biblii

ex vetuſtiſſimo ſcriptore Sanchoniatone, homines in vita virtutibus claros, poſt mortē Patronos ac benefactores appellat; ſicut hodierni Romanēſes de ſānctis cœlitibus loquuntur in hunc finem, ut eo magis ſuis inculcent, Sanctorū invocationem. Vide etiam Heſiodum l. 1 ad Perſ. ubi de hominibus aurei ſeculi ſic ait. Ii qui

dem divi facti sunt (postmortem) Jovis magni consilio, boni, in terris versantes custodes mortalium.

géſe csalta-meg ôket, kiktûl ezt tanúltác vólt, hogy az olly kûlsô ábrázatokban-is, lehet Iſtent tiſztelni, fôképpen az olly állatoknac képeiben, a' mellyeknec husát kedvelli Iſten áldozatúl. Igy ôk-is fel-tôttéc ugyan, hogy az igaz Iſtent tiſztellyék a' borjú kép által, *Exod. 32. v. 4,5.* de valóban ki-ſzakadtanac, és rút bálványozásban eſtenek, a' nem ſzabados tiſzteletnec módgyával. Hogy peniglen már abban az idôben vóltanak bôven oktalan állatoknac képei tiſzteletre fel-emelve az Ægyptombélieknél, ki-tetſzic a' máſodic parancsolatbúl, *Exod. 20. 4.* a' holott az Ur Iſten nem csak kôzônségeſſen a' bálvány képek ellen, hanem kûlônôſſen-is, az oktalan állatoknac (vallásért való) ki-ábrázoláſa, és azoknak képeinec tiſzteleti ellen, kiváltképpen való tilalmat adott-ki: melyben tekintett ô felsége az Ægyptombélieknec és a' Cananæuſoknac bálványozáſokra. A' fellyebb emlitett igen régi pogány Hiſtoricus-is emlékezik

Sanchoniathon, loco citato apud Euſeb.

kezik ezeknec illy bálvány képeirûl; tudni illik kigyó képrûl, mellyet ſaskeſelyû fejûnek irtanac. Emlekezik az Aſtarthe bálványnak-is, (melly hol Venuſnac, hol Iſiſnek nevezteteti) bika fô kép czimerérûl, és a' Saturnuſnac négy ſzárnyairûl. Emlekezik a' Philiſtæuſoc Dágonnyárûl-is; mellyrûl tudgyuc azt a' ſzentiráſbúl, hogy edgyik réſze hal kép vólt, *1Sam. 5. v. 4.* Kérdhetné itt valaki; miért hogy a' Sidók, annyi ſok bálvány képek kôzzûl, ôkôr képet válaſztottanak inkáb magoknac, hog' ſem mint máſt? Fel. Ezért, mert az Ægyptombéliek-is azt bôcsûltéc leg inkáb a' tôb képek felett, mint hogy az áldozatra való állatok kôzzûl-is, elsô és leg nagyobb vólt az ôkôr féle állatt; annak felette ôk nagyob hirû nevû embereket tiſzteltenec abban, mint egyéb állatoknac ábrázatiban. Ha ki penig akarja meg-tudni, mitûl indúltanac régenten az Ægyptombéliec erre, (minek elôtte tôbbekre vetemedtenec vólna-el,) hogy okta-

lan állatoknac képeiben tiſzteltéc hóltok után azokat, a' kik igen jeles dólgot vittenek véghez éltekben; ennek eredetit helyeſſen fel-nyomozhattyuc, a' régi pogányoc iráſibúl. Mert ſzokáſok vólt régenten az Ægyptombélieknec, hogy a' nagy tiſztviſelő hatalmas emberek ő közöttőc, ez avagy amaz oktalan állatnak képét viſeltéc az ő czimerekben; mellyet még az hadban-is a' fiſakokon oda hordozták magockal. Ez illyeneket hóltok után, végre az Iſtennec igaz tiſzteletitűl el-távozott maradékok, az ő jeles viſelt dolgokért, és jótéteményekért, azon ő czimerekben tiſztelték, az az, abban a' képben, mellyet magockal viſeltenek, és a' melly mellett ſok jót tettenek vélek; ugy hogy azoknac végre, még magok képét-is nem kűlömben irták-ki, hanem az olly oktalan melly

Diodor. Sic. Bibl. l. 1. & ex eo, Euſ. Præp. Ev. l. 2. c. 1. *Antiquiſſimis temporibus animalium effigies, ab Ægyptiis. Ductibus atque imperatoribus, galeis inſculptas, ferri ſolitas dicunt alii. eamque rem ipſis imperii ſignum fuiſſe.*

Huc pertinet quod etiam ſo, ſeu Iſis Ægyptia dicitur in bovem converſa, tranaſſe mare; eò quod navis, qua tranſvecta eſt, inſigne erat bos. Vide Lactantium l. 1. de falſa Relig. c. 11. Illuſtrantur hæc etiam literis illis, quæ hodie Armales vocantur; daturque inſignium & confirmationem Nobilitatis. In illis, nunc Leonum, nunc Rupicaprarum, nunc aliorum animalium viſuntur imagines.

állatnak képével elegyitve, a' mellynek formáját czimerűl viſelték. Az honnat ez-is következett, hogy a' melly állatoknac képeit czimerűl viſelték az igen hires emberek, magokat-is oſztán az olly oktalan élő állatokat, igen jeleſſeknec, és ſzenteknek tartották, és naponként a' tévelygésben eléb eléb menvén, végre a' mi nagyob azokat Iſtenek gyanánt imádták. Itt akárki által láthattya, hogy a' nagy erejű embereknek czimerek, helyeſſen lehetett a' bika; és a' jó gondviſelő, s' egéſz Országot-is a' ſzükségnec idején táplálni tudó gazdánac a' ſzántó ökörnec képe. Akármi egyéb czimerrel ſem tiſztelhette-meg Jóſephet éltében à Pharaó király, illendőbbel, mint ezzel; hólta után-is czimerűl házánál, és koporsója felett, nem emelhettenek-fel Epitáphiumúl nékie az Ægyptombéliek, helyeſſebb czimert, mint a' mellyben, mind ez jelentetett, hogy gabonát idején korán bőven ſzerzett vólt nékiek, a' következendő nagy

Diodor. loco jam citat. & Euſ. Præp Ev. l. 2. c. 1. *Partâ deinde victoriâ ea animalia quorum imaginem, victorioſi duces geſtarunt, in Deos relata ſunt.*

Ruffin. Eccl. Hiſt l. 2. c. 23. dum de ſimulachro Serapidis quod erat Alexandriæ, cujuſq; capiti modius ſuperpoſitus erat, tractaret, inter alia ait: *Quidam in hoc norem na-*

stri Joseph formatum perhibent simulachrum, ob divisionem frumenti, quâ famis tempore subvenit Ægyptiis. Vide etiam Suidã in voce Σαραπισ.

drágaság ellen, mind penig hogy az hét kővér, és az hét ősztővér tehenekrűl való álmot, igen bőlcsẽ megmagyarázta a' Pharahónac. Igy vólt ő nálok első kezdeti az oktalanoc képeinec. Es annál inkáb meg-erőssődtenec az ő tévelygésekben, némely állatoknak, őkrőknec és juhoknak tiszteletre való ki-ábrázolásábã, hogy el-hitették bolondúl magokkal, hogy Isten az ollyan állatokban valóban győnyőrkődic, és tulajdon képpen azoknak véreckel és húsokkal akar a' bűnőkért meg-engeszteltetni. Ezekbűl immár észre vehettűk, honnat vettenek alkalmatosságot magoknac arra a' Sidók, hogy fiatal őkőr ábrázatot emellyenek-fel.

Fr. Monceius de Vitulo aureo.

Nem halgathatom-el itt, egy ellenkező vallású tudós embernec, errűl való elméjét; a' ki illy vélekedésben vólt, hogy az Aáron, nem egyebet, hanem a' Cherubimok képét és formáját viselte ackor elméjében, mikor a' borjú képet őntőtte, ugy hogy az a' kép hasonló vólt a' Chérubimok-

moknac akár mellyikéhez. De ez semmiképpen meg nem álhat. [1] Mert az Aáron nem látta vólt még ackoráig, minémű lehet a' Chérubimok formája. Móses vólt az, egyedűl, a' kinek Isten, mind ezeknek, mind penig a' Sátornak és annak eszközeinek formáját a' hegyen megmutatta, hogy osztán le-szálván az hegyrűl a' szerint vitesse véghez azokat. Olvasd-meg erre jól, *Exod. 24. 13. (coll. ult.) 14, 15, 16. 18. & cap. 25. 26, 27. usq; ad cap. 32. v. 1.* Nem kővetkezic a' 24-dik résznek 9 és 10-dik verseibűl, hogy már az előtt láthatta az Aáron a' Cherubimok formaját a' hegyen, mert hiszem ott semmi emlekezet nincsen arrúl, hogy ackor az Isten kőrűl valami kűlső ábrázat látczott vólna, hanem kűlőn osztán és magánossan mutatta-meg az Ur Isten a' Mósesnek, azoknak a' titkos dolgoknak ábrázatit, mellyeket akart épittetni általa. A' Chérubimokrúl vagyon nevezet szerint, *Exod. 25. v. 18, 19, 20. Conf. v. 40. & Hebr. 8. v. 5. col. ult.*

Conf. Deut. 4. 15.

[2] Nem

[2] Nem edgy Cherub, hanem két Cherubimoc vóltanak azok edgyűt, a' mellyeknec formáját Isten Mósesnek jó eleve meg-mutatta. Es igy, ha azoknak formáját kővette vólna az Aáron, kettőt, nem edgyet kellett vólna önteni. [3] A' Cherubimok formája, a' mint Ezechielbűl észre vehettyük, igen kűlömbözött, az Aáron borjú képétűl, *cap. 10. v. 14. 21. conf. cap. 1. v. 6, 7, 10.* Vólt ugyan à Cherubimnak borjú avagy (ökör) ábrázattya-is bal felől, annakfelette a' talpai-is lába fejével edgyűtt, à borjúnac lábaihoz vóltanak hasonlóc; de mind orczája előre emberi ábrázat vólt, mind peniglen a' lábai, felyűl a' lábok fején, mint az emberi lábak egyeneſſek vóltanak. Annakfelette, még oroszlán ábrázattyok-is vólt jobb felől, és mind ezeken kivűl, még sas ábrázattyok-is. Ezechiel a' 10 dik részben *v.* 1, 2, 3, 4. & sequ. Cherubimokat ugy irja-le, hogy azokbúl észre vehettyük minémüek vóltanak a' Jérusálembéliec, *Conf. cap. 9. v. 3.* Ezekbűl ki-tetszik, hogy fundámentom nélkűl való vélekedés az, melly az Aáron borjú képét, a' Chérubimok formája szerint valónak állattya. Eddig kelle ki-terjeszkednem a' Sidók borjú kép bálványának alkalmatosságával; mert kevés szókkal, mellőle mint nem kicsiny elmélkedésre való materia mellől, el nem mehettem. Edgy kis dolog vagyon még hátra, ugyan a' második kérdésre tartozó. Miért hogy az Apostol, nem közönségessen szóll az Israelitákrúl, hanem csak némellyekrűl mondgya hog' bálványozóc vóltanac a' borjú kép előtt? Ebben-is arra tekint az Apostol, a' mi meg-vagyon irván a' Mósesnél. Tudni illik hogy sokan a' Léviták közzűl, tisztán tartottác magokat ettűl à bálványozástúl. (El-kell hinni, hogy az ollyanok mégcsak ki sem mentek ackor sátorokbúl, midőn mások a' borjút tiszteltéc.) Ez meg-tetszic ebbűl: Mert midőn a' Mózes kivánná, hogy valakic a' Jehováé, (az az annak tisztán

tán tiſztelői) gyűlnénec ő hozzá; igy adgya elönkben az Irás, hogy azok kik ő hozzá gyűltenec, minda' Lévi fiai vóltanac, *Exod. 32. v. 26. conf. ibid. v. 27, 28, 29. & Deut. 33. v. 9.*

Az 3. F. A' pogányoc az ő bálvány Iſtenec körűl, mint egy majmai vóltanac régenten az Iſten hiveinec, és láttattanac azokat követni: de a' követés, ſem nem jó végre, ſem nem az ő grádusában és mértékében vólt. Az Iſtennec hiveinec eleitűl fogván való ſzokáſoc vólt ez régentẽ a' Meſſiás meg-jelenéſe előtt, hogy ők véres áldozatokat tettenek Iſtennec; példázván ezzel a' Jéſus Chriſtuſnac jövendőbéli véres áldozattyát, és hitteckel arra tekintvén; mint A'bel és többek. A' bálványozó pogányok-is követtéc ezt; csak hogy ők a' bálvány iſteneknec, és egyſzerſmind az ördőgnec tiſzteletire, s' engeſztelésére cselekedtéc. [Igaz ugyan, hogy az ő bálványozáſoknac kezderin, miglen még az igaz Iſtennec elébbeni iſméretitle nem rázták magokról, ugy

ugy akarták ők, hogy a' mikor a' képeket tiſztelic, és azok előtt áldoznac, a' tiſztelet ezek által, utolsó képpen Iſtené légyen; [a' mint fellyebb meg-érténe, à régi Ægyptomiakrúl,] de mihelyen meg-oſzlattác az iſteni tiſzteletet, Iſten és a' bálvány képek között, ugy hogy a' képeknec meghajtottác magokat, és azokat-is áldozattal s' innepléſſel tiſzteltéc, azőtúl nem tartotta Iſten magáénac az olly tiſzteletett, hanem emberi agybúl ki-koholt idegen iſtenkeének, [bálványokénac egy ſzóval,] és ördőgökénec. A' bálványozó Izraelitáknac példájokbúl vehetűnc erőſséget a' régi pogányoc felől-is, kik még az ő bálványozáſoknac kezdetin, Iſten és a' bálványok között oſztották-el az iſteni tiſzteletet. Amazoknac tiſzteletit a' borjú kép előtt mint csupán csak bálvány imádáſt; [noha ők másképpen akartác;] ugy adgya elönkben az Urnac lelke; bizony tehát ezekét-is. Láſd-meg *Act. 7. v. 41. conf. Exod. 32. v. 4, 5, 6.*] Továbbá,

bá, a' hivek régenten ettenec s' ittanak-is az áldozatnac idején, ugyan ott, a' hol áldoztanac az Ur előtt, és ugyan azon áldozatnac húsábúl ettenec, mellyet Istennec bé-mutattanac; (oda értvén ezt, ha t. i. olly áldozat vólt, a' mellyben részec lehetett; *Vide Leviticum*; de mind ezekben szép mértékletességet kővettenec, *Deut.12.v.6,7.* Sőt még ez előtt a' parancsolat előtt-is szokásbã vólt ez a' hiveknél. *Vide Exod.18.v.12.& cap.24.v.11.* (Jelentettéc ezzel, hogy ők hitek által bélsőképpen részesűlnec, a' Christusnac kővetkezendő áldozattyánac érdemében.) A' pogányok-is † kővettéc ezt hogy már; ők-is ettenec az áldozatnac idején, az áldozatnac húsából, s' ittanac-is annakfelette; de ezt-is mint a' tőbbit a' bálványoknac tiszteletire cselekedtéc; és mentűl továb mentenec a' tévelygésben, annál inkább el-távoztanac a' mértékletességtűl, és a' mi szent vendégség vólt a' hiveknél, ők azt végre testi jó lakásra és tobzódásra forditottác. Ez a' szokás megvólt az Ægyptombélieknél-is, az ő hires bálványoknac, (kit végre a' maradékoc *Osirisnek*, à Gőrőgők *Bacchusnak*, *Dionysusnak*, másoc *Adonisnak*, és *Thammuznak*-is neveztenec,) tiszteletiben, *Ezech.8.14.* Sőt egyéb hires bálványoknac tiszteletiben-is, ezt cselekedtéc a' pogányoc. Kőnnyű ezt a' régiek bűl, Homerusból és Herodotusból meg-mutatni. Herodotus ugyan nevezet szerint szóll az Ægyptombéliec ceremoniájokról. Nem-is kell azon kételkedni, ha meg vólt-é már ez a' szokás a' Móses idejébẽ az Ægyptombéliec kőzőtt; mert mind ezekre, s' mind penig egyéb nemzetekre régenten, az áldozatockal edgyűtt származott ez a' szokás. Hogy penig immár a' bálványozó Sidókra szállyunk-le. Ettenek s' ittanac ők-is a' borjú képnec tiszteletiben, a' mint a' szent Pál Apostol előtt régen meg-irta a' Moses, *Exod.32.v.6.* De bezzeg el-távoztanac vólt ám ebben a' régi szentec nyomdokainac kőve-

† Homer. Odiss. 4. ubi agit de sacrificio Palladis. *Post quam assarũt carnes exteriores, & detraxerunt; epulabantur sedentes.* Item, Herodot. in Euterp. lib. 2. de Ægyptiorum sacrificiis tractans ait: *Dapes ex sacrificii reliquiis proponuntur.* Imò ipse antiquissimus Moses id testatur, de sacrificio Moabitarũ *Num.* 25.2. *confer Psal.* 106.28.

Vid. Homer. & Herodot. loc. citat.

Vid. supra cit. *Nũ.* 25. v. 2.

kövétésétűl. Akármi fogás lett légyen az ő elméjekben, de bizonyára helyessen és igazán nem fundálhattác magok cselekedetit, a' szentekneccselekedetin, hanē ha csak viszsza élésképpen. (1) Mert azokIsten előtt, és nem valami bálvány kép előtt ettenec s'ittanac az áldozatnac idején, hiteckel ama' lelki ételre és italra a' Jésus Christusra tekintvén. (2) Mert azok mértékleteſſen ettenek és ittanak. A' bálványozó Sidóc penig a' borjú kép előtt, a' pogányoc szokása szerint (a' mint ki tetszik,) mértékletlenűl ettenec és ittanac. Ha borok nem vólt-is ackor a' pusztában, de ugyá mértékletlenűl,(kelletinél fellyebb) élhettenec a' hussal és vizzel. (El nem mulattác vólna a' nagy bor italt-is, ha kaphattanac vólna.) Innétlett, hogy hasok megtelvén, más vétekre-is ki-fakadtanac, a' mint majd mindgyárt meg-hallyuc, a' negyedic kérdésre való feleletben. Azért viszsza élés vóltinkább ez a' szentec cselekedetivel, hogy

sem mint azoknac követése; ugy hogy, a' mint az ő bálványoknac formáját az Ægyptombéliektűl vették, ugy az ő vendégségekben-is, azoknak meg-veszett szokásokat fejezték-ki. Erthettyűc már, micsoda szokás vólt az, hogy a' nép a' bálványozásban le-űlt enni és innya.

A' 4. F. A' régi pogányoc, a' mint hog' tobzódással, ug' játéckal-is, meg szaporitottác az ő bálvány istenecnec tiszteletiben való ceremoniákat. Az áldozatnac idején, minekutánna a' jó lakás fel-gerjesztette őket, játékhoz fogtanac, és arra költenec-fel ülő helyekbűl. Hihető hogy ebben-is, mint majmoc, a' régi szenteknec követésétűl tévelyedtenek-el. Azok szép dicsiret énekléssekel vigadtanac az Ur előtt az áldozatnac idején. A' pogányoc penig viszsza élvén az énekléseckel és musikálásockal, éktelen játékokra s' bolondoskodásokra forditottác azokat. A' borjú kép előtt vétekben esett Sidók-is, vették vólt ezt a' játékot-is az Ægyptombéliek-

Vid. infra paulo post, loca ex Virgilio & Horatio bene citanda.

liektûl. De az itt még is a' kérdés: micsoda értetic a' játékon, mind az Apoſtol ſzavaiban, mind penig a' Móſes irásában, *Exod 32. v. 6.* Fel. El-hagyom ſzántſzándeckal ama'kételkedéſt, hogy a' Sidó ſzót, melly Móſesnél vagyon nevetéſnek-is lehet forditani; (igy: *és fel-kôltenek nevetni*, avagy *nevetkezni.*) Mert az Apoſtol itt minden kételkedéſnec nyakát ſzakaſztotta, holott tágas értelmû ſzóval igy forditotta; *és fel-kôltenek jádzani.* Azért egyeneſſen a' kérdéſre felelek meg. Vóltanak egynéhány rendbéli nevezetes játékok a' pogányoknál, a' mellyeket ôk igy neveztenec. (1) Elsôben vóltanac ônálok harczolásbéli játékok. (2) Vóltanak futásbéli játékoc. A' mellyektûl, [mind a'kettôktûl] vészen à ſzent Pál Apoſtol haſonlatoſságot, midôn igy ſzóll: Ama' nemes harczot meg-harczóltam, pállya futásomat el-végeztem. [*2 Tim. 4. v. 7.*] (3) Vóltanac muſikálásbéli játékok, avagy nótálgatáſoc. [Még az iſteni tiſzteletben való régi muſikáláſt-is, néha a' ſzent Irás játéknac nevezi, de ſzentnec éreſed, *2 Sam. 6. v. 5.* & *1 Chron. 13. v. 8. Conſule textum Hebraicum.*] (4) Vóltanac tánczolásbéli játékoc, éktelen kiáltáſockal, fajtalan énekléſeckel és muſikáláſockal edgyûtt. Ebben a' játékban a' tánczoſoc rendben vették magokat, és acképpen ugráltanac a' muſika ſzóra; a' mint e' mái napon-is némelly eſztelenkedôc ſzóktác járni, ez pogányoc maradványát. Kôz vólt peniglen ez, mind férfiackal, s' mind aſzſzonyi állatockal, de hol kûlôn a' férfiac, hol kûlôn az aſzſzonyi állatok, hol peniglen mind a' két félék edgyûtt bolondoskodtanac. Bôven emlekeznec errûl a' pogányoc ônnôn magok; mint ki-tetſzik azokbûl, kiket itt óldalrúl fel-jedzettem. A' fel-vett igékben a' játék, nem a' harczolásért, ſem nem a' futásért vétet-

Ludi tum pugnâ, cursû decertantiû, celeberrimi erât illi olim apud Gêtiles, qui dicebantur, *Olympici*; *Pythii*; *Isthmii* & (4-tô) *Nemæi*; de quibus vide ex Diodoro, Plinio, aliiſqué Polydorum Vergil. Lib. 2. de Invent. rerum, cap. 13.

Homer. Odiſſ. 1. *Poſtquam potûs & eſca deſideriû exemerunt proci; ipſis verò alia in mẽte cura erant; cantus Saltatioq́; : hæc enim ſunt (ait) ornamenta convivii. Præco autem in manu citharam perpulchram poſuit Phemio.*

Livius Decad. 1. l. 7. pag. (mihi) 338.--*Ludiones ex Hetruria acciti, ad tibicinis modos ſaltantes.* De viris ſaltu certantibus, fit mentio etiam apud Homerum Odiſſ. 8. Herod. l. 5. (in Terpſichore) de choris mulierum Æginetarum.

Homer. Iliad Σ (seu 18.) de Clypeo Achil sub finē. ἔνθαμὲν &c. *Ibi quidē adolescentes, & virgines formosissima tripudiabant invicem in vola manus tenentes.*

vétettetic; mert a' kik ezeket gyakorlottác azoknac mértékletesseknec kellett lenni mind ételbē mind italban, és mindenben valami a' testet terhelné, avagy erőtelenitené, *1 Cor. 9. v. 25.* Mondhatnánc ezt-is, hogy még nem-is vóltanac, a' Móses idejében a' pogányoknál, azok a' hires játék és comœdiabéli harczolások s' futások, mellyekrűl a' későbbiek olly bőven emlekeznec. De nem szűkség hog' ezen mulassunc, holott senki illy játékot nem vitat a' bálványozó Sidókrúl. Továbbá, nem-is csak mágánossan a' musikálásért, és mesterséges éneklésért vétettetic; mert ezeket ülve-is véghez vihettéc vólna kétség nélkűl nem-is vólt az egész bálványozó nép, mind musikához és mesterséges énekléshez tudó. Annac felette, a' régi bálványozóc, a' jó lakás után, nem csak effélékre, hanem tőbbekre-is fakadtanak-ki. Azért mi itt azt értyűc a' játékon, a' mit régenten a' bálványozó pogányoc, az áldozatbéli jó lakás után, fel-

fel-kelvén, az ő bálványoknac tisztelet ire véghez szoktanac vólt vinni. Ez penig vólt a' negyedic rendbéli játék, [mind az Apostolnac, s' mind a' Mósesnec czéllya szerint,] tudni illik a' táncz, hozzá tartozó hijjában valóságockal és bolondoskodásokkal edgyűtt. [Igaz dolog hogy kővetkezés szerint az Apostol, a' *játék* alatt, minden bálványozó játékokban és pompákban való részesűléstilt, mindazonáltal leg elsőb tekintettel a' Mósesnec czéllya szerint a' tánczottiltya.] Ide kell érteni az ugrándoztató musikálást-is, mert az vólt fel-gerjesztője s' igazgatója a' tancznac. Errűl a' Gőrőg és Romai pogányoknac tudóssi, edgynéhány helyeken tésznec magok irásiban bizonyságot, hogy ő nékiec szokásoc vólt, némelly hiressebb bálvány isteneket, leg főképpen Bacchust, nem csak áldozatockal és vendégeskedéseckel, hanē tánczolásockal-is tisztelni. Itt osztán, kűlőmb kűlőmbféle bolondoskodásokra fakadtanak-

Homer. Odiss. 1. dudū jam de omni convivii pronunciavit, *Cantū & saltationē esse ornamentum convivii.* Virgilius adhuc expressius, de choreis, sacrificio Herculis, adjunctis, Æneid. 8 *Instaurāt epulas &c Tum Salii adcantus, incēsa altaria circum, populeis adsunt evincti tempora ramis. Hic juvenum chorus, ille senum, qui carmine laudes, Herculeas,*

nac-ki. Mert minekutánna a' Sátán el-foglalta őket, el-hitettéc azt magockal, hogy az ő bálvánnyoc e' félékben győnyőrkődnek. Sőt még ezt-is hirdettéc felőlőc, hogy magok-is a' bálvány Isten aszszonyoc, (éjjel a' mikor az emberec nem láttyác,) ki-sétálnac az ő helyekbűl, és tánczolnac. A' mit mondunc a' Gőrőg pogányoknac, régi tiszteletbéli tánczokrúl, szintén ugy kell érteni az Ægyptombéliekrűl is; mert a' mint már fellyeb mondottuc, a' Gőrőg *Bacchus* Istene, [avagy *Dionysusa*] minden le-irására és ceremoniáira nézve, nem egyéb vólt hanem az Ægyptombéliec *Osiris* bálvánnya. Egy szóval, valaholott a' Bacchus tiszteltetett, [akármi névalatt] nem vólt annac tiszteleti táncz nélkűl. Altal láthattyuc hát ezekbűl, hogy a' Sidók-is a' pusztában, a' borjú kép előtt

& facta ferunt. De Saliis Sacerdotibus, vide Plutarch. in Numa & Leviũ Decad. 1. l. 1. Stra. l. 10. ubi de festivis sacrificiis agit de Baccho Apoline, Hecate & cœteris Musis ait *Choreæ etiam sacrorũ solenia, horum Deorum communia sunt.* Ibidẽ. *Baccho autem adsunt Satyri,* &c. Consule textum authoris. Vid. Hesiod. in Deorum Generat. sub initium. De Musis. *Circa fontem nigrum, pedibus teneris saltant, &c. in Helicone, choreas duxerunt pulchras.*

Horat. Carm. l. 1. Od. 4. *Jam cytherea choros ducit Venus, imminente Luna; junctaq; Nimphis Gratiæ decentes, alterno terram quatiunt pede.*

előtt való tánczolást a' jó lakás után, nem magoktúl találtác, hanem, a' mint a' bálványnac formáját, és a' mértékletlen ételt s' italt, ugy amazt-is, az Ægyptombéliektűl vettéc.

De kételkedhetnék talám itt valaki, ha meg-vólté immár a' Móses idejében, ez illy bálványozó tánczolás az Ægyptombélieknél? Fel. A' miképpen hogy egyéb vesjetségek-is nem egyszer s' mind, hanem idővel termettenek a' bálványozó népek kőzőtt, ugy ez aránt-is meg-engedgyűk, hogy a' Móses idejében, nem vóltanak még meg, mind azok a' tetés bolondságok, és iszszonyu útálatosságok a' tánczal edgyűtt, az Ægyptombéliek kőzőtt, (s' más népek kőzőtt-is,) a' mellyekre végre az ő maradékjok el-vetemedtenek; de hogy azon kételkedgyűnk, ha már akkoron az ő bálványozó tiszteletekben, ugrándoztanaké a' tarafarás ének és musika szóra, hogy igy tánczolással-is jelẽtenék a' bálvány előtt való őrőmőket, nincsen semmi fundámen-

Strabo l. 10. Totum ceremoniale negotium quod Orgya vocant. Bacchanaleq; & choricum Libero Patri, (h. e. Baccho) attribuerunt, & Apollini, & Hecatæ, & Musis cætetis. Hæc de Græcis Strabo. Herodotus autem de Ægyptiis (l. 2.) ait, quod Baccho diem festum agãt per omnia Græco festo similem. Additq; Græcos sacra Bacchanalia,

ab Ægyptiis accepisse.

dámentumunk reá. Meg is lehet ezt mutatni. (1) Mert ama' régi Görög Poéták Homerus és Hesiodus, ugy emlekeznek a' bálvány Istenek előtt kedves tánczrúl, mint meg-rögzött régi dologrúl a' Görögök között. Tudgyuk peniglen azt, hogy leg tőb tánczolások és bolondoskodások vóltanak a' Bacchusnak tiszteletibẽ; azt-is tudgyuk a' pogányok vallástételébűl, hogy a' Görögök a' Bacchus tiszteletinek ceremoniáit az Ægyptombéliektűl vették. (Sőt még a' bálvány Isteneket-is, igen azoktúl.) Bizony tehátannál inkáb meg-vólt már régen az Ægyptom bélieknél a' Bacchusnak ceremoniája. Sőt a' Jób Pátriárcha könyvébűl, (ki a' Móses előtt élt,) cap. 21. v. 11, 12. el-hitetem magammal, hogy régen Moses előtt az Istent nem tisztelő embereknél, mind Arabiában mind Egyptumbã, meg-vólt az jól lakás mellett való tánczolás. (2) A' Mosesnek tulajdő irása-is erősség minékűnk az Ægyptumi bálván'ozó táncznak régiségérűl,

rűl. Mert az a' játék, a' melyről emlekezik, Exod. 32. v. 6. nem lehet egyéb játék, hanem tombolással és kiáltozással való; a' mint ki-tetszik a' régi bálványozók játékinak elő s;ámlálásából, és a' Mosesnél-is a' 18-dik versbűl. A' Szent Pál Apostol czéllyais ez helynek citálásában ezt erőssiti, kinek czéllya ez, hogy a' Corintusbéli keresztyéneket a' pogányoknak bálványozó vendégségitűl innepléſitűl, és egyéb ceremoniájokban való részesűléstűl, (még csak maga gyönyörködtető nézésétűl-is azoknak) el-fogja; a' mellyek közzűl, igen hires vólt az ő dorbézlással edgyűtt való tánczolások. Ezektűl penig, à balványozó Sidóknak rosz példájokkal irtoztattya őket; mellyet nem cselekedhetne, ha a' Sidók a' pusztában, mind bálványozó vendégségben, mind penig tánczolásokban, részessek nem vóltanak vólna.

Holott immár ennyire mentűnk a' borjú képet tisztelők tánczának eredetinek visgálásában, kivánná talám

talám már itt azt-is valaki, hogy meg mutatnánk; *miképpen csúszott-bé a' tánczolás a' lakadalmakban, és egyéb vendégeskedésekben, nem csak a' pogányoknál, hanem a' kereszttyéneknél-is.* Ezt iméigy mutatom-meg. Mentűl fellyebb mehetűnk, annyira mennyűnk-fel a' tánczolóknak viſgálásában, meg-tapaſztallyuk, hogy nem az Iſten ſzenteinek lakodalmokban, hanem az iſtentelen eknek az ő nyájaskodáſokban, találunk leg első tánczoláſt, *Jób. 21.* v. *11, 12.* -- Az ő magzattyok tánczolnak, kiáltoznak a' dob és czithera mellett, és az orgonának zengésén örűlnek. Oda tétetik, ℣. 13. Csak a' jóban viſzik végh az ő napjokat. Azután ℣. 14, 15. igy irja-le ezeket. Kik azt mondgyák az Iſtennek, távozzál-el mi tőllünk, mert a' te útaidnak iſméretiben nem gyönyörködűnk. Micsoda a' mindenható Iſten hogy tiſztellyük őtet? avagy mit haſználunk véle ha ő néki eſedezünk? El-hiſzem hogy az illyenek között kezdett már akkor ki-ű-

tőget-

tőgetni ama' babonaság és bálvány imádás edgyſzers' mind, melly ſzerint, mihellyen látták némellyek, hogy fel-ſerkeny a' fényes nap, avagy hóld, ottan mindgyárt előtte megcsókolták kezeket, *Jób. 31. 26, 27.* Ha fellyebb megyűnk a' Jób Pátriárcha idejénél, fel-találluk ugyan, a' Rebecca és a' Jákób lakodalmának leirását, ezeken kivűl az Iſáknak csecstűl való el-válaſztásának idején ſzerzett vendégséget; de edgyikben ſem találunk tánczoláſt. Ha penig a' Jóbon alól megyűnk, a' Moſes idejére; ott mindgyárt iſmét fel-találluk a' tánczot, nem egyebeknél, hanem a' bálványozó Sidóknál a' puſztában, és az Ægyiptombéliecknél, kiktűl a mazok vették; a' mint fellyeb meghallánk. Ezeknek meg-gondoláſa, mint edgy újjal mutattya azt minékűnk, hogy a' jó lakás mellett való táncz, edgyűtt támadott és edgyűtt nevekedett a' bálvány imádáſſal. Mind-azon-által a' Rómaiak közzé ſokkal később vitte-bé a' Sátán, mint

az Æ-

Gen. 24. v. 54. Gen. 29. v. 22. Gen. 21. 8. Chryſoſt. in Gen. Homil. 48. de nuptiis Rebeccæ *Nuſquam* (hic) *cymbala & chorea.* Idem Homil. 56. in Geneſ. de nupt. Jacob. *Nuſquam lampades chorea, & faces præter usûs neceſsitatem.*

az Ægyptombéliek és a' Görögök közzé. *Numa* Király rendelt elsőbb a' *Márs* bálványnak 12. ugrándozó Papokat; (ldv. szül. előtt 713 esztendőkkel) kiket *Saliiknak* neveztenek. Az után sok idővel, (u. m. ldv. szül. előtt 361 eszt:) *Hetruriából* vittenek Rómában, egy nagy Pestisben a' bálványok engesztelésére, igen mesterséges tánczosokat, kik *Histrioknak* hivattatnak, *Vide Livium Decad. 1. l. 7.* Miképpen vették penig ezt-bé az ő menyekezői lakodalmokban, s' egyéb külső vendégségekben-is a' bálványozó pogányok, nem nehéz fel-találni: mert holott el-hitették azt magokkal, hogy az ő bálvány Istenek gyönyörködnek a tanczolásokban, és azokkal akarnak tiszteltetni, igen könnyen bé-vették a' külső lakásokban, és azokat gyakorlani, ottis isteni tiszteletnek tartották; oda tévén, hogy ugyan a' bálvány Istenek hadták-meg ő nékiek, hogy vigan musikállyanak és tánczollyanak a' vendégségekbé. Azt tészi ez, hogy a' Sá-

s' Sátán dictálta ezt nékiek, hogy minden fajtalan musikálásokat, és tánczolásokat, el-kövessenek a' lakodalmazásokban. (Böven meg látthatni ezt Homerusnál) A' Sidókat a' mi illeti, ő nálok ez a' jólakás mellett való tánczolás, soha eléb közönséges szokásban nem vólt, hanem minek-utánna a' pogányokkal kezdettenek barátkozni a' fogság után, és azoknak ez aránt való szokását, némelly istentelenek igen meg-kedvellették, és senkivel sem gondolván magok testi kivánságát bé-tellyesíttették. Igy ama' gyilkos Hérodes vendégségében fel-találluk a' tánczolást, *Matth. 14. v. 6.* Ez annál szabadossabban véghez viherte kőzöttök, hogy az Edom nemzetségébűl lett Sidóvá, és hogy a' Rómaiakkal, néki igen nagy barátsága vólt. Egyébaránt a' Prophéták régenten, a' tánczolás nélkűl való rendeletlen vigaságot-is, mint Isten haragját igé fel-gerjesztő nagy gonoszságot, ugy feddették teli torokkal, a' szó fogadatlan

datlan Sidókban, *Isa.5.11 12.* & *Amós, 6.v.5,6.* Ugy ki-nyomozták a' Prophétáke' meg-emlitett helyekben, a' régi Sidóknak bor mellett való testi vigaságát, hogy ha a' táncz akkor kőzönséges szokás vólt vólna nálok a' jó lakásokban, semmiképpen el nem halgathatták vólna. Az hátrább való időkben osztán, a' mikor a' *Sátán hét szerte* inkább el-foglalta a' Sidó *nemzetet*, mint valaha, akár mikor annak előtte, vagy az Ægyptomi, vagy némelly királyok alatt, a' Canaán földén való bálványozásban, akkor (mondom) naponként igen nagy erőt vett kőzönségessen kőzöttök, a' lakodalmokban való tánczolás. Sőt e' mái napon, azt-is el-hitették bolondúl magokkal, hogy az *Isten* önnön maga-is *'tánczolt Evával,* (oh pokolra való káromkodás!) mikor azt az Adámhoz vitte, (*Gen.2.v.22.* Ez az ő szíveknek balgatagsága, és az Istennek nagy itéleti rajtok, a' Messiásnak meg-vetéséért, hogy ekképpé minden temérdek hazugságokra, és bolondságokra el-vetemednek.

Matt.12. v.43,44, 45.

Vide Buxt. Synagog. Jud.c.39 de nuptiis Jud.

Ha peniglen valaki ama' példákbul, hogy a' Jephteleánya őrvendező sereggel. (*chorussal,*) és dob szóval ment-ki az ő attyának eleiben; *Jud. 11.v.36.* annak felette, hogy a' *Silóbéli* leányok-is az innepekben, tombolással szoktanak vólt jádzani a' Városon kivül; (*Jud.21.v.21,23.*) és hogy a' győzedelmeskedő Saulnak és Dávidnak eleiben, minden városokból, őrvendező seregekkel, dob és cithera szóval, (sőt úgy láczik némellyeknek, hogy tánczolásokkal) mentenek-ki, *1 Sam.18.v5,6.* (vel *v. 6,7.*) ha ki-mondom, ezekből akarná állatni, hogy még a' régi időkben-is, kőzönséges szokás vólt a' Sidóknál, a' musika szón való tánczolás; (1) Az első és a' harmadik példára azt felelem, hogy nincsen azokban semmi emlekezet az ugrándozásrul; annál inkább a' jó lakottaknak tánczolásárul; hanem csak *musika* szó mellett éneklő s' őrvendező seregekrül.

Josephus Antiquit. Lib. 6. c. 11.

Honoris causâ obviam venerunt ei, mulierum ac puellarum chori ad cymbala, ac tympana canentes.

A' Sidó ſzó-is, melly azokban a' helyekben vagyon, (Deákul a' Gó. róg nyelvnek kövétéſe ſzerént *Chorus*,) gyakrabban a' ſzent irásban, örvendezó és mint egy lélekben repdeſtetó énekléſt téſzen, haſonlatoſság ſzerént való ſzólláſſal, melly a' kúlsó örömtúl vétettetik, *Pſal.30.v. 12. & 149. v. 4. Thren.5.15.* Innét az illy énekléſſel örvendezó ſereg-is, azon ſzóval neveztetik, *Jer.31.v.4. Exod.15.v.20.* Tudgyuk ugyan, hogy a' mikor a' bálványozóknak pompájárul mondatik az a' ſzó, (*Chorus*) az énekléſen kivúl a' kúlsó tomboláſt-is jelenti, *Exod 32.v.19.* de még azoknál-is, nem mindenkor téſzen kúlsó tomboláſt avagy tánczoláſt: annál inkább az elő-bozott két példákban nem azt téſzen. Ugyan-is a' győzedelmen való örúléſre, nem a' kivántatott, hogy ugrándozáſſal mennyenek-ki az énekló a' győzedelmeskedőknek eleiben, hanem elég vólt és ſzintén tiſzteſséges vólt, örvendezó énekléſſel s' muſikáláſſal, ſeregeſtúl ki-menni; mint a' Moſes nénnye cſelekedett régenten több aſzſzonyi állatokkal edgyütt. *Exod.15.v.20.* Szokáſok vólt ez régenten a' Sidóknak, hogy a' jeles alkalmatoſságokban, muſika ſzóval-is ki-fejezték az ő örömöket, *Jer.31.v.4. 1Reg.1.v.40.* melyben igen tudóſſak lehettek közöttök az aſzſzonyi állatok és leánzók, mint a' példákból ki-tetczik. A' muſikálás penig magában, (az az, ha üres a' fajtalanságtul) nem tilalmas, főképpen a' békeſségnek és virágzó állapotnak idején. Egyéb-aránt az Anyaſzentegyháznak közönséges nyomoruságának idején, még a' néhai ſzabados muſikáláſtul-is megtartoztattyák magokat a' hivek. A' mi régi Magyarinkban is találunk erre igen emlekezetes példát, Láſzló Király halála után. (2) A' középső példára (*Jud.21.*) ezt mon-

Ex fragmentis Cic Columell. lib. 12. c. 2. Chori canentium meminit.

Pſ.137. v.1,2,3.

Offic. Prop. 5. S. Patron. R. Hungar. (ad calc. Brev.) Die 27. Jun. *La-*

diſlaum, anno Salutis 1095. ex hac vitâ ſublatum, univerſa Hungaria, integro triennio. Veſte pullâ & ſqualidâ luxit, ludis, choreis, omniq; muſico inſtrumento, per id tempus relegatis. Matt. 11, v. 17. & Luc. 7, v. 32.

dom; igaz dolog, hogy azoknak játékos énekléſek, nem vólt ugrándozás nélkül, a' mint afféle iffiak, és gyermekek az ő játékokban ſzoktanak cſelekedni, mint e' mái napi példa-is bizonyittya minden népek kőzőtt; kiváltképpen a' Belgák kőzőtt igen meſterséges ugrándozó játékok vagyon a' leányoknak, a' két felől meg-fogott kőtélnek csavaritáſa alatt; de ez illy gyermeki játékos ugrándozáſokbul, ſemmiképpen nem kővetkezik a' jó lakás mellett való táncznak meg-probáláſa.

Joſeph. Antiq. lib 5. cap. 2. De hiſce puellis, tanquam *luſitando iter ſecurè facientibus meminit.*

Ezekbűl ki-tetczik, hogy a' kereſztyének az Uj Teſtamentumi időben, nem a' Sidó néptűl vették a' lakodalmokban és vendégségekben való tánczoláſt, hanem a' régi bálványozó pogányoktul; az az, a' mikor meg-tértenek, magokkal hozták-bé ezt az eſztelenkedéſt a' kereſztyénségben; melynek eleitűl fogván ellenzői és rontói vóltanak; az Eccléſiabéli jó lelkű régi tanitók.

Tertul. de Idololat. Cypr. De Spectac. Ambroſ. in Luc. 7. & Lib. 3. de Virg. Chryſoſt. Hom, 48, & 56, in Geneſ. Item ad Matt. 14.

Ter-

Tertullianus, Cyprianus, Ambroſius, Chryſoſtomus és † tőbbek; de ugyan nem gyomlálhatták-ki tellyeſséggel. Fogyogatván ki naponként a' buzgó lelkű tanitók az Eccléſiábul, annál keveſebbé fogyott a' tánczolás a' kereſztyének kőzzűl. Igaz dolog, hogy a' hires tanitóknak el-fogyáſa után-is, † Zachariás nevű Római Pápa, Idvezit. ſzűl. után, 742. eſztendőkkel, nem ſzenvedhette vagy csak azokat az utálatos tánczoláſokat és muſicáláſokat, mellyeket valaki az utczákon ſzéllyel gyakorlot, hanē ug'ā átok alat való tilalmat adott-ki azok ellen. Mindazonáltal naponként mentűl inkább eltávoztanak az emberek a' mennyei tiſzta tudománytul, annál inkább ujjonnan lábra kapott kőzőttők a' pogányi mód ſzerént való rút bolon-

† Concil. Laodicen an. Dom. 364. can. 54. Statuit *quod non oportet ſacerdotes aut Clericos ſpectacula aliqua contemplari in nuptiis vel conviviis, ſed antequam thymelici, (muſici ſcenici,) ingrediantur, eos ſurgere & diſcedere.* Ibid. can. 53. *Non oportet Chriſtianos ad nuptias veniētes ballare vel ſaltare; ſed caſtè cœnare vel prandere, ſicut decet Chriſtianos.* Idem ſtatuunt Synod. Agatheni. anno Dom. 505. & Herdicus, (in Hiſpan.) anno Dom. 525. Ne in Chriſtianorum nuptiis ſaltetur. † *Si quis Calendas Januarii, ritu Ethnicorum colere & per vicos & plateas cantatores & choreas ducere auſus fuerit, anathema ſit.* Vide hunc locum apud Polydorum. Damnarunt choreas, etiam Innocent. 3. an. D. 1210. & Clem. 5. an. D. 1306.

londoskodás; ugy hogy egéſzſzen fel-állattak vólt máſok között, a' régi Bacchus bálványnak minden eſztelenkedéſſel tellyes cérémoniáit; (ſőt nagyobbakat-is azoknál;) mellyeket fársángoláſnak hivunk. Az ő magok felekezeti panaſzolkodnak ez illyenek ellen. De minek utánna az Ur Iſten, az ő Evangéliumának világát, az elébbeni hoſzſzu ſetétség után ragyogtatni kezdette, (a' felsőbb ſeculumban,) az időtől fogván ſok jó lelkű tanitók nagy erőben hatalomban kezdettenek prædikállani nem csak a' fársángoláſok ellen, hanem közönségeſſen mind a' jó lakás mellett való ránczoláſok ellen, mint affèle pogányi maradványok ellen; el annyira hogy immár az Urnak ſegedelme által, némelly helyekről, ugyan közönséges végezéſſel-is kiirtották.

Baptiſta Mantuan in Faſſis. & Polyd. Vergil. Lib. 5. de Inv. Rer. cap. 2. *Ut illi (generiles nimirũ) in quinquennis mi noribus & Megalenſibus perſonati per urbem ludendo incedebãt, ita noſtri morem induẽdi perſonas, non uno vel altero die, nec ſacrorum causâ, ſed turpi inſaniendi ſtudio, duos continuos menſes ante quadrageſima initium, ſtolidè ſervant, ſub quibus inveteratâ jam delirandi licentiâ, ſexcenta quotidie flagitia faciunt.* Scripſit hæc Polydor. an. D 1499. Calvin. in Matt. 14. Lambertus Dan. Ethic. Chriſt. Lib. 2. Steph. Szegedinus fusè & eruditè, Locor. Comm. pag. 437. & ſeq. Act. 5. Synod. Craccov. à Reform. in Polon. celebrat. an. Dom. 1573. De Choreis. *Diſceptatum eſt in Synodo de choreis, quibus*

Mégis közönséges végezés ellenére, mindazonáltal a' beſzédnek prædikálláſa által, naponként fogyattyák. Csudálkozáſra méltó ama' nagy emlekezetű Luther Márton Doctorban, hogy minden fundamentum nélkül, a' lakodalombéli páros tánczoláſok közzül, iſmért tiſzteſségeſſeket-is, és az ollyanokat következés ſzerént ſzabadoſſaknak mondotta. (Valóban nagy kárt tett ebben, a' maradékoknak.) De bizonyára ez éppen a' régi kereſztyén buzgó lelkű atyáknak tanitáſa ellen vagyon; meg-is mutattyuk oda alább, hogy csak egy ſem tiſzteſséges, a' lakodalmi tánczolás, hanem igen nagy ſzemtelenséggel vagyon egybe kötetvén. A' Dávid tombolásáról-is léſzen oda alább feleletünk.

nonnulli patrocinari vellent, fingentes talem diſtinctionẽ; quod alia ſint honeſta, alia inhoneſta. Sed omnium tam Spiritualium, quam Secularium, Secundùm Sacras ſcripturas ſuffragio (refutatis palliationibus & excuſationibus chorearũ) prorſus ea ſunt damnata, ac vetita, omnibus veram pietatem profi-

S 4 TA-

centibus. Interfuerunt & conſenſerunt etiam fratres Lutheranî in hac Synodo. Sic etiam in Hungaria, plurimis in locis, publicis Synodorum ſtatutis (inter Reform.) choreæ ſunt damnatæ. Luth. Tom. 2. in Geneſ. 23 5. b. *Choreæ* (in convivils) *neutiquam damnanda ſunt, ſi ſint verecunda & modeſta.* Vide ſupra Patres contra ſaltantes.

TANUSA'G.

Bálvány-imádó az, valaki a' bálvány imádóknak bálványozó ceremoniájokban és vigaſságokban réſzesül. [Bálványozó ceremoniáknak és bálványozó vigaſságoknak mondgyuk azokat, a' mellyeket a' Sátán talált-ki régenten az ő tagjai által, a' bálványozó népek között e' végre, hogy azokkal tiſztellyék az ő bálványokat. Illyen a' Fársángi bolondoskodás; illyen a' tobzódó jó lakás, melyben egymáſra méretteretett teli pohárok vadnak; egymáſt kénſzerítik, és mind addig lakoznak, valamig eſzeket el-felejtik. Illyen továbbá a' *fajtalan és gonoſzra indító muſikálás és a' jó lakás mellett való tánczolás.*] ki-tetczik eléggé a' mi tanuságunknak igaſsága a' felvett ſzent leczkéből. Imé az Apoſtolnak alkalmaztatása ſzerént, a' Sidók régenten a' puſztában, nem csak ebben vóltanak bálvány imádók, hogy magokat meg-hajtották a' borjú

a' borjú kép előtt, és hogy annak áldoztanak, hanem ebben-is hogy a' bálványozó Ægyptusbéliek nek ſzokott vendégségét és tánczolását gyakorlották a' kép előtt. A' Córinthusbéli kereſztyéneket-is az Apoſtol, ugyan az fel-vett igékben, ugy tiltya-el a' pogányoknak bálványozó vendégségektől és egyéb haſonló céremoniájoktul, mint bálvány imádáſtul. Meg-tetczik még-is a' tanuságnak igaſsága, *1Cor. 10. v. 20, 21.* A' holott az Apoſtol az *ördögök poharának és aſztalának* nevezeti alatt emlékezik a' bálvány Iſteneknek tiſztelségére rendeltetett dőſőléſekről és vendégeskedéſekről; fel-téſzi pedig azt, hogy a' ki azokban réſzesül, a' bálványokat és az ördögöket tiſzteli: a' mint ki-tetczik világoſon az Apoſtolnak czéllyából.

1. *Oka.* Mert a' miképpen hogy az igaz Iſtennek tiſzteleti, nem csak ebben áll, hogy magunkat meg-hajtsuk ő felsége előtt, ő felségének eſedezzünk, és az ő beſzédét halgaſſuk

s' tanullyuk: hanem ez-is az Ő felsége tiszteletire való, hogy magunkat minden leg kissebb bálványozástul, babonaságtúl, bűvöléstűl, bájolástul meg-ójjuk; az Ő szent nevét félelemmel emlicsük; az Ő szent tiszteletinek jobb móddal való végben vitelére, némelly napokon a' külső munkátul meg-szűnvén, a' szent Gyülekezeteket szorgalmatossan gyakorollyuk; a' Schóláknak és a' szent Gyülekezeteknek épületire semmi költségünket és fáradságunkat ne szánnyuk; ugy ellenben a' bálvány Isteneknek tiszteleti-is, nem csak ez, hogy valaki a' képek előtt meg-hajtsa magát, azoknak essedezzen, azoknak áldozzon, azoknak templomit gyakorollya, hanem mind az valamit a' pokolbéli Sátán talált-fel az Ő tagjai által a' bálványoknak tiszteletire, s' kedvek keresésére.

2. *Oka.* Mert a' miképpen egyébvétek, nem csak leg közelebb való és egyenes cselekedettel léfzen, hanem akármi távólyabb való részesüléssel, és arra vitethető munkával; (mint a' lopás nem csak ez, hogy kezeinkkel el-vegyük másnak javát annak hire nélkül, hanem ez-is az, ha mást valami csalárdsággal meg-károsítunk,) szintén igy a' bálvány imádás-is, nem csak az, a' mi egyenes tekintettel mindgyárt ki-mutattya magát bálványozásnak lenni, hanem mind az, valami arra tartozik, és egyedül a' régi bálványozásnak maradványa. Ama' fene vadnak, és annak képének imádása-is, nem csak ez, hogy valaki annak társaságában légyen, és annak minden punctumit bé-vegye, hanem részesülésképpen ez-is arra vitettetik, ha ki az Evangelicusok társaságában lakván, és ugyan Evangelicusnak neveztetvén, még is a mának tulajdon pompáit, babonaságit, és emberi találmányit kedvelli. Igy szólhatunk a' bálványozásrul-is a' mi czélunkra nézve. Nem csak az bálvány imádó, a' ki a' bálvány képek eleiben, avagy a' bálványozók közzé menvén, mindeneket világos

ki je-

ki-jelentéſſel, a' régi bálványoknak tiſzteletire vinné véghez, hanem mind bálvány imádó az réſzeſülésképpen, valaki akarholott s' akármikor, a' régi bálványozáſnak tulajdon maradványit gyakorollya, és kedvelli azokat a' ceremoniákat, pompákat és rendeletlen nyájaſságokat, mellyeket egyedül a' Sátán gondoltatott-ki régenten a' bálványoknak tiſzteletire. Nem álhat itt ellent ſenki a' Coronának vagy koſzorunak viſelésével: mert noha ezekkel is éltenek ugyan régenten a' bálványozó népek az ő bálvánnyoknak tiſzteletire készítetett pompákban, és ennyiben viſelni bálványozás vólt; de magában a' Corona és koſzorú viſelés, nem vólt ő nékiek tulajdon találmányok; (holott a' Sidóknál is vólt, corona és koſzorú bálványozáſon kivül) mint a' jó lakás mellett való tánczolás, fársángi bolondoskodás és egyéb effélék felől mondhattyuk, hogy ezek első és tulajdon találmányi vóltanak a' régi

régi bálványozóknak, ugyan a' bálványoknak tiſzteletire.

De itt némelly világ fiai a' tánczonak óltalmára, (ſzintén ugy mint ama' teſti gyönyörűségben élők Amóſnál *cap. 6. v. 5.* a' fajtalan muſikálóknak mentegetésére;) a' Dávid példájával ſzoktanak viſzſza élni, ekképpen ſzólván: Lám Dávid tánczolt akkor, a' mikor a' frigy ládát Jéruſalemben fel-vitte: annakokáért ſzabados e' mai napon-is a' lakodalmokban tánczolni. *Feleltet*: Hogy merik azok még csak elméjeket-is forditani az Iſtennek ſzent beſzédére, hogy abbul mutaſsák-meg ſzabadoſnak lenni a' jó lakás mellett való tánczoláſt, holott (1) Magok-is az olly világ fiai meg-engedik, hogy nem minden tombolás mondattathatik ſzoros értelemben való tánczoláſnak; hanem ha ki-vévén ſatkábul a' ſzót, igen ſzéles értelemben véſzi azt valaki. (2) A' Dávid nem kűlső jó lakás mellett, ſem nem a' teſtűl csiklandoztatván, hanem

ſzent

szent vendégségben, (a' frigy láda előtt való áldozatnak s' Isteni tiszteletnek idején) és az Urnak Szent lelkétől indittatván tombolt az Istent dicsérő musikásoknak zengésére: ekképpen testének külső mozgásával is jelentvén az ő szivének belső örömét azon, hogy ő kivánsága szerént, az Ur szövetségének ládáját fel-viheti Jérusalemben. Ha ki azon rendkivül való Lélektől indittatnék az Isteni tiszteletben a' tomboláſra, ki kárhoztathatná annak tőbolását, minekutánna meg-értené Isteni sugallásbul valónak lenni? De nincsen sohul hasonló példa ehez; nem-is illik senkinek külömben azt cselekedni az Isteni szolgálatban, hanemha azon Lélek dictálná néki, a' belső örömnek külső tombolással való kijelentését, a' melly dictálta vólt Dávidnak. A' Micálnak pirongatása is eléggé meg-mutatta, hogy szokatlan dolog vólt az akkor a' Sidók közőtt, hogy valami elő-kelhető ember, a' szerint mint a' Dávid, tombol-

bollyon és ugrándozzon; nem-is csupán csak abban vétkezett a' Micál, hogy a' Dávidot az ő tombolásáért meg-feddette, hanem ebben, hogy minek utánna a' Dávid eléggé mentette vólna-is magát, hogy az Ur előtt való lelki örömében tombolt, (tudniillik az Ur lelkétől indittatván,) ugyan még-is nem nyugott-meg az ő szaván, hanem csak úgyan meg-maradott abban, hogy a' Dávidot ezért meg útálta az ő szivében. Annakokáért az Ur-is őtet e' meg-útálásért méltán meg-büntette az időtől fogván, méhének gyümölcstelenségével. (3) A' Dávidnak e' szent alkalmatosságga való tombolása, mint olly egyedül való példa az Anyaszentegyházban egészszen lelki titokkal vólt tellyes; tudni-illik az Uj Testamentumi Anyaszentegyháznak elein bé-tellyesedett nagy lelki örömnek árnyéka. Tudgyuk azt, hogy a' Dávid ábrázolója vólt a' Jésus Christusnak, és az ő titkos testének az Anyaszentegy-

ház-

háznak. Tudgyuk ezt-is, hogy a' frig láda-is (elsőbb tekintettel,) az Ur Jésus Christust példázta; és annak nagy pompával (az alacsonyabb helyekrűl,) Sion várában való fel-vitettetése, példázta ugyan azon Ur Jésus Christusnak dicsőséges fel-magasztaltatását, tudniillik fel-támadását, és kiváltképpen menyben menetelit, és az ő szent Attyának jóbjára való űlését. E' szerint az a' kőzőnségessen való őrvendetes pompa (2*Sam.* 6. *v.* 5.) mellyel őrvendeztenek az Izraeliták a' frigy ládának fel-vitelében, eleve jelentette, mind à mennyei Seregnek ama' nagy lelki őrőmét, mellyel őrvendezett, a' Christus Jésusnak győzedelmén és fel-magasztaltatásán; mind pedig azt az őrvendetes Evangéliumi prædikállást a' vitézkedő Anyaszentegyházban, mellyel szerte széllyel hirdettetett a' Jésus Christus felől, hogy fel-támadott az halálbul, és dicsőségessen országol immár az Anyaszentegyházban. Nevezet szerént penig

penig a' Dávidnak rendkivűl való tombolása, példázta az elődeden lévő Anyaszentegyháznak azt a' lelki őrőmét, mellyel őrvendezett a' rend kivűl való kegyelmekben, és ezek által lett elő menetelben, csak hamar hogy a' Christus fel magasztaltatott. Edgy szoval, a' mi a' Dávidban, az Ur lelkének inditásábúl, kűlső tombolással ment véghez, az lelkiképpen tellyesedett-bé a' Christus tanitványiban Pűnkősd napján, ugyan azon Szent Lélek által; a' mikor kűlőmb kűlőmb féle nyelveken nagy őrőmmel hirdették az Istennek nagyságos dolgait, és a' rend kivűl való ajándékoknak igen nagy hasznát tapasztalták, *Act.* 2. *v.* 11. ibid. *v.* 41. E' szerént a' Dávidot meg-nevető és meg-utáló Micál, ábrázolta azokat a' csufolódó Sidókat, a' kik részegeknek és bolondoknak vélték lenni a' Christus tanitványit azért, hogy kűlőmb kűlőmb féle nyelveken hirdették, az Istennek hatalmas dolgait, *Act.* 2. *v.* 13.

Rupertus Tuitiensis hîc aliquã lucem fœneratus est. Vid. eum in 2Sam. 6.

Nincsen hát semmi módgyok benne e' világ fiainak, hogy a' Dávid példájából a' jó lakás mellett való tánczoláſt valamennyire ſzépithetnék.

Haſzon. Oktat minket a' Tanuság (1) erre, hogy bizony tehát bálvány imádók azok-is réſzesülésképpen, valakik e' mái napon a' régi bálványozó pogányoknak ſzokáſok ſzerént, réſzegeskednek, tobzódnak, és a' jó lakás mellett tánczolnak s' bolondoskodnak. Mert az olly cselekedetekben, éppen azt viſzik véghez, valamit régenten a' bálványozók az ő bálvány Iſtenek tiſzteletire vittenek véghez; és olly dolgot követnek-el, a' melynek erederi a' bálvány Iſteneknek tiſzteletiből vagyon. (2) Erre-is oktat a' tanuság, mellyik parancsolat ellen való vétek légyen a' rut réſzegeskedéſſel tobzódáſſal s' kénſzeritő teli pohárokkal tellyes jó lakás, és a' jó lakás mellett való táncz. Mivel hogy ezekkel tiſzteltek régenten a' pogányok, nevezet ſzerént, az Ægyptombéliek, és körül lévők, Görögök és Romaiak, a' bálványokat, és ezekben az ördögöket, nem-is egyébünnét vehettyük azoknak első eredetit, hanem a' bálványoknak tiſzteletiből, következik ebben a' tekintetben, a' meg-emlitett vétkek mind az első s' mind a' máſodik parancsolat ellen vadnak. Mert a' meg-nevezett pogányok, kik az ő bálványozó cérémóniájok közzé, a' meg-emlitett rendeletlenségeket egyelitették, mind az első s' mind a' máſodik parancsolat ellen vétettenek az ő bálványozáſokban. (A' régi Romaiakrul igy ércsed, tudni illik, minekutánna a' bálvány Iſtenek képeit bé-vették. Tekincs-meg oda fel, a' magyarázatban, az első kérdéſre tett feleletet.) A' mennyiben penig az étel s' italbéli mértéklenség, embernek egéſségét s' életét fogyattya; a' réſzegeskedés elméjét veſztegeti, a' táncz-is akarat ſzerint embert bolondá téſzi, és ér-

telmében meg-ölli, ennyiben ezek a' hatodik parancsolat ellen vadnak. A' mennyiben ugyan azon mértékletlenség, a' bujálkodásra gerjeszti fel embert, vagy akármiképpen arra szolgáltat alkalmatosságot; annak felette a' tánczolásbéli kéz fogdosál-is, a' meg-öleléssel, tapogatással és csavaritással edgyütt, (akárki mint mencsesszivét) a' bujaságnak, szemérmetlenségnek, és mértékletlen szeretetnek, külső munkája, ennyiben a' meg-emlitett vétkek a' hetedik parancsolat ellen-is vadnak. Nem csuda hogy azon egy vétek egynéhány parancsolat ellen vagyon; mert ugy vétkezhetik ember, hogy csak egy vétkének alkalmatosságával-is, az Istennek, egy néhány parancsolatit hágja által. Péld. ok, vóltanak némellyek a' régi pogányok között, olly utálatosak és szemtelenül el-vetemedettek, a' kik fertelmes közösködéssel-is, és ehez igen közel járó éktelen cselekedetekkel tisztelték a' bálványokat; kiknek

nek az ő fertelmeskedések, részszerént a' bálványozást tiltó két első parancsolatok ellen, részszerint penig a' hetedik ellen vólt. E' mái napon is, ha a' házasságnak kötelében lévő személlyek paráználkodnak, egyszers'mind három parancsolatok ellen vétkeznek. Tudniillik a' harmadik ellen, a' mennyiben hiteket szegik-meg; a' hetedik ellen, a' paráználkodásnak cselekedetivel; és a' nyólczadik ellen, a' mennyiben felebarátyoknak ágyát meg-lopják.

2. *Haszon*, Intetel annakokáért keresztyén ember, hogy mind ezeket halván, irtózzál re a' rút tobzódástul, és a' jó lakás mellett való tánczolástul, s' bolondoskodástul. Utáld-meg ezeket, mint a' régi bálványozó pogányoknak maradványit, és a' Pokolbéli Sátánnak találmányit. Ne csak ne cselekedgyed penig te magad, hanem ne-is nyájaskodgyál edgyütt e' meg-emlitett vétkeknek gyakorlóival, és ne szemléllyed hivalkodó szemekkel ez il-

lyeneknek eſztelenkedéſeket: Sőt a' hol te tűlled máſok függenek, a' mennyire tehetségedben all, ne engedd-meg ezeket, máſoknak-is végh-hez vinniek. Hogy el-hadgyam most a' Sátán pohára ellen való ſerkengetéſt, (melly ellen más alkalmatoſsággal fogok bővebben ſzóllani,) indicson tégedet a' vendégeskedők tánczának meg-utálására, azokon kivűl a' mellyeket már eddig hallottál, (1) a' tánczban lévő nagy ſzemtelenség, eſztelenkedés, és a' tiſzteſséges maga viſeléſnek régulán kivűl való lépés. Nem ſzóllunk itt akármi ugráſrul, a' minéműt tapaſztalhatunk a' gyermekek játékában; és a' mellyel néha a' vitézek, erejeket s' könnyűségeket mutatgatyák; vagy a' mellyet a' ſzűkség teker-ki embertűl, midőn vagy veretetik vagy ſietvén, egynéhány árkokat kénſzerittetik által ugrani. Nemis ſzóllunk, az alakoknak avagy báboknak meſterséges mozgattatáſokrul: noha ezek körűl-is a' játék igazgató meſtereknek csalárd és hivalkodó kereskedéſeket nem javalhattyuk; hanem ſzóllunk a' vig mulatásbéli tánczoláſrul, melly annyira kedves ſzokott lenni a' teſti gyönyörűſégben élő emberek előtt; és a' mit ſzoktanak érteni az illyenek a' tánczнak nevezetin. Errűl azt mondgyuk, hogy ſenki az emberek közzűl, ſzemtelenség és eſztelenkedéſnélkűl nem tánczolhat. Mert avagy magánoſſan tánczolſz ember, avagy penig pároſtul, aſzſzonyi állattal, akár leányzóval edgyűtt. Ha magánoſſan tánczolſz, (noha ez csak ama' lejtős hajdúké és czigányoké inkább a' mi Magyarink között, hogy ſem mint egyebeké,) igyis eléggéki-mutatod eſztelenségedet és ſzemérmeteſség nélkűl való magad viſelését, holott csudáúl, s' nevetségűl téſzed-ki magadat a' reád bámuló ſokaságnak. Ha peniglen aſzſzonyi-állattal tánczolſz, vagy magadéval, vagy máséval, vagy ſzabados ſzeméllyel tánczolſz. Ha-

magadéval; elég nagy szemtelenség, hogy mások előtt jádzasz véle, öleled és tapogatod, (mellyek a' tánczban meg-vadnak;) holott a' természeti törvény, és a' nemzeteknél bévett szemérmetesség tanit erre bennünket, hogy feleséginknek ölelgetését s' tapogatását, másoktul el-titkollyunk. Mert ha világosan kezdgyük ottan ottan mások előtt cselekedni, nem egyéb lészen, hanem szemtelen bujálkodásnak jele. Magok lelkek ismeretire támasztyuk a' dolgot sokaknak azok közzül, a' kik tánczban gyönyörködnek: miért hogy a' tánczon kivül, feleségeket közönséges helyen mások előtt nem ölelik, nem tapogattyák, s' nem hurczollyák magok után kézen fogva? ezért mert szemtelen bolondságnak tartanák azt cselekedni. Ismérjék-meg hát, hogy a' tánczban-is szemtelenséggel tellyes esztelenkedés embernek maga feleségét kézen hurczolni, ölelgetni és tapogatni. Ha penig más ember feleségével, avagy

avagy szabados személlyel tánczolsz, ugy annál inkább ki-mutatod, nagy szemtelenségedet. Mert ugyan-is, ki vólna a' tánczosok közzül-is, a' ki másszor, (a' tánczon kivül) más ember feleségét, valamelly szabados leányzót, avagy özvegy aszszonyt, merne kézen fogva, maga után hurczólni, ölelgetni és tapogatni, közönséges helyen mások előtt? hanemha az, a' ki minden szemérmetesség nélkül való el-vetemedett buja ember vólna. (A' mit mondunk a' férfiakrul, hasonlóképpen alkalmaztathattyák magokra az aszszonyi állatoz-is.) Igy hát nincsen csak egy tiszteséges tánczis, a' lakodalmokban és vendégségekben: melyhez képest ugy kell kerülnöd a' tánczot, mint szemtelenséggel tellyes esztelenkedést. (2) Indicson még-is ennek meg-utálására, ez, hogy még a' setétségben lévő pogányoknak bölcsei közzül-is találkoztanak, a' kik semmire sem kedvellették, sőt kárhoztatták a' tán-

czoláſt. (3) Gondold-meg azt-is, hogy eleitűl fogván a' buzgó lelkű régi tanitók, (a' ſzent atyákat értem) fontos tanitáſokkal ellene vóltanak ez illy tánczoláſnak. Mint hogy fellyebb eleget jegyeztem erre-meg, itt már többet elő nem hozok, hanem csak ama' hires Conſtáncinápolyi Tanitót, Chryſoſtomus Jánoſt, ki Magyarul arany ſzáju ſzent Jánoſnak mondatik az ő vezeték neve ſzerént; (ldv. ſzűl. után *400.* eſzt.) a' ki egy helyen ama' ſzemtelen Herodiás leányának tánczának alkalmatoſságával, igy prédikál a' tánczoſok ellen: Hallyátok-meg ezt ſzűz leányok, sőt hallyátok, aſzſzonyi állatok, valakik máſoknak lakodalmiban ugrándozni, tánczolni, és az aſzſzonyi állatoknak nemét meg-mocskolni nem ſzégyenlitek. Hallyátok-meg ti-is férfiak, a' kik tobzódáſſal tellyes pompás vendégségeket gyakorlotok; hallyátok-meg, (mondom) és az ördögnek mélységes őrvényétűl irtózzatok.

Mert

Mert valaholott vagyon a' fajtalan ugrándozás, ott bizonnyal az ördög-is jelen vagyon. Nem a' tánczoláſra adta minékűnk Iſten ezeket, (a' mellyekkel birunk) hanem hogy tiſzteſségeſſen járjunk. Ha a' teſt meg-rutittatik a' ſzemtelen ugráſſal, mennyivel inkább el-kell hinnűnk, hogy a' lélek meg-mocskoltatik, kevéſſel oda alább oſztán igy ſzól: Moſtan-is ennek a' Hérodiáſnak ſok vendégségei gyakoroltatnak; a' mellyekben ha ſzintén a' (kereſztelő) János meg nem ölettetik-is, de a' Chriſtuſnak tagjai fel-konczoltatnak és ſokkal terheſſebbek-mennek végbez. Mert a' moſtani tánczolók, nem a' Jánoſnak fejét, hanem a' vendégeknek lelkeket kivánnyák. Mert holott azokat a' teſti gyönyörűségeknek ſzolgaivá téſzik, és a' tiſztátalan ſzeméllyeknek, nem ſzabados ſzerelmével foglallyák-el, nem fejeket véſzik-el nyakoktul, hanem lelkeket ſzakaſztyák-el a' Chriſtuſtól. Ambátor nelégyen-is jelen a' Hérodiás

diás leánya, de jelen vagyon tenéked az ördög, a' ki akkor-is tánczolt abban, és mostan-is tánczol abban, a' ki a' te szemed láttára ugrik, és a' vendégeknek s' nézőknek lelkeket rabokká tészi. Ha penig valaki a' látással meg nem indul; mindazonáltal másoknak vétkezésén jelen vagyon, nem egyéb ez, hanem magát részessé tenni a' bűnben. Másutt penig midőn az Isák és Rebekka lakodalmárul tanitana illyen intéstt tészen; Gondold meg itt kérlek, hogy nincsenek itt semmi haszontalan és hijjában való dolgok; sohul nincsen itt az ördögi pompa; nincsenek cymbalmok, sipok, tánczolások, és ama' Sátántul sugarolt tobzódó vendégségek; és minden fajtalansággal tellyes mocskok; hanem minden meröl azon tiszteség, minden, bölcseség, és minden szelidség. (4) Gondold-meg, melly igen nagy testi bátorságnak jele légyen a' tánczmak gyakorlása, holott nem-is egyébtül, hanem a' testnek veszett

veszett indulatitul, és a' rendeletlen vigasságtul származik az illy tánczolás. Innét vagyon, hogy a' szent iráś-is, a' nagy testi bátorságban élő istentelen embereket, jedzette-meg ezzel a' rut vétekkel. *Job*, 21. v. 11. 12. és *Matt.* 14. v. 6. Csak a' bor mellett nagy vigan, (a' musika szókban telhetetlenül) dósólóket-is, ugy fenyegeti az Urnak lelke, mint igen nagy testi bátorságban bé-merült embereket, *Esa.* 5. v. 11. 12. *Amos.* 6. v. 5, 6. Mennyivel inkább azokat, a' kik az olly rendeletlenséget, temérdekebb s' esztelenebb rendeletlenséggel-is meg-bóvitik? Kerüllyed hát a' tánczot, mint nagy testi bátorságnak veszedelmes gyümölcsét, utállyad azt, mint Sátánnak kedves pompáját; annál-is inkább mostan, midőn látod, hogy az Urnak haragja minden felől lobog ellenünk: és a' testi vigaság helyett, meg-hunnyászkodással, és könyhullatásokkal elegyitetett buzgó könyörgésekkel, keressed az Urnak orczáját. Amen.

Mondatott el Szima-Szécsben, (de csak summásson) An. 1680. *die* 24 *Jan.*

IX. PRE'DIKA'CIO.

ördögök Pohára, és ördögök Asztala.

1 Cor. 10. vers. 21.

Nem ihattyátok az Urnak pohárát, és az ördögöknek pohárát; nem lehettek az Ur Asztalának, és az ördögök asztalának részesi.

EZ tizedik résznek elein, czéllya ez a' szent Pál Apostolnak, hogy a' pusztában el-hullott Izraelitáknak példájokkal, arra vigye a' Corinthusbéli keresztyéneket, (és következés szerént mind a' Christus tudományának vallóit,) hogy a' külső Sácramentumokban el ne hidgyék magokat; mintha azokban való részesülések, a' bűnöknek gyakorlásával-is, üressé tenné őket a' veszedelemtül; holott a' Sidóknál is vóltanak régenten lelki dolgokat példázó Sácramentumok, de ugyan nem mentették-meg azok őket a' bűntetéstül, a' mikor Isten ellen vétkeztenek. Ehez képest egynéhány intésekkel azon vagyon

vagyon ebben a' részben a' szent Pál Apostol, Corinthusbéli keresztyének meg óltalmazzák magokat azon vétkekben való eséstül, a' mellyekkel a' Sidók boszszontották Istent a' pusztában, ha a' mennyei Canaánban akarnak jutni. Mindenik intésnek meg-fogadására inditó okúl, az engedetlen Izraelitákat hozza-elő, hogy azoknak példájoktul irtózzanak. Mivelhogy penig leg inkáb, a' bálványozásnak maradványit, tudniillik a' bálványoknak tiszteletire rendeltetett nyájaskodásokban, dősőlésekben és játékos pompákban való részesülést, vette észre igen szélessen uralkodni a' Corinthusbéli keresztyének között, azért leg bővebben azt az intést forgattya, a' mellyel a' bálványozásban való részesüléstül akarja őket el-fogni. Mert nem elégedett-meg azzal, hogy a' Sidóknak irtóztató példájokkal tiltotta közöttök az illy részesülésképpen való bálvány imádást, v. 7. hanem a' 14-dik versben-is, ugyan azon tilal-

lalmazó inteſt véſzi elő, és azt akarja méllyen a' Corinthusbélieknek ſzivekben bé-óltani. De immár ettűl fogván, kiváltképpen azt a' réſzét illeti az illy bálványozó nyájaskodáſnak, a' melly lett a' tobzódás és a' kénſzeritő teli *pohárok* által. Ennek penig el-távoztatására, a' meg-emlitett 14-dik verſtűl fogván máſodik erőſséget véſzen az Apoſtol, a' keresztyéneknek a' ſzent Vacsorában való réſzesűléſektűl; melly ő erőſségének veleje és világos ki-fejezéſe az, a' mit le-téſzen a' fel-vett igékben: hogy tudniillik nem álhat e' kettő hellyeſſen edgyűtt-meg, hogy mind az Urnak pohárában, s' mind az ördőgők pohárában; mind az Urnak aſztalában, s' mind az ördőgők aſztalában réſzesűllyenek.

Ha ki réſzecskékre akarja az igéket hasogatni, három punctumokat talál ezekben.

(1) Az Urnak pohárát és aſztalát.

(2) Ellenben az ördőgők pohárát és aſztalát.

(3)

(3) E' kettőnek egymáſſal edgyűvénem férkeztetését. De nem akarván most az igéknek hasogatásán mulatni, iméinkább az igéknek világoſſabb értelméért, illyen kérdéſeket téſzek-fel.

1. KER. *Micsoda értetik itt az ördög pohárán, és micsoda az ördög aſztalán?* (Annál inkább ſzűkség e' kérdéſt meg fejtenem, mentűl inkább tapaſztalom, hogy ſokan az emberek közzűl, nem annyira véteknek, mint barátságos edgyűtt való mulatáſnak tartyák a' réſzegeskedéſſel tellyes vendégeskedéſt. En annak-okáért, e' kérdéſnek alkalmatoſságával, a' tobzodó vendégségeknek, és a' kénſzeritő pároknak eredetit, (az Ur ſegedelméből) ki fogom nyomozgatni.)

2. K. *Mitsoda értelme e' ſzolláſnak, nem ihattyátok az Urnak pohárát és az ördögnek pohárát, &c.* (Hogy arról kérdéſt tegyek-fel, micsoda értetik itt az Urnak pohárán, és micsoda az Urnak aſztalán, nem ſzűkség; mert

U a' gyen-

a' gyengébbek-is által láthattyák, hogy azokon, az Urnak szent vacsorájában való részesülés értettetik. Azért csak ama kettőre készétek feleletet.)

Fel. *Az elsőre.* Hogy jobban meg-értheſsük, mi légyen itt az ördög pohára s' asztala, meg-kell tudnunk, a' mint már ennek előtte *1 Cor. 10. v. 7.* az harmadik kérdésre való feleletben jelentettem, hogy a' miképpen az Istennek szentei, az áldozatnak idején régenten, ettenek s' ittanak-is mértékletesſen az Ur előtt; (ettenek mondom ugyan az áldozatnak husából, ha olly áldozatnak neme volt, a' melyből szabad volt nékiek részesülni, jelentvén ezzel, a' Christus áldozattyának érdemében hitek által való részesüléseket:) igy a' bálványozó népek-is el-szakadván az ő régielejeknek hitektől, ezt mint valami majmok követték s' megtartották, hogy ők-is az áldozatnak idején, ettenek az áldozatnak husából, s' ittanak-is a' minémű italok volt;

volt; még penig igen bőven az ő bálványoknak tiszteletire. Majmoskodtanak ebben-is, hogy a' miképpen az Isten híveinél, voltanak néha jeles alkalmatosságok a' sz. tiszteletre; ugy ők-is az ő bálványoknak tiszteſségére, külömb külömb féle innepeket rendeltenek. Ez illy innepek a' mint naponként a' nagyobb nagyobb tévelygés alatt szaporodtanak s' pompásſabbakká lettenek nálok, a' szerint a' bálványok tiszteletire rendeltetett vendégségek-is, mind inkáb inkáb meg-bűvültenek; és ezekkel edgyütt, a' nagy italbéli mértékletlenség-is, mind tovább tovább nevekedett. Főképpen azok a' népek merültenek vőlt igen bé a' mértékletlen italbã, a' kik Bacchust tiszteltték. Ezt tiszteltték penig, több bálványokkal edgyütt, mind *Ægyptusbéliek*, mind *Cananduſok*, mind *Inauſok*, mind *Görögök*, s' mind *Romaiak*. Világoſſan emlékezik amaz igen hires Deák Poeta, *(a)* az Bacchus pompáiban és tiszteletibẽ való

(a) Virg. Georg. 2. -- *Inter pocula laeti, mollibus in pratis, arcto ſaltus ſalvere per utres.* Conſer eam quæ habet Quintus Curtius de Inſu *Bracchantium* in India, quem Alexander fieri curavit, lib. 9. ſub finem. *Liminibus aciem vrateras in repletos & alia ximia magnitudinu vaſa diſponi juſſit.*

való *pohárokrul.* Mind-azon-által a' Bacchuſon kivül, (*b*) egyéb bálványoknak tiſzteletireis, eléggé dőſőltenek a' régi pogányok; és ugyan bizonyos pohárok voltanak rendelve, a' mellyekből tobzódtanak az áldozatnak idején. A' régi Olaſzok ezt hirdették, hogy ő hozzájok Hercules vitt vólt régenten egy igen nagy fa pohárt, mellyel éltenek az áldozatnak idején. (Azt penig az el-ſenyvedés ellen, egéſzſzen ſzurokkal öntötték-meg.) Továbbá, nem csak az áldozatnak idején, hanem egyéb külső vendégségekben-is, bizonyos teli poharokat ſzentel-tenek a' bálványoknak tiſzteletire; mellyeket kinek kinek a' vendégek közzül, ſzükségesképpen meg-kelletett innya. Sok vólt penig az illy pohár, a' ſzerint a' mint ſokan voltanak a' bálvány Iſtenek közöttök. Meg-tetſzik ez ama Nagy (*d*) Sándor

(*b*) Vid. Homerű de ſacrificio Palladis ſeu Minervæ Odiſſ. 3. οἱ δ' ἐπεὶ ὤπτησαν &c. *Hi verò poſt quam aſſarunt carnes exteriores & detraxerunt, epulabantur ſedentes: deinde viri fortes ſurgebant vinum infundentes in aureis poculis.* Item Virgil. in ſacrificio Herculi oblato. Æneid 8. *Congite fronde comas, & pocula porgite dextris.* Ibid. *Ille ſacer implevit dextram Scyphus.* (*c*) Serius in Æneid. 8. *legitur in libris antiquis, Herculem in Italiam ingens lignenm poculum attuliſſe, quo utebantur in menſis: quod ne carie conſumeretur, pice oblitum conſervabatur.*

dornak utólſo és halálos vedégségébűl: mert ez irattatik felőlle, hogy minek előtte még az Hercules bálvány Iſtennek tiſzteſségére való pohárt meg nem itták volna, hirtelen világ biró Sándor, mint ha nyillal lővettetett volna által, (tudni illik a' mérges ital miatt,) meg jajdult. Szokáſok volt ez-is a' meg-emlétett pogányoknak ez illy bálványozó dőſőléſekben, hogy a' pohárt kezekben vévén, elsőben-is minden áldáſt, és dolgokban való boldogitta táſt kivántanak attul a' bálvány Iſtentűl, a' kinek tiſzteſségére a' pohárt oſztán el-költötték. Meg-tetſzik ez önnön magoknak a' pogány régi hires Poetáknak iráſokbol) Ezektűl ſzármazott a' kereſztyénekre-is ez a' roſz ſzokás, hogy némellyek, bizonyos nagy teli poharokat mérnek egymáſra, kénſzerités alatt, a' vendégségekben, (kiváltképpen itt Magyar Orſzágban,) mellyeknek el-kőſzönésének alkalmatoſságával, még a' részeg emberek-is, olly ſerények, és

(*d*) Vid. Qu. Curt. Hiſtor. lib. 10. *Ibi non dum Herculis ſcypho epoto, repente, velut telo confixus, ingemuit.*

(*e*) Homer. aliquot in locis item Virgil. Æneid. 8 de ſacrif. Hercul.

olly szóssak a' könyörgésekben, hogy akar mikor sem szoktanak annyira könyörgeni a' Királyokért, Császárokért, Fejedelmekért, Nagy rendekért, a' közönséges békeségért, jó akarójokért, uton vagy vizen járókért, &c. mint a' pohárok mellett. Tudgyuk ugyan, hogy a' Sidók közöt-is régenten az háznak gazdája, a' szent vendégségekben, (az Innepekben,) az ital előtt (*f*) kezében vévén a' pohárt, hálákat adott a' felett Istennek ezért, hogy őket a' szőlő tőnek gyümölcsével tartya, annak felette némelly pohár felett, áldást-is kivánt Istentől a' jelen lévő alkalmatosságra nézve; de soha a' féle sok kivánságokkal meg-terheltetett egy másra való el-köszöngetést, az minémű e' mái napon tapasztaltatik a' bor iszák kereszteyéneknél, az ő régi vendégségekről nem olvasunk. Merta' mit az házi gazda cselekedett a' pohár felett, nem volt az olly el-köszöntés másra, a' mint e' mái napon a' *Bacchus* tiszteloi cselekeszneki tud-

(*f*) Vid. Synag. Jud. Bél.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

tudni-illik ugy köszönik-el másra valami jók fejében, hogy ugyan azon jókért (a' mint szollanak) meg-iszszák; és más-is a' ki el-fogadgya köteleztetik, hogy ugyan azon jókért meg-igya; korántsé igy volt a' Sidók között; hanem minek utánna az házi gazda meg-áldotta a' pohárt, akkor ki kiament mondott az áldásra, és az után minden ceremoniás köszöngetés nélkül, itta-meg az ő maga részét: és igy a' pohár felett való szók nem egyébre, hanem Istenre vitettenek. El sem mulatta az házi gazda a' jeles vendégségekben, a' pohárok felett, főképpen az első és utólsó felett való báládást. Mind ezekből annál inkáb ki-tetszik hogy a' kereszteyének, a' régi bálványozó pogányoktul vették a' teli pohárok mellett való sok haszontalan könyörgéseket s' peroráláfokat: tudi-illik a' mikor pogányokbul kereszteyénekké lettenek volt, magokkal ital közben való rosz szokáft-is behozták a' kereszténységbe, és sokan azt

még e' mái napig sevetkezhetik-le; sőt másokat-is részesíttettenek a' rosz szokásban. Mert hogy immár a' Törökök-is némellyek annyira tobzódók Magyar Országban, a' Magyaroktul tanulták. Hogy imár a' kérdésre való feleletet bé-fejezzem: mind ezekből könnyen által érthettyük, hogy azokat a' pobárokat nevezi az Apostol az első tekintetben, *ördög pohárának*, (edgyet többekért emlétvén) a' mellyeket, a' mint fellyebb meg-hallánk, a' régi pogányok, (akar az áldozatnak és innepléſnek idején, akar penig a' külső közönséges vendégségekben,) az ő bálványoknak tiszteletire költötteneck-el: és azt mondgya ördögök asztalának, a' melly mellett a' meg-emlitett bálványozó népek, ugyan azó ő bálványoknak tiszteſségére vendégeskedtenek s' tobzódtanak. Következés szerint penig, a' mint az Apostolnak czélya hozza, mind ördögök pohára s' ördögök asztala vólt az a' tobzódó vendégség-is, a' mellyet

lyet a' bálványozóktul vett szokás szerint, a' Corinthusbéli némelly kereszтyének eleinten, akár idegen vallásuaknál, akár penig magok házánál, gyakorlottanak. Meg se gondollyuk, hogy olly fél, avagy félnél nagyobb pogányok voltanak volna azok a' Corinthusbéli kereszтyének, a' kik ellen a' mi leczkénkben szól az Apostol, hogy az ital közben, éppen a' bálvány Isteneket emlétették volna, (Jupitert, Bacchust és többeket,) hogy azoknak tiszteſségére költik-el a pohárokat; és mint ha a' pohárnak fel-vételének alkalmatosságával, azokat hijták volna segitségül, a' szerint a' mint a' sült pogányok cselekedtenek; hanem ezzel részesültenek az ital közben, a' pogányoknak bálványozásában, és következés szerint az ördögnek tiszteletiben, (azok a' kik ellen szol az Apostol,) hogy szintén ugy mint a' pogányok, nagy dősőléſſel meg-itták, s' másra mérték, azokat a' kénszeritő pohárokat, mellyeket a' Sátán gondolt-ki a' bál-

ványoknak tiszteletire; ám bátor ők szóval nem emlétették-is a' bálványoknak való tiszteség tételt. Megitták penig ezeket, és másta mérték, részszerint a' pogányokkal edgyütt vendégeskedvén; részszerint penig magok házánál, (a' mint hihető némellyek felől,) a' pogányoknak innepeiben, el-követvén a' pogány Görögöknek szokott vendégségeit, mellyeket ők az ő Innepekben, eleitül fogván a' bálványoknak tiszteletire szenteltenek: (mint e' mái napon-is némelly Evangelicusok, Szét Márton estin, vagy Fársáng háromnapján, az ellenkezőktül reájok szállott rosz szokás szerint, rutul tobzódnak:) avagy penig egyébkor-is, a' nékiek tetsző alkalmetosságal, szintén ugy bé-merülvén a' nagy tobzódásban, mint azok, a' kik ez utálatossággal a' bálványokat tisztelték. A' mint most, ugy akkor-is, azt a' meg-rögzött rosz szokást mellyet a' test igen kedvell, nem lehet hirtelen a' keresztyének közzül kigyomlálni. Hogy

Hogy peniglen a' meg-említett pohárokat, azokhoz tartozó asztallal edgyütt, az Apostol ördögöknek nevezi, oka ez (1) Mert a' pogányok, akarmint forgatták szájokban az Isten nevét, és a' nagy hirű emberekét, sőt néha az Angyalokét-is, de nem egyebet tiszteltenek a' bálványokban, és azoknak pompáiban s' ceremoniáiban, hanem a' pokolbéli Sátánt. Az igaz Isten felől tudgyuk, hogy semmire sem kedvellette az ő tiszteleteket. A' meg-hólt emberekre sem vitethetett az ő tiszteletek; mert ha jó és Istenfélő ember vólt világi életében, (a' mint Abrahámot tiszteltek halála után a' (g) Cananæusok,) nem gyönyörködött az olyan az ő tiszteletekben; ha gonosz ember volt; (a' miéműeket bőven tiszteltenek a' pogányok) nem érkezett arra, e' világi embernek tiszteleti; nem is lehet, hogy semmi tisztelet e' földiektül, a' Pokolban gyötrődő embereknek lelkére hasson; (más az ördögökrül szollani, a' kik

(g) Sanchoni athor apud Buseb. Præp. Evang. lib. 1. c. ult.

kik noha kinra tartatnak, de most szabadosabbak amazoknál;) az jó Angyal sem veszi az olly tiszteletet, mert mindenekben az ő Istenének szent akaratyához szabja magát. Következik hát, hogy egyedül a' Sátán tiszteltetett a' régi pogányoknak bálványozási által. Igy szokta rá veni a' Sátán a' tévelygésekre el-vetemedett embereket; igy tiszteltetti magát az Istennek, a' nagy hirű meg-hólt embereknek, és néha a' jó Angyaloknak-is neve alatt, a' képekben, és némelly testi pompákban s' ceremoniákban. Innet mondgya az Apostol önnön maga a' mi leczkénk előtt való versben, hogy a' pogányok, a' mellyeket a' bálványoknak áldoztanak az ördögöknek áldozták, v. 20. Vesd öszve, *Lev. 17. v. 6. Num. 25. v. 3. Deut. 32. v. 17. & Psal. 96. v. 5. puncta text. Græc. LXX. interpret.* (2) Mert a' Sátán találtatta ezt ki a' régi pogányokkal, hogy kénszeritő nagy teli pohárokkal, és tobzodó vendégségekkel tiszteltessék a' bálványokat.

Tud-

Tudni-illik a' mit a' régi szentek, lelki jóknak ábrázolására, szép mértékletessen vittenek végbez az áldozatnak idején; ő azzal viszsza élt a' bálványok tiszteltetésére. Ugyan-is el-hitette a' régi pogányokkal, (a' mint az ő magok tulajdon irásibul ki-tetszik,) hogy a' (*b*) bálvány Istenek igen gyönyörködnek abban, ha nagy teli pohárokat el-kőltenek az ő tiszteséjekre, melly borral való áldozat volt ő nálok. Innét vagyon; hogy még az Istenek felől-is, ugy tévelygettenek, mint ha azok-is néha vigan vendégeskednének. Tudta a' Sátán, mint ezer csalárdságnak mestere, hogy ekképpen a' tobzódás által, egyéb nagy bűnökre-is reá viheti őket. Nem csuda hát hogy az Apostola' bálványok pohárát, s' bálványok asztalát, ördögök pohárának, s' ördögök asztalának nevezi.

(*b*) Vid. Homer. & Virgil.

A' második kérdésre e' légyen rövideden a' felelet. Az Apostol szavainak, midőn igy szól: nem ihattyátok az Urnak pohárát, és az ördö-

dógöknek pohárát &c. csak ez értelmet nem férkezhetik helyesen e' kettő edgyüvé, hogy valaki közzületek mind az Urnak aſztalához járullyon, s' mind penig a' Sátán vendégségében részesüllyön; nem-is méltó az, az Ur aſztalához való járuláſra, valaki a' Sátánnak pohárit és vendégségit gyakorollya. Innét mindgyárt elöſzör illyen tanuságot jegyezzünk-meg.

ELSŐ TANUSAG.

Nem élhet az hellyeſen és idveſségeſen az Urnak ſzent Vacsorájával, valaki a' tobzódáſt ſzereti és gyakorollya. Világos ennek igaſsága a' fel-vett igékből.

Fundamentomos *Oka* vétethetik ennek, ama helyből, *2 Cor. 6. 15. 16.* Micsoda edgyeſsége vagyon a' Chriſtuſnak a' Beliállal? -- az Iſten Templomának a' bálványokkal? Ide járulhat amaz-is: Mert a' tobzódó ha az Urnak aſztalához járul, nem külömbözteti-meg az Urnak teſtét egyéb

egyéb közönséges eledelektől, és készületlen járul oda, azért kárhozatot eſzik és iſzik magának, *1 Cor. 11. v. 29.* (Itt ki ki az alkalmatoſság ſzerint tehet oſztán feddéſeket s' intéſeket halgatói között; én moſtan a' második tanuságra ſietek.)

MASODIK TANUSAG.

Minden kénſzeritö teli pohár az ital közben, az ördögöknek pohára; és minden tobzódáſſal tellyes vendégség, az ördögöknek vendégsége, Akar igy mondgyam-ki: *Minden kénſzeritö pohárral a' mulatás közben, és minden tobzódó vendégséggel az ördög tiſzteltetik.* [A' kénſzeritéſen itt, nem valami atyafi ſzeretetből való ſzép kináláſt értünk, (a' mint talám valaki viſzſza élvén a' ſzóval arra magyarázhatná;) hanem a' borban telhetetlenek ama meg-ſzokott erőltetéſeket értyük: *igyál mert meg-kell lenni: avagy azoknak a' ióknak fejében, nem innádé-meg, a' mellyekért el-köſzönteteti?* &c. Ez illyen kénſzeri-

tő

tő pohárt, mondgyuk ördögök pohárának.) Ki tetszik a' tanuságnak igasága a' szent leczkébül. Iméaz Apostol azolly kénszeritő pohárt ördögök pohárának, és a' tobzódók asztalát ördögök asztalának nevezi. Szemléld-el azokat, a' mellyeket az első kérdésnek alkalmatosságával elő hoztam, annál világosabb légyen előtted a' tanuságnak igasága.

Oka. Mert a' mint fellyebb megértettük, nem mástul, hanem a' Sátántul, és a' régi bálványozó pogányoktul vagyon az ital közben, erőltető s' kénszeritő pohár, és az részegeskedéssel tellyes vendégség. Menyünk-fel az időkben; mentül fellyebb mehetünk; nem egyebeknél találluk ezt-fel elsőben, hanem a' bálványozó régi pogányoknál; főképpen Ægyptumbélieknél, Canaanæusoknál, Görögöknél és Romaiaknál. Azt mondod talám ez ellen, Lám Noe-is meg-részegedett, (*Gen. 9. v. 21.*) akkor penig még nem-is voltanak bálványozó népek e' világon

gon. Nem áll hát meg, hogy a' bálványozó népektül volna, a' kénszeritő pohároknak és a' tobzódó vendégségeknek első eredeti. *Felelet.* Nem mentyük a' Noé részegségét-is, noha tudgyuk, hogy ő erőtelenségbül esett vólt egyszer abban, mindazonáltal az ő példájábul, a' mi erősségünk semmiképpen el nem romol. Mert más szabadosan innya embernek kivánsága szerint, más penig kénszeritésbül reá mért teli pohárral; más erőtelenségbül a' jó izüen való ital után, fel-tett szándéka ellen embernek esettel meg-győződni a' bortul, (a' mint volt csak a' Noé állapattya,) *(i)* más penig részegeskedni, és szántszándékkal azon mesterkedni embernek hogy eszét el-feleitse. Az erőtelenségbül való meggyőzettetés (mint Noéban) az közönséges emberi romlotságtul vagyon: a' meg-szokott részegeskedés penig, és a' tobzódásnak s' kénszeritő pohároknak kedvelése, a' Sátánnak ujjabb practicájátul vagyon az em-

(i) Elegánter etiam Seneca distinguit inter ebrium, & ebriosum quamvis neutrum probet. Epist. 83.

emberek között. A' Noé, (a' mennyire a' szent irásbul tudhattyuk) egyszer részegült-meg erőtelenségbűl, de nem vólt részegeskedő; sem penig nem vólt ollyan vendégségben, a' melyben kénszerittetett volna; ltt peniglen a' kénszeritő pohárokrúl, és a' tobzodo vendégségekrűl szollunk, midőn ezeknek eredetit a' régi bálványozo népeknek, és az ő közöttök munkálodo Sátánnak tulajdonittyuk. Továbbá haki a' Loth leányinak példáját hozza elő (*Gn. 19. ℣ 32.*) meg felelhetünk arra is, hogy nem egyébűtt, hanem, az Istentűl-el szakadott, a' Sátán alá hodolt rut Városban, tudnillik Sodomában tanúlták vólt azok-is, a' részegségre való kénszerétést. Amaz istentelen. Sidok-is kikrűl, Amos. *ö. ℣. 6. Isa. s' XI. 12.* vagyon emlekezet, részszerént a' környűl lévő, bálványozo népeknek szokásokbúl, vették részszerént még Ægyptombúl hozták vólt, az ő engedetlen elejekben,) hozza elő a' bor mellet nagy

nagy teli pohárokkal annyira tobzodgyanak, és a' testi bátorságra egészszen el vetemedgyenek. A' romlott természet, a' mi roszszat egyszer másoktul bé-vett, azt osztán magában és magától, nem fogyatta, hanem inkáb öregbitette.

Haszon. Meg-feddi a' tanuság, (1) közönségessen mind azokat, valakik a' féle tobzódó vendégségekben részesek. Nem illendő a' jó lelkű emnek, még csak mulatni-is, és a' vétket hivalkodó szemekkel nézni, azok között osztán, a' kiket láttya, hogy, a' rút tobzodásnak adták magokat. (2) Nevezetessen azok, a' kik vagy másokra mérik a' kénszeritő pohárt, hogy csak szükségesképpen meg-igyák; avagy penig magok-is kelletinél fellyeb, másokra nézve iszszák. Szabad kivánságbul innya mértékletessen, akar pohárbol, s' akar mi egyéb edénybűl; de nem szabados a' kereszttyén embernek, másra mérni kénszeritésbűl a' pohárt, sem penig ő magának azt meg-

innya. Mert ez a' régi bálványozók maradvánnya. (3) A' kik a' pohár kőzött nem tudván mire ki-fakadni, hijában való nagy kőszöntéseket teſznek a' pohár mellett; ennek vagy ama jónak el érésséért; ez vagy amaz jó akarókért, hogy ekképpen az italt annál inkáb belé beszélhessék másokban, és azokat magokkal edgyűtt a' mértékletlenségben bé-meritsék. De azt kérdi itt valaki. Hát ugyan nem szabadé a' vendégségekben valami jóknak fejében, (a' mint szollanak) a' pohárt el-kőszönni s' meg-innya? *Felel.* Mi légyen itt szabados, és mi nem, majd meg-jelentem rövideden. (1) Józan elmével, szabados felebarátunknak ezt meg-jelentenűnk, a' pohárnak el-kőszönésének alkalmatosságával, hogy a' mint magunknak, ugy néki-is jót kivánunk, hogy az Ur áldgya-meg, és szolgáltassa jó egésségére néki az italt: meg-emléthettyűk ezt-is, hogy a' mi szeretetünknek, s' hozzá való szives indulatunknak, külső jegy-

gyel való meg-erősittetésére celekeszszűk, hogy vélle azon egy italbul mértékletessen részesűlűnk. De minek-utánna ember el-kezdi elzét felejteni, akkor oztán még csak emlétése-is az Isten nevének, vétek az olly embertűl, *(Exod. 20. v. 7.)* Akkor már az Isten neve mellett való el kőszöntés semmiképpé nem mentető; a' mint hogy egyéb cselekedeti sem jó már akkor az olly embernek. *(2)* A' melly jó dolognak bizonyságára, s' meg-erősitésére, gyűlekeznek edgyben az emberek valamelly vendégségben, (péld. ok.) kereszstségnek, kézfogásnak, menyekezői lakadalomnak, frigy kőtésnek alkalmatosságával,) szabad a' gazdának vagy elől járónak meg-emliteni, (józan elmével,) hogy ő Istennek hálákat ád, hogy őtet arra a' jó dologra segitette, &c. és ezen való örömének, s' meg-edgyezésének nagyob bizonságára, ételt s' italt készitett az ő vendégeinek, mellyekkel szivessen kinállya őket. Szabad józanon

zanon a' vendégeknek-is azt el-fogni Istenhez való hálá-adással; és meg jelenteni, hogy az ő indulattyoknak s' jo kivánságoknak nagyob bizonyságára, (hogy Isten tovább-is áldását mutassa,) hálá-adó szivel, s' szeretettel részesülnek az ő ételében és italában. Tudni-illik, a' mint hogy szeretetből esznek és isznak mértékletesséen, szintén ugy el-hidgye a' gazda, hogy ő néki jót kivánnak. Péld. ok. Ha mikor két királyok, Fejedelmek, vagy országok között, békesség és szövetség szereztetik, szabad azoknak a' kik jelen vadnak a' kötésben, a' mértékletes vendégségnek alkalmatosságával, egymásnak az állandó békeségről valo kivánságokat ki-jelenteni; mert az olly vendégség annak meg-erősitésére való. Vagyon példánk a' szent irásban-is, az Isáák és Abimelech között való szövetségről, és annak meg-erősétésére lett mértékletes vendégségről, *Gen. 26. v. 26. - 30. 31.* De ha ki osztán oda nem tártozó dolgokra fakadna ki;

ki; hol edgyért s' hol másért, csak kőszőngetnia' teli pohárokat, avagy ugyan azon dolgot ottan ottan elő hozná gyakorta, az nem egyebet cselekednék, hanem maga és mások meg-részegitésére keresne alkalmatosságot. Melyhez képest igy cselekedni nem szabados. Ugyan-is sohúl erre nem találunk példát a' régi szenteknél, hanem csak a' bálványozó pogányoknál. A' természeti okosság-is, eléggé meg-mutattya hasztalanságát az olly boros főtúl ki-keresett pompás kőszőngetéseknek.

Haszon. Intetel annak-okáért keresztyén ember, valaki lakodalmokban, czéhekben, s' egyéb vendégségekben ottan ottan forgasz; mindenekben a' régi szenteknek példái szerint mértékletességet kövess, [Nézd meg az Isáak csecstúl el-válásának idején való vendégségét? (*Gen. 21. v. 8.*) Tekintsl-meg a' Rebecca és Jákób lakodalmat? (*Gen. 24. v. 54. & 29. v. 22.* Edgyikben sem találsz rút tobzódást

zódáſt, és kénſzeritő pohárokat; jól lehet a' Rebecca és Jácób lakodalma azok közőtt lett, a' kik már az igaz Iſtennek tiſzteletitől, a' képeknek tiſzteletire igen ſántikáltanak: menyivel inkáb tenéked méktékletesſéget kelletik kővetned, ki az Evangeliumnak világoſsága alatt elſz?] Ellenben a' kénſzeritő pohárt, és a' réſzegségre okot adó vendégséget, mint Sátánnak pohárát, és Sátánnak vendégségét ugy kerülyed. Gondold-meg (1) a' mint fellyebb megértéd, hogy a' Sátántul, és a' régi bálványozó népektől vagyon az olly kénſzeritő pohár, és tobzódó vendégség; és igy ez által, az Urnak ſzent aſztalához való járuláſra-is méltatlanná tétetel. Méltó-is hogy el-tiltaſſék a' ſzent aſztaltul a' réſzegeſkedő, valamig nem jóbbittya magát. (2) Gondold-meg, hogy önnön magok-is a' pogányoknak értelmeſſei nem ſzerették az ital közben való kénſzerétéſt. Eph. I. ℣ 5. idevalo az-is a' mit a' külſő hiſtoricuſok

ſok irnak, a' Perſáknak mértékletes vendégſége felől. Socrátes philoſophusnak-is, illy dicsiretes ſzokáſa vólt, hogy ſoha ſem evett, ſem ivott annál fellyebb, a' mint kivántatott: máſoknak-is javallotta, hogy ha külömben el nem távoztathattyák a' mértékletlenſéget, ne-ismenyenek, az embereknek kinſzeritő vendégségekben. Ama bires Seneca-is ugyan egéſz Tractáláſt ir egy levelében, a' réſzegség ellen, (3) Gondold meg, melly utálatos és káros vétek légyen a' réſzegség. A' réſzegség egyéb bűnökre-is igen könnyen fel inditty az embert, és valami erőtlenségek vadnak benne, azokat fel fedezi, mert eſzeket-is el veſzi hogy még ne-is tudgyák, mit cselekſznek Példa erre a' Loth Pátriárka. Gen: 19 ℣ 33. 35. Példa ama Világ-birő Sándor; a' ki réſzegségében az italkőzben, az ő kedves és hűséges emberét, a' *Clituſt* tegyverével által veré: mellyet jozan korában meg értvén, maga-is kéſz vólt

(i) Vid. Xenophon.
(l) Idé Xenoph.
(m) Epiſt. 83.
(n) Seneca Epiſt. proxime erát.

vólt érette meg halni, Annak felette a' réſzegeskedéſſel ember magának gyilkoſa, és maga életének fogyatója. Tudgyuk mennyit nyögösködnek a' bor ital után a' réſzegeskedők: sőt vadnak példáink reá, hogy még életek-is el-fogy némellyeknek a' réſzegség miatt, ugyan a' réſzegségnek idején. Igy fult-meg réſzegségében, ama nagy hirű Attila: igy hólt-meg a' mi értünkre, Széki Péter, néhai Szendrei Vice-Kapitány. (Sőt még világ biró Sándornak halalát-is Seneca, nem csak a' méregnek, hanem a' mértékletlen italnak-is tulajdonittya.) (4) Gondold-meg hogy minden dolgaidra, annál inkább az Iſteni ſzólgálatra alkalmatlanná téſzen az réſzegség. Légy hát ſzüntelen józan elmével; ély mértékletes életet, és ekképpen ſzólgállyad a' te Uradat Iſtenedet életednek minden napjaiban Amen.

Vólt ez a' dolog, An. Dő. 1661.

Mondatott-el Gyöngyösön, *An. 1681. Die 16. Novembris*

X. PRE-

X. PREDIKA'CIO.

A' teſtben akadott Sátán ősztöne.

Textus. 2 Corint. 12. V. 7. 8, 9.

Es hogy a' (mennyei) jelenéſeknek nagyságával felettébb el ne hinném magamat, adatott nékem az én teſtembe hegyes ősztön, a' Sátán Angyala, hogy engemet arczúl csapdoſna, hogy felettéb el ne hidgyé magamat. Ezért háromſzor könyörgöttem az Urnak hogy én tőlle el-távoznék. Es ezt mondotta nékem: elég néked az én kegyelmem; mert az én erőm erőtlenség által végeztetik-el. --

Mivel hogy némely hamis tanitók az ő czikornyás beſzédekkel, s' a' teſtiekben való dicsekedéſekkel a' Corinthusbélieket igen kezdették vólt veſztegetni, a' ſzent Pál Apoſtolt akarván előttők mindenképpen kiſſebbiteni, és túle azoknak ſziveket el-fogni; ehez képeſt az Apoſtol, mint egy kénſzerittetvén, ezeknek dicsekedéſeknek ellenében veti az ő maga nemzetségét, az ő tiſztit s' hivatal-

vatallyát, és a' kűlömb kűlömb fél-
nyomorúságokban való győzedel-
mes szenvedését a' Jesus Christusért;
a' mint a' mi leczkénk előtt való rész-
ben (*1 Cor. 11.*) vagyon. Ennek alkal-
matosságával ki-ereszkedik a' tizen-
kettődik résznek elein azokra az Isté-
ni jelenésekre-is, a' mellyek (már an-
nak-előtte 14 esztendőkkel) az har-
madik égben lettenek vólt ő hozzá;
a' mellyek mindeneknek felette leg
nagyobb dicsekedésre valo materiá-
át adhattanak volna néki; de azok-
ban-is ő csak igen szűken dicsekedik,
nem-is itéli illendőnek magára né-
ve, hogy dicsekedgyék; és valamit
emlitett azokrul csak annyiban em-
litette, a' menyiben az Isten kegyel-
me őtet azokra méltóztatta: magára
nézve penig, mint erőtelen ember,
csak az ő erőtelenségében dicseke-
dik. Hogy peniglen csak szűken és
igen tartózkodva emliti az ő hozzá
lőtt, harmadik égbéli jelenéseket,
ennek két okait adgya. (1.) Mert el-
akarja távoztatni, hogy valamint
hal-

halván valaki az ő igen nagy és jeles
dolgokra való méltóztatását Isten-
től, embernél fellyeb valónak vél-
né őtet lenni, *v. 6. col. 2.* a' mint más-
szori alkalmatosággal, más okra
nézve történt *Act. 14. v. 11, 12. Item Act.*
26. v. 6. (2. Mert az ő maga meg-alá-
zásáért Istentől reá bocsáttatott ki-
sértetek-is, erre hiják őtet, hogy meg
tartóztassa magát a' mennyei jelené-
sekben való dicsekedéstől. Fel-ta-
állyuk ezt a' kezünk alatt lévő igék-
ben, mellyekben igy szól az Apostol:
Es hogy a' [mennyei] jelenéseknek nagy-
ságával, felettébb el ne hinném maga-
mat, adattatott nékem az én testemben
hegyes ősztön, &c. Mint ha monda-
ná: Ez-is nagy okom énnékem arra,
hogy szűkön és igen tartózkodva
szóllyak másoknak, az én hozzám-
lett mennyei jelenésekrűl; mert jó
eleve, a' jelenésekben való magam-
el-hivésének meg-zabolázására, Is-
tentől a' Sátán reám bocsáttatott
volt, el annyira hogy kénszeritte-
tem annak kisérteti ellen, az Istene-
met

met ottan ottan buzgó könyörgésekkel meg-keresni, és mint egy ugyan untatni; és végre illy választ nyertem, hogy *elég énnékem az Úr kegyelme*, az meg-segiti az én erőtlenségemet.

Három punctumok vadnak az igikben.

(1.) Vagyon a' nagy lelki dolgokra Istentől méltóztatott Apostolban következhető maga hitségnek meg-gátolására bocsáttatott ostromló és lelket meg-keseritő Sátán. Ezekben: *És hogy* (a' mennyei) *jelenéseknek nagyságával felettébb el ne hinném magamat, adattatott nékem az én testemben hegyes ôsztön, a' Sátán Angyala, hogy engemet arczúl csapdosna.*

(2.) Vagyon az Apostolnak maga viselése, tudni-illik buzgó könyörgésekkel való viaskodása; ez nagy ostromlás ellen. Ezekben: *Ezért háromszor könyörgöttem az Urnak, hogy el-távoznék én tőlem.*

(3.) Vagyon az Urnak választétele az ô könyörgésére; Ezekben: *És (ezt) móndotta nékem; elég néked az én kegyelmem: mert az én erôm az erôtlenség által végeztetik-el.*

KERD. 1. *Micsoda értettetik itt az Apostol testében adattatott ôsztönön?*

2. *Mit tészen itt a' Sátántul való arczul csapdostatás?*

3. *Mit tészen ez, hogy háromszor kérte az Apostol az Urat, hogy távoznék-el ô tőlle?*

4. *Mit tészen ez, hogy elég ô néki az Urnak kegyelme?*

FEL. *Az elsőre.* Régen törik ezen magokat a' szent Irás magyarázók, micsoda értessék azon az *ôsztönön.* A' szórul nem szükség hogy sokat szóllyunk: mert akar ki által láthattya, hogy ez másunnat hozattatott ide a' lelkiekben, hasonlatosságbéli szollás által. Tulajdonképpen penig, hegyes karót tészen, és (a' mi ide közel járul,) az erdőn le-vagdaltatott fiatal fáknak az ô hegyes törsökeit-is tészi. Némellyek az igen hegyes nyilakért-is veszik. Akar melyikért vegyük elő, de mindenképpen jól forditotta itt a' Magyar fordító

ditó *hegyes ósztönnek*. Azért a' dologra mennyünk. (1.) *(a)* Némellyek a' régiek közzől értenek itt valami nagy testi nyavalyát, főképpen a' főnek iszonyu fajdalmát, mellyel a' Sátán győtrőtre volna Isten engedelmébűl a' Sz. Pált, mint régenten a' jóbot egyéb nyavalyával. De ez a' vélekedés semmiképpen meg nem álhat. (1.) Mert sokkal hathatóssabb és fontossabbitt a' szóllás, hogy sem mint csak valami fő fáját, vagy egyéb nyilalló fájdalmat jelentene. (2.) Mert olly nagy hatalmat adott vólt Isten a' Sz. Pálnak a' Sátánon, hogy a' kit az meg-szállott, ő azt abbul *(b)* csuda tétel által ki-űzhette; *(c)* az ő tagjait meg-vakithatta; vagy a' ki valamely nagy nyavalyában vólt, akár a' Sátán csapása által, akár másképpen, ő azt *(d)* meg-gyógyithatta: hát itt magával olly jól tehetetlen volt volnaé, ha ugyan a' Sátántul vólt az ő testi nyavalyája, hogy éppen

(a) Tertullian. Lib. de Pudicit. c. 13. *colaphis si forte cohibebatur, per dolore aut ajunt, auricula vel capitis* Idem de Fuga in Persec. c. 2. *carnis vexatione* Diabolo illatam (Deo permittente) interpretatur. Refert etiam Theofilact. hanc quorundã sententiam (Commentat. in hunc locum,) de *dolore capitis*; quam ipse quoque refutat.

(b) Act. 16. v. 18. (c) Act. 13. v. 11. (d) Act. 28. v. 8.

pen illy hosszas nyavalyát jelent ő panaszra kellet volna nékie ki-fakadni? kisebbségére lett volna bizonyára ez, a' néki Istentűl adattatott csudatételbéli ajándéknak, ha ő másokat a' Sátánnak testbéli csapásitul rendkivűl meg-szabadithatván, maga ennyire nyögött volna a' Sátántul való testi nyavalyá alatt. Másokis akkori időben csuda tétel által, kimenthették volna őtet a' Sátántul való testi nyavalyákbul. II. *(e)* Némellyek hogy már valamenyivel tovább menvén az első vélekedéstűl, azon az ósztönön, nem valami közönséges nyavalyát értenek, a' minémű a' fő fájás, hanem ugyan rendkivűl való csapást és nyomorgatást, mellyel csapdosta és nyomorgatta Isten engedelmébűl a' Sátán látható formában meg-jelenvén, a' Sz. Pál Apostol téstét. Hogy meg-lehessen a' Sátántul valami iszonyu csapásokkal terhelni az hiveknek testét, ezt a' Jobnak példájábul mutattyák-meg; csak hogy a' Jóbon láthatatlan

(e) Joh. Camer. Prælect. ad Matt. 19. v. 3. pag. 181. col. 1.

meg-jelenéssel, itt penigten az Apostolon látható meg-jelenés által mondgyák végben mentnek lenni a' Sátán csapását. De bizony ez a' vélekedést-is el-romol azzal az erősséggel, mellyet második rendben hozánk elő, az első vélekedésnek semmivé tételére. Nincs semmi fundamentuma a' szent irásban, hogy azt a' személyt a' kinek az Ur rendkivül való nagy hatalmat adott vólt az ördögöknek el-üzésére, és a' testi nyavalyáknak meg-gyógyitására, annyira és olly hoszszu ideig győtrötte volne Testében a' Sátán, (még penig látható formában,) a' menyire itt az Apostol maga kifirtetit elő beszélli. Annak-felette, hogy a' testet-is nem tulajdonképpen kellessék itt érteni, majd oda alább, fogunk errül szollani. III. Némellyek a' sok nyomoruságokat s' boszszuság szenvedeseket értik, (f) mellyeket az Apostol, vagy közönségessen szenvedett a' mennyei tudományért a' kár kiktül, vagy penig nevezet szerint

(f) Primas alibique.

tint az hamis atyafiaktul, és hamis Tanitóktúl, ugy mint: (g) Alexandertúl, (h) Hymenæustúl, Philetustul és hasonlóktul, kik az ő Ecclesiabéli szent munkájának ellene állottanak, és igy ő néki nagy elmebéli szomoruságot s' tőrődést szerzettenek. Ezek szintén ugy voltanak *ösztön* avagy tövis gyanánt az ő oldalában, mint régenten a' *Cananeusok* az *Izraeliták* oldalában a' *Canaán* földén, *Num. 33. v. 55. Jos. 23. v. 13.* Másut-is a' külső nyomorgattatás tövishez hasonlittatik a' szent irásban. *Ezech. 28. v. 24.* (i) Némellyek ennek meg-világositására hozzák a' Micheás példáját; *1 Reg. 22.* a' ki minek-uránna az Urral és az ő szent Angyalival lelki látásban szemben vólt volna, azután mindgyárt a' Sátánnak Angyala, az az, annak követe, egy hamis propheta (Sedechiás nevű) ellene áll nékie, és ugyan arczul csapja őtet, ezért, hogy hamisságnak lelkével biró Prophétáknak mondotta vala őtet és az ő társait.

(g) Christ. oct. Theophilact. aliique.

(h) Act. 19. 33. 1 Tim. 1. 20. 2 Tim. 4. 14. 2 Cor. 2. 17.

(i) Johan Despagne Minister Gallicus Londinens. Operum suorum Gallicè edit. tom. 2. Tract. Schibboleth. pag. mihi 237. edit. Hag

Igy az Apostol-is, a' mennyei jelenéseknek el-vétele után, ezzel keserittetett-meg, hogy Isten engedelmébűl a' Sátán az ő gonosz kővetei avagy Angyali által, az ő prédikállásának és épitésének ellene állott; ugy hogy a' mint a' felső példában, az hamis propheta az ő társaival edgyűtt állott ellene az igaz prophétának, ugy itt az hamis tudományt hirdető hamis Apostolok állottanak ellene az igaz Apostolnak. A' mi illeti ez harmadik értelmet. Igaz dolog hogy nem kevés ellenségi, és boszszontói voltanak a' szent Pál Apostolnak, mind a' kőzőnséges űldőzők kőzzűl; mind penig az hamis tanitók kőzzűl; mind-azon-által, a' kezűnk alatt való leczkében, az hegyes ősztőnnek emlétése alatt nem azokra czéloz. (1.) Mert itt nem kűlső, hanem belső ősztőnőzésrűl szól az Apostol, ollyanrul tudni illik, a' melly az ő testében ragadott, hogy a' test által izgatná és keseritené őtet. (2) Mert itt az Apostol ezt kivánta Isten-

Istentűl sűrű kőnyőrgésekkel, hogy ez az ősztőnőző távozna-el ő tűle. De sem a' kőzőnséges űldőzők ellen, sem az hamis tanitók ellen, nem rendessé kőnyőrgőtt volna igy csak magáért, mint ha csak néki magának ártottanak volna az ellenkezők; holott nagyobb vólt az a' kár, mellyet a' keresztyéni gyűlekezetnek tőttenek, hogy sem mint egy személynek. Es Igy (ha a' kűlső boszszú tévőket értette volna) helyessebben kőnyőrőghetet vólna ekképpé, hogy azok távoztanak vólna el az Isten Anyaszentedgyházátúl. IV. A' kik ez ideig elő számlált vélekedéseknek edgyikét sem kedvellik, azok mindilly értelemben vadnak, hogy itt a' szent Pál az ő testében adatott ősztőnőn bűnre való késértetet ért. Csak hogy ki egyfelé, ki másfelé mégyen annak a' bűnnek meg-határozásában. (1.) Némellyek ezt ugy értik, (k) mint ha az Apostolt a' Sátán kétségben esésre sollicitalta volna az ő elébbeni bűneirűl. De ez nem egyéb

(k) Consul. Synops. Critic. & Comm. M. Pro l. in h. locum.

egyéb, hanem csak csupán emberi agybul koholtatott gondolat. Mert semmiképpen meg nem probálható dolog, hogy az Ur Isten olly nagy eszközét, és rendkivül meg-téritett emberét annyira oda engedte volna a' Sátánnak, hogy régi bünei miatt való kétségben eséſre ötet erőſſen, még penig nem kevés ideig őſztönöztevólna. Továbbá olly kisértet vólt ez a' Sz. Pálon, melyről itt emlekezik, hogy azt az Ur Isten, nem ſzintén egéſzſzen távoztatta-el ő túle az ő könyörgésére, hanem igiretet tett arrul, hogy ugy meg-ſegiti ötet az egekből, hogy ő azon győzedelmeskedheſſen. Távul légyen penig, hogy a' kétségben eséſre ſollicitáló kisértetet valami réſzben fen hadta volna Isten a' Sz. Pálban. A' Sz. Pálnak mindenütt ki-tetſző erős hiti, egyeneſſen ellenkezik az illy kétel-

kedéſſel. (2.) Némellyek olly bűnre való kisértetet értenek itt, a' melly egyeneſſen az (*l*) hetedik parancsolat

(*l*) Refert. Primaſius hanc quo etiam ſententiã, ſed nem ipſe improbat. Vide etiam Synopſ. Critic. & Comm.

lat ellen lett volna. Neveztetik az a' kisértet gerjedező buja kivánságnak. Debizonyára ez vélekedéſnek ſemmi fundamentuma nincsẽ; holott ki-tetſzik a' ſzent Irásbul, hogy az Ur Isten ſz. Pálnak maga meg-tartóztatásának ajándékát adta vólt, *1 Cor. 7. v. 7, 8.* Hallatlan példa, hogy a' kik illy ajándékkal birnak, hogy magokat minden leg kiſſebb gerjedezés nélkül, meg-tartóztathattyák az aſzſzonyi állattul, hogy azok, ha ſzintén ſzép mértékleteſſen táplályák-is magokat, végre oſztán ellenkezőképpen, éktelen gerjedezőkké változnának. Az illy ajándékban, a' terméſzetet-is, és abban lévő vért s' melegséget, ugy rendeli Isten hogy a' buja gerjedezéſnek eſzközei ne lehetſſenek. Még a' Pogányokban-is találunk ez illy maga meg-tartóztathatáſrul példákat. Vagyon penig az illy magok meg-tartóztatáſſal biró embereknek, egyéb kedves és ſzerelmes vétkek. Ezekből mind azon-által ſenki ki-ne hozza, mint ha volna e' világon ollyan ember, avagy le-

hetne, a' ki ſoha ſemmiben nem vétene az hetedik parancsolat ellen; mert oda-is lőhet hirtelen kisértő nyilakat a' Sátán, a' holott nem talál kéſz indulatot maga ſzándékára. Más hirtelenűl lővődni valami roſz gondolatnak ember elméjébe, hogy bűnt cselekedgyen, más penig arra, valami buja kivánsággal ugyan gerjedezni; mint itt az Apoſtol felől némellyek állattyák. Más a' csendes és ſzelid erkőlcsű embernek elméjében, illy gondolatnak hirtelen lővődni, minden kűlső végben vitel nélkűl, hogy ő valakire meg-békélhetetlenűl meg-haragudgyő, és vért oncson, más penig méreggel és haraggal forrani, és ugyan dűhőskődni valaki ellen boſzſzu álláſnak okáért; melly a' rút haragra, őrdőgi gyűlőlségre és veſzekedéſre igen hajlandó emberekben találtatik-fel. Tegyűk ide ezt-is az Apoſtol réſzérűl, hogy ha ugyan e' vólt volna itt az ő keſerves őſztőne, hogy gerjedező buja kivánsággal égett vólna, (a' mint

mint némellyek akarják) az ő maga tanácsával kellett volna néki élni, 1 Cor. 7. v. 9. (3) Némellyek a' boldog emlekezetű Calvinus Jánoſſal edgyűtt, értenek itt akarmelly kisértetet a' bűnre, mellyet a' Sátán ottan ottan lővelhetett, Iſten engedelméből az Apoſtolnak ſzivében; csak hogy a' meg-emlitett túdós jámbor iskirekeſzti innét az Apoſtol réſzéről, a' gerjedező buja kivánságot. Mi-is az Apoſtol ſzavainak erejétűl meg-győzettetvén, ennél tovább nem mehetűnk, hanem mi-is itt az Apoſtol teſtében adatott őſztőnőn, bűnre való kisértetet értűnk; de ugy hogy mind a' gerjedező buja kivánságot, s' mind peniglen a' kétségben eséſre való őſztőnőztetéſt innét kirekeſzſzűnk. Ha peniglen valaki ſzoroſſan tudakozná, micsoda bűn lehetett az, a' melyre itt a' ſz. Pál őſztőnőztetett a' Sátántul, azt felellyűk elsőben-is annak, hogy haſonlóképpen tudakozhatná, micsoda bűnről panaſzolkodik ſzintén annyira má-

sutt, Rom. 7. v. 15, 18, 19, 21, 23. (Meg segondollyuk hogy itt nem szólana ugy magárul, mint újjá szűletetről, hanem némellyek szerint a' törvény alá vettetett újjá szűletetlen Sidó néprűl.) Meg-mutattya ott az Apostol, hogy ő-is erőtelenség alá vettetett ember vólt, ő-is ottan ottan kisértetett a' bűnre; még penig el-kell hinnünk a' mint a' panasz-is meg-mutattya, hogy edgyikreinkáb ősztönőztetett mint másra. Holott maga mint értelmes ember, elégségesnek itélte kőzönséges szókkal meg-vallani magát bűnnel kűszkődő embernek lenni, nem szükség hogy mi szintén annyira visgállyuk, micsoda lehetett meg-határozás képpen az a' vétek, a' melyre ő annyira ősztönőztetett a' testűl és a' Sátántul. Meg-lehet, hogy vagy igen resté, és buzgóság nélkűl valóvá lett vólt ideig a' mennyeieknek munkálkodásában, ugy-mint a' könyörgésekben és egyéb szent munkákban maga részérűl; de végre magában szál-

szálván, maga fogyatkozásit eszre vévén, és lelki restségének álmábul mint egy fel-ébredvén, kezdette az Urat ez ellen buzgó könyörgésekkel meg-keresni. Eshetnek néha az Istennek szentei-is illy vétekben, hogy a' nagy lelki tunyaság és lelki hivalkodás el-fogja őket; ugy hogy a' mennyei dolgokrul való serény elmélkedés helyett, az ő elméjek világi hijában-valóságokon nyargal. Ez lelki restség és buzgótalanság nē kicsiny keserűségére vagyon a' jó léleknek, midőn osztán a' lelki álombul felserken, midőn veszi eszre, melly igē hátra maradott a' lelki dolgokban, és melly igen kűlőmbőz önnön magától, a' mint másszor nagy lelki serénységgel és unalom nélkűl foglalatoskodott azokbā a' mellyek Istenéi. Meg-lehet ez-is, hogy a' Christus keresztinek hoszszas viselése alatt, e' világ fiainak kűlső dicsőségét és boldogságát lővellette a' Sátán elméjekben, és kivántatta a' testel, mélly igen jó vólna, ha a' Christus

országa is külső pompával, és boldogsággal, külső erővel és hatalommal tündöklene; meg-lehet, hogy a' sok bosszúság; és külömb külömb féle nyomoruság szenvedések között, a' Sátán sugallásából, és az testnek erőtelenségéből, békételenkedésre fakadott-ki; meg-lehet hogy az erőtlen test meg-ütközött a' Christusnak igaz hiveinek szüntelenül való nyomorgattatásokon és külső boldogtalanságokon; főképpen ha eszében jutott a' Sátán sugallásából, melly könnyen, és melly kényén élt annak előtte, a' Phariseusok között a' meg-térésnek előtte. Mind ezeket penig, (fel-tévén, ha illy kisértetekkel küszködött az Apostol) csak az belső sugallásokrul értsed, és ne ugy mint ha tellyes meg-edgyezéssel, és külső maga viselésével valaha ezeket az Apostol (az ő meg-térése után) ki-mutatta volna. Mert harczolt ő szüntelen a' test ellen, és olly erőssen zabolán hordozta, s' szolgálat alá vetette azt, hogy annak indulatinak mér-

mérge, ki nem űthette magát másoknak botránkozására, *1 Cor. 9. v. 26, 27.* Egyszóval, ugy harczolt a' test ellen, hogy nem a' test ő rajta, hanem ővette a' testen és a' Sátánnak kisértetin Isten kegyelme által győzedelmet. Meg-mutatta ezt az ő sürü könyörgésivel-is a' kisértetek között. Ezek szerint, (a' mint ki-tetszik) mi ugyan egy vétket se határozzunk meg az Apostol részérül, hogy bizonyossan erre vagy amarra ösztönözztetett volna a' Sátántul, de ezekből a' tudakozódók észre vehetik, hogy a' buja gerjedező kivánságon, és a' kétségben esésre való sollicitálásson kivül is, (mellyeket innét méltán kirekesztettünk,) lehetett még más egyéb nagy bűnre ösztönöző kisérteti a' Sátánnak az Apostolban.

De mivel hogy nem elég csak szóval állatnunk valamit, hanem szükség meg-is erősitenünk, ehez képest mutassuk-meg immár, hogy itt az hegyes ösztönön, bűnre ösztönöző késérteti értetik a' Sátánnak, ki-re-

kesz-

kesztvén a' fellyebb ki-rekesztet két rendbéli bűnöket. (1.) Meg-tetszik ebből, mert ez az ősztön *(a) testben adattatott ösztönnek* mondatik; és utánna vettetik mindgyárt nagyobb világosságul, de mesterséges szólással, hogy az *ösztön a' Sátánnak Angyala*, az az, a' gonosz Angyaltul az ördögtül való kisértet a' testben, és igy fel-tétetik, hogy belől volt az a' hegyes ösztön a' testben, s' a' test által ösztönözte a' sz. Pált a' Sátán. Az holott lehetetlen dolog a' testet tulajdoképpen érteni, (láthatós' tapogatható testért) a' menyiben a' léleknek ellenében tétetik, hanem a' sz. Pálnak sokszori szava járása szerint, az ujjá születetlen részért kell vennünk, a' menyibe az ujjá születetett résznek ellenében tétetik. Tudgyuk ugyan hogy egynéhány képpe vétetik a' test a' szent Pál Apostol leveleiben; néha e' világi életért, néha az emberekért egészszen, néha a' külső tekintetért, néha az emberi termeszetért, és annak erejéért; de leg

Gal. 2. v. 20.
1 Cor. 1. v. 29.
Gal. 4. v. 13.
Rő 9. 5.
1 Tim. 3. v. 16.
Rő. 19, 8.

leg gyakrabban a' romlott természetért, és az ujjá születetlen részért vétettetik: alig találjuk penig egy-szernél vagy kétszernél többé, tulajdonképpen ez látható testért. A' kezünk alatt a' belé szegezett Sátánnak ösztöne meg-mutattya, hogy itt az ujjá születetlen részért kelletsék a' testet venni. (2) Olly ösztön volt az, a' melynek érzése ellent állott az Apostolban, hogy valamiként az harmadik égben a' Christustul vett nagy tudományba, s' igen jeles dolgokra való méltóztatásban, fel ne fuvalkodgyon, és abbul el ne hitesse magával, hogy ő immár minden földi embereknél kedvesebb s' méltóságosabb Istennek előtte, és mint egy ki-vétettetett egyéb élő embereknek közönséges sorsa alól, a' nagy kegyelmekre nézve. De ez ellen való állásra, semmi egyéb nem lehetett hathatósabb meg-szégyenitő, és maga meg-alázására inditó eszköz, mint a' Sátánnak a' test által bűnre való ösztönözésének érzése. Ugyan-is az I-

az Isten hiveiben, az illy ujjongtában csirázó maga hitségnek szarvát, (erről hogy nagy kegyelmekkel birnak, ők már Isten előtt igen kedvesek, és nagy méltóságban vadnak egyebek felett,) semmi kisértet jobban le nem szegheti, mint a' Sátánnak bűnre való gyakor kisérteti és ostromlása, midőn osztán ők azt magokban szálván, jól meg-szemlélik. Mert akkor vehetik észekben, hogy noha ugyan egy felől, nagyra méltóztatta az Ur Isten őket, de azzal nem adott okot nékiek arra, hogy immár egyéb embereknek sorsa felett valóknak, és a' bűnre való belső kisértetektől szabadosoknak véllyék magokat lenni: hanē csak kűszködnők kell a' bűnökkel, mig e' nyavalyás testben élnek, és naponként magok meg-alázásával, mind inkáb inkáb éhezniek, az Istennek irgalmasságát. Igaz dolog ugyan, hogy a' kűlső nyomorgattatás és boszszusággal való illettetés-is erre való, hogy ember magát meg-alázza az Istennek kezei alatt;

alatt; de a' lelkiekben való maga hitségnek hátra verésére s' le-szegezésére, nincsen soha olly hathatós a' kűlső nyomoruság, mint a' lélekbē való belső meg-sebesséttetés a' (§) Sátánnak nyilai miatt. Példának okáért: a' Sz. Péter Apostol, midőn igen nagyot igért vala magának a' Christus mellett való álhatatosságrul, akarmi kűlső nyomoruság sem tanitotta volna őtet ugy meg a' lelki alázatosságra, mint a' Sátántul ideig reá bocsáttatott bűnre való késértet; melyre ő erőtlenségbűl, meg is tagadta vala a' Christust, *Matt. 26. v. ult.* Vesd őszve ezzel, *Joh. 21. v. 15, 16, 17.* (3) Olly őstön vólt az, a' melly által a' Sátán arczul csapdosta (lelki értelemben) a' Sz. Pál Apostolt, az az meg kisslebbitette maga szemei előtt, szégyenre s' orcza piruláſra juttatta szivében őtet. Semmivel penig ugy meg nem kisslebbitbette és meg nem szégyenithette őtet a' Sátán, mint az ő maga testi indulati által, ősztönözte őtet erőssen a' bűnre.

§ Hinc illud Augustin. de verbis Dom. serm. 57. *Audeo dicere superbis continentibus, expedit cadere, ut eo ipse, in quo se extollunt humilientur.*

re. Akarmin sem szégyenli-meg magát jóbban az Istenhez meg-tért lélek, Istennek előtte, mint a' bűnön, még peniglen annál inkáb, ha arra ottan ottan kisértetik belől, *Luc. 18 v. 13. Dan. 9. v. 7. Esd. 9. v. 6.* Nem-is támaszthat a' Sátán nehezebb és szomoruab háboruságot az Isten hivei ellen, mint ha a' házi és belső ellenséget tudni-illik a' testet indittya fel ő ellenek. Meg-áll hát mind ezekből, hogy itt az ősztönön bűnre való kisértet értetik. Hogy peniglen ősztönnek neveztetik, szintén ugy alkalmaztathattyuk ide a ma hellyeket, *Num. 33. v. 55. Jos. 23. v. 13.* mint a' kik ez ősztönt az hamis Apostolok miatt való bosszúság szenvedésekről magyarázzák. Az alkalmaztatás penig ez: hogy á' miképpen régenten hagyott Canaánban belső ellenségét az Izraelitáknak, ősztön gyanánt az ő oldalokban, hogy azok által ottan ottan meg-keserittetnének, szintén igy a' lelki Canaánnak őrökösiben-is, valamig

lamig e' gyarló testben élnek, hágy az Ur Isten belső ellenséget, nem gyomlállya-ki egészszen itt belőlök a' romlott természetnek maradványát, melly mint valami ősztön ottan ottan furdallya és meg-keseriti őket. Ez penig ezért vagyon, hogy az hivek a' lelki hartzban annál inkáb gyakoroltassanak, és az Istennek bűn bocsátó irgalmasságát, s' tökéletessen meg-szentelő kegyelmét, annál inkáb éhezzék s' szomjuhozzák. Az hegyes ősztönnek a' mi leczkénkben való említése, szépen meg-edgyez azzal, hogy másut-is a' Sátánnak bűnre ősztönöző kisértetei, nyilaknak neveztetnek, *Ephes. 6. v. 16.*

Lássuk immár itt az ellenvetéseket a' mellyeket ez ideig meg-erősitett értelemnek, ellenében tehetne valaki.

I. *Ellenvetés.* Az ősztönnek említése alatt, olly erőtelenséget foglal itt bé a' Sz. Pál Apostol a' melyben ő dicsekedik; de a' bűnre való kisértetben,

tetben senki helyesen nem dicsekedhetik; azért inkább a' külsö nyomoruság szenvedés, hogy sem mint a' Sátánnak bűnre való kisérteti értetik itt az hegyes ösztönön. *Felelet.* Mindeneknek előtte, lássuk itt, hány féleképpen vétetik az erötelenség az Apostol szavaiban, az után szóllyunk osztán arrul miképpen dicsekedhetett ö, és miképpen nem az ö erötelenségiben. Az erötelenség az Apostol irásában (1.) néha vétetik a' testi betegségért, *Phil. 2. v. 27.* (Hasonlóképpen a' Jakab Apostolnál is, *cap. 5. v. 14.*) (2.) Az edgyügyüségért, és e' világ szemei előtt való el-veretségért, mint egy semmire kellöségért, *1 Cor. 1. v. 27. & cap. 2. v. 3. & 11. v. 21. Gal. 4. v. 13.* (3.) A' külső embernek a' nyomoruságokban való meg-erötelenittetéséért és fogyatásáért. Egyszóval a' nyomoruság szenvedésekért, *1 Cor. 4. v. 10. & cap. 11. v. 29, 30.* (4.) Vétetik az hitben s' vallásban való gyengeségért, *Rom. 14. v. 1, ibid. v. 21.* (5.) Vétetik közönségesseen a' lelki dolgoknak munkálkodására, s' viselésre való gyengeségért, sőt elégtelenségért, *Rom. 8. v. 26.* Tudni illik a' mennyiben az ember maga erejében gondoltatik, erötelen a' nyomoruságoknak szenvedésére, erötelen a' buzgó és hellyes könyörgésekre, erötelen a' jó cselekedetekre, és a bűnöknek el-távoztatására. (Ide hozhattyuk azt az erötlenséget, melly az ujjá születetlenekben, a' lelki nyavalyákkal való tellyes meg rakodást s' el-foglaltatást részen, *Rom. 5. v. 6.*) (6.) Noha igen szélleszen, mind a' nyomoruságok alá való vettetésért, (azokban való nyögésért) mind penig, a' jóra való elégtelenségért. Itt vétetik mind azokban a' versekben, a' mi leczkénk körül, *v. 5. & v. 9. col. 3.* a' mellyekbe az Apostol azt mondgya, hogy ö az ö erötelenségiben dicsekedik. Igy vétetik a' 9 dik versnek második czikkelyében, mellyen végezödik a' mi leczkénk, *Item. v. 10. Col. 1. Item Heb. 4. 15.* Hogy à mi leczkénk

kénk körül lévő versekben, illy szél-leſſen vétetteſsék az erőtelenségnek nevezeti, meg-tetſzik magából a' ſzólláſnak formájából; mert nem csak erőtelenséget, hanem ugyan erőtelenségeket emlét azokban az Apoſtol. Többek-is voltanak a' ſz. Pál erőtelenségei egynél, a' mellyekről mondhatta, hogy ő azokban dicsekedik; a' mint fellyeb (*cap. 11. v. 19, 30 & præced.*) meg-mutatta; és a' mi leczkénk után-is, a' 10-dik versbé. Tetſzet penig nékie a' Sátántul való hegyes ősztönnek emlétése alatt, ezt is meg-jelenteni maga felől, hogy bűnnek erőtelensége-is vagyon ő benne; a' mint hogy már az előtt *cap. 11.* bőven emlekezett egyéb erőtlenségirűl. Láſſuk immár miképpen dicsekedhetett az Apoſtol az ő erőtelenségiben. A' dicsekedés néha vétettetik a' nem ſzabados dicsekedésért; melly nem egyéb, hanem kérkedés, dőlyősködés, és maga hányás valami dologban, *Pſal. 52. v. 3.* De itt erről nem ſzükség moſt ſzólnunk

nunk. Néha a' jó és ſzábados dicsekedésért vétetik, igy-is penig kétképpen. Avagy tulajdonképpen valami méltóságnak, jó és dicsiretes dolognak, nagy belső őrőmmel való hirdetéſeért; (melly a' jó lelki iſméretnek dicsekedéſe) *2 Cor. 1. v. 12. & 10. v. 8.* De ezilly dicsekedés mindenkor az Urban vagyon; ugy hogy a' mit ebben hirdetnek az hivek, az Urtul valónak lenni, meg-iſmerjék *2 Cor. 10. v. 13, 17. Iſa. 60. v. 21.* Avagy penig *catachreſtice*, viſzſza élésképpé, akarmi dolognak, (ámbátor alacson legyen-is) maga felől való ki-beſzélléſeért, és máſok eleiben való terjeſztéſeért, *2 Cor. 11. v. 16. & v. 18. col. 2.* Kétség nélkül ott az Apoſtol, nem tulajdonképpen dicsekedik, mint ha a' külső jeles nemzetségből való ſzármazásban, s' teſti prærogativában, ő nékie belső őröme volna, és mint ha maga jó ſzántából hirdetné azokat maga felől; hanem csak kénſzeritésből cselekeſzi. Ehezképeſt, azoknak elő beſzéllését csak az ő el-

lenkezőire nézve mondgya dicsekedésnek. Mivel hogy azok, ugyan tulajdonképpen dicsekedtenek, hánták vetették magokat; ezért tetszet az Apostolnak-is azoknak cselekedetektől vett szóval fejezni-ki, az ő maga részéről valóknak ki-jelentését. Elő hozza ugyan itt maga tisztit-is, hogy ő a' Christus szolgája, (melly máskor, az Isteni méltóztatásra nézve, illendő materiája volna a' dicsekedésnek,) de mostan arra-is csak kénszeritésből fakadott-ki. Annál inkább meg mutattya a' 30-dik versben, miképpen dicsekedik ő itt mostan az ellenkezőkre nézve. Azt mondgya: *Ha dicsekedně kell, azokban a' mellyek az én erőtelenségemet*, az az, nyomoruság alá vetteteti edgyűgyű sorsomat *nézik, dicsekedem.* Az erőtlenségekben, a' menyiben erőtelenségek, tulajdonképpen senki nem dicsekedhetik, hanem a' menyiben részszerint az Isteni méltóztatást nézi ember azokban, hogy az Ur az ő neve mellett való bizonság tételre méltóztatta őtet; részszerint a' segitő kegyelemre nézve: az erőtelenségekkel dicsekedni penig a' keresztyény embernek, annyit tészen, hogy maga edgyűgyű nyomoruságos sorsát, nem titkolni, és nem palástolni. Az Apostolnak elő hozott szavainak ez értelme, mint ha mondaná: Am azok az hamis Apostolok, kérkednek és dicsekednek ugyan az ő külső méltóságokban, én penig, ha ugyan valamit magam felől mint egy dicsekedés helyett hirdetnem kell, azokat hirdetem inkább, a' mellyek meg-mutattyák hogy én sok nyomoruságok alá vetteteti erőtelen ember vagyok. Nem tagadom s'nem palástolom én ezt magam felől, tudván hogy az Urnak kegyelme, mind ennyi erőtelenségemben-is elő viszen engemet. Szintén ugy érthettyük az illy dicsekedést, mint ha valamely kereskedő gazdag ellen, az edgyűgyű Istenfélő szegény ember, az ő szegénysegével dicsekednék, mind maga jó hitinek ki-jelentésé-

tésére, mind pedig a mannak kérkedésének meg-szégyenitésére, *iuxta Psal. 37. v. 16, 19.* Igy kell értenünk a' mi leczkénk kőtül lévő versekben-is a' dicsekedésnek szavait. Tudni-illik hirdeti maga meg-alázásával maga erőtelenségit, és nem palástollya azokat, hogy igy annál inkáb segillye őtet buzgó könyörgésire a' Christusnak kegyelme. Nincs hát igy semmi ellenkezés a' dologban, hogy a' bűnre való erőtelenséget-is maga felől ne hirdethette volna.

II. *Ellenvetés.* A' következendő tizedik vers mutattya-meg, hogy itt nem bűnre való kisértetet ért az Apostol az ősztönön, hanem külső nyomoruságokat és szorongattatásokat a' Chrisstusért.

Felelet. Ugyan ott az erőtelenségeket-is emliti, még penig leg elől tészi, mint leg szélleslebb értelmű szót. A' melly alatt kétség nélkül oda érti a' bűnre való hajlandoságot-is. Nem vólt szükség, s' nem-is illett értelmes emberhez, hogy az ő titkos belső kisértetit valamely bűnre, szinten olly világossan ki-mondgya, mint a' külső probákat, szükségeket, és háborgattatásokat, mellyekben forgott a' gonosz emberek miatt. Azt mondgya közönségesen itt mind az ő erőtelenségeirül, hogy ő azokban meg-nyugszik; az az, sem a' Sátánnak belső kisérteti miatt (hogy Isten őtet azoktul, mig itt él tellyességgel üresse nem tészi,) sem penig a' külső nyomoruság szenvedések miatt, nem zugolódik Isten ellen, hanem békével szenvedi hogy erőtelenségek alá vettetett ember, és meg-elégszik, mind azokban, az Istennek őtet hűségesen segitő kegyelmével.

III. *Ellenvetés.* Ha bűnre való kisértet értetik itt az ősztönön, miképpen mondhatni a' felől, hogy adattatott a' szent Pálnak, hiszem az olly kisértet, nem annyira adattatik, mint sugaltatik a' Sátántul? *Fel.* (1.) Istentül a' Sátánnak bűnre való kisérteti nem adattatik, s' nem-is adat-

dattathatik úgy, hogy Isten volna oka a' gonosz sugallásoknak; de adattathatik meg-engedésképpen; a' mennyiben a' Sátánnak meg-engedi, és bölcs rendelésébül szabadságot ád reá, hogy meg-kisércse az övéit belsőképpen-is; mint szent Péterrel cselekedett. Ha meg-álhat helyes értelemmel ama szóllás, 2. *Sam. 16. v. 10.* ez-is meg-álhat. *(2.)* A' Sátántul önnön magától, valoban cselekedésképpen adatott az a' bűnre való ösztön, ki az ő seregébül, valamelly gonosz lelket elő állatott, és ugyan mint egy a' szent Pál mellé adott Isten engedelmébül, hogy őtet a' gyarló test által, ottan ottan valamely bűnre ösztönözze. Ezért az Apostol, nem határozza-meg kitül, hanem csak azt modgya, hogy adattatott néki az ő testében ösztön: tudni-illik, hogy oda értheszük, hogy a' Sátántul adattatott ő mellé ösztönöző gonosz Angyal, Isten engedelmébül, s' igazgatásábul.

IV. *Ellenv,* A' bűnt bűnnel nem lehet

lehet orvoslani és meg-zabolázni. Ittpeniglen olly ösztönrül vagyon emlekezet, melly a' maga hitségnek és fel-fuvalkodásnak meg-gátolására való volt az Apostolban. *Felel.* A' mit mondhatunk a' méregrül, azt mondhattyuk ez aránt a' bűnrül-is. A' mérget méreggel nem lehet magában orvoslani; a' méregnek méreggel nem lehet ellene állani, ha ki csak magánossan meg-iszsza a' mérget, a' mérgen fellyül; de meg-lehet a' jó orvosnak *temper*alásábul, és igazgatásábul. Igy a' bűnt-is bűnnel nem lehet meg-gátolni magában; (mert a' bűn magában, edgyik a' másiknak nem rontója, hanem nevelője:) de meg lehet ama fő orvosra, és mindeneket bölcsen jó végre igazgató Istenre nézve, (ki a' gonoszbul-is jót hozhat-ki, a' menyiben edgyik bűnnek alkalmatosságával azt cselekeszi belső inditásával az övéiben, hogy más vétkekrül-is jobban észre vegyék magokat, és magok megalázásával, annál inkáb ohajcsak az Isten-

Istennek bűn bocsátó, és minden jóra vezérlő kegyelmét. A' nyavalyákrul-is mondhattyuk, hogy edgyik nyavalya magában a' másikat meg nem gyogyittya; de esik néha, hogy edgyik nyavalyának alkalmatosságával, annyira küszkődik a' természet annak nehézségi ellen, hogy azzal edgyütt mást-is aprodonként ki üresit magából, vagy egy vagy más természeti tisztulás által. Ezt az iffiuságbéli nyavalyákban meg-tapasztalhatni gyakorta. Igy a' bűn-is, edgyik a' másikat nem fogyattya magában; de mondhattyuk, hogy edgyik bűnnek észre vételének alkalmatosságával, annyira tusakodnak Isten kegyelme által az hivek a' bűn ellen, hogy akkor ugyan azon kegyelem által, más bűnt-is fogyatnak és erőtelenitenek magokban.

Eddig kellett szükségesképpen ki terjednem az első kérdésre való feleletnek alkalmatosságával a' kérdésben lévő terhes kétségre nézve, és a' kétségnek fundamentomos el-háritásáért.

A' má-

A' májodik kérdésre könnyű már a' felsőkből meg-felelni. Arczul csapdosta akkor a' szent Pált a' Sátán, midőn belső bűnnel meg-mocskolta, szegényre és orcza pirulásra juttatta s' bestelenné tőtte őtet maga szemei előtt. Ez vólt leg nagyobb oka, hogy ő csak meg-emlitette a' mennyei jelenésekkel való dicsekedéstt, de mindgyárt abba hatta; eszében jutván hogy bűnre való kisértettel meg-mocskolta és meg-kisebbitette őtet a' Sátán.

A' Harmadikra. Kőzönségesebb értelem ez, hogy gyakorta kérte ezen az Urat, hogy távozzék el-ő tőle a' kisértő Sátán. Mind-azon által el-kell-ezt-is hinnünk! hogy ez ő keserves ostromoltatásiban, leg nagyobb készülettel-is buzgoságal háromszor könyörgött ezé az Urnak, az ő Tanitó Mesterének, az Ur Jesus Christusnak példája szerint. Matt. 26. v. 44. Akkor nyert osztán vigasztaló Választ az Urtól.

A' Negyedikre, két féle uton s'-

mó-

don lehetet meg ez a' válaſz rétel a' ſz. Pál Apoſtolhoz. vagy rendkivûl való meg-jelentés által, avagy csak rend ſzerint való belsô meg-nyugotás által; hogy a' Szent Lélek belôl meg-csendeſitette ſzivében arrul, hogy az Ur meg-ſegiti ôtet. A' rendkivûl való, egynéhány-képpen lehetett-meg (1.) Avagy kûlsô ſzónak valóságos halláſa által a' levegô égben, minden kûlsô formának látáſa nélkûl. Az illyen ſzózatott a' Sidók, mennyei ſzózat leányának ſzokták nevezni. A' minta' Samuel hallotta az Urnak ſzavát, *1 Sam. 3.* (2.) Avagy kûlsô ſzó nélkûl, a' Szent Léleknek olly belsô ihléſe által a' fûlben, és az elmében, mint ha ugyan hallaná, *Act. 10. v. 13. Ibidé. v. 19. Item, Act. 16. v. 7. & 20. v. 23. & 23. v. 11.* Igy ſzóllott a' Szent Lélek régenten a' Prophétáknak, Iſaiáſnak, Jeremiáſnak és többeknek. Ez illyent csak maga, hallya a' kinek mondatik; de amannak avagy csak a' hangját máſok-is halhattyák, ha jelen vadnak, és vigyázó érzékenységekkel vadnak. (3) Avagy Angyal által, *Act. 10. v. 3. & 12. v. 7. & 23. v. 9. & 27. v. 23, 24.* (4.) Alom által, *Gen. 28. v. 12, 13.* A' rend ſzerint való válaſz tételt, tudni-illik a' Szent Lélek által való meg-nyugtatáſt, innét ugyan ki nem rekeſzthetnyûk; mert minden hiveit végre az ô belsô hányattatáſok után ekképpen ſzokta az Ur Iſté az ô lelke által meg-vigaſztalni, hogy meg-mutattya az ô kéſz ſégedelme felôl; de még ezen felûl-is el-kell hinnûnk, hogy rend kivûl való válaſzt-is adott az Ur a' ſzent Pálnak, mint olly ſzemélynek, ki az elôtt-is ottan ottan, vett rendkivûl való mondáſt az Urtul. Ha álam által, vagy Angyal által nem is, de meg lehetett ugy a' mint az Ur néki ſzóllott *Act. 20. v. 23. & 23. v. 11.* Avagy csak nincsen okunk reá, hogy az Apoſtol példájából, a' rendkivûl való válaſz tételt ki-rekeſzſzûk, akar melyik uton módon lett légyen. Tûdni-illik minek utánna oſztán harmadſzor

imádkozott volna igen nagy kéſzűlettel és buzgósággal, akkor az Ur-is, hogy annál inkáb meg-erősítse őtet a' kisértetek ellen, rend kivűl felelt-meg nékie. A' válaſz tétel penig ez vólt: *Elég tenéked az én kegyelmem*: melyel nem az jelentetik, mint ha ſemmit nem nyert volna Istentűl a' ſzent Pál az ő kónyörgéſire; hanem ez, hogy a' kisértetektűl nem tette ugyan űreſſé Isten őtet, de igiretet tett nékie, hogy eliggé fogja őtet ſegiteni az ő kegyelme által, hogy ő leheſſen a' Sátánnak minden oſtromláſin győzedelmes; és ne féllyen, hogy ő valaha azoktul tellyeſséggel meg-győzettetnék.

I. TANUSAG.

Még a' nagy hirű ſzentek-is ez életben, igen el-hinnék magokat, a' nálok lévő nagy lelki ajándékokban, ha az Ur Isten őket a' Sátánnak sűrű és lelket meg-ſebeſitő kisértetivel, meg nem ſzégyenitené, és meg nem alázná.

Ki-tetſzik ennek igaſsága a' ſzent letz-

letzkébűl. Imé az Istennek nagy ſzéf embere, a' Chriſtuſnak hires Apoſtola a' ſzent Pál, a' mennyei nagy tudományban, a' Chriſtuſtul nagyra való méltóztatásban, (hogy ő éppen az harmadik égben ragadtatván, ki-beſzélhetetlen jeles dolgokra tanittatott) igen el-hitte volna magát, ha az Ur Isten a' Sátánnak sűrű oſtromláſi alá nem engedte volna őtet ideig, hogy maga erőtelenségit eſzre vévén ſzégyenűlne meg, és alázná meg magát. A' mint az Apoſtol ſzavaibul ki-tetſzik, nem csak jövendőre vólt félthető hogy el ne hidgyen magát, hanem már éppen arra voltanak az ő indulati és hajlandoſági kéſzek, hogy nem ſokára ki-is űrőtte volna magát a' nagyot értő gondolatoknak mérge, ha az Ur Isten a' Sátán által őtet meg nem ſzégyenitette volna. Istennek bőlcs igazgatásábul, olly vétekre való őſztönözéſſel ſzomoritotta-meg őtet a' Sátán, a' melybűl maga erőtelenségét inkáb eſzre vette, mint az ajándékokban

való maga hitségből. Meg-tetszik még-is ennek igasága a' szent Péter Apostol példájából. Hogy a' Péter Apostol elsö vólt a' rendre és a' szollàsra nézve a' Christus tanitványi között; hogy a' Christus önnön maga is, nagy dicsiretet tett vala, az ö hiti és vallása felöl, *Matt. 16. v. 16, 17.* ehez képest egyéb tanitványok felett igen nagyot alitott ö maga felöl a' Christus mellett mind halálig való álhatatosságban. (Mire nem ment volna még, a' fen hajazó gondolatokkal, ha a' szoros proba köre nem vonattatott volna!) De minekutanna a' Sátánnak ideig oda engedé Isten hogy ötet meg-rostálná, és ugyan elejtené erötelenségből, akkor osztán bezzeg észre vévé maga gyengeségét, és meg-alázá magát keserveszsen pœnitentiát tartván. Az után osztán valóban álhatatos vólt a' Christus mellett, minden maga hányás nélkül.

I. *Oka.* Mert az emberi meg-romlott természet, semmit ugy nem szeret

ret mint önnön magát, és semmit inkáb nem keres, (ha a' testnek dictálási után megyen) mint maga hijában való dicsösségét, hirét s' nevét. Jó ugyan és szükséges embernek magát-is szeretni, csak hogy az Isten beszédének regulája szerint légyen. De a' romlott természet a' maga szeretetinek regulájat és mértékét által hágja. A' meg-tapasztalható dolog bizonyittya ezt, melly igen szereti ember magát, melly igen csudállya és tiszteli magában azt, a' mivel ö másoknál fellyebb való lehet. Innét vagyon, hogy némellyek gazdagsággal, s' a' gazdagságbol szerzett hatalommal, (*Psal. 49. v. 12.*) némellyek vitézséggel, (mint *Hector Achilles* és többek) némellyek ékesszen szóllással, (mint *Cicero* és *Demosthenes,*) némellyek a' természetből való bölcseséggel, (mint sok pogány bölcsek) némellyek a' külsö jó magok viselésével, (mint *Cato Seneca*, és többek) igyekeztenek eleitül fogván magoknak hirt nevet szerzeni. Igaz dolog,

hogy a' valóságos jó hir név, megbecsülhetetlen drága jó, *Prédik. 7. v. 1.* az tudni illik, a' mellyet ember nem vadász egyedül csak maga dicsőségének, s' hirességének kivánásából, hanem a' melly szükségesképpen kövéti őtet, és mint egy ugyan hozzá ragad, az Ur dicsőségének és szent tiszteletinek szeretetibül, minden maga éktelen vadászása *(ambitioja)* nélkül. Dea' romlott természetnek dictalása, felette kivántattya s' éhezteti emberrel maga hirét nevét, (mihellyen valami nagygyal bir,) és maga dicsőségét s' méltóságát álmodoztattya, miglen az ő nagyságával ellenkező meg-kisebbedéssel meg nem szégyenittetik.

2. *Oka.* Mert a' maga hitség, (a' vagy kevélység) egyedül az a' vétek egyéb vétkek felett, a' melybül még a' jó és igen épületes dolgokban-is félhetünk. Ugyan-is ha ki szorgalmatosan tanullya a' jó tudományt, ha ki szerényen tanit másokat, ha ki meg-fáradhatatlanul munkálódik elméjével s' pennájával az Anyaszentegyháznak épületire; vagy ha ki külsőképpen gyámolittya, s' oltalmazza buzgóvan az Isten Anyaszentegyházát, és táplállya az Urtul vett jókbol a' szükölködőket, ne féllyen bár az ollyan ember, hogy az illy jó műkábul a' test őtet egyéb vétekre kisértené hanem a' kevélységre és maga hitségre; hogy ő magát igen nagynak alitsa lenni, másokat penig magához képest csak semmire kellőnek véllyen. Egyéb vétkek nagyob részre, az hivalkodásbol lésznek; de a' kevélység gyakorta még a' jó és dicsiretes dolgokbul-is vészen eredetet, a' dicsiretes dologgal való viszsza élés által. Nem csuda hát, hogy még a' nagy hirü szentek-is ez életben, igen el-hinnék magokat a' nállok lévő nagy ajándékokban, ha az Ur Isten őket a' Sátánnak sürü kisértetivel meg nem szégyenitené. Ha

Augustin. in Psal. 58. *Omnia vitia in malefactis timenda sunt; superbia in benefactis plùs metuenda est.* Idem de Natur. & Grat. *Cætera vitia in malefactis valent, sola superbia, etiam in rectè factis est cavenda.*

ki pediglen tudakozna itten, miért hogy az Ur Isten az ő szenteit, a' lelki-ajándékokban való fel-fuvalkodás ellen, a' Sátánnak belső ostromlási-val szokta inkáb meg-szégyeniteni és meg-alázni, hogy sem mint külső csapással; (noha ezt sem tagadgyuk oda járulni;) feleletet vehet oda fellyeb, az ősztőnrűl való magunk értelmének második meg-erőssitésébűl. Minden féle kevélységnek az emberben való le-rontására, az leg erőssebb meg-alázó eszköz, a' mi egyenessen ellenkezik a' kevélységre elő vett fundamentummal. A' ki a' testiekben kevély, (p. ok. a' gazdagságban, à vitézségben, à szép termetben, az hasznos mesterségben, s' egyéb illyenekben) illendő hogy külső ellenkező csapással szégyenittessék-meg; igy a' ki a' lelkiekben kezdené magát el-hinni az hivek közzűl, illendő hogy lelki csapással aláztassék-meg, és azon való meg-keseredéssel, hozattassék (Isten kegyelme által) a' jó útra.

HASZ-

I. HASZNA Oktat minket a' tanuság (1.) erre, melly mérges, melly igen akadályos, melly igen emberhez ragagadott vétek légyen a' kevélység, melly az Istennek nagy szenteihez-is annyira hozzájok ragadott hogy még azok-is felettébb el-hinnék magokat, a' lelki nagy ajándékokban, ha a' Sátánnak sűrűb sűrűb ostromlási között, eszre nem vennék osztán jobban, Isten kegyelme által az ő magok nagy erőtlnnségét. Nem kicsiny vétek az, a' melly leg első e' világon, és a' melly az Angyalokat-is régenten, alá vetette az egekbűl, *Jud. 6.* Erre nézve mondgya a' bölcs Sirách fia, *cap. 10. v. 14.* hogy a' *kevélység* légyen *a' bűnnek kezdeti.* (2.) Erre; melly igen bölcs orvos légyen az Ur Isten; a' ki elsőben oda engedi ideig a' pokolbéli mérges kigyónak az ő szenteit, hogy mardossa-meg azokat, és ejcse lelki sebekbé; de ugyan azon mardosásnak alkalmatosságával, egyéb igen nagy lelki nyavalyábul gyógyittya-meg őket;

Cont. August. in Psal. 18. *Superbia dejecit Angelum ex Angelo fecit Diabolum.*

 s'a'

s' a' mardosót-is annál inkáb erőtet leniti. (3.) Erre; hogy valamikor a' nagy tudománnyal, szép hirrel nével tündöklő hivek, s' hasznos eszközök az Anyaszentegybázban, a' Sátánnak és a' testnek valamely bűnre való sűrű kisértetit, lelkeknek keserűségével tapasztallyák magokban, mindenkor erre intetnek, hogy alázatosak legyenek, és el ne hidgyék magokat, a' nékiek Istentűl közöltetett nagy lelki ajándékokban. A' tanuságbul, és a' szent leczkébűl következik ez. Az honnat mondhattyuk hellyesen, hogy valaki a' Sátánnak és a' testnek illy kisérteti alatt, meghunnyászkodik, és lelki alázatosságot tanul, az ollyan ember, az Istennek szentei közzűl való; a' ki penig az olly kisértetekben, nem hogy keseregne, nem hogy meg-hunnyászkodnék, sőt inkáb, igen kedvel, s' örömmel enged a' Sátán sugalláſinak, jele hogy még, az ujjá szűletetlenek közzűl való.

II. HASZNA. *Intés.* Ha az Istennek

pek nagy szenteit-is annyira megkörnyékezte a' kevélség a' nálok lévő ajándékokra nézve, intetel hát kereszтyén ember, hogy jól vigyázz tennen magadra, és igen őrizkedgyél a' maga hitségtűl. Ha a' nagy szentek ettűl félhettenek, bizony te a' ki gyengébb vagy annál inkáb félhetsz, ha nem őrizkedel tűle, és ha nem vigyázsz jól tennen magadra. Azt mondod talám erre. Nincsen én bennem, vagy az én birtokomban semmi olly jeles dolog, a' miben én magamat el-hihetném, és a' mellyel én kevélykedhetném. *Fel.* Nincsen e' világon olly alá való és el-vetetett ember, a' kiben a' test nem találna magának kevélykedésre való okot. Ha nem ragadtatol-is el az harmadik égben, hogy ott a' Chriſtustul, igen jeles dolgokat hallanál, mint az Apostol; hanem birsz-is igen nagy tudománnyal; de lehet még-is valami oka a' testnek, a' mellyel tégedet kevélységre, és magad felől való nagyot alitásra kisércsen. Némellyek

lyek az ő magok felől helytelenül elhitetett nagy tudománnyal. Némellyek a' külső jókkal, ha ők másnál gazdagabbak, *Ezech.16. v. 49. 50.* Némellyek a' külső csendes állapatban, ha ők nyomoruság nélkül élnek. Némellyek az ő szines szentségekkel, mint a' Pharisæusok; *ibidem apud Ezech. & Psal.73. v. 5, 6.* Némellyek az ő tisztekkel és külső méltóságokkal, mint Rabsaké, és az ő királlya a' Senacherib, *2 Reg. 19.* Némellyek az ő vitézségekkel. Némellyek az ő mesterségekkel, ha másoknál abban fellyeb valók. Némellyek az ő valami tekintetes termetekben. Némellyek az ő ékes ruhájokban, ha masoknál czifrábbak. Némellyek ezzel, ha egyebek felett, nagyobb tanátsal birnak. Némellyek, ha szóllásbbak másoknál. Némellyek, ha csak valamiben fellyeb becsültetnek-is egyebeknél, elhiszik magokat, és másokat igen alávalónak, vagy semminek tartanak magokhoz képest. Még a' kulduſokban-is talál a' test magának kevélykedésre

kedésre való okot. Szükség hát minden keresztyén embernek magára vigyázni, és a' kevélységtől őrizkedni.

Itt immár talám azt kérded tőllem: Mit cselekedgyem én magam részérül, hogy Isten kegyelme által a' kevélységet és magam hitségét el-távoztathassam?

Felelet. (1.) Valami jókkal külsőkkel vagy belsőkkel birsz te, meg ismérd nagy hálá-adással, hogy nem magadtul hanem Istentől valók azok; a'ki a' miképpen hogy szabados irgalmasságábul adta azokat tenéked, azonképpen, bölcs és szabados itéletibül valamikor nékie tetszik, el-veheti azokat te tőled, *Job. 1. v. 21.* vagy csak el-foghattya te benned való munkáit azoknak, ha lelki jók azok. (2.) Magadat ellenben, semmire kellőnek és semmit érdemlőnek ismérd lenni; a' ki nem volnál még csak legkisebb jó-tételeményére-is Istennek méltó, *Matt. 8. v. 8. & 2 Sam. 7. v. 18.* (3.) A' könyörgést vedd elő, és a'

Dá-

Dáviddal edgyütt szüntelen esedezzél az Urnak, hogy a' kevélységtül oltalmazzon-meg tégedet; *Psal. 19. v. 14.* Indicson penig tégedet az intésnek meg-fogadására; (1.) önnön maga a' kevélységnek ige akadályos, és ragadós volta: Mentül inkáb oltromollya ez a' vétek az embereket, annál inkáb kell tenéked ellene tusakodnod. Ugyan-is a' jó vitéz leg inkáb igyekezik a' nagy hatalmu, az igen bátor, és sokakat meg-csúfoló ellenségnek meg szégyenitésére. (2.) Inditson a' kevélységnek meszsze terjedő urasága. Hajó idején eleit nem veszed ennek, egyéb vétkekre-is szabadossan viszen ez tégedet, és ő lészen mindenütt fő és elől járó kapitány. Ugyan-is § nincsen olly istentelen életű ember e' világon, a' ki egyszer s'mind rút kevély-is nem volna. Minden Istent káromló, hamissan eskűvő, útálatos szitkozódó, elől járóihoz engedetletlen, vérszopó, testi bujaságban és gyönyörűségbe élő, tolvaj, lopó, hazugságba nyelvét

§ Fulget. Epistol. 3. A Proba de virginit. *Quis enim nesciat, fornicarios, idolis servientes adulteros molles, masculorũ concubitores, fures, avaros, ebrios, maledicos, rapaces, superbas adversus Deum cervices erigere.*

vét mosó álnok ember, kevélységből és maga hirségből vétkezik; mert az ő vétkezésiben semmit sem hajt a' törvényt ki-adó mennyei Urra; hanem félelem és tartózkodás nélkül által hágja annak parancsolattyát. Az § hypocritákrul-is szintén ugy ércsed, hogy azok-is mind rút kevélyek; csak hogy a' mint minden lelki rútságokat palástollyák, ugy a' kevélység-is, nem annyira kivül tetzik, mint az ő szivéket fogta-el. Mert el-hitették esztelenül magokkal, hogy ők elég lelki ajándékokkal birnak; azért másokat magokhoz képest csak semminek alitanak. Példák erre a' Pharisæusok. (3.) Inditson még-is ennek meg-gondolása, melly igen gyülöli az Ur a' kevélyeket, és maga hányokat, ellenbe penig melly igen szereti az alázatos szivüeket. Ellenségül veri az Ur Isten magát, a' rút dölyfösök ellé, a' kik igé tetszenek magoknak, ellenben peniglen az alázatosokkal böven közli az ő kegyelmét, *1 Pet. 5. v. 5. Isa. 66. v. 2.*

§ Ibid apud Fulgent.

11-dik

II-dik TANUSAG.

Ha mikor a' nagy lelki ajándékokkal fel-ruházt atott hivek, el-kezdik magokat hinni azokban, az Ur Isten-is a' Sátánnak nehéz ostromlásival szégyeniti-meg őket; hogy meg-alázódgyanak.

Ez-is a' szent letzkébűl jűn ki. De mint hogy a' mit errűl lehetne szollani, azt már elő forgattuk, az első tanuságnak haſznaibā, azért elég légyen hogy meg-jelentettem; hogy tudhaſſuk még-is, minémű tanuságok folynak-ki rendel a' szent leczkébűl. Csak szintén egy két szóval emlekeztetem ennek alkalmatoſságával, a' nagy lelki ajándékokkal biró hiveket, hogy jó idején vigyázzanak magokra jó idején lelki alázatoſsággal, s' egyűgyűséggel vegyék eleit a' kevélységnek és fel-fuvalkodáſnak, hogy valamiként a' pokolbéli Sátán Isten engedelmébűl, továb továb való bűnre ne ősztönőzze őket; és akkor oſztán ſokkal nagyob lelki tőrődéſ-

déſſel szégyen vallásſal és tusakodáſſal, verheſsék hátra a' kisértetеket.

III-dik TANUSAG.

Még a' legszentebb emberek-is, nem űreſsék ez életben, a' Sátánnak és a' testnek bűnre ősztönőző, és lelkét meg-sebesitő kisértetitűl.

Ez-is kijű a' szent leczkébűl. Imé a' nagy szentségű Apoſtol, miképpē panaszolkodik a' bűnre ősztönőzō kisértetekrűl. *Adatott* (ugy-mond) *énnékem az én testemben hegyes ősztön, a' Sátán Angyala, hogy arczul csapdoſna engemet.* Meg-vallya, hogy a' test által ősztönőzte őtet a' Sátán; meg-vallya hát azt-is, hogy az ujjá szűletetlen réſz ő benne a' meg-szenteltetett réſznek nagy keſerűségére, kedvellette a' Sátán ſugalláſit. Hogy ezek a' kisértetek ő rajta, sűrűek, és nem-is kicsiny ideig tartók vóltanak meg tetſzik az ő maga tusakodáſibol; mert azt mondgya hogy, *háromſzor könyörgött ő ezen az Urnak, &c.* Még-is ugyan a' fel-vett leczké-

bűl ki-tetszik második erősséggel-is, a' mi tanuságunknak igasága. Mert a' szent Pál Apostolnak sűrű könyörgésire olly választ adott az Ur, a' melybűl ki-jűn, hogy az Ur meghadta még továbra-is ő beńe a' kisértetteket, ha szintén nem az ő elébbeni erejekben-is; és azt akarta jelenteni, hogy egész világi életében kell ő néki küszkődni a' Sátánnak és a' testnek kisértetivel; ha edgyik el-mulik, megint más kovetkezik hellyében. A' honnat igy-is rendelhetnénk a' tanuságot. *Valamig é' gyarló testben élnek az hivek, mind addig meg-hadgya az Ur a' bűnnek maradványit, és a' Sátánnak kisértetit ő bennek.* Továbbá meg-tetszik más példákbul-is; ugymint a' Dávidébul *2 Sam. 11. & 1 Chró. 21. v. 1.* -- *A' Sátán fel-inditá a' Dávidot, hogy meg-számlálná az Izraelt.* Már ezt vénségében cselekedte vólt a Dávid. Item Salamonébul, 1 Reg. 11. melyhez járullyon az ő maga kőzönséges bizonyság tétele, *Prov. 24. v. 16. & 1 Reg. 8. v. 46.* Szent Péterébűl,

Matt. 26. conf. Luc. 22. v. 31 kétség nélkűl erre kivánta ott a' Sátán Istentűl a' tanitványokat, hogy a' belső sugallások és ősztőnőzések által, a' Christus szenvedésének alkalmatosságával, őket tellyességgel el-szakaszsza a' Christustol, és az hitetlen Sidóknak pártyára vigye. (De nem engedte az Isten kegyelme, hogy szintén kedve tellyen, *ibid. v. 32.*) Vesd őszve a' fellyeb valókkal, *1 Pet. 5. v. 8. Rom. 7. v. 15, 18, 19, 21, 23. Gal. 5. v. 17. Eph. 6. 12.*

Ha penig valaki tudakozza, miért hogy az Ur Isten még az ő leg nagyob szenteibűl-is, nem irtya-ki egészszen ez élettben a' bűnnek maradványit és a' Sátánnak kisértetit, imé okait mutattyuk ennek meg a' szent irásbul.

1. *Oka.* Mert a' mint hogy az egész váltságnak munkáit az Ur Isten, nem egyszer s' mind, és nem egy szempillantásban, hanem szép rendel, egy más után és idő mulva vitte véghez, nem-is eléb juttatta tőkélletességre, hanem a' Christus halálában; igy illendő az Istennek bőlcs rendtartásához

hoz, hogy az ujjá szűletést-is az hivekben, gradicsonként s' idő mulva vigye véghez, és nem eléb hanem az halálban juttassa tökélletességre, és akkor szakaszsza egészszen nyakát az ő bűnöknek. Ez penig mind a' két részről erre való, hogy meg-mutattassék, melly igen mérges gonosz, és melly igen erős ellenség légyen a' bűn.

II. *Oka.* Mert ez a' test, melyben szűlettettűnk, egészszen meg-mocskoltatott a' bűnnel; azért tetszik Istennek, mint bölcs munkás Urnak, egészszen formálni a' mi testűnket a' fel-támadás által, (avagy csak a' hirtelen való el-változás által, az utolsó napon) és annak-utánna juttatni a' testet-is tökélletes tisztaságra és ékességre. Szűkség hát elsőben, el-romlani az halál és a' porrá létel által; a' mint az ötvös-is a' rutul el-hajladozott arany vagy ezűst edényt, őszve töri elsőben, s' az után csinállya ujjobban, hogy szép legyen. Igy tehát, nem lehet hogy ember avagy csak lelkére nézve-is eléb meg-tisztullyon, hanem az halálban az el-oszláskor. Mert lehetetlen dolog hogy a' mindenestűl fogván tiszta lélek, a' bűnnel meg-rakodott testben, személybéli edgyesűlés által lakhasson.

III. *Oka.* Mert mentűl jobban harczolnak, és mentűl többször győzedelmeskednek a' hivek annál nagyobb légyen jövendőben az ő koronájok és dicsőségek az egekbe. (Igy rendelte Isten, hogy ingyen kegyelmébűl, a' nagyobb munkásokat, nagyobb jutalommal ajándékozza meg.) Immár penig ha ellenségek nem volna, mi ellen harczolnának, és mi ellen győzedelmeskednének? Tudgyuk penig, hogy leg ártalmasabb és leg veszedelmesebb ellenségűnk minékűnk a' mi magunk bűne. Mert semmi nem árthat a' mi lelkűnknek, (se az ördög se ez világ,) ha mi vélle meg nem edgyezűnk. Hogy annakokáért, annál inkáb harczollyunk, és jövendőben jutalmunk-is annál nagyobb légyen, tetszett Istennek, a'

bűnnek maradványit, és ezekkel egyűtt a' Sátánnak kisértetit meg-hadni mi bennűnk, ez életben.

IV. *Oka.* Azt akarja Isten, hogy az ő nagy irgalmassága és kegyelmessége az ő hiveitűl annál inkáb megbecsűltessék. Annál inkáb meg-becsűllik, mentűl inkáb ohajtyák és szomjuhozzák. Annál inkáb szomjuhozzák penig a' hivek az Istennek mind bűn bocsátó s' mind meg-szentelő kegyelmét, ha ottan ottan, lelkeknek nagy keserűségével érzik magokban a' bűnnek maradványit és a' Sátánnak kisértetit.

HASZON. Oktat minket a' tanuság. I. Erre, melly igen hijában, és fundamentum nelkűl állatná ezt valaki, hogy az újá szűletett ember ez életben, minden hiba nélkűl tökélletessen bé-tőltheti az Istennek törvényét; sőt (a' mint némellyek akarják) még fellyeb-is mehet a' jó cselekedetekben azoknál a' mellyeket Isten parancsol. Nem csak lelki vakság, hanem nagy Pharisæusi kevélység

ség volna, ha ki maga felől ez életben ezzel dicsekednék. Imé az Isten nagy szentei meg-ismérik azt magok felől, hogy valamig e' halandó testbe élnek, nem űressednek-meg tellyességgel, a' sátánnak és a' testnek kisértetitűl; meg-vallyák, hogy még az igaz Istenfélő ember-is sokszor elesik napjában; *Prov. 24. v. 16.* ezt hirdetik, hogy mi mindnyájan sokakbá meg-esűnk: *Jac. 3, v. 2.* Hát micsoda orczával, és micsoda fundamentummal mernénk azt állatni, hogy ember ez életben, minden hiba nélkűl, és minden punctumiban tökélletessen bé-tőlthetné az Istennek törvényét. Igaz dolog ugyan, hogy az Istennek szentei, naponként a' kegyelem által és abban való magok gyakorlása által, olly grádusára juthatnak ez életben a' szentségnek, hogy nem csak másokhoz képest, hanem Isten előt-is, tökélletes szivűeknek mondattathatnak, a' mennyiben nem szinbűl, (mint a' hypocriták) nem-is csak lassuan, mint a' gyé-

géb hivek, hanem igen szivessen és nagy lelki serénységgel viszik végh-hez a' mit véghez vihetnek, a' nálok lévő kegyelem által; sőt minden hivek a' szerint a' mint a' nálok lévő kegyelemnek kissebb vagy nagyobb mértéke engedi, meg tarthattyák, s' meg-is kell tartaniok az Istennek parancsolatit: de ezekből semmiképpẽ nem hozhattyuk azt ki, hogy ember ez életben tökélleteſſen, minden hiba nélkül, minden punctumiban meg-tarrthatná az Istennek parancsolatit; mert mind a' régi szentek példája, s' mind penig a' meg-tapasztalható dolog azt bizonyittya, hogy Isten a' kegyelemnek azt a' graduſsát, mellyel hiba nélkül, mindẽ punctumiban tellyeſſen meg-tarthatnánk az ő Felsége parancsolatit, még e' halandó életnél tovább halasztotta. Innét könnyű már meg-felelni ama ki-fogásra, mellyel igy szollanak az ellenkezők: *A' természetnek ereje által meg-engedgyük hogy nem tarthattya meg ember ez életben tökélleteſſen*

az Istennek parancsolatit, de meg tarthattya a' kegyelem által *Felel.* Ha tetszenék Istennek olly bő mértékben adni ez életben az ő hiveinek a' kegyelmet, hogy azzal az ő felsége minden parancsolatit hibanélkül meg-tarthatnák, ugy meg engedgük miis, hogy minden gráduſiban tellyes tökélleteſségre juthatnak ez életben a törvénynek meg tartásábã; de máſ képpen vagyon ez aránt az ő felsége bölcs tetszése. Pſal. *19. ℣ 13. 1. Cor. 13 ℣. 9.* és Philip. *3 ℣. 12.* Világoſan mondgya ez Istennek nagy szent embere az Apoſtol maga felől, hogy ő még nem érte-el a' tökélleteſséget; tudni illik azt, a' melly mindẽ gráduſiban, tellyeſséggel mindẽ hiba nélkül való volna, hanem arra siet naponként, hogy azt el-érhesſe az egekben, *v. 14.* Ugyan ott mindgyárt *v. 15* emlekezik más rendbéli tökélleteſségről is; a' melly nem egyéb hanem az embernek az hitben való meg vaſtagodáſa, a' menyiben a' lelki csecsemőségnek és gyengeségnek

tétetik ellenébe. Ezt el-érhetik a' hivek ez életben, de amazt nem. Ezé kivül is vagyon még ez életben olly tökélletesség a' szent iráſnak szava járása szerint (a' mint fellyeb-is emlétém) a' melly a' szivnek egyenességét Istē előtt és egyszersmind lelki készségét, serénységét jelenti. Igy mind a' szineskedésnek, s' mind penig a' nagy lelki tunyaságnak tétetik ellenében, és nem akarmi erőtelenségnek.

De által látván magok-is az ellenkezők, a' bűnnek maradványit fenlenni az Isten szenteiben-is mig ez gyarló testben élnek, ezt szokták végre mondani, hogy a' melly vétkeket a' nagy szentek cselekesznek erőtelenségből ez életbē, azok mind megbocsáthatók; és igy azokkal nem akadályoztatik-meg az ő tellyes gradusban való tökélletességek. *Felel.* A' tellyes gradusban való tökélletességet minden leg kissebb erőtelenségből származott vétek meg-akadályoztattya; hogy ne legyen mind addig-

dig-is olly tökélletesség emberben, valamig bűn vagyon benne. A' mi illeti a' meg-bocsátható, avagy megengedhető bűnöket; meg-engedgyük mi azt, nem csak ez avagy amà bűnről, hanem a' válaſztottaknak minden bűnökről, hogy mind azok meg-engedhetők az Istennek kegyelmére nézve; de tagadgyuk hogy volna ollyan bűn, (akar melly kicsinynek láttaſsék) a' melly magában elengedhető volna, és őrők kárhozatott ne érdemlene, ha Isten szoros igaſságábul akarna azért mindē emberrel bánni, *Deut. 27. Pſal. 143.* Es igy a' szentekben lévő bűnök maradványa ugyan ellent áll, hogy ez utazásban tellyes mértékben való tökélleteſséget érhetnének, hanem valamig itt élnek, mindinkább inkább kell éhezniek az Istennek kegyelmét, és naponként mindē erejekkel és szorgalmatoſságokkal, a' nékiek rendeltetett tökélleteſségre kell ſietniek. El nem halgathatom, hogy itt elő nehozzam, mint kevélykednek némely

mely tőkélleteſſek ez utólsó időben, a' régi ſzenteknek példái ellē a' mennyei kegyelmekben. Azt irják magok, egy *Philippus Nerius*, Eccleſiai renden lévő ſzemély felől, (ki ez előtt mint egy 86. eſztendőkkel hóltmeg,) hogy Romában a' Martyromok koporſoi mellett tiz eſztendőkig igen ſetét hellyeken lakozván, annyira meg-gazdagodott vólt ſok könyörgeſei után, az Iſtennek kegyelmeivel, hogy ottā ottan kénſzerittetett fel-kiáltani Iſtenhez illyenképpen: *Elég már elég! kérlek tartoztaſd-meg a' te mennyei gyönyörűségednek folyamatit.* Nem mondgya ezt ſoha az Iſtennek kegyelmét ſziveſen ohajtó, ſzegény meg-tőrődőtt bűnős. Nem mondotta a' buzgó lelkű Dávid, sőt ellenkezőt cselekedett, *Pſal. 57.*) ſem a ma nagy válaſztott edény a' ſzent Pál, hanem ſok buzgó eſedezéſek közőtt, maga meg-alázásával kivánta az Iſten kegyelmének bőveb munkáját ő magában. Még a' mennyei életben-is, (a' holott bizony kibeſzél-

Conſuſt. Roman. Subterran. Aringhi. ad Catacumbas. h. e. An. D. 1595. juncta in ſcriptum ſepulth. ad calc. Epitom. Rom Subt. pag. mihi 624. & 625.

Arimghus in ſua Rom. Subt. Sat eſt Domine, ſat eſt, contine quæſo ſuperne undas dulcedinis.

beſzélhetetlen léſzen a' kegyelmeknek elégsége) olly bőlcs mértékletéſséget fog Iſten kővetni, és az hivek-is, annyira ſzeretik az Iſtentől ſzármazó gyönyörűségekben való bé-merűléſt, hogy ſoha nem fogják meg-tiltani Iſtent, hogy több gyönyörűségeket ne mérjē immár ő reájok.

II. Erre okrat még-is a' tanuság, hogy ha mikor az Iſtennek hivei sűrűven és igen buzgóvan eſedeznek valamely bűnre való kisértet ellen azonban nem mindgyárt gyomlálya azt ki Iſten ő belőllők egéſzlen, ne eſſenek ezaránt kétségben, mint ha ezzel Iſten magoknak hadta vólna őket; hanem inkáb a' tovább való lelki tudakozáſnak édeſedgyenek az olly alkalmatoſsággal; meg-emlékezvén arrul, hogy Iſten még az ő leg nagyobb ſzenteiben-is, meg-hadgya ez életben a' bűnnek maradványit e' végre, hogy annál ſerényebbē harczollyanak, és annal, inkáb éhezzék s' ſzomjuhozzák magok megalázásával az Iſtennek bűn bocsátó s' ujjá ſzülő kegyelmét. A' mi

A' mi itt tovább való haszon lehetne, azt imé tanuságul teszem-fel.

IV-dik TANUSAG.

A' Sátánnak és a' testnek bűnre való kisérteti ellen, meg-fáradhatatlanul à híveknek tusakodniok kell buzgó könyörgések által, ha azokon győzedelmeskedni akarnak.

A' fel-vett leczkébűl tetszik-ki ennek-is igasága. Imé a' szent Pál a' Sátánnak a' test által való ősztönözése ellen mit cselekedett! Azt mondgya: Ezért háromszor könyörgöttem az Urnak, hogy távozzék-el én tőllem. *Item Rom. 7. v. 24. Psal. 19. v. 13, 14.*

I. *Oka.* Mert mindennémű kisértetek ellen, igen erős és igen hathatós lelki fegyvere a' keresztyén embernek, a' buzgó könyörgés. (Sőt foglallya ez következés szerint, a' hitet és az Istenek beszédét-is. Az Istennek beszédét; mert abbá le-tett igaz igéretekben fundáltatik: a' hitet; mert abbul származik.) Ezt commendállya Idvezitőnk-is a' kisértetek ellen, *Matt.*

Matt. 26. v. 41. A' Jakab Apostol-is ezt tanittya, hogy igen hasznos az igaznak buzgóságos könyörgése, *Jac. 5. v. 16. col. ult.* *Menyország kulcsának* nevezi ezt az Agoston Doctor-is; a' mennyiben a' Mennyei tárházbul, ez által nyerhetünk Istentűl lelki s' testi jokat szükségeinknek idején.

II. Oka. Mert *Idvezitőnk* önnön maga-is az ő utólso sullyos kűszködésiben, buzgó könyörgési után nyert vigasztaló választ az ő mennyei szent Attyától, *Luc. 22. v. 41, 42, 43.* Sőt a' Tanitványok részérűl-is könyörgéssel verte hátra a' Sátánt, hogy azokat tűle el ne szakaszthatná, *ibid. v. 31, 32.*

I. HASZNA. Oktat minket a' tanuság erre, hogy bizonyára el-mulattyák hát azok az igaz hiveknek tisztit, valakik a' Sátánnak és a' testnek kisérteti alatt vészteg hevernek, valakik érezvén a' bűnre való ősztönt magokban, az ellen ottan mindgyárt buzgó és sűrű könyörgésekkel nem harczolnac. Jele hogy *kedvellik* azok a' bűnt; jele hogy ennyi-

ben a' Sátánnal vadnac, és az ő vesz-
teglésekkel annak hajtottanak fejet;
mint Salamon a' nagy paráznaságbã
és bálványozásban való élésének
idején, *1 Reg. 11.* Tudgyák-meg az il-
lyenec, hogy nem is menekedhet-
nek ki eléb a' Sátánnak tőribűl, hanẽ
a' buzgó kőnyőrgések és sűrű fohász-
kodások által. A' kik peniglen ezt ő-
rőkké el-mulattyák, jele hogy nem
igaz hivei Istennek, akar mennyire
szépéttsék magokat kűlső szineske-
déssel.

II. HASZNA. Int tégedet keresz-
tyén embera' tanuság, kogy te a' Sá-
tánnak és a' testnek kisérteti ellen, hi-
ven el-járj tisztedben. Ha győzedel-
meskedni akarsz a' Sátánnak és a' test-
nek kisértetin, mihelyen bűnre való
sugallását érzesz magadban, ottan
mindgyárt a' testnek indulati és a'
Sátánnak javallási ellen vessed maga-
dat; mihelyen harag, békételenke-
dés, testi életnek szerelme, avagy e-
gyéb tőrvénytelenség gerjed te ben-
ned, te azonnal bugó kőnyőrgések
által

által, harczoly ez ellen, hogy az Ur
Isten verje hátra az ostromló Sátánt,
fogja-meg te benned a' testnek ve-
szett indulatit; avagy penig, ha bőlcs
tetszéséből ezekben meg-hágy, mig
itt élsz, kérjed ő Felségét hogy tegyẽ
tégedet a' Sátánnak minden ostroma
lásin, s' a' testnek minden erőtelen-
kedésin győzedelmessé. Esedezzél
meg-fáradhatatlanul ő Felségének,
hogy fogyassa naponként mind in-
káb inkáb te benned a' bűnnek ma-
radványit; épitsẽ-fel (a' mint el-kez-
dette) továb-is Szent Lelke által az
ő maga képére; juttasson tégedet-is
a' kegyelemnek arra a' grádussára,
melyre juthatnak ez életben az Isten-
nek szentei. Erre penig gondold-
meg, (1.) melly igen serény, és melly
álnok a' Sátán az Isten hivei kőrűl,
hogy azokat bűnben ejthesse, maga
hálójában kerithesse, és ha lehetne,
őrőkre magáévá tehésse, *1 Pet. 5. v. 8.*
(2.) Gondold-meg azt-is mely igen
hű segitő társa a' test (az ujjá szűletet-
len rész) az emberben a' pokolbéli

Sátánnak a' bűnbe való ejtésre. Nincs minékünk ennél hatalmassabb lelki ellenségünk, nincsen ártalmassabb kisértőnk a' mi magunk testénél. Mert a' Sátán semmi bűnre nem vihet addig, valamig mi a' test által vélle meg nem edgyezünk. A' test penig, ha mi nem vigyázunk, csak hamar meg-edgyez a' Sátánnal, és őrömest kedvelli annak javallásit; főképpen ha ollyat talál javallani, a' melyre a' természetnek alkotmánya szerint-is a' többi felett igen hajlandó. Ha meg-edgyez a' test a' Sátánnal, nem nyugosznak osztán ezek ketten, hanem mind tovább tovább visznek bennünket a' bűnre, ha mingyárt jó idején, igaz szivbéli töredelmességgel, és abból származott buzgó könyörgésekkel Isten előtt, mind a' test, s' mind a' Sátán ellen nem viaskodunk. (3.) Gondold-meg a' te közönséges tisztedet melyre hivattattál egyéb hivekkel edgyütt, és a' melyre kötelezted magadat a' keresztségben. Két rendbéli derekassan harczoló tábor vagyon e' világon, (a' mint tudhatod;) edgyik a' Christusé, másik penig a' Sátáné. Edgyikben a' Christus Fejedelem, másikban a' Sátán. Mind a' kettőnek vadnak fő szolgai, vadnak alább való tisztviselői, vadnak köz vitézi, vadnak uttyai s' módgyai az harczolásra. A' Sátánnak mint edgy fő szolgainak mondhattyuk, mind a' gonosz Angyalokat. Az ő alább való tisztviselői, az hamis Tanitók, és a' bűnt elő mozditó Magistratusok. Annak köz vitézi, minden gonosz életű emberek. Módgyai az hadakozásra, mint olly ezer csalárdságnak mesterének külömb külömb félék; de ez közönséges mestersége a' bűnbe való ejtésben, hogy az emberben lévő ujjá születetlen rész által igyekezzi mindenkor az embert meg-ejteni. A' Christusnak fő szólgai a' szent Angyalok. Tisztviselői az igaz Tanitók, és a' jó lelkű Magistratusok. Az ő köz vitézi, minden igaz hivek. Módgyai s' eszközei a' Christus alatt való

való vitézkedésnek, ezek a' szent Pálnál; ugy mint (1.) a' hit, mint valami erős pais; (2.) a' mennyei igasságnak vallásában való álhatatosság, mint valami meg-szoritó ő. (3.) Az igaz kegyességnek munkáiban való foglalatoskodás, mint valami pánczél; (a' holott egész életünkbéli pœnitentia tartásunk is bé-foglaltatik;) (4.) A' mi örök váltságunk felől való örvendetes tudománynak jól értése, és azzal való magunk bátoritása; hogy igy ezzel, mint valami erős saruval, minden ellenünk való nehézségekké bátorságossan tapodhassunk. (5.) A' Christusnak szüntelen szemünk előtt való forgatása, és ezzel, mint valami meg-romolhatatlan sisakkal fejünknek oltalmazása. (6.) Az Istennek egész beszéde, mint lelki fegyver. És (7.) mind ezekkel edgyütt a' buzgó könyörgés.

Emlekezzél-meg te ember ez a-ránt kinek zászlója alá irtad te bé tennen magadat, kinek adtál hitet, és kinek kötelezted te magadat engedelmességre. Bizony a' Sátánnak eliene mondottál akkor a' mikor meg-kereszteltelkedtél, ellenben penig a' Christus zászlója alá irtad-bé tennen magadat, hogy ő Felsége alatt hiven vitézkedgyél a' bün ellen, az ördög ellen, és e' világ ellen. Es ugyan azt tartya a' te magad vallástétele. Mert ha ki tégedet kérdezne, ki táborából való vagy, (szóllok arról, a' ki magát kereszтyénnek meri mondani) nem felelnéd azt, hogy a' Sátánébul, hanem ezt, hogy a' Christusébul való. No hát jól meg-láss, hogy valamint hüségtelennek ne találtassál, meg-láss, hogy áruló vagy pártos ne légy a' Jesus Christus ellen, a' te Fejedelmed ellen. (4.) Gondold-meg, hogy ha tenem tusakodol buzgó könyörgésid által a' Sátánnak s' testnek kisérteti ellen, a' kisértetek veszneк te rajtad erőt, és igy félő, hogy örökké a' bünnek ésa' Sátánnak rabja ne légy. Mert ugyan-is ha hátat adsz a' Sátánnak, ha kedved szerint engedsz a' testnek indulatinak,

nak, micsoda fundamentummal biztathatod magadat, a' mennyiben ollyan vagy, hogy igazán fel-kelhetz a' te eſetedbűl? Nincsen ſohul az Iſtennek biztatáſa a' bűnbé élőkhöz, a' menyiben ollyanok, hogy ők bátorságoſſak lehetnek az ő fel-keléſek felől ha a' bűnben hevernek-is. Tudgyuk ugyan hogy Iſten az ő igaz hiveit ugy igazgattya, hogy valamikor akkor, idveſségre juthaſſanak; de a' bűnnek kisérteti alatt, magát önkényén, meg-győzni hagyó és a' bűnbé heverő ember, valamig ollyan, nem olly dologban foglalatos, a' melybűl magát igaz hivnek lenni meg-iſmérhetné.

Azt kérded itt én tőlem. Szabadé embernek ez életben igy könyörögni Iſtennek a' bűn ellen, hogy az Ur tellyeſséggel minden bűnökbűl tiſztitsa-ki őtet, és tökélletes ſzentséggel ruházza-fel őtet, hogy minden hiba nélkűl engedelmeskedhetſék az ő Felsége parancsolatinak? *Felelet.* Szabad, (1.) mindenkor a' mi ſzivünk-

vűnknek illy kivánságát ki-fejezni hával és cõditióval; tudni illik hogy mi ſziveſsẽ kivánnánk Iſtentűl hogy minden bűntűl telleſséggel űreſſek lehetnénk, ha ő Felségének tetſzenék minket ez életben, olly bő kegyelemmel meg-ajándékozni. ugy hogy ha lehetne éppen Angyali életet élnénk. (2.) Nem csak ſzabad, hanem igẽ ſzűkség naponként mind inkáb inkáb a' tökélleteſségre ſiettnűnk, és kérnűnk Iſtent, hogy mentűl hamaréb juttaſſon minket arra; (ha ő Felségét ſiettetéſſel meg nem bántyuk,) csak hogy mindenkor ott és akkorra kivánnyuk ezt, a' holott és a' mikorra Iſten ezt minékünk rendelte: Mert egyéb aránt ha ez életre kiváñyuk meg-határozásképpen, ſzintén ollyan, mint ha a' tellyes boldogságot kivánnánk ez életben el-érni. Ez életre határozva, ezt kérhettyük mindenkor egy átalán fogva, és ſzűkségeſ-is kérnűnk, hogy az Ur fogyaſſa naponként mind inkáb inkáb belőlűnk a' bűnnek maradvá-

nyit; juttassón minket-is arra a' tökélletességre, a' mellyet engedni szokott ez életben, az ő kedves szenteinek; és ne engedgye meg soha, hogy a' bűnnek valami uralkodása lenne mi rajtunk, hogy mi csak egy szempillantásig-is abban örömmel hevernénk.

Azt mondhatná még-is itt valaki. Ezeket immár értem, de hogy annál jobban tudhassam magamat őrizni a' bűntől, azt kérdem, hogy vallyon mindenkor és minden bűnre, a' Sátán indittyaé elsőben az embert, avagy nem? *Felelet.* Minden bűnt igen javall ugyan a' Sátán az emberben minden bűn mellett ott vagyó, és kész tovább-is izgatni az embert, (ha kedve szerint való készületit látty,) hogy mind nagyobb nagyobb vétkekre mennyen: de korántsem ő mindenkor a' bűnnek első inditoja, (első őszтőne) hanem igen gyakran az embernek gonosz szive, *Matt. 25. Jerem. 17.* Meg-kell hát itt külömböztetnünk; hogy az ember vagy

ujjá születetlen vagy penig ujjá születtetett az Isten lelke által. Az ujjá születetlen ember, (akar bőven birjon valami közönséges ajándékokkal, akar ne,) mint hogy a' Sátánnak vitéze avagy csak életére, (ha nem mindenkor tudományára) nézve, és egészszen a' bűnnek rabja, az az magától-is örömest kész a' Sátánnak kivánságát cselekedni, nem szükség hogy ezt igen gyakran eleve inditsa s' őszтőnözze a' Sátán, (mint Manasének, és Saulus Pálnak, meg-térések előtt való példájokból ki-tetszik.) hanemha mikor a' Sátán egyéb vétkei felett, igen irtóztató temerdek vétket akar véle véghez vitetni. Mint midőn Judást fel-inditá, hogy el-árulná az ő Urát s' Mesterét, az ártatlan Jésus Christust. Az ujjá született ember penig, két féle állapatban gondoltathatik. (1.) Avagy valami lelki álomban és hivalkodásban ideig bé-merülve, mint vala Dávidnak *2 Sam. 11.* és Salamoñak *1 Reg. 11.* ideig állapottya: avagy penig lelki-vi-

ki vigyázásban, és a' jó dolgoknak gyakorlásában elő menve; a' mint erre intetünk, *Luc. 12.* és a' minémű vólt az Apostol-is, *1 Cor 9. v. 26, 27. Phil. 3. v. 14.* Midőn az hivek valami lelki álombã szunnyadoznak, (mely hol kissebb s' hol nagyobb,) akkor az ő szerelmessebb vétkeket a' test magától-is könnyen véghez viszi, ha a' Sátán eleve nem ősztönözi-is őket. Mint a' Dávidnak paráznaságából, és a' Salamonnak-is éktelen bujálkodásra való el-vetemedéséből ki-tetszik. A' Sátán ollyankor csak segiti tovább tovább való javallásával az embert, a' mennyiben Istennek engedelméből, olly testi okoskodásokat sugall bőven elméjében, a' mellyekkel őnéki commendállya, hogy bűneiben meg-maradgyon. Ez illy állapatban tehát a' Sátánt a' testnek edgyütt munkálódva segitő társának mondhattyuk lenni. Ezt mind azonáltal, a' mint jelenténk a' szerelmes vétkekben értsük; mert ha mikor osztán az hivek Isten engedelmé-

méből, edgyik vétekből sokkal nagyob és lelket irtóztatóbb vétekre hágnak-fel, kétség nélkül az olly vétek a' Sátánnak eleve való inditásából, és ez inditásra, a' testnek könnyű meg-edgyezéséből vagyon ő bennek; mint Dávidban amaz álnok gyilkosság, és Salamonban a' rút bálvány imádás, melyre az ő lator háló társai által vitte az ördög őtet. A' mikor penig az hivek vigyázásban vadnak, *1 Cor. 7. v. 5.* és dicsiretes munkákbã foglalatosslak, akkor minden bűnre való kisértés, az egy magas hitségen kivül, mellyet néha a' test sugal elsőben, mint szent Pálnak, *in textu*, néha a' Sátántul lőveltetik az ő elméjekben leg elsőben, *1 Cor. 7. v. 1.* akar kedves vétek vólt az embernek néha, akar penig igen iszszonyu légyen ő előtte. (Hogy a' Sátán gondolatot lővelhet Isten engedelméből az embernek elméjében, nem csuda, mert ha edgyik test a' másikban erőtelenebben munkálódhatik, edgyik ember másnak fülében sughat,

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

hat, miért Isten engedelmébűl, edgyik hatalmas lélek, más kissebb erejűben ne munkálódhatnék. Vagy ha edgyik el-vált lélek, más el-vált léleknek, edgyik Angyal másnak az ő akarattyát meg-jelentheti, miért ne sugalhatna Isten engedelmébűl a' Sátán az embernek elméjében?) De a' Sátán soha mind addig sem vehet erőt, valamig az ember véle meg nem edgyez. (A' test leg hamarébb meg-edgyez, az olly vétekbe, a' mely másszor-is ő néki kedvében volt.) Es igy edgy vétekben sem vethet ember a' Sátánra, mint ha tellyességgel a' vólna oka az ő vétkezésének. Hogy penig annál inkáb ki-tanulhassuk a' Sátánnak mesterségét, és annál inkáb tudhassunk ellene viaskodni, ezt meg-tatcsuk a' Sátánnak mesterségébűl. (1.) Avagy érzékenségi alá veti embernek a' vétkezésre való alkalmatosságot, (tudni-illik vagy szemei eleiben vagy hallása ala vét hirtelen valami csalogató czélt,) avagy penig csupán csak valami bűnre való gondolatot lővel hirtelen elméjébe. (2.) Azon vagyon, hogy a' mit egyszer vagy elméjében, vagy egyszer s. mind érzékenysége alá-is vetett, azt továb-is gondoltassa az emberrel. (3.) Végre osztán abban való győnyörködésre viszi ötet, ugy hogy csak alkalmatossága légyen reá, külső cselekedettel-is kész véghez vinni azt, a' mire eddig kisértetett. Ha azt akarjuk hogy a' Sátán tellyességgel meg-szégyenüllyön, és kisértetivel semmit rajtunk ne nyerjen, azon legyünk, hogy mindgyárt az hirtelé bé-lővellett első gondolatnak, késedelem nélkül ellene állyunk, irtózzunk attul, és buzgó könyörgés s' egyébszent munka által azontul hátra verjük. Mert ha csak második gráduſra léphet-is a' Sátán a' kisértetbe, az az, ha csak ezt meg-nyerheti-is, hogy erősebben gondoltathattya velünk a' bűnt, és abban a' gondolatban valamenyire mulatoztathat, már egy részben meg-ejtett bennünket, és meg-sebessitett; annál inkáb

T. Kempis de imitat. Chr. lib. 1. n. 5.

osz-

ostán ha tovább-is mehet, és mentül tovább halasztya valaki ellene az harczot, a' Sátán annál inkább erőt veszt, ő maga penig, annál inkább erőtelenedik. Mind azon által ha valaki erőtelenségből el-mulatta a' leg első ostromon való szerény viaskodást, (vagy még a' másodikon-is) és a' Sátánnak hátat adott, ne szűnnyön meg továbbá-is, mind addig harczolni, valamig az el-kezdett bűnre való ostromlás alól fel nem szabadulhat. Igy végre ostán ha nehezen-is de ugyan nem a' Sátán, hanem ő lészen győzedelmes Isten kegyelme által.

V-dik TANUSAG.

Valakiket az Ur Isten egyszer ujjakká szült az örök életre, azoknak elégséges kegyelmet ad, a' mellyel harczolván győzedelmeskedhessenek a' Sátánnak és a' testnek kisérteti ellen.

Ki tetszik ennek igasága, az Urnak feleletiből, mellyet tett az Apostolnak esedezésére a' fel-vett igékben.

ben: *Elég tenéked az én kegyelmem; mert az én erőm az erőtlenség által végeztetik-el.* Item Rom. 6. v. 6, 14, 18, 22. & cap. 7. v. 25. Philip. 2. v. 13.

I. *Oka.* Mert ez edgyik különbség, az ujjá születtekben, és ujjá nem születtekben lévő belső hartz között, hogy az ujjá születetlenekben ha szintén néha az okosság hatczol-is a' testnek veszett indulatival, de nem vehet azokon győzedelmet, hanem el-nyomattatik azoktul: az ujjá születtettek penig addig tusakodnak, hogy a' jóbb rész veszen ő bennek Isten kegyelme által győzedelmet a' testen és annak indulatin, *Gal. 5. v. 24.*

II. *Oka.* Mert az Istennek kegyelembéli szövetségének ereje ezt tartya, hogy az övéinek elégséges kegyelmet adgyon, mellyel győzedelmeskedhessenek a' Sátánnak kisérteti, s' testnek indulati ellen, és igy a' szent életben naponként elébb elébb mehessenek, *Jerem. 31. v. 33. & 32. v. 38, 39.*

III. *Oka.* Mert a' Christus Jésus az, a'

az, a'ki az ő mennyei Attyátul hathatós kőzben járása által, olly segedelmet nyér az ővéinek, a' mellyel győzedelmeskedhessenek végre a' Sátánnak ostromlásin, *Luc.22.v.31,32.*

Két kételkedést támaszthatna itt valaki a' tanuság ellen, avagy csak a' tanuságnak alkalmatosságával. Elsőben-is ezt: Vallyon mindenkor vagyoné olly elégséges kegyelem az újjá szűlettettekben, a' mellyel győzedelmessen harczolhassanak a' Sátánnak és a' testnek kisérteti ellen? *Felelet.* Ez a' kegyelem annak gyűkerére, és bé-óltott szikrájára nézve, egész az ujjá szűletésnek első kezdetitűl fogván meg-vagyő az hivek bé, de naponként az Isten beszéde által, a' buzgó kőnyőrgések által, és egyéb sz. munkákban való foglalatosság által nevekedik, és ugyan ezek által érezhettyük magunkban az Isten kegyelmének elégségét, az az, azt az erejét s' hathatóságát, mellyel mi (magunktul erőtelenek lévén) a' kisérteteken győzedelmeskedünk. Ehez képest vala-

valamikor ember meg-restűl, valamikor a' lelki hivalkodásra adgya magát, és nem vigyáz a' buzgó kőnyőrgésekben és egyéb szent munkákban való foglalatoskodás által, akkor a' kegyelemnek munkája, embernek maga fogyatkozása miatt, (mint hogy a' Szent Lelket meg-szomorittya) meg-szűnik ő benne: és igy a' Sátán akkor ideig való hatalmat veszen-meg a' hiveken-is; mint Dávidnak és Salamonnak akkori állapottyokbol meg-tetszik, a' midőn ideig az ő bűnőkben veszteglettenek, sőt edgyiket a' másikkal nevelték. Elég lett volna ő nékiek a' kegyelem Istentűl, eléggé munkálkodott volna aző bennek, csak tusakodtanak volna jó idején serényen a' bűn ellen, adván őnnőn magokat az első kisértetben, a' buzgó kőnyőrgésekre, és egyéb szent munkákra. De mentűl továb halasztották a' bűn ellen való szives kűszkődést, añál inkáb ezt érdemlették Istentűl, hogy magoknak hadg'a ideig őket, és meg szűntesse ő bennek az ő kegyelmé-

nek munkajit. Ugyan-is a' mint hogy a' bűn bocsánat felől való belső vigaſztaláſnak érzésére ſzükséges képpen meg-kivántatik a' mi eleve való könyörgésünk, *Matt. 6.* és haſonlóképpen a' mennyei bölcseſségnek el-nyerésére, *Jac. 1.* ſzintén úgy az Iſten kegyelmének bennünk munkálkodó erejének meg-tapaſztalására-is mellyel a' Sátán ón és a' testen győzedelmeskedhetsünk. De a' miképpen a' fellyeb valókban, ugy ebben ſem következik, hogy az Iſten függene tulajdonképpen a' mi munkánktul, ha ſzintén a' mi könyörgésünk után érezzük-is meg az Iſtennek ſegitő erejét. Azt mondod talám ezekre. Avagy csak ez láttatik következni, hogy az ujjá ſzületteteti embertül függ az, hogy ő engedelmeskedgyen a' bűn ellen avagy nem. Felel. Meg kell vallanunk, hogy immár az ujjá ſzületett ember a' lelki joknak el követésére, nem ſzintén holt állathoz haſóló, mint az ő ujjá ſzületése előtt, hanem vagyó ő bennek réſz ſzerint való tehetség a' jora,

ra, de nem magoktol hanem Iſtentül. Hogy peniglen az a' tehetség munkálódó légyen ő bennek, Iſtennek inditásából vagyon, de minden kénſzerétés nélkül, és olly bölcsen, hogy az akarat-is kéſzen és önkénnyén akarja azt, a' mire indittatik. Ha mikor penig az a' tehetség munkálodóvá nem léſzen, nem más hanem maga az ember annak oka; a' kinek ſzabadoſſan tetſzett a' lelki hivalkodás, és a' magában lévő kegyelemnek fel-nem inditódáſa. Es maga érdemlette a' Szent Léleknek megſzomoritásával, hogy ő fel ne indittaſsék. Mert eléb ſenkit az ujjá ſzülettettek közzül, el nem hágy az Ur lelkének munkája, hanem ha attul meg-ſzomorittatik. Ezekből imár azt felelhettyük az ellenvetéſre, hogy a' bűn ellen való győzedelmeskedés, leg főbb és felsőbb teként tettel Iſtentül függ, az ujjá ſzülettetett akarattul penig csak annyiban függ, a' mennyiben Iſtentül arra méltóttattatott, hogy örömmel s' ſziveſſen vegye az Urnak inditását, és arra az inditáſra

buzgóvan kőnyőrőghessen s' tusakodhasson a' bűn ellen, a' belé óltatott kegyelem által. De a' nem győzedelmeskedés, egészszen az embernek lelki hivalkodásátul függ, és hanem győzedelmeskedik magának tulajdonittsa.

Második kételkedés a' mellyet elő fordithatna valaki, ez. Vallyon nem kővetkeziké a' tanuságbul, hogj az ujjá születtettek a' bűnt-is tellyességgel el-távoztathattyák; ugy hogj csak vigyázzanak szűntelen a' kisértetek ellen, meg-lehet a' nálok lévő kegyelem által, hogy soha ne vétkezzenek. *Felelet* Nem emlekezik a' tanuság olly tellyes mértékben való kegyelemtűl, a' mellyel ember a' vétket tellyességgel el-távoztathassa; (mert a' mint fellyeb meg-értettűk, az olly nagy mértékben való kegyelmet Isten a' más életre halasztotta;) hanem csak arrul, a' mellyel győzedelmeskedhessűnk a' Sátánnak és a' testnek kisérteti ellen. Más soha meg nem sebessittethetni az harczon, más gjőzedelmeskedni végtére minden-

denkor az ellenségen. Hogy soha meg ne sebessittethessenek a' hivek a' Sátántul és a' testűl, nem adattatott az nékiek ez életben; de adattatott s' adattatik az ő buzgó kőnyőrgésekre az a' kegyelem, mellyel az ostromló ugyakran lelkeket meg-sebessitő Sátánon és ennek nagy segitő társán a' testen mindenkor győzedelmeskedhessenek. Ha mikor a' Sátántul és a' testűl meg-győzettetnek, magoknak tulajdonitsák; a' mint hogy a' győzedelmet, Isten kegyelmének.

I. Haszon Oktat minket a' tanuság. (1.) Erre, hogy valaki Istenhez tért és ujjá szűletett embernek tartya magát, soha ne okozza az Isten kegyelmének nem létét, ha mikor el-esik a' Sátánnak és a' testnek kisérteti miatt, mint ha az Isten nem adott volna néki elégséges kegyelmet, mellyel ellene alhatna a' kisérteteknek; hanem magát vesse okul, hogy ő nem tusakodik serényen, hanem meg-restűl és hátat ád az ellenségnek. Mert valamenyiszer serényen harczolnak a' hivek a' bűn ellen, mind annyiszor továbbá-is segiti az Ur őket, hogy győzedelmeskedhessenek. Az Apostolnak buzgó kőnyőrgésire kész vala az Urnak kegyelme, a' melly elégséges lett nékie a' győzedelmes-

kedésre. Azt kérded talám itt. Mit mondgyunk hát azokrul, kiket az Istennek Lelke ujjakká nem szült, menthetiké azok magokat a' bűnről ezzel, hogy nem adatott nékiek olly kegyelem, a' mellyel a' Sátánon és a' testen győzedelmeskedhetnének, *Felelet.* Semmiképpen nem. Mert igen nagy örömmel és gyönyörködéssel cselekeszik a' bűnt s' tetszik továb-is, csak mind beñe hevert. A' mellyel eléggé meg-mutattyák, hogy akarnak a' Sátánon és a' testē győzedelmeskedni; és igy nem kapnak az Istennek semujjá szülő, sem továb a' bűn ellen segitő kegyelmén, hanē inkáb ellene vannak annak.

(2) Erre oktat a' tanuság, mint felellyünk ama kérdésre; ha adattatiké minden embereknek elégséges kegyelem ez életben. Ezt felellyük, hogy a' szent irás nem emlekezik egyéb elégséges kegyelemrül, melly az embereknél volna ez életben, hanem arrul, a' mellyet az Ur Isten egyedül az ujjá születtettekkel közöl, e' végre hogy azzal a' Sátán és a' test ellen győzedelmeskedhessenek. Az Apostolhoz tett feleletet és abbul ki-hozott tanuság mutattya ezt meg.

II. Haszon. Intetel hát kereszтyén ember, ha azt akarod hogy az Isten kegyelmének te benned a' bűn ellen győzedelmeskedő erejét érezhessed, ezt cselekedgyed hogy ne szúnnyél-meg te-is a' te ellened viaskodó belső kisértetek ellen tusakodni.

Légy

Légy meg fáradhatatlan a' könyörgésekbé, hogy az Ur segéllye a' te erőtelenségedet, hogy azt a' kegyelmet, mellyet egyszer veled ledkőzlött az ujjá születésben, élezgesse, s' tegye munkálodóvá benned, és a' munka által naponként öregbitse. Ne várd penig soha magad ellen hivalkodva a' kisértőt; ne várj magadnak az ellen bátorságot avagy erőseget, mint ha csak oda hagyott volna tégedet, avagy csak nem sarkallana meg tégedet olly erős ostromlásokkal, mint másokat; hanem mindenkor fély tűle, és jó eleve vigyázz ellene, buzgó könyörgések által, hogy az Ur ne vigyen tégedet a' kisértetben, vagy ha mikor a' Sátánnak bölcs tetszéséből, a' testnek penig magad vigyázatlansága miatt ideig oda enged, jó eleve mindgyárt az első ostromon serkencsen-fel tégedet, és tegyen győzedelmessé. Hogy peniglē a' buzgó könyörgésekre annál inkáb fel-indulhass, mind a' kisértetek előtt, mind penig a' kisértetekben, te ellenben, a' bűnöknek el-távoztatásárul, és a' kegyelembéli nevekedésrül való szent elmélkedésekre adgyad tennen magadat. Kiváltképpen a' mikor ostán csak leg kisseb bűnre való kisértetet érzeß-is magadban, akkor ellenben olly elmélkedésben foglallyad mindgyárt magadat nagy szorgalmatossággal, a' melly egyenessen ellenkezzék azzal a' bűnnel a' melyre kisértetel. (Találsz a' szent irásban, és a' szent

ráson fundáltatott tractatusokban, bőven olly helleyeket, a' mellyek ez avagy ama bún ellen vannak) Igy a' kegyes elmélkedéſek által annál inkáb fel-indulſz a' buzgó könyörgéſekre: és a' holott ezekben, (mind a' buzgó könyörgélekben, s' mind a' kegyes elmélkedéſekben,) léſzeſz igen foglalatos, akkor meg-tapaſztalod oſztán, hogy elég tenéked az Urnak kegyelme, és hogy az ő erejét a' te erőtelenségedben viſzi [illegible] hez, hogy te gyenge edény lévén az Ur [illegible] gyelme által, a' Sátánnak és a' testnek kisértetin győzedelmeskedgyél. Meg-iſmérheted penig ezekből a' te győzedelmedet. (1.) Ha a' kisértővel meg nem edgyeztél, hanem minden tehetségeddel az ellen vetetted magadat. (2.) Ha buzgó könyörgéſid és könyhullatáſid után, az elébbeni súrú kisértetek naponként mind inkáb inkáb laſſudnak rajtad. (3.) Annál inkáb, ha immár elébbeni hányattatáſid után csendes a' te lelked az Urban, és nagy gyönyörködéſſel mégy elő a' kegyeſségnek munkáiban; ugy hogy az Apoſtollal edgyűt valóban mondhaſſad, Gal. 2. v. 20. *Elek penig többé már nem én, hanem él én bennem a' Chriſtus; és a' melly életet moſtan élek a' testben, az Iſten Fiában való hit által élem, a' ki ſzeretett engemet, és adta ő magát én érettem. Amen.*

Rk 4233/1983
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Mondatott-el Gyöngyösön, négy vagy öt ſzakaſzban; 1681-ben Juliusban és Auguſtusban.

...áson fundáltatott tractatusokban, bőven olly hellyeket, a' mellyek ez avagy ama bún ellen vannak) Igy a' kegyes elmélkedések által annál inkáb fel-indulsz a' buzgó kőnyőrgésekre: és a' holott ezekben, (mind a' buzgó kőnyőrgésekben, s' mind a' kegyes elmélkedésekben,) lészesz igen foglalatos, akkor meg-tapasztalod osztán, hogy elé... tenéked az Urnak kegyelme, és hogy az ... ez ő erejét a' te erőtelenségedben viszi ... hez, hogy te gyenge edény lévén az Ur... gyelme által, a' Sátánnak és a' testnek kisértetin győzedelmeskedgyél. Meg-ismérheted penig ezekbül a' te győzedelmedet. (1.) Ha a' kisértővel meg nem edgyeztél, hanem minden tehetségeddel az ellen vetetted magadat. (2.) Ha buzgó kőnyőrgésid és kőnyhullatásid után, az elébbeni sűrű kisértetek naponként mind inkáb inkáb lassudnak rajtad. (3.) Annál inkáb, ha immár elébbeni hányattatásid után csendes a' te lelked az Urban, és nagy győnyőrkődéssel mégy elő a' kegyességnek munkáiban; ugy hogy az Apostollal edgyút valóban mondhassad, Gal. 2. v. 20. *Elek penig többé már nem én, hanem él én bennem a' Christus; és a' melly életet mostan élek a' testben, az Isten Fiában való hit által élem, a' kiszeretet engemet, és adta ő magát én érettem. Amen.*

Mondatott-el Győngyőtőn, négy vagy őt szakaszban; 1681-ben Juliusban és Augustusban.

Rk 4233/1983
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

187